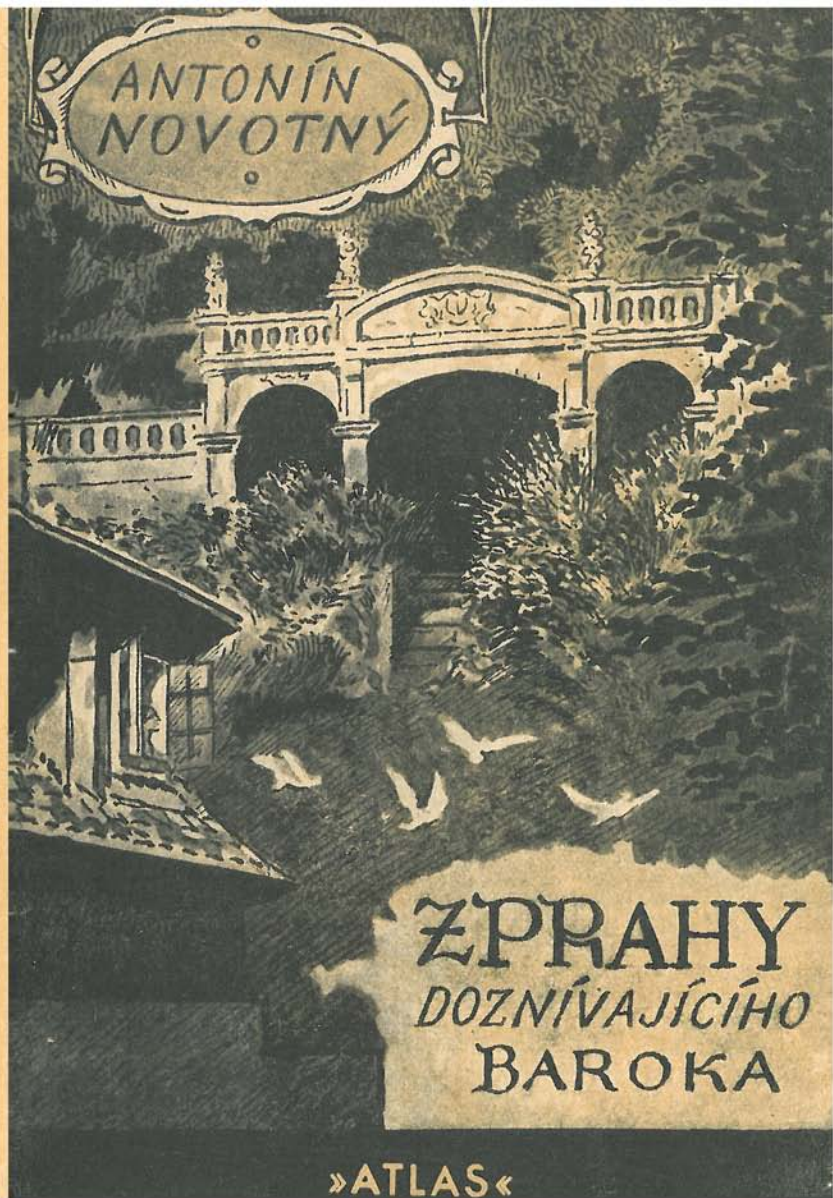

Cena 93 Kčs brož., 112 Kčs váz.

Ant. Novotný: Z PRAHY DOZNÍVAJÍCÍHO BAROKA

»ATLAS«

Z PRAHY DOZNÍVAJÍCÍHO BAROKA
1730 - 1740

V upomínku na dvojici let 1917-1918

věnuje panu

Dru V. V. ŠTECHOVI

autor

Klenák na domě býv. kostela
sv. Jana v Oboře na Malé
Straně.

Introdukce.

Dozněly zvony, hlásající kovovými akordy světu, že nepomucký divotvorce povznesen mezi nebešťany. Oblaka vonného dýmu, stoupající z rozhoupaných kaditelnic na oslavu nového světce, rozváta podzimním vichrem do všech směrů větrné růže a s nimi jako by Aeolus byl z „hlavy království“ odfoukl slavnostní vzrušení, jakého příští desetiletí nemělo na vltavském břehu prožítí. I v nastávající dekádě let se občas vyskytla příčina, aby hlas pozvednut k radostnému vivatu, avšak teď se nikdy neozve s právě osvědčenou intenzitou a spontánní všeobecností, se kterou hlaholil při korunovačních slavnostech Karla VI. a při svatořečení zpovědníka králov-

ny Žofie, kdy vedle lidí, zrozených mezi pohraničními horstvy, plesal mnohý člověk, připutovavší z daleka. Praha za konečného decennia vlády, řízené posledním z Habsburků, žila více pro sebe, nevzrušujíc se přílišně pro světovější počiny vládců. Prý zrušil svou východoasijskou kompanii (1731)? Bože, kdo si už dovedl představit, kde vymezena působnost pro tuto zámořskou organizaci, kdo i jen tušil, že její likvidací získán souhlas Anglie a Holandska pro následnické zásady pragmatické sankce! Stejně málo se Libušina obec asi zajímala o Karlovu výměnu Neapolska a království obou Sicílií za vévodství Parmy s Piacenzou či o císařský zásah do sporu, zda na polský trůn dosedne August III. Saský, kandidát to Ruska, či Stanislav Lesčinský, podporovaný Francií (1735). A na kolik truchlila, když nástupce prince Evžena Savojského, hrabě Oliver Wallis, poražen Turky pod Bělehradem tak strašně (1739), že jih mocnářství ztratil novým mírem vše, čeho byl velký vojevůdce malé postavy získal úmluvou, uzavřenou v Požarevci? Neutrápila se proto až k smrti jako její král (20. X. 1740), poněvadž v ní bylo toliko nemnoho jedinců, chápajících dosah takových událostí, zato ale většina, starající se více o drobné radosti a bolesti svého nevýznamného života, jež relativně měly pro ni důležitost mnohem větší. Žila v prostředí, které barok pomalu dobudoval, a

u domečk,

o nichž se topograf Redeln rozepsal hodně ze široka. Dle popisu, obsaženého v jeho tlusté knížce, jsou nyní většinou z kamene, ba v celém městě prý snad už není ani jednoho ode dřeva, což ale, jak budoucnost ukáže, se neshoduje docela s pravdou. Kvůli požáru je leckdes sklenuta kamenná klenba či podlahy vyloženy cihlovou dlažbou a také stropy se dle Redelnovy zprávy častěji sádrují, což znamená jejich hojněji se vyskytující dekoraci štukem. Starší budovy si zajisté zachovaly dřívější trámové správkovým záklopem, pokrytým malbou živých barev a pohnuté ornamentiky nebo ruchem biblických výjevů.

Domy dělila od sebe mezera, kudy odtékala stružka, plná nečistot. Po stranách strouhy průčelí navršována do výše tří pater, z nichž nejspodnější vlastně leželo ve výši uliční úrovně, tvoříc dnešní přízemek. Jeť popisováno jako ono, kam stavitelé situovali kvelby, t. j. krámy a k nim příslušná skladiště, kdežto nad ně kladli panský byt s vysokými okny, odkazující do nejvyššího, našeho druhého, kvartýry menší a služebnické komory, kterým se bylo spokojiti s úzkými prostorami o spořeji naměřených oknech. Prejzy tvořily obvyklou krytinu, ač někde se i na paláci vyskytla šindelová, poněvadž, jsouc o mnoho lehčí, nevyžadovala tak hrubého krovu,

mimo to při požáru, kdy je nutno ji strhnouti, je s ní méně práce a po něm bude levnějším nákladem obnovena. Pod zemí konečně vyhlouben sklep s lednicí, jejíž náplň zmrzlou vodou přišla tak kolem dvaceti zlatek. Není to málo, Bůh uchovej, avšak výloha se vyplatí, vždyť zaručuje konservaci potravy na celý rok, neméně dokonale vychlazený nápoj, od něhož ovšem, není-li naň nátura požívače zvyklá, pochází mnohá alterace útroh.

Panstvo sídlilo většinou za vodou, v Menším Městě, zastavěném paláci s rozlehlými dvory a parky, takže pro měšťana tam zbylo místa poměrně málo. Z toho důvodu bylo se mu omeziti na plochu skrovněji obestavenou a početněji zabydlenou. Pod jednou střechou sídlivají tudíž rodiny po třech až pěti, ba újezdský „černý orel“ (č. p. 393-III), ležící proti kostelu sv. Maří Magdaleny, poskytl přístřeší docela patnácti familiím.

Sněmovní snešení byla pamatovala na podporu pražského stavebního ruchu, osvobozující novostavby na dobu tří let ode všech daní a dávek, než časem zavládla tuto prapodivná praktika, kterou možno zcela dobře označiti za zlozvyk. Místo aby si stavebníci takové milosti vážili, mnozí z nich usilovali o zmíněnou výhodu i tehdy, když svůj dům toliko trochu ohodili, zběžně natřeli nebo opravili. Jakýs novoměstský měšťan jménem Holeška toho dosáhl dokonce

malou podezdívkou od gruntu a stavbou jediné přičky. Napříště, aby tomu tak nebylo, půjdou ke kolaudačním komisím všichni členové šestipanského úřadu, vždyť více očí více vidí a podvůdky domácích budou tak snáze zmařeny (12. XI. 1736). Takového nějakaého se jistě ne-

mínil dopustiti signor Marco de Joanelli a přece jeho novostavba „u Sixtů“, rostoucí na počátku Celetná ulice (č. p. 553-I.), se stala důvodem, pro který Jan Václav hrabě Černín z Chudenic, hejtman Starého Města, starostně dopsal místodržícím. Je pravda, Joanelli staví opravdu k ozdobě města, také není třeba míti obavy, že by snad nechal práci nedodělanou, co ale s ním, když se dopustil něčeho, o čem hejtman nechce rozhodnouti, zda to je bez nejvyššího konsensu na soukromém majetku přípustno. Po stranách velkého trojúhelníkového štítu nechal vyzdít úseky attiky a na ně dal postaviti sochy čtyř posled-

Dům čp. 553-I., Celetná ulice, vnitřní schodiště.

ních císařů, počínaje Ferdinandem III. a konče vládnoucím Karlem VI., všechny čtyři v životní velikosti (6. 9. 1736). Hradní locumtenentes dlouho „deliberovali“, jak s plastikami naložiti, tím spíše, měl-li na vrcholovou vásu štítu býti vytesán reliéf říšského orla, potom však, nejsouce si zcela jisti, ponechali záležitost „in suspensio“ a raději ji postoupili císaři. Ten, spatřuje v Joaneliho počínu chvályhodné osvědčení lásky k vládnoucímu arcidomu, asi mnoho nenamítal, vždyť dvě ze soch jsou nad průčelím dodnes a vása s erbovním ptákem je zdobila ještě v počátcích přítomného století. Co však je platna sebe krásnější faciata, vytéká-li z domů

do ulic

samé svinstvo a neřád! O tom vypráví protokol, zpečetěný třemi sekrýty a tříkráte podepsaný. Vedle obrazu holubice, sedící na srdci, načrtala své jméno Ludvíka Boková, pod ní přitiskl menší pečeť se srdcem, z něhož rostou tři květy, novoměstský měšťan Antonín nečitelného příjmení a paní Alžběta Jetmarová použila sigilla s napodobeninou šlechtického znaku, v jehož oválné kartuši roste strom kulovité koruny. Takto vyhavenou attestací stěžovali si na „zlatého beránka“ v ulici Soukenické (č. p. 1197-II.), „kde nynj Tabak manufaktura gest“. Nežli bude sděleno, več naříkali, nutno předem prozraditi je-

jich místní omyl, neboť tabáční továrna zaujímal dům sousední, někdy hraběte Petra Straky (č. p. 1196-I.). V nemovitosti, postižené žalobou, čistili večer dne šestého juní „tejný pokoj“, nechávajíce jeho málo chutný obsah téci uliční stružkou. „To když gest wen teklo, po celé ulycy takowy smrad byl — nebo tenkráté teplo bylo — že možno wypsatj nenj“. Na tom však není dosti! Manufaktura, řízená prozatímním správcem a kontrolorem Františkem Matoušem Sprangerem, přiveze občas fúru slámy, potroušenou nechá na dlažbě ležeti, načež ta, na drobnou rozježděná, způsobí opět nou nečistotu. Čtvrtní František Antonín Válek, dobře věda, že stěžovatelé nemluví na plano, požádal novoměstského hejtmana hraběte Jana Václava Lassaga Paradise o příslušný zákrok u tabáčního patrona, hrabě zase poukázal na odstavec loni vydaného policejního řádu (21. III. 1729), podle něhož každý, kdo zhorší čistotu ulice, je nucen zaplatiti pokutu padesáti tolarů, a tak „zlatý beránek“ věnii klopil (15.—19. VI. 1730).

Podobné potíže měl hradčanský měšťan a radní František Antonín Hehn, vlastníci v hořejší Nerudově ulici „tři červené křížky“, ležící těsně u hradní rampy (č. p. 226-III.). Vedle domu byl hluboký kout, kamž malostranské sousedstvo, i vzdálenější z Hluboké cesty, se uchylovalo se vším, čeho doma nepotřebovalo, nehledě k nočním povětrným ptákům, kteří vyhledávali ústra-

ní, kdykoliv tak kázala nutnost těla. Puch, vanoucí odtud k Hehnovům, bylo možno krájeti. Aby tedy lidem zamezil pohodlí, jsoucí mu na úkor, majitel „tří křížků“ usmyslel si zahraditi kout zdi, protaženou až ke kanálu Schwarzenberského paláce. I přednesl svůj úmysl hradčanskému magistrátu, kde se potázal se špatnou. Primátor Ondřej Ignatius Smrkovský nesvolí ke stavbě dřívě, dokud žadatel, zaměstnaný ve válečné expedici místodržitelstva, nesloží obecních účtů za minulý rok. Jakpak! Pan purkmistr snad neví, že bilance zatím nelze sestaviti, vždyť radnímu stále ještě nedodány příslušné doklady. A vůbec, co je to za jednání, když Hehn chce jak přispěti k lepšímu vzhledu obce, tak vlastním nákladem a na pozemku jemu přináležitém vyhověti předpisům ohledně čistoty. Malostranský hejtman Rudolf z Bínova naprosto souhlasil s místodržitelským ouřadou, jenž snad bude moci provésti svou, dá-li česká komora, spravující hradský majetek, svolení k opření zdi o podpěrník rampy. Když však vyšlo najevo, že projektovaná zeď parapet převyší, aniž by byla jeho stavu ke prospěchu, poněvadž za ní vzniknou stáje, dřevník a W. C. bez vody, Hehn s projektem definitivně odmrštěn (21. 4.—22. 8. 1732).

Zrovna tak vypadala ulice Valdštejnská, když kominík Demartini vyvedl odpad z domu „u černého beránka“ (č. p. 150-III.), čemuž velmi odpíral pachtýř sousední císařské cihelny Bernard

Kostel sv. Tomáše.

Šebestián Jarý. Celé veřejnosti, najmě lidem, jedoucím tudy po poště, se z mestkomínského otevřeného kanálu obracel žaludek. Dům stál na právu svatojirského kláštera, i nezbylo abatyši klaustra, urozené Anně Scholastice Baullerové z Hohenburgu, ať chtěla či nechtěla, než zabývati se páchnoucím výtokem prevetu. Neučinila tak ovšem osobně, nýbrž pověřila touto činností svého rychtáře, a ten pak bděl, zda Demartini zkrátil vývod, zbytečně dlouhý (1. II., 24. II. a 29. XI. 1737). Na vedlejších právech bylo v ohledu uličního neřádu obzvláště zle, jinak by si purkmistr a rada Menšího Města naň nestěžovali, jmenujíce výslovně jurisdikci svatotomášskou. Místodržitelé, vzavše zprávu na vědomí, také nemeškali a pamětlivi skutečnosti, že nemoci berou svůj vznik ve všeliké špíně, nařídili přísné šetření, o nic méně kruté potrestání vinníků spolu s tím, aby králové záchodů nepočínali s vyvážením žump při secesech před ustanovenou hodinou, to jest pravděpodobně tehdy, když nosy spáčů přestaly smradu vědomě vnímati (24.—31. III. 1740).

Vzhled města byl o to horší, poněvadž mizerná dlažba ulic nepřekážela vzniku bláta. Jako ochrany před ním užíváno dřevěných chodníků, kladených při slavnostních příležitostech po celé délce cesty, kudy se ubíral průvod nebo procesí, bohužel ti, kdož měli prkennou dráhu zříditi, si nepočínali vždycky s náležitou péčí. Při procesí

jubilejního roku (6. XI. 1730) vynechali úsek mezi Týnem a protější radnicí, o Karlově mostě se domnívali, že stezky nepotřebuje, neméně opomenuli vyložití svah Nerudovy ulice nad kostelem theatinů. Chůze od sv. Jindřicha k sv. Vítu, kde průvod započal a končil, je podle názoru konsistoře velmi obtížná i po prknech, oč ale horší, je-li duchovenstvo zároveň s laiky nuceno se brodití bahnem, vzniklém při tehdejších špatném počasí na kostrbatém povrchu jízdnic drah. O tom, jak tu zřízena drahocenná tkaniva ornátů, je lépe nemluvit! Stížnost způsobila magistrátům těžkou chvíli a výtky, jim učiněná, spojená s požadavkem, zda by si napříště nevzaly povinnost trochu více k srdci (62. XI.—7. XII. 1730).

Co ho čeká, poznal pocestný hned u pražských bran. Tak před Žitnou dlouho strašil obtížnou sjízdností most, vedoucí přes hradební příkop; byv nově srouben z trvanlivého dříví, uveden sice do pořádku, avšak fortifikační komisaři, hrabě Serényi a p. Markvart z Hrádku, jsou toho názoru, že dlouho nevydrží a zase shnije, nebude-li silnice, do něho ústící, řádně vydlážděna (11. V. 1737). Na Vyšehradě nebylo podle svědectví „zajglajntanta“ Jana Kryštofa Kerlína o nic lépe. Plot, jímž obehnáno předdvoří tamní zbrojnice, beztak chatrný, povalen před nedávnem víchřicí, čímž cesta k císařskému zeughausu a prachárně, chovající zásobu šestnácti set centů výbušnin, je

docela volná. Nepovolání lidé — stráže a puškař tak několikrát hlásili — tudy chodí, zda by ti zlí, kteří se mezi nimi případně vyskytnou, tu ne-nalezli příležitosti k chtěnému neštěstí (17. III. 1738)? Stejnou starost nutno bez přestání mít i o most Karlův. Každý odchod ledu, každá povodeň podemílá jeho pilíře a otrásá jimi, což se proslýchá i po letošní jarní velké vodě, neobyčejně prudké. Proto buďtež pilíře i klenby znovu ohledány a případné škody napraveny (17. III. 1740).

Je-li člověk velkým pánem, tu jím bláto nehne. Ne tak hrbolatá dlažba! Prvé se ho nedotkne, poněvadž stejně nechodí pěšky, než hůře je tomu s druhou, vždyt „plavák“, kočár to pro dvě osoby, vzadu široký, napřed vybíhající do špičky, po kočičích hlavách neplave, nýbrž hází sebou jakoby na vzdmutých vlnách moře. Kočí, jenž na svém sedátku nesedí, nýbrž stojí se oň opírá, div že s kozlíku nesletí, podle něho a o něco níže stojící pážata těžko udržují rovnováhu, což stejnou měrou platí o lokajích, nastoupivších počtem dvou až šesti na plošinu, zavěšenou za korbu. Oba lauffři, běžící před kočárem, rovněž pár obrovitých hajduků, krácejících po jeho stranách, nepotřebují se bítí pádu s vysokou, za to jest se jim brodití špinou a prachem. Rytíři a bohaté měšťanstvo se spokojují vozem dvouspřežním a nejvýše dvěma lokaji. Kdo nemá vlastní příležitosti, najme za tolar denně

lehnkočího a lokaje z nájemných sluhů, jichž jsou po městě spousty, platě za jeho služby denně třicet krejcarů (kol 1723).

Od rychlé jízdy kočů vždycky pochodilo mnohé nebezpečí. Karel VI., pamatuje na ně, vyžádal si od místodržících návrh, čím by mu bylo lze čeliti (9. VIII. 1734). Pověření nechali minouti hodnou chvílí a teprve potom sdělili korunovanému, co při společné úradě vymysleli. Rozhodli se pokutovati majitele prohřešeného vozidla částkou od sta do tisíce dukátů, kdežto provinilý kočí si za účelem „animadverse“ čili polepšení ducha posedí čtvrt roku v chládku, bez ohledu na odškodné, příslušné postiženému. Nové opatření sdělí lajtnanti městských stráží šlechtě ústně, při pochůzce dům od domu, lehnkoče a měšťanstvo o něm zpraví magistráty, stejně i nákladníky piv, jichž čeleď svým odporem k vyhýbání už způsobila mnohou nehodu. Císař, spokojený s výsledkem daného podnětu, schválil bez výhrady místodržitelský nákaz, neopomenuv připomenuti, aby nad tím vším držána silná ruka (27. VIII. a 17. IX. 1737). Pěšák, ten se konečně vyhnul hrozícímu karambolu odskokem v posledním okamžiku, hůře však bylo nehybnějším nosičům senftů, sloužícím podnikateli nosítek Janu Michalu Fachnerovi. Původně se touto dopravní živností živil jeho bratr Jan Ferdinand, který měl privilegium na nosené stolice od roku 1718. Později postoupil výsadu sourozenci, jenž nyní žádá o její prodloužení na

novou periodu přístích deseti let (12. V. 1738).

Kdo šel nočního času po ulici a neměl chuti ve tmě naraziti, byl nucen opatřiti se lucerničkou, mimo případ, že kráčel od Hradu napříč městem k Prašné bráně po hlavních tepnách, trvale osvětlovaných ode dnů korunovace Karla VI. (1723). Náklad iluminace dosahoval roční částky kol pěti set zlatých. Se zážehem lamp počínalo se vždycky koncem září, kdy majitelé osadili vyčištěné lucerny na železné nosníky a dbali toho, aby příslušné laboratorium dobře plnilo nádržky svítlen (26. IX. 1730). V létě nebude světla třeba, proto lampy, zlomyslníky zhusta poškozované, koncem dubna opět snímány a uloženy u domácích, kdežto ty, které zářily při sochách Karlova mostu, opatroval magistrát staroměstský, ony od morového sloupu na Malostranském náměstí a na hradní rampě obec Menšího Města a hradčanská (14. IV. 1730). Když císař pobýval v Praze, tehdy nikdo nesměl nočně vyjít na ulici bez příručního světélka, a tenkráté také navrženo, aby iluminace protažena od hradu k domu „u širokého dvora“

Podobizna Karla VI.

(č. p. 110-IV.) i po celé délce Hluboké cesty. Stalo se tak v zájmu dvořanů, jimž v těch končinách přiděleny byty, a také s ohledem na temnotu loubí, případně velkou vzdálenost od strážnice, takže by tam snadno nastal nevídaný tumult nebo dokonce došlo k přepadu (13. a 20. V. 1732). Veřejné lampy měly svítiti po celou noc, bohužel zhusta se stávalo, že shasínaly již o deváté, z čehož je vidno, jak nedostatečnou bývala jejich náplň. Podnikatel, kterému plnění svěřeno, obohacoval si kapsu nemístnou šetrností svítivem, což ovšem netrpěno (20. XII. 1740).

Vedle hlavních a oživenějších ulic mívala Praha mnoho soutěsek, zhusta slepých, z nichž jedna, dodnes zachovaná, je jistě každému zdejšímu rodáku známa a není snad cizince, který zavítav do „máti měst“ by nezašel do ní, skryté za blokem svatojirského kláštera. Teď už nikdo nevěří v romantickou pověst o alchymistech Zlaté uličky, vařících nad úvalem Jeleního příkopu elixír života, aurum potabile, hledajících kámen mudrců a způsob, jak by laciné matérie přeměnili na zlato. Dávno vešlo ve známost, že tuto bydlívali hradní střelci. Důvodem, proč se zde usadili, byla lepší bezpečnost hradu, o níž mluvil Rudolf II., když dovolil, aby pod hradební, proti zámecké zahradě ležící zdi byl vyzděn kvelb a získaný prostor rozdělen mezi strážce, střehoucí brány králova sídla. Místem obdarování dvacet čtyři strážní — na prvním místě jmenován Niko-

dém Krásný, na posledním Petr Sattler — jimž dovoleno zříditi u zdi a na vlastní náklad byty. Užívati jich směli, dokud příslušeli ke sboru, jakmile však službu opustili nebo zemřeli, přidělen byt nástupci, jenž předchůdci nahradil výlohy stavby. Domky se nikdy nesměly státi majetkem řemeslníků, mimo ty jedince, kdož příslušeli ke sboru hradních obránců (16. IX. 1597). Uličkou i jejím obyvatelstvem bude nutno se v budoucnu zabývat, zatím budiž toliko podotknuto, že noví majitelé sotva stavěli bytelně. Jednou se mezi nimi usadil P. Jiří Sangl, oltářník od sv. Víta, a ten přinucen nastalými okolnostmi domek pořádně předělati. Shledav pod svými kamny trámový podklad ztrouchnivělý a hodně ohořelý, kázal topeniště rozebrati. Při tom spadla půlcihelka z hražděného zdiva, tvořícího lícni zeď. Nemoha jinak, páter se rozhodl nahraditi ji řádným zednickým dílem, jehož únosnost dovolí i vztyčení silnějšího krovu, pokrytého trvanlivějším krytem prejžů. To vše nesměl učiniti dříve, pokud česká komora, spravující hradní obvod, nesvolila. Jistě tak učinila, neboť královský stavební písař Jan Jindřich Dienebier se velmi přimlouval za kněžův úmysl, budou-li splněny dvě podmínky: především nutno vysloviti zákaz nevstupovati s průčelím ven do uličky a za druhé komstingovati s opatřiti tak, aby možností ohně neohrozil vnější dřevěné schodiště, vedoucí do bytu žalářníka Bílé věže (23. VIII. 1731).

Letmý pohled na pražskou ulici odhalil malou péči obyvatelstva o její vymydlený vzhled, který tehdy ani v jiných městech nebyl lepší. Byť sebe špinavější, hlava země neztrácela proto pranic ze své krásy, o to malebnější a bizarnější, když vysoko nad ní, za zrcadlem Vltavy, trčel do výše

královský hrad

se siluetou, rozehranou mnohými věžemi, budovami nestejných dominant a dómem, rýsujiícím se na pozadí azurové oblohy, zamračené třeba již zítra černavou ženoucí se bouře. Bylo a je to jedinečné panorama, zpestřené tu kulovitými porosty, o kus dále štíhlou linií topolu a tamto mechovitě natlačeným stromovím, jež oblými hmotami modeluje prostor, hýřící v něm všemi odstíny zeleně a za čas, až rok se nachýlí a babí léto bude poletovati vzduchem, obměňovanými tóny různých žlutí, červení a hnědí. I tenkrátě směl Hrad, zmnožený o horní město Hradčan, býti přirovnáván ke krasavici pokročilejšího věku, přiroděné přírodou neobvyklým a zaviděnímhodným půvabem, kterému stříbrné nitky ve vlasu nejsou na úkor, působíce spíše pikantně, o to pikantněji, když úsměv vnese světlo ve tvář a oko zazáří nevyhaslým temperamentem.

Rozhodně nelze popřítí jednu skutečnost: staroba, někdy i zvyk, způsobily na Hradě ledacos, co nesloužilo jeho vzhledu, jsouc obdobou vrásek,

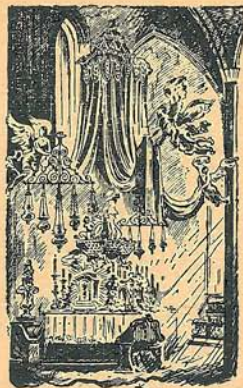
vyrytých do pleti věkem. Někde tam chátral prastarý domek vikaristů, hostící též staršího kostelníka dómu, natolik sešlý, že ohrožoval život obyvatel, kteří, nežli se pro ně zbuduje náhradní, budou ubytováni v hradeckých pokojích (19. IV. 1730). Vedle starého probošství a těsně u svatovítské věže stávalo obydlí královského rounníka, celé ode dřeva a kryté šindelem. Jeho střecha dosahovala zrovna k velkému oknu věže, zatlučenému prkny, k oknu, vedoucímu do místnosti, kde jsou skládána drva, používaná pro královská castra doloris. Kdyby domek chytl, před čímž, Bože, chraň, — tu by plameny nezbytně přeskočily do katedrály. Bude s výhodou vytrhati dřevěné bednění z okenního otvoru a ten zazdítí na půl cihly, mimo to provésti některé zajišťovací změny v bytě rounníka. Nebezpečí tím sice nebude zcela zažehnáno, přece však umenšeno (11. VIII. 1733).

Čas neušetřil ani nemovitostí, užívaných vyššími hodnostáři. U zámeckého hejtmána Václava Zikmunda Karla ze Svárova docela uhníla podlaha stájí a jejich jesle, které kázal kdys za svoje peníze vyplechovati, rovněž zničeny vlhkostí (5. X. 1733, č. p. 34-IV.). A bezpečnost Hradu, zaručená jeho uzavřeností? S ní to stojí stejně špatně. Na valy, ohraničující panovníkovu residenci oproti Malé Straně, se dostane kdekdo a kdykoliv mu napadne. Tamní sousedé procházejí na opevnění svými zadními dvířky, pilně sem

vynášejíce nečistoty, z nichž výpary stoupají králi rovnou do oken, ba člověk zlé vůle by od tamtud lehko nasadil červeného kohouta na krovy českého Montsalvachu. Chce-li se zabrániti velikému neštěstí, bude třeba dvířka sousedů zazdítí a valy obehnati palisádami (1. VI. 1734). Pevnostní charakter Hradu beztak za mnoho nestojí. Poblíže paláce Lobkoviců a při Černé věži zbudovaná, nižší zvaná brána je podle názoru pána ze Svárova na spadnutí, tentokrát však Dienebier zjistil, že tak zle ještě není. Brána má ovšem starou trhlinu a při zdvíhání mostu jí urazili kus svorníku, vykazuje tedy malé, lehko opravitelné škody, hůře je tomu s ohradní zdí, táhnoucí se odtud k paláci vévodů roudnických. Sesedla se a nebude-li vbrzku podchycena, tu jistě spadne (5. XI.— 5. XII. 1737). Stálou hrozbou požárem znamenaly pro hrad též hranice palivového dříví, porůznu složené. Jedna z nich, náležející děkanu dómu Janu Martiniovi, způsobila majiteli velké starosti. Od nepaměti vždycky skládána poblíže děkanova bytu, teď si však gubernium zamloulo a nechťelo ji tu trpěti. Rozkaz je snadno vysloven, než jak bude s drahou radou? V děkanství není místa ani pro zásobu měsíční potřeby, tím méně dostačující na celou zimu. Postižený snažně prosil, zda by s ohledem na jeho chatrné zdraví mu nevykázali skládku novou, ne nepříhodnou. Chorý děkan sotva přinášel polena ke krbu ve vlastní náručí, pročez v jeho žádosti dlužno spa-

třovati odpor zvyku oproti požadované novotě (26. V. 1739).

Bez ustání roboceno u sv. Víta, potřebujícího v každém čase jak oprav, tak investic. Po sbírkách na kanonisaci sv. Jana Nep., jež do konce r. 1733 vynesly slušný kapitál 123.747 zlatek a 49 krejcarů, zapraveny zprvu veškeré účty slavnosti. Tuctem směnek poukázány do Říma náklady tamního procesu svatořečení per 59.164 zl 48 kr., slavo-brány pohltily 22.508 zl 3 kr, jimi pokažená střecha nad kaplí sv. Vojtěcha vyspravena za 548 zl, zkrátka podle vyúčtování zemského výboru rozešlo se peněz za 83.371 zl 33 kr a v pokladně vrchního berničního úřadu, jenž byl centrálou sbírek, zbylo z původní hotovosti toliko něco kolem třetiny věnovaných částek, t. j. 40.376 zl 15 kr. Císař byl dovolil, aby z ní použito třiceti tisícovek pro stavbu stříbrného náhrobku nepomuckého divotvorce (22. II. 1734), poněvadž však šlo o dílo kromobyčeně rozměrné, nespočine v něm tělo patronovo tak brzy. Dříve vyřeže Antonio Corradini, drže se kresby

Náhrobek sv. Jana
Nepomuckého
u sv. Víta.

Josefa Fischera z Erlachu, jeho dřevěný model a teprve potom počne vídeňský stříbrník Jan Josef Würth tepati pláty bílého kovu do tvaru tumb, nadnášené párem andělů a korunované klečící sochou světce.

Když pak se přiblížila chvíle dodávky, tu kapitula již neměla peněz na úpravy, nutné kvůli náhrobku uvnitř chrámu, i domáhala se při české komoře, zda ta by je nevzala na se (11. VI. 1736). Tři dny nato královský stavební písař Dienebier, ve svých podáních velmi mnohomluvný a vždycky chvályhodně zevrubný, odeslal komoře vyžádané dobrozdání. Především odpíral tomu, aby byl nákladem úprav zatížen jeho rozpočet. Kde by všech těch peněz nabral? Loni vyměnil na zámku Hvězdě starou šindelovou střechu, opravil lusthaus královské zahrady a nyní provádí nezbytné obnovy v rudolfinské štóle. Rád věří kapitule, nevědoucí, kde sehnati prostředky. Do Vídně byla na účet náhrobku do dneška odeslala 86.975 zl 30 kr, v příštích dnech má k témuž účelu vyplatiti tisícovek patnáct, proč, jak v tajnosti prozradil kapitulní písař, bylo nutno sáhnouti na pozůstalost po nebožci arcibiskupu Mayerovi. Snad bude nejlépe poprositi císařskou dvorskou komoru o oněch pět stovek, potřebných pro výkop a postavení sarkofágového základu, jenž spolkně osm for vápna a devatenáct kamene, včetně dovozu mramoru pro sokl. Dvorní komora vyslovila jisté pochyby, zda tyto

práce spadají do pravomoci stavebního úřadu krále, avšak s ohledem na vyčerpání fondů přece povolila čtyři stovky, vyplacené universální bankalitou císaře (4. VII. 1736).

Maje peníze zajištěny, Dienebier se pustil do díla. Zřídil fundament, osadil mramorový, z Vídně poslaný sokl, a jsa jednou v práci, rozebral v zájmu lepšího světla dva dřevěné chóry nepomucké kaple. Tím způsobil při královské oratoři nutnost nových oken, hledících směrem k náhrobku, a nového schodiště k němu z chrámu, o hodně světlejšího, nežli bylo staré. Jelikož pak nebude odděleného místa pro dvorní dámy a fraucimór, nezbude než postaviti jiné dva dřevěné chóry, jeden nad zmíněným schodištěm a druhý napříč od kaple sv. Václava k nepomuckému hrobu. Bouračku provedl na základě rozhodnutí nejvyššího štolby a generálního stavebního ředitele Gundakara z Althanů, jehož názor sdělil do Prahy český místokancléř Rudolf Josef hrabě Kořenský z Terešova, než nezdá se, že by byl dosáhl konsensu k navrženým dřevěným architekturám, jichž bednění by domu sotva bylo k ozdobě (8. VI.—23. VII. 1736). A sotva práce dohotovery, usiluje kapitula o kůlnu venku na hřbitově. Uvnitř chrámu nemá bezpečné místnosti pro sklad Božího hrobu a jiných potřeb, nejvýše ve věži, kam však — a co konstrukce cester? — s hořlavinami a malbami nesmí. Potřeba uznána za oprávněnou, takže na krcho-

vě se brzo začali hemžiti řemeslníci (14.—21. III. 1737).

Nebylo-li peněz, tu po objednavce svatojanského hrobu kapitula sotva zdobila prvou svatyni království skvosty, jichž dříve nebývalo. Nouze přinutila amplissimy omeziti se na pouhé opravy, pro něž došlo jednou k velmi nevlídnému přípisu Dienebierovu. Nelíbilot se mu, když souhrn starostí, spojených s udržováním chrámu v dokonalém stavu, jsou uvalovány na českou komoru a tím vlastně na jeho bedra. Sbor kanovníků neustále mluvil o potřebě očistiti sakristii od stáletého prachu, o obnově jejich maleb a výměně propálených kamen, čině, jako by to chtěl provésti ze svého a domáhaje se od stavebního úřadu toliko půjčky několika lešenářských podstavců. Teď, kdy renovace dokončena a Dienebierův rozpočet beztak vyčerpán, přichází kapitulní probošt Zdeněk Chřepický z Modlichovic a naléhá na platbu z prostředků komory, aniž by vyslovil výši potřebné sumy. Budiž bez milosti odmítnut, sice si příště dovolí ještě více. Písař brojil hlavně proti projektu topeniště. Pro jeho stavbu nedá přece prolomiti zdívo vzácné starožitnosti, jímž je prostor sakristie obehnán, a jak by to vypadalo, kdyby komín, zde nezbytně nutný, stoupal lesem fiál nad střechem dómu? Esteticky a ochrannářsky podložené pochyby písařovy nepostrádaly oprávnění, jenže status quo, představovaný kouřovodem, vyvedeným plechovou, mezi kružbami

gotického okna prostrčenou rourou, taktéž neznamenal stylové řešení otázky (12.—21. VIII. 1734).

V tomto případě se jednalo o pouhou maličkost, nestojící celkem za řeč, vždyť mnohem horší to bylo s věží chrámu a jejím obsahem, zaměstnávajícím úřady po léta. Nadešel konečně čas, kdy i postranní ciferníky svatovítských hodin, z celé Prahy nejvýše položených, budou vyměněny, jenže při sestavování rozpočtu zapomenuto na nutné lešení, mimo to při prohlídce věžního hranolu objeven mnohý nedostatek. Tam nahoře je leckterýs kámen rozhašen, nárožní vízka nad kaplí sv. Václava nezbytně potřebuje záměnu zvětralé podpěry a celá věž nový nátěr — kdož ví, zda se vystačí se šesti stovkami.

Dienebier měl k dispozici rovných patnáct set, povolených na ciferníky, nějakou maličkost stržil za měď, odpadlou při výrobě ručiček, a tak práci s chutí zahájil. Je konečně samozřejmé i pochopitelné, obíral-li se strojem hodinář Václav Neumann a sekal-li díry pro připevnění ciferníků kameník Oldřich Mánes, než při rachotě se objevila také jiná řemesla: potřebnou mosaz dodal Karel Vilém Kryštof Hais, pasíř Petr Paulweger zlatil číslice, když František Radmayer byl pozlacenou jedničkou asi neuspokojil, brusič Ignác Dietrich numeru vyleštil, tesaři, zedníci a nádeníci tu byli rovněž potřebni, proč však přizván k součinnosti kartář Augustin Schuck? Jeho

působnost zůstala na tak dlouho nepochopitelnou, dokud nevyšlo na jevo, k čemu pozván. Byl vybídnut k dodávce šesti velkých nakaširovaných papírů, nutných pro model ciferníků ve skutečné velikosti (19. VI. 1730).

Hodiny nedaly dlouho pokoje. Už po třech letech vypráví hodinář Šebestián Londonsperger, jak se přepočtl, když správka časoměru svěřena jeho umné ruce. Myslel, že vystačí s pouhými třemi stovkami, když však stroj rozebral, tu teprve viděl, kolik částí je vadných a zcela nepotřebných. Aby mašinerie nesloužila toliko po patnáct let příštích, nýbrž měřila čas co mechanika zbrusu nová, tedy spolehlivě a trvale, musel ji vlastně překonstruovati. Pracoval na ní dnem a nocí po bezmála dvacet devět neděl, s pomocí tří tovaryšů, na jichž mzdu padly ty tři zmíněné stovky, a materiálu spotřeboval k nevíře. Ve stroji zmizelo tři sta osmdesát pět liber železa a třicet tři ocele, natahovací válce pokryty šedesáti librami štyrského plechu, mezi kolečka vpraveno třináct liber mosazi a pohonný verk se nespokojil starým lanem. A krátký smysl dlouhé řeči? Horologarius překročil rozpočet o čtyři sta čtyřicet devět zlatek a nyní prosí o jejich záplatu. Nikdo toho nepřel, že Londonsperger „ex diligentia sua“ provedl více, než k čemu zavázán, jak mu ale pomoci, nevěděl nikdo, ani komorní účtárna, uznávající oprávněnost mistrova požadavku. Nakonec to byl zase Dienebier, kdo věc rozsekl:

Zlatá ulička v Praze IV.

ať dají hodináři k úplnému uspokojení stovku hned a postupně, podle stavu písarovy pokladny, ještě půl druhé navrch (14. XII. 1733—7. VI. 1734).

Za dva roky hodiny opětně zlobily. Byť nemrzlo, přece praskl jejich čtvrtový, dvě stě devadesát liber vážící cymbál z r. 1562. Jeho přelítí potrvá několik neděl a tu by se snad doporučelo ponechat starý do té doby na věži. Důvod proto byl dvojitý. Jednak kdekteré hodiny města jsou řízeny podle sv. Víta, mimo to stavební správa vystačí s jediným lešením, jež bude roubeno toliko tehdy, až dojde k osazování náhrady zkaženého cymbálu. Na jeho zhotovení činil si nároky císařský, spolu hradský dělolijce Mikuláš Löw, nabízející záručnou kauci ve formě svého mladoboleslavského domu a dvoru. Zároveň se dovolával děda a otce, po nichž řemeslnou hodnost zdědil, i na svoje, teď už čtyřicetileté služby. Než jeho výtvorů — zvonů, hmoždírů a děl — prý nikdo nikdy neviděl, dole ve zbrojnicích o nich také nemají povědomosti a tak cymbál Löwu nesvěřen. Bylo by s pravděpodobnou škodou, kdyby objednavatel, jímž byl opět stavební úřad krále, se měl stát pokusným králíkem dělolijcovy pochybné umělosti a vzácný kov řemeslníkem pochybné pověsti zkažen (28. II. — 10. III. 1735).

Nečistota Pražanů a jejich bezohledné kazisvětství je příčinou, proč nutno u hodin sv. Víta

setrvati. Zdobou zlatých číslic stkvěly se ve sluneční záři, jenže ne dlouho, bylť je pověžní nadobro porušili nejnemožnějším svinstvem, v jejich věžních bytech nashromážděným a přes mnohý zákaz sypaným na střechu kaple nejsv. Trojice. Tím všechno zkazili, učinivše tak nejen s ciferníkem, obráceným k basilice sv. Jiří. Ze slov, že tento je vylévanými tekutinami a hmotami úplně rozežrán, je nejlépe vidět, co na střechu kaple přšlo a pleskalo. Hradní hodinář byl ochoten zdarma uvéstí značky hodin do prvotního stavu a nepožadoval za to leč úpravu oken vykázané dílny, aby v ní měl světleji, pověžným pak dány nádoby pro snášení nečistot. Ve výšinách svatovítské věže vůbec vládly prapodivné poměry. Starší pověžný Tobiáš Bradáč často u sebe hostil početnou rodinu, hlavně nezdárného, před dvěma roky ze služby vyhnáno syna, pro kterého zatloukl okna jedné z nárožních věžek prkny a proměnil ji tak na obytný pokojíček. Nepořádný letorost v ní ponocuje s všelikými krysími povahami, hrajou při svíčke karty, i není divu, když zář, odtud nočně vycházející, jednou způsobila požární poplach. Tenkrát nezbudník vykázán, aniž by se byl dal v bydlení na zakázaném místě rušiti. Lidé vcházejí do přízemku věže, komukoliv přístupné a nikdy zavřené, a zaneřádili její přízemek, zdobný velkými znaky arcibiskupů Zbyňka Zajíce z Hasenburka a Olbrama ze Škvorce, až je z to-

ho nanic. Prvý z arcibiskupů tu leží v znesvěcené a otevřené hrobce, odkud před lety ukradeno víko cínové rakve, a není tomu ještě tak dávno, co kapitula pokryla hasenburkské sepulchrum novou deskou (5. IX. 1735). Záchodové ústraní v kapli velechrámu a odpadky na jeho střechách — probůh, kde zůstala zbožnost baroka, o které je tolik bájeno?

Sv. Vít měl tehdy sedm zvonů. Mezi nimi zaujímal přední místo obr Zikmund, něco málo přes dva metry vysoký a dole přes půl třetího metru široký, jež zformoval (1549) mistr Tomáš Jaroš z Brna. Druhý, zvaný Václavem, tu i tam přibližně o metr zmenšený, byl prý dílem Bartoše Pražského a brněnského Ondřeje Ptáčka, objednaným z příkazu Vladislava Jagellonského (1509). Třetímu, pokřtěnému na jméno sv. Jana Křt., přezdíváno „requiál“, jelikož se jím vyzvánělo k ranní osmihodinové mši za zemřelé krále, konečně tu ještě visel Jarošův Dominik, užívaný výhradně v neděli, Ježíš čili kůrník, nejmenší ze všech a zvučí kanovníky do kůru, a o něco větší Marie a Josef, z nichž tento přelít Martinem Hilgerem (1602) a onen až za našich dnů Josefem Děpoldem (1890).

Rozezpívávali se všechna tato zvonovina, tu burácela o nic méně než pozouny andělských kůrů, div se Praha nesesypala po příkladu zdi Jerusalema. Ve všední den i ve svátek hlaholila a svolávala melodickým hlasem obec věřících

k službě Nejvyššímu tak dlouho, dokud srdce Zikmundovo a Václavovo nezmlklo. To, jež přináleželo k jménu svatého knížete, lehce opraveno, ale hůře tomu bylo s prým. Ne že by se snad bylo utrhllo, avšak v jeho ložisku či závěsu se ukázala závada, i byl strach z neštěstí nedozírných následků. Jaká pomoc — nutno pořídit náhradní srdce, jako už jednou.

Tenkráté, kdy se psalo 13. září L. P. 1670, spotřebovaly k tomu přísečnické hamry osm centů železa. I dnes poslán do hamru sv. Kryštofa, přináležitého k témuž panství, dřevěný vzorec, podle něhož tamní „harrhammeršmid“ Eherfried Mayer zhotoví srdce jiné. Vyplýval železe ve váze 675 liber a inkasoval za svůj výrobek sto jednu a čtvrt zlatky (18. X. 1731), bohužel towarem málo uspokojil. Srdce prasklo, když Zikmund několikráté rozhoupán. Správce přísečnické, v žateckém kraji ležící domény Jan Adam Wartha vyslechl Mayera, jenž se vymlouval na špatnou jakost železa, dodaného zesnulým správcem Waschauerem. Byl prý mu vnucen materiál nedosti zpracovaný. Doopravdy se jednalo o plané výmluvy, vždyť Mayer, učiniv srdce menším a lehčím, nezrobil je podle dodaného modelu a pro jádro výkovku užil obyčejné litiny (1. II. 1734). Loni bylo hlášeno, že trámová zvonových stolic je porušeno. Václav spočíval na něm pouze coulem závěsné osy, před nedávnem zase zyoník Jan Kryštof Antonín Weisser upozornil na špat-

nou vyváženost zvonů, nezbylo tedy než opětně povolití skorem půl třetí stovky, aby výbava kampanily konečně vyhovovala významu katedrály (14. VII. 1738).

Jen ten, kdo viděl do zákulisních poměrů velechrámu, věděl o jeho nedostatcích. K takovým zasvěcencům patřil kapitulní probošt Karel Řečický a děkan Jan Martini, kteří si všimli další nepřístojnosti. Ve chrámu je denně sloužena smuteční mše za tři císaře a jednu královnu — Ferdinanda I. a jeho ženu Annu, Maxmiliána II. a Rudolfa II. — konaná v černém ornátu, takových i kabátech levitů a příslušenství. Roucha jsou dávno schozela a ošumělá, tudíž naprosto nehodna památky, k níž věnována. Podle fundačního instrumentu (z r. 1547) byla česká komora povinna dodávati k panovnickému rekviem celý kněžský aparát z černého atlasu, sametový příkrov na královský hrob a jeden soubor ze zlatohlavu. Poslední peníze na aparát poukázal president komory nebožtík hrabě Lažanský, ale teprve tehdy, když s ornátu visely hadry (15. III. 1725), jinak vůle fundátora plněna hanebně. Zlatohlavový příkrov opatřen pouze jedinkráté, ještě za života zakladatele fundace Ferdinanda I. (1547), černý naposledy zrovna před sto třiceti lety (r. 1603 stál 226 tolarů a 53 groše). Později v účtech nenalezeny a dnes jich tu vůbec není. Napříště bude ornát označen malým znamením císařského orla, aby byl od

jiných snáze rozeznatelný a neužíván při příležitostech, pro které neurčen, neméně nutno uložiti ministrantům šetrnější zacházení s ním, sice se klukům vezme oněch pět zlatek ročně, jimiž fundace pamatovala na jejich pomoc při ferdinandské „missa funebris“. Káže-li tak potřeba, pak je ovšem nezbytno vyměnit stará roucha za důstojnější (22. I.—22. VI. 1733, náklad 174 zl.).

Drobných výloh bylo při chrámu do Boha. Každého třetího roku podělování dva kostelníci a jeden ministrant červeným pláštěm, čtyři choralisté, doprovázející zpěvem modlitby kanovníckých hodinek, měli naň nárok vždy po šesti letech, kostelníci František Bauer a Jiří Liebig vymohli si šestizlatovou odměnu za oprášování královských hrobů — neudiví proto, když součet vydání, českou komorou při sv. Vítu za dvacet let zaplacených, dosáhl podle Dienebierova, dozorcem Janem Nonnenmacherem spolupodepsaného seznamu celkové částky 12.440 zlatých, nehledě ke krejcarům a denárům (23. V. 1739). Do této částky nepojaty náklady bohoslužeb, tedy za víno, hostie, svíce, prádlo atd., dosahující ročně dvou tisícovek a placené kapitulou z nadání dobrodinců (6. VII. 1736).

K vlastnímu Hradu patřil též kostel Všech svatých, stojící pod patronancí císaře, který byl před šesti lety poskytl půltisícový příspěvek na jeho dekoraci novým čelním svatostánkem. Chrámeček jím velmi získal, jenže špatná chůrová

sedadla z měkkého dřeva v něm plodila ostudu. Nákras těch, které by kapitula sem ráda získala, se znamenitě povedl. Kdyby byly skutečně pořízeny, tu novotné stally by spolu s dobrými kostelními lavicemi posloužily gotické prostoře k znamenité ozdobě. Jedině by se doporučovalo snést dřevěnou chalupu kostelníka, o chrámeček přenou, jeť na spadnutí a zároveň velkým požárním nebezpečím (21. II. 1731). Z kostela vede šnek do podzemí, kde v prostranném a suchém sklepení některý z dřívějších děkanů choval svoje vinné foroty. Aby tam sudy snadněji skládány a také kvůli spojitosti s bytem, děkan prolomil do sklepení nový vchod. Tehdy osekány základy a nosný pilíř, čímž hořejší zdivo, nemajíc podpěry, se ssedlo a znovu trhlo klenbu, nedávno vyspravenou (13. I. 1739).

Hned vedle kostela stojí dům Rožmberský, užívaný Hradem pro ubytování císařskokrálovských hostů. Po každé se tak děje se značnými potížemi, trpíť dům naprostým nedostatkem mobiliáru. Loni musely se proň staré špalíry za drahé peníze vypůjčiti v Židech, jindy jsou sháněny po šlechtických palácích a z klášterů. Páni nechtějí nic půjčiti, přece svých pokojů neodrou a mniši se opět vymlouvají na text exkomunikace, kdyby vydali něco z kostelů pro světský účel. V příštích dnech započne ve Vídni inventura císařských gobelínů — kdyby tak některý, pro ma-jestát nevhodný, v Praze však ještě dlouho po-

užitečný, byl odložen (5. XII. 1738)! Příslušná žádost sotva nalezla odezvu u inventárníků panovníka, ale praktický Dienebier si i tuto věděl rady. Znal praxi vídeňského magacínu tapeceríí, kde vyřazené kusy se stávaly akcidentiemi čili připadaly dvorním kontrolorům a čalouníkům, proto nečekal od nich pomoci. Revisní orgány vyřazují v zájmu svých kapes o sto šest — on nepotřebuje jejich milostí. Strživ slušnou sumičku nad tucet stovek za stromky, odprodané z bubenečských a ostatních komorních panství školek, vzpomenu na přání presidenta komory Františka Leopolda ze Šternberka, zda by potřeby pro mobiliár Hradu a hostinských příbytků nemohly býti postupně zakupovány. Peníze tu jsou, takže za polovinu stržené částky by ve Vídni lehce získal tkanou výzdobu do čtyř pokojů (24. IV. 1739). Zda a jak se svým nápadem pochodil, nenalezeno.

Z domu Rožmberků dospělo se krytou chodbou do vnitřku Hradu s dlouhým sledem komnat a sálů, spravovaných dozorcem, jehož oficiální německý titul stanoven pojmem „zimmerwarther“. Nynější, zovoucí se Pavel Michl, je už starý a ve svých sedmdesáti letech také trochu podivínský, mimo to trpí kamenem. Chtěje vetčným kostem poleviti, ucházel se o pomoc bratrance Jana Kryštofa Mittelbachera, tichého a zbožného muže, zprvu písaře prokurátora je-suitské provincie, potom u správce válečné po-

kladny Bonaventury Rudorstera a při jiných veřejných instancích. Sotva se rozneslo, že starý horlivec, nad nějž pražské sídlo nenajde lepšího, se uchází o asistenta, podal žádost o přidělení k němu Matyáš Zepnig, známý jako poctivec, prostírající po celé čtvrtstoletí tabule nejvyššího purkrabí Jana Josefa hraběte z Vrthby, a vedle něho též zajímavější člověk Karel Müller. Jsa uměleckým obchodníkem a zároveň malířem i rytcem, nabídl, že bude-li obvěněn místem, o němž prosí, provede pohledy na císařské zámky a hřebčince, z nichž by Jeho Milosti, panu komornímu presidentu, věnoval po stu exemplářích. Jelikož sloužíval u bavorského a neuburgského dvora, má v ohledu vartování pokojů více než dostatek zkušeností. Tento kandidát, jenž ukázal kresbou Karlštejna, kolik dovede, přišel stavebnímu písaři jako na zavalanou. Vytvoří-li žadatel slíbené vedutty, budou věnované výtisky zaslány komoře vídeňské a ta, když na nich uvidí škody, jimiž královské zámky trpí, bude spíše náchylna k potřebným opravám (13. III.—30. VI. 1730).

Než o petentech rozhodnuto, Michl vyměnil život časný za věčnou blaženost (20. IX. 1730). Jen zavřel oči, tu oba, kdož chtěli býti jeho pomocníky, žádají znovu, tentokráte ovšem o uprázdněný úřad. Nekonkurovali sami mezi sebou, vždyť jejich počet značně rozmnožen novými uchazeči. Nejvíce si přispíšil Jan Jiří Ma-

rek, někdejší lokaj zesnulého komorního presidenta Zikmunda Valentina Hrzána z Harasova. Po něm následovali: Jan Jindřich Fischer, zaměstnaný v pražské zbrojnici, který při nějaké velké porážce Turků byl úspěšně komandoval „artillerii“; též výběřci Koňské nebo Žitné brány Ferdinand Jan Bochh, komorník křižovnického generála Jakub Siegl, rentovní písař karlístejnský František Antonín Praus, jenž byl za císaře nasazoval život v mnohých válkách, a nakonec petent jistě ze všech nejvhodnější, umělecký truhlář dřevěných galanterií Jan František Pompe, leštící voskem a španělským firnajsem, jenž nabízel docela, že opraví na hradním nábytku každou škodu, způsobenou časem, vlhkem, zimou a vedrem. Ač byl Pompe pro dozorství pokojů jako stvořený, přece nebylo mu svěřeno, nýbrž dáno Müllerovi, když byl dříve v komoře přísahal a přijal inventář (16. X. 1730). Kauce ve výši pěti stovek nesložil ihned. Asi jich neměl a tak se zaň zaručil staroměstský výrobce malých hodin Ferdinand Engelschalk, jenž nemoha rovněž dáti jistotu v hotovosti, nabídl zástavou svůj dům (22. I. 1732). Hrad se na Müllerovi, s nímž v budoucnu dojde k půtce, mnoha radostí nedožil. Slíbených rytin nedodával a pak s ním vznikly tahačky, jelikož odpíral podepsati výučný list Martina Jägera, vyučeného jím v miniaturním malířství. Učedník vymohl si proti němu zatykač, ale Müller nepodepsal ani na hrozbu, že

dvorní hodností nebude před žalářem uchráněn (16. VII. 1739).

Šel-li kdo vnitřními prostorami Hradu směrem k západní části Jeleního příkopu, tu před vstupem do bedněné chodby v prvním patře Prašného mostu dospěl k místnostem bývalé kunstkomory Rudolfa II., Karlem VI. velmi ochuzené. Císař sice poslal náhradou za odvezené obrazy čtyřicet čtyři malby, však necht se nikdo neptá, v jakém stavu. Malíř Jan Bohumír Riedl, na něhož smrt čekala v Drážďanech, většinu z nich napnul na nové plátno a teprve potom je přibíl k slepým ráám, čítaje od práce dvě zlatky za kus, čtyři pak zbývající, pravděpodobně svrchaně špatné, ponechal na vyšší rozkaz v jejich sešlosti (8. VI. 1732).

O obsahu kunstkomory dohromady nikdo nic pořádného nevěděl. Je tomu hezky dávno, kdy česká komora nařídila, aby radové Jan Jiří z Möstelnu a Bohumír Josef Ring odepsali obrazy, Karlem VI. odebrané pro Vídeň, a zbylým vtiskli imperátorskou pečeť. Když vešli do sálů, věnovaných na Hradě umění, radové neshledali v nich systematické utříděnosti moderního musea, nýbrž natrefili konfusi na konfusi. Všelijak přeházené obrazy nevisely podle čísel a také tu nebyly všechny. Bylo třeba shledávati „schildereye“ po sedmi sálech, případně v různých, od sebe navzájem velmi vzdálených místnostech, ale nejhorším bylo, že jedno a totéž dilo označeno

až třemi nesouhlasnými čísly, napsanými někdy docela tužkou a pomíjejícíjší křídou. Tehdy na žádost správce rudolfinského musea Václava ze Streitbergu dali se úřadové do soupisu nového inventáře a byli by práci zcela jistě ukončili, nebýti nemoci a smrti Möstelnovy. Jeho úkolem nyní pověřen hrabě František Hrzán, než ani za něho v konceptu zprvu nepokračováno, čekaliť oba komisaři na zásilku náhrady děl ze sbírek odebraných. Když ta konečně došla a předávací inventura měla býti narychlo provedena ještě za života velmi churavějšího Streitberga, pokusili se ji skoncovati do tří dnů. Poznavše neproveditelnost takového úmyslu, započali konečně s novým inventářem a přivedli kolekci do nejakuratnějšího pořádku, doufajíce jak ve spokojenost komory, tak nejjasnějšího proprietáře. V jejich, vskutku svrchovaně pěkném elaborátu okamžitě padnou do oka: číslo a předmětný obsah plátna, jeho formát, výška a šířka, taktéž poznámka, zda jde o původní obraz či kopii. K tomu ke všemu je ještě připojeno jméno mistra. Obrazy, jichž bylo 576, neoznačovali pečeti ze španělského vosku, raději užili železného razítka oválného tvaru se znakem říšského orla, po jehož stranách vyryta u hlavy iniciála C.—VI. Při pracích, malovaných na dřevo, vtiskovali je přímo na rub desky, šlo-li o plátna, tu psali čísla na papírky, lepené na rámy, jenže cedulky nedržely na pracích z kovu, kamene a p., ulože-

ných počtem 505 v nově pořízených skříních či stojících volně. Pro takové Ring smísil lepidlo vlastního vynálezu, držící všude.

Soupis, podepsaný a zpečetěný oběma komisaři a Streitbergem, pořízen ve čtyřech exemplářích. Prvý, svázaný do červeného sametu, poslán císaři, ostatní, vesměs v deskách z pergamenu, určeny pro vídeňskou i pražskou komoru a potřebu šacmistra (11. X. 1737). Pánové, podávajíce zprávu o skončené práci, se ani slovem nezmínili o pomocníku, jenž po osm dnů s mnohým ohýbáním těla přikládal míru k jednotlivým kusům sbírek, napsal dva makuláře a čtyři čistopisy inventáře. Skutečně, naprostým mlčením pominuli nevšední námahu komorního aksesisty Františka Antonína Dietzlera a proto se od „tří vlaštovek“ ulice Vlašské ozval sám, zda by se mu nedostalo nějaké uznalosti. Projevem podobenstvím patnácti for paliva, složeného před trojicí jiriček (30. IX.—7. XI. 1737; č. p. 359-III.).

Třebas rudolfinské sbírky soustředěny poblíže severozápadního konce Hradu, přece jejich sály neznamenalý zároveň hranici sídla, jehož vnější obvod ležel a leží za protější svahem Jeleního příkopu. Tam vedl zmíněný bedněný most Prašný. Za jeho koncem stála vlevo dvorská jízďárna a o kus dále, ale stále před branou k Mariánským šancím, vyhlíželo přes ohradu stromovní královy fasanerie. V ní hospodařil starý známý

ze dnů „Temna“, bažantník Pavel Parstorffer, stále odesílající pernatou zvěř, koroptve a bažanty, tu k dvornímu masopustu, k slavnosti výroční kapituly řádu zlatého rouna či k jiné příležitosti. Trávil na nejzazší periferii Prahy existenci naprosto nerušenou, zneklidněnou leda tehdy, když odpadová voda z rybníka bažantnice zaplavovala tamto podhradební pole grófa Adolfa Martinice. Rybník zřízen kdys co reserva pro suchá léta a jeho přebytková voda byla rourami sváděna do Královské obory, kde napájela fontánu spodního luthausu a vodojem oborníkovy kuchyně — však co je Parstorfferovi konečně do toho? Se sporem o zaplavované pole nechť se trápí Dienebier (27. IV. 1733). Bažantník nemá s číms podobným pranic společného a bude si raději hledět svých ptáků, dokud ho po čtyřiařicetileté službě Smrtoholka nesklátí do hrobové jámy (1. VII. 1740). Odešel krátce před korunovaným velitelem a ze světa evropského středu, odkud klid a mír teď na dlouhou dobu vymizí.

Na šancích Madony a jistě někde blízko zvolila kladiva v králově kovárně kleprlíků, zdarma propůjčená štolbovi arcibiskupa (3. IX. 1736). Proti bažantnici žil v malém ballhausu míčovník Daniel Vavřinec von Sandt, kterému se při jeho třiasedmdesáti letech vedlo den ode dne hůře. Častěji naléhal na komoru, dovoláváje se její podpory, jednou těsně před svatým téhodnem

Veliké noci, kdy nemaje do čeho kousnout by hrozně nerad obtěžoval spolubližní. Ve skutečnosti se jednalo o starého, věčně namazaného ochmelku. Málokdy si k němu někdo přišel zahrát, nejvýše nějaký lokaj, i nelitoval ho nikdo, když na cestě do Vídně zemřel (před 17. XII. 1734). Jeho chudičká pozůstalost, zbylá ve špínou přeplněném bytě, toho mnoho neobsahovala. Od nábytku nic než dva polámané stolky, skříňku a palici pro odkládání paruky. Tuto vlasatou zdobu měl několikero, za to v garderobě nenalezeny než jedny kožené kalhoty, roztrhaná košile, takový kabát a jediná peřina, vše úctyhodného věku a rozbité jak turecká fangle. Na čem asi starý, dvěma veličenstvům slouživší sportsman spával, když soupis jeho majetku nemluví o posteli? Nemenší chudoba vládla v dílně ballhausníka. Dvě železa se šroubem, devět upotřebitelných raket, tucet obručí k nim, kleště na drát, 38 míčků — ne, k téhle krésovské odúmrti se magistrát jistě nepřihlásil a dědictví připadlo stavebnímu úřadu Hradu, pod jehož pravomoc míčovník spadal (7. I. 1735).

Kousek za míčovnou počínal zámecký park, panství to zahradníka Františka Zimmera, stále se svářícího s kolegy z městského cechu, jak se ukáže při řemeslech. V práci mu pomáhala několik nádeníků, také jednooký Václav Fiala, několikrát postižený podezřením z krádeže, konečně usvědčený, když od rour zpívající fontány

Jarošovy zmizel mosazný kohout. U výslechu ve stavebním úřadě Fiala z počátku tvrdošíjně zapíral, potom se však přiznal a zavřen na strážnici hradních střelců. Co s mizerou špatným, za jehož věznění bude rychtář horního města požadovati stravné? Před čtyřmi lety Vídeň takového zloděje pověsila, což by prý patřilo i Fialovi, nutno však vzíti ohled na jeho nevinnou rodinu. Nejlépe snad bude odeslati krádce postřkem na panství jeho vrchnosti, velkovévody toskánského, načež císařský vodovod, jemu náramně dobře povědomý, bude před jeho neochotou jist. Vinníkova choť paní Anna jistila s usazeným zrakem, že muž byl odjakživa hodný, pilný, věrný a příčinlivý. Ten nešťastný kohout? Pro Ježíše Krista, to tehdy ten její na mol ozrálý Venca vevrávorál do parku, zde součást rovodu sebral, aniž by v opici věděl, co dělá. Ona, žebračka ubohá, je se čtyřmi dětičkami uvržena do nejtěžší bídy — páni, pusťte jí Vencu, aby rodince zase mohl podati koustíček Božího daru (20.—26. VI. 1730).

Královská zahrada, v předešlém desetiletí valně zveleбенá, utěšeně zkvétala. Kdykoliv nastal zimní počas, zahradníci konali obvyklá opatření proti mrazu, ale bylo snad trochu pozdě, když komora teprve v listopadu objednala pro ně u hejtmana v Brandýse n. Lab. dva až tři náklady slámy, na pražských trzích nadměrně drahé. Bylo třeba obrniti jí fíkovnu proti násled-

Kostel všech svatých na Hradě.

kům poklesající teploty (20. XI. 1731). Příště si Dienebier povšiml v brandýském zámku něčeho jiného. Tamní skleník, zasluhující spíše jména tmavé díry, chová dvacet tři pomerančovníky. Poněvadž tu stojí k ničím potěše, je snad doporučitelné přivésti jich tak asi osm exemplářů do hradčanské oranžerie (1. VII. 1732). Mimo ně Zimmer pěstil kávovníky, ananasy a jiné rostliny indiánského plemene, plody pak, kterými odměnily jeho námahu, odesílal ke dvoru. Má-li i nadále dostáti plně svým povinností, bude potřebovati zrovna tolik tovaryšů jako vídeňská Favorita, tedy dvou, jenže císař mu schválil potřebu pouze jediného a toho jen pro čas osmi měsíců, s platem dvou zlatek týdně (7. X. 1732—10. I. 1733).

Park hradčanského sídla nezískával výhradně v ohledu botanickém. Matyáš Braun ozdobil jej dvěma vázami a čtyřmi sousošími, z nichž alegorie „Dne“ s vozem Héliá zmizela, aniž by bylo známo, kdy a kam, kdežto „Noc“ přestěhována k velké míčovně a oba putti se lvy na parapetní zeď poblíže zahradního vstupu. Sochař rozpočetl ty dvě velké plastiky sto osmdesáti šesti zlatkami, které si již většinou vybral. Svůj požadavek stanovil poměrně nízko a v předpokladu, že bude tesati z hloubětínského pískovce, zatím však Dienebier, maje starost o trvanlivost děl, přidělil mu toužetínský kámen, odolný a tvrdý, z něhož by mistr objednávku pod sto dukátů nepřijal. Braun

se bez ohledu na nedorozumění pustil do práce, vždyť ona ho stavební správa ve správném pochopení uměleckosti výtvorů odměnila stovkou navrch, tím spíše, když kvůli výběru kamene dvakrát zajel do Toužetína. Dienebier nepřel sochařských vět, naopak upozornil na láci mistrně tesaných soch, odhadovaných jím nejméně třemi stovkami, a na tvrdost materiálu, jenž při ranách, do něho vedených, zvoní jako mramor (15. V. 1734), načež doplatek skutečně povolen.

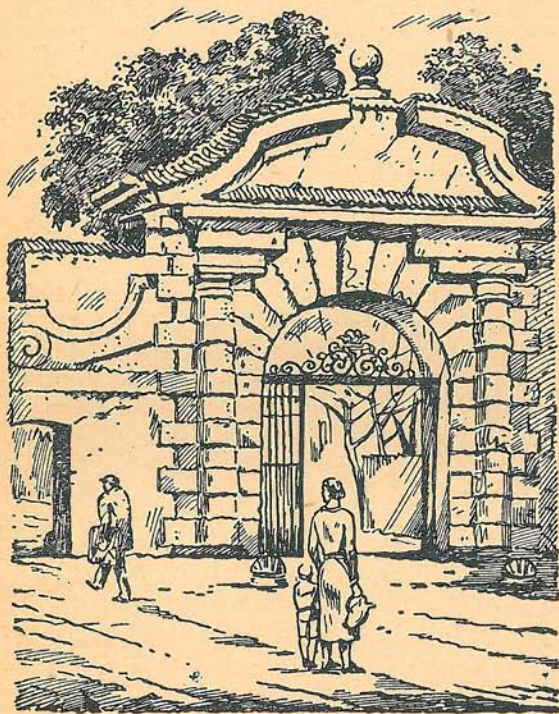
Císařské majestáty velmi rády požívaly sladkou kyslotu ananasů. Aby jich bylo dosti, nakázal nejvyšší stavební ředitel hrabě z Althanů postavit v hradčanské zahradě malý skleník výhradně pro pěstění dužnatých, borové šišce podobných plodů, kdežto stávající zůstane uchován pro kávovníky a zbývající pro tropické rostlinstvo. Ač tu byl rozkaz naprosto jasný, stavební úřad Hradu, přespříliš zatížený stavbou císařského špitálu, požádal o jednoroční odklad projektu (6. VI. 1735). Spolu s tím Althan nařídil zřízení pořádného, čtyři sáhy širokého vchodu do zahrady, a to v těch místech, kde je císařská drůbežárna. Slepice, perličky, krocani a podobná havěť půjdou do bažantnice, než kam se svatovítským oltářníkem P. Hubertusem Kašparem Seichem? Tento příkladný kněz, nad něhož není vzornějšího, měl v drůbežárně najatu světničku za šest zlatek roční činže. Dověděv se o chystané výpovědi, byl by se rád nastěhoval do některého pokojíku v novostavbě

zmíněného špitálu. Písař králova stavebnictví, připravující vznik portálové architektury pro příští jaro, uznal nutnost knězova kvartýru v blízkosti katedrály, i doporučil vyhověti jeho prosbě, alespoň bude vhodný duchovní bdíti v ústavě nad duchovním blahem špitálních dědků a babek (14. a 15. IX. 1735).

Libosad při Belvedéru královny Anny býval častěji cílem zlodějů. Jak je tomu dávno, co od tamtud zmizely měděné květníky, a již zase nějakí pobertové z Nového Světa či Brusky utrhli část luthausního okapu. Nespokojivše se jím, vylezli na vodní kumšt Jarošův, majíce v úmyslu strhnouti císařského orla, nasazeného na vrchol fontány. Celého se jim nepodařilo sněsti, i ulomili králi ptáků korunu, část křídla a spár, svírající meč (druhý, beztak uražený se válel ve stavební kanceláři). Větší škodu způsobili sošce duďáka, ulomivše jí jednu z obou píšťal, mimo to všem chrličům ústní trubičky, jimiž vytéká voda. Z obavy před krádeží celého orla povolán zvonař, aby erbovního dravce sňal docela, a zároveň upozorněno všechno řemeslo kampanariusů i překupníci v Židech. Kdyby jim někdo nabízel uzmuté částice, necht ho zadržít. Ne, v zahradě nebude lépe, dokud nebude svěřena dozoru dvou nočních strážců (21. I. 1736). Obránci korunního majetku neměli co hlídat ve dvoře lvů, neboť sotva kdo stál o jeho dva opelichané medvědy, vartované Václavem Štefelínem, následníkem po otci Tomáši.

Celý hradní obvod stál pod dozorem vězníků Tobiáše Bradáče a Ondřeje Střeleckého, kteří s ochozu svatovítské zvonice obhlíželi, zda podezřelý kouř někde nevystupuje nad střechy. Chodívali pod věžní galerií tu pod večerním nebem, pokrytým narůžovělými beránky, kdy prý se rodí výhradně šťastné děti, jindy za nárazů prudce vanoucí vichřice či pod mraky ženoucí se bouřky, pokaždé pak, když rok se chýlil ke dni sv. Bartoloměje, neopominuli požádati o příspěvek čtyř zlatých a čtyřiceti krejcarů na zimní kožich (22. VIII. 1735). Kdykoliv se jim zdálo, že oheň zahrozil nad krovy rudým plápoem, uhodili ke šturmu, načež strážní mužstvo spěchalo k ohroženému místu s nedávno pořízenou, Dienebierem velmi rozumně navrženou stříkačkou, opatřenou měděným kotlem a dlouhou hadicí (25. X. 1734).

Nad jinakou bezpečností residence bděli hradní střelci. Čte-li člověk o nich zprávu, která ihned následuje, nepojme k jejich střehu přílišné důvěry, tím spíše, když novina pochází od muže, jenž byl střeleckým komandantem a jako takový dobře věděl o Achillově patě sboru. Pán ze Svárova, hejtman Hradu, se pro mužstvo nadarmo nedomáhal výměny pušek. Jeho garda užívá od mnohých let při církevních a jiných slavnostech stále jedněch a týchž flint, velmi sešlých po mnohé střelbě při blahoslavení a kanonisaci sv. Jana Nep., nemajíc jich vlastně dosti. Počet čestných stráží řídí se pokaždé okolností, kolik

Císařský mlýn v Bubenci. Hlavní portál.

kvérů je zrovna poruce. Bývalo jich jistě méně nežli dva tucty, poněvadž hejtman výslovně pravi, že s nimi nevystačí při příštím procesí Božího těla, kdy pro doprovod svátosti pohyblivým špalírem jich potřebuje čtyřia dvacet. Aby nebylo ostudy, splněno, co si pán přál (2. VI. 1730).

Třebas teď střelci znovu vyzbrojeni, přece nastal důvod, proč by důvěra k nim narostla. Odedávna bývalo zvykem vydávati jim ze zbrojnice čtvrt centu prachu a olova, kdykoliv předchozí zásobu spotřebovali, nyní ale nedostávají pranic a jsou nuceni kupovati střelivo z vlastní kapsy či na účet velitele. Jejich úkolem je státi na vartě, patrolovati, zajímati vinníky a chrániti c. k. palác před každým nebezpečím. Ta ochrana by asi vypadala, není-li nikdy jisto, je-li náboj v hlavni. Podle instrukcí mají míti při sobě po třech patronách, kde však na ně vzíti, nezbyvá-li jim často ani na koupi chleba? Oproti názoru pana ze Svárova stálo mínění písaře královských staveb. To tak — dáti těm nešikům ládovanou zbraň do ruky! Jedné noci jim z nenadání vyšla rána, poplašivši celý zámek, a bylo lze mluviti o štěstí, když tehdejší čarostřelec nezabil sám sebe. Potom ovšem komorní účtárna zjistila, že v druhé polovině minulého století výdej munice praktikován v souhlase s udáním svárovského šlechtice, a tehdy sbor nafasoval prachu a olova po čtvrt centu (10. III. — 19.V. 1732).

Již kdysi se stalo zjevno, kolik pražská řemesla

trpí nestydkým fušerstvím střeleckým, ba neméně je známo nařízení o zrušení sboru, přes to má stále sto a jednoho člena čili třicet pět nad dneska přípustný počet. To si cech parukářů nedá líbiti, hlavně ne teď, kdy ke třem vlásenkářům, konajícím střeleckou službu, přibýlo o dva více. Z nich Jakub Grelet není ani pořádně doučen. Deputace gildy navštívila Svárova, hodlají s ním fušerskou otázku projednati, to si ale dala! Hejtman k ní nebyl zrovna přívětiv. Hned, jak vešla, spustil na ní málo zdvořile „vy zatracení chlapi! vy proklati měšťáci!“ a přidržel jednomu z vyslanců sevřenou pěst pod nosem. Z toho posla stížnost k místodržícím (14. XI. 1738), co však s pánem, když je trojka. Beztak se šušká o jeho špatném zdraví, i brzkém odchodu do pense. Bylo by dobře, kdyby malostranský hejtman Rudolf z Bínova přibral k sobě doktory a navštívil hradskeho kolegu a o shlédnutém referoval. Návštěva nechť se odbude co nejšetrněji, jinak by hradního velitele polekala (24. IV. 1739). Nu, rozkaz lze provésti poměrně snadno, bylť fysik Menšího Města Mudr. Antonín Jan Groner obvyklým lékařem páně. Půjde se naň jen tak po přátelsku podívati a pán z Bínova, jakož i profesor Mudr. Jan Antonín Serinci půjdou jakoby náhodně s sebou, chtějíce Svárova pozdraviti. Poseděli, popovídali a potom šli domů, krouťice povážlivě parukami. Tady je každá pomoe marná. Jedná se docela určitě o nemocný mozek,

neboť zámecký komandant projevuje chování, jež možno charakterisovati jako pošetilé. Toť nejlepším důkazem porušené fantasie, působící i na zrak. Zda by nějaká kura dovedla k zdárnému konci, je naprosto pochybno, tím spíše, když mrtvice hrozí na každou chvíli (8. V. 1739). Dále nutno vzíti v úvahu nedatované podání tří střeleckých kaprálů, mluvících jménem celého sboru. Nikdo z nich nechce k velitelově domu na stráž, hrozí jim ve své potrhlosti, že jim vrazí nůž do břicha, a vede jiné výhrušné řeči. Pán se docela jistě pošetil, vždyť se nestaral ani o hradní klíče, ponechav je po celou zimu u správce. Kaprálové zhusta nevěděli, kdo a kdy si v noci otvírá brány, jež častěji zůstaly otevřeny. Kdyby došlo k nějaké nemilé příhodě, budou strážé potahovány k odpovědnosti, aniž by se dopustily nějakého prohřešku. Zda pan Záleský, sedící v Bílé věži, si častěji, když temnota přikryla město, neposílal žalárníky pro víno, zda jeho choť mu přenocováním ve věžeňské kobce neoslazovala kriminál, a malířka Kratochvílová chodí za měsíčního svitu domů, kdy jí napadne.

Pěkný pořádek to vládl v domě českých králů! Má-li býti lépe, nutno císaře požádati o konstituci provisoria v ohledu komandantury (2. VI. 1739). Vládcce dosud nerozhodl a už zase má na svém stole přepis o nastalém dožití Svárovově, jemuž milosrdná smrt zařala porušenou obrazovnost (před 20. IX.), pročez na místě proza-

tímního ustanovil hned nového hejtmana. Svěřil funkci Františkovi Václavovi Markvartu z Hrádku, přiznav mu důchody hodnosti ode dne předchůdcova skonu (26. XI. 1739). Markvart nezastával ji příliš dlouho, když tlumočil komoře prosbu svých podřízených. Obvykle a najmě za poslední zimy trpěli velkým nedostatkem topiva, jehož přiděl nestačí při normálních mrazech, tím méně v těch letošních, nadměrně krutých. Požádali tudíž o větší a pán z Hrádku se za ně vřele přimlouval. Tentokráte si otevřhuba Dienebier, svým míněním se nikdy netající, pořádně přirázl a namočil brk. Nový pan zámecký hejtman prý neměl zatím dosti času k řádné informaci, i neví, že jeho personál dostává pro krby dvou strážnic celkem sedmnáct a jednu třetinu prámu, jiným počtem: dvě stě osm kmenů. Nehledě k tomu, pan hejtman také nezná střelecké praxe. Členové sboru — nyní je jich se třemi kaprály toliko čtyřiaadvacet — ponechávají pro vachcimru pouze ty nejtenčí kmeny a ostatek rozkradou, topíce jim doma. Celkem nejsou střelci k ničemu. Jejich strahování je starého kozla platné, na Hradě není bezpečno, železné mříže jsou všude ulamovány, stejně dveřní přituchy a každý kout je dokonale znečištěn. Střelci slynou slavnou služební nedbanlivostí a na výtku, aby tu neb onde lépe dohlédli, odpovídají, že jim po tom nic není. Tak — teď si písař ulevil, dodav: má-li jim býti přidáno, tedy nejvýše osm stromů (23. II. — 10. III.

1740). Muži, hlídající s puškou v náruči u čer-
nobílého mádla, se prací pranic nepřetrhli, což
neplatí

o dvorských řemeslech,

jenže ani tuto nebylo pravidla bez výjimky. O dělolijci Mikuláši Löwu z Löwenberka se již kdysi řeklo, že není člověka, který by kdy byl spatřil i jen jediný jeho výtvar, pročž nepoctěn, když jednáno o ulití čtvrtového cymbálu svatovít-
ských hodin. U lenocha je pochopitelné, stal-li se nedostatek jeho trvalým hostem. Mistr litby, chtěje si před deseti lety trochu polepšiti, vypůjčil si od staroměstské vdovy Alžběty Hančové na rok a den sto zlatých za šest procent úroků. Splatnost kapitálu dávno prošla, kdo ale na její termín dokonale zapomenul, byl právě milý Löw, platící i úroky nanejvýš „morósně“. Upomínky vdově pranic nepomáhaly, dělolijce jí pokaždé od-
pověděl svrchovaně ledabylým „excusem“ a tak paní, chtějí uspokojiti své neuspokojené věřitel-
ství, utekla se ke komoře o ochranu (27. V. 1735).

Kdykoliv došlo k uprázdňení místa jednoho z dvorních mistrů, tu se konkurenti vždycky k ně-
mu tlačili, dobře vědouce o reklamních vlast-
nostech propůjčeného titulu. Jinak nebylo ani po smrti hodináře Václava Neumanna, nastalé o druhém svátku Veliké noci (14. IV. 1732). Přihlásilo se celkem šest uchazečů a všichni bájali o svých odborných přednostech. Šebestián Lo-

rentz molestíroval obsažnou petici přímo presi-
denta komory hraběte Šternberka, upozorniv, že svého času se ucházel co spolukompetent Neu-
mannův. Jako zvláštní důvod, proč by naň měl býti vzat zřetel, spatřoval ve velkém počtu svých děcek. Trochu obsírněji, též věcněji mluvil Še-
bestián Londonsperger. Vědomosti načerpal u vídeňského dvorního mistra Jana Schmieda, majícího znamenitou perfekci v oboru velkých hodin. Od něho, svěřujícího žadateli všechny časoměry dunajského sídelního města, pochytil i zna-
lost konstrukcí požárních stříkaček, čímž jako usedlík znamenitě prospíval malostranské obci, kdykoliv v ní hořelo. Novoměstský Jan Schlösser milerád uznal nedostatek svého nedostatečného vyučení, avšak cech hodinářů nepopře, že sestrojil perpetuum mobile, bez přestávky jdoucí, kdežto malostranský Zikmund Ketterhold poukázal to-
liko na sedmiletou učební dobu, deset roků vandru a usedlictví v Menším Městě, trvajících nyní dva tucty let. Nic zvláštního na sebe ne-
prozradil staroměstský Zachariáš Vitalis Sander, zato Jan Jiří Gesellmann, někdejší pomocník starého Petra Neumanna, se chlubil prodejem svého mistrovského kusu hraběnce Lažanské za půl páté stovky.

Mezi tolika uchazeči je volba těžká. Schlösser přirozeně vypadl, bylť uměleckým truhlářem a soustružníkem nadmíru kuriósního mistrovství, komu však světiti hodnost, spojenou s ročním pla-

tem sto šestaosmdesáti zlatek a požitkem sedmdesáti dvou kmenů pro otop hodinářské dílny? „Horologiarus arcis Pragensis“ má býti zkušený v kovářské práci, též poměrně mladý, neboť jen pak mu věk nezabrání vystoupiti do vysokých schodišť. Práce ho čeká nad hlavu. Po příkladu předchůdců nebude hodin toliko natahovati a řídit, nýbrž opraví celý stroj, s nímž dloho nic neděláno. Pro příště vložena na hodináře povinnost prováděti zásahy do mechaniky hradního orloje zdarma, nepřesáhnou-li nákladu patnácti zlatek, avšak i tehdy dá stavební správa železo na svůj účet. V oboru věžních orlojů byli nejzkušenějšími mistry Gesellmann a Londonsperger, tento také ze všech nejmladším, proto místem obvěněn (15. — 22. IV. 1734). On to také byl, jenž, jak již předem vypsáno, opravil hodiny po jejich prohlídce úctářenským radou Františkem Antonínem Stránským a ingrossistou Janem Matyášem Sieglem. Ti dva jim asi rozuměli! Či snad přece? Čísla jsou jak na cifernících, tak na stránkách účetních knih.

Stejně potíže s mamonem, lépe řečeno se zařazenými odměnami zakusil Jan Oldřich Mánes. Muž, píšící se obvykle se dvěma n, dokončil před třemi lety přidělenou práci na stále nedokončeném sloupu P. Marie, budovaném ve středu Hradčanského náměstí, a vyvedl proň čistě sochy matere Boží a svatých patronů země, modelované mladším Brokoffem. S důvěrou v solventnost ma-

gistrátu horního města byl tesal a tesal, nic se nestaraje o záplatu. Když potřeboval peněz, tu si jednoduše na šestiprocentní úrok vypůjčil, nyní ale věřitelé kapitály vypověděli a on neví, co počít. Jedná se o nedoplatek tří set a pětadvaceti jednušek — kdyby tak malostranský hejtman Rudolf z Bínova chtěl zákrokem u otců města pomoci. Všechno, všecičko, co mistr říká, je do poslední písmenky pravda, než jak pomoci, když magistrát se zpěčuje položití základní kámen sloupu výlučně proto, aby nemusel hnouti měšcem a raději nechává dílo k všeobecnému podivu válet na place. Po slavnosti základního kamene by Mánesovi, ochotnému posuzovati zbytek pohledávky nad tři stovky jako kauci, nezbylo než vydlážditi stanoviště sloupu podkladovými deskami, s čímž by mistr byl za dvě hodiny hotov a jeho spolupráce při monumentu Madony skončena (25. IV.—11. VI. 1731).

Trápený kameník nedosáhl svého, neboť zemřel, aniž okusil, jak chutná, plní-li obec převzaté závazky (14. II. 1734). Vdova Magdalena a zeť Jan Petr Baumgartner ucházejí se nyní o dvorní kamenictví, nebožtíkem pozůstalé, pro posledně jmenovaného, jenž zastoupil několikrát starého tchána, když šlo o zeměpanskou práci. Proti němu, obratnému mramoráři, vystoupil malostranský usedlík Andrea Kranner. V jeho prospěch velmi mluvilo pachtýřství lomu žehrovického kamene. Byl v Praze jediným, kdo jí mohl do-

dávati tento oblíbený materiál, nadto provedl s mnohou pochvalou ledacos na městských hradbách, podav v posledních třech letech důkazy své dovednosti i při díle v karlínské invalidovně. Jelikož však Dienebier se vyslovil docela nepředpojatě a z určitých, blíže neudaných důvodů ve prospěch Mánesova zetě, netřeba podotýkati, kdo vyhrál (18. II. — 11. III. 1734).

Zda bylo kdy krásnější živnosti nad nástrojařství matematických přístrojů?

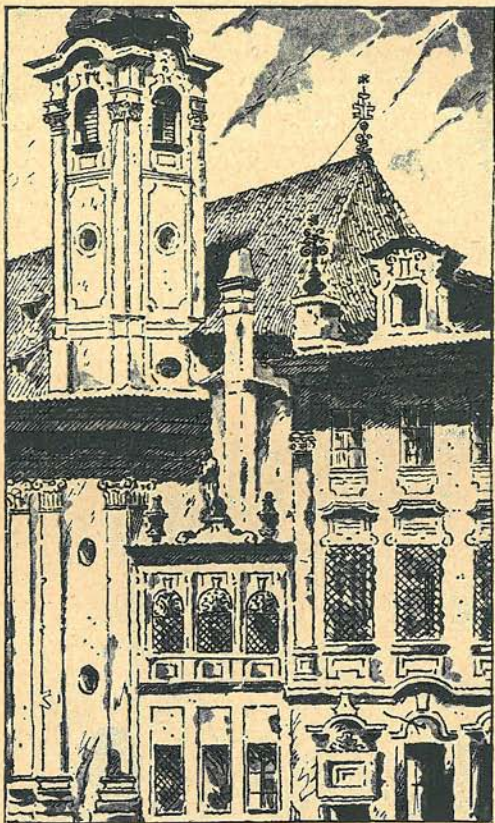
Hotovilo úhledná instrumenta, bohatě zdobená rytým a někdy plastickým dekorem, vždycy v tichu a míru, jakých nutně potřebovala tvorba, jsoucí velmi blízká meditacím vědátora nad učnou disciplinou. Jan Jakub Knittl se jím na Hradě milerád obíral, když ale, nevěda kteréš březnové neděle o chytřejší činnosti, skonak (27. III. 1735), tu vyšlo na jevo, jak málo je ho Hradu třeba. Nač poukazovati nástrojařský plat, ročních sedmdesát zlatých, není-li v rudolfínské kunstkomore než jediný kvadrant, proč vykazovati instrumentariuovi byt? Oč by bylo vhodnější dáti kvartýr políru dvora, velenutnému tam nahoře pro případ ohně, a uspořené peníze věnovati raději na konstituci správcovství v novém císařském špitále, aby někdo dohlédl na řád ústavu a vládnoucí v něm mrav. O takovém názoru nevěděl amanuensis dra Blovskeho Jan Josef Mann, vyučený inženýrství u stavovského profesora Kristiána Josefa Willenbergra. Meškal právě v Jir-

kově, odkud o uvolněné beneficium prosil. Že by mu místo nadmíru slušelo, myslel o sobě též švagr nebožtíkův, geometr a staroměstský měšťan Jan Glockhsperger. Od mládí pěstoval geometrii, inženýrství i mechanický kumšt, občas bral do ruky instrumentarium císařské kunstkomory, visíruje jím v zastoupení švagra, jehož učněm v Linci býval. V království je od dvaceti let užíván při nejrůznějších odborných podnicích, nejen při výrobě matematických verků, nýbrž také při zeměměřičtví, provedeném na příklad v litoměřickém kraji. Těžko se vyskytne kdos lepší, nad něho schopnější, jenž by dovedl zhotoviti „beštek“ všeho druhu. Něco podobného soudil o sobě rovněž Tobiáš Wagner, usedlý s kvadranty, kružidly, úhlooměry a podobným náradím v krámku Karlova mostu (28. III. — 24. IV. 1735).

Zatím co tyto tři čekali na rozhodnutí o budoucím osudu, vdova po zesnulém geometru Kateřina dlouze vykládá o bytu po mrtvém manželu. Sídlel s ní a čtyřmi dětmi poblíže sv. Víta, mezi domkem vikáře a dělolijce. Do bytu vrazil dvě stovky, těše se, že Bůh dopřeje obytu užiti. Smrt sice zhatila smrtelníkův počet — proto by páni tu mohli ovdovělou přece ponechati anebo investované peníze jí nahraditi. Byt býval skutečně velmi sešlý a Knittl jako nástupce otce Jiřího Františka poskytnuté mu přístřeší v mnohém ohledu opravil, čině tak ovšem v zájmu vlastního pohodlí. Vůči vdově, beztak odmrštěné s pros-

hou o funerální příspěvek, není prázdných závazků, než pro útěchu by neměla býti z navyklých světnic vykazována (21. IV. — 27. V. 1735). Hodnost sama zůstala neosazena a její požitky dány špitálnímu správci, takže císařský inženýrský akademist Josef Jeroným Knittl nepochodil, když si vyvzpomenul (18. I. 1740), zda by nedostal následnictví po bratranci Janu Jakubu.

Od té doby, co přijat mezi dvorní řemeslníky, pokrýváč Jiří Mareš zavázán vydržovati na Hradě tovaryše, aby zkušený slézač střech poskytl prvou pomoc, kdyby vypukl požár. Je v tom hodně osudové ironie, stěžuje-li si muž, přezimující pod zámeckými věžemi v zájmu ochrany před plamenem, že se u plápolu hradního krbu málo ohřeje, a prosí-li o zmnožený příděl topiva (19. I. 1730). Jinak starý Mareš chřádl a slábl, ba pro mnohou obtíženost nemocí ztratil schopnost pohybu, i zaskočil zaň, jakmile potřeba kázala, syn Václav. Otec by tak rád viděl a pak s pokojem zavřel oči, kdyby bylo synu zajištěno nástupnictví po něm, bohužel Václav je příliš mlád, než aby přání ochořelého splněno. Nutno posečkati, zda mladý se jako instalovaný pomocník rodičův osvědčí. Mnoho času k tomu neměl, proč, když po smrti starého nikdo z malostranských mistrů nevystoupil co uchazeč, Mareš junior vykonal v příští schůzi komory přísahu, byv před ní napomenut k řádnému, spolu poctivému dostiučinění povinností (2. — 27. VI. 1730).

Nemocnice Milosrdných bratří.

Zrovna tak odpovědná hodnost připadala dvorskému políru, jímž je znamenitý František Hass. Byv povýšen, opustí vbrzku hlavu království, a kde teď sehnati subjekta stejně vhodného? Nu, nouze oň nebude, vždyť od jednoho desetiletí upozorňuje na sebe v příznivém smyslu zednický tovaryš Lorenc Höffler, zaměstnaný nejen v Praze, nýbrž také při hřebčincích ve Smrkovicích a Kladrubech. On to byl, kdož nešetře nedělí a svátků, provedl zdařilé kopie narysů různých budov a kostelů na císařských panstvích, ba svou upotřebitelnost dokázal i při osazování ručiček na cifernících svatovítských nebo úpravami panovníkova sídla v Karlových Varech. Je bezesporně příkladně pilný, nad to řídkým, málokdy se vyskytující případem, neboť nikdy neholdoval truňku. Roční plat nebudiž polírovi napříště vyměřován, postačí denní a za to nedělnosváteční kopírování plánů odměna čtyřiašedeseti zlatek ročně (15. VII. 1732).

O stoly hradního obyvatelstva pečoval řezník Václav Kazatel, nájemce císařských jatek poblíže brány, vedoucí na Mariánské hradby. Tam za Prašným mostem, vyhrazen mu byt, stáj a uprázdněná strážnice. Platě třicet čtyři zlaté nájmu, porážel dobytek celé dva tucty roků, až Morana porazila i jeho. Vdova Anna by řemeslo ráda vedla dále a není strachu, že by to nedovedla. Po nebožtiku zůstal u ní starý, dávno osvědčený tovaryš, jenž věrně nahrazoval pána,

kdykoliv službodárce odjel do Uher na nákup dobytka nebo byl složen nemocí. Platýzský mistr Vojtěch Vít Tlašek se sice na ni tlačí, avšak paní Anna, nabízející jistotou svou svatomatějskou vinicí, přece vyhrála, už proto, poněvadž odumřelý platíval činži docela obstojně. Tlaškovi bylo se spokojiti nadějí do budoucna (3.—20. V. 1740).

Někdy se vdova vzdala řemesla, zděděného po muži. Žena dvorního sedláře Jana Bartoše o ně skutečně nestála, proč tedy funkci po něm nesvěřiti Karlu Wolffovi, usedlému měšťanu Malé Strany. Je beztak lhostejno, v čí ruce bude složena, vždyť v minulých patnácti letech celá sedlářská práce, dodaná pražské residenci, pozůstávala v občasných správkách věkovité úřední kaleše a na té ani největší břídil nic nepokazí (13.—20. VII. 1739).

Jindy mistr, sestárnuv a nemaje dětí, hleděl odměniti věrnost dlouholetého dělníka. Lépe než předáním živnosti nemohl svůj vděk projevit, tím spíše, když se staral, aby dvorské dílo s ní spojené bylo při ní ponecháno. Tak nějak uvažoval sklenář Jan Jiří Possel, pamatuje na tovaryše Josefa Wagnera. Práce na císařském pokadě zavazuje, nepožadujíc maličkostí, jeť přece rachota na vysokých oknech sv. Víta spojena s neustálým nebezpečenstvím života. Pamětliv zásluh pomocníka, zaměstnavatel upravil mu cestu do světa přijetím za spolumistra své dílnice, kde sám zůstal prvním. Kolik vděčnosti by pocítil,

kdyby Wagner při konečném převzetí dílny počten za jeho, Posselova života dvorním sklenářstvím! Krásný počín, vydávající svědectví o stejné krásné povaze dvou Staropražáků, snad nezůstal bez zasloužené odezvy (7. XII. 1733 n. 1735).

Málo lze zatím říci o t e s a ř i Josefu Löfflerovi, nejvýše, že po předchůdci Tomáši Štubnerovi pobíral užitek ze šenku v t. zv. „zimmerstadlu“ vedle hradské jízdárny (4. V. a 11. VI. 1739). Proč však se v o s k a ř i tolik drali o hradní dodavatelství? Dienebier toho nechápal. Zámek požaduje od nich svíce jediné pro hradský oltář Božího těla, což jim po srážce hodnoty vrácených ohořelých voskovic vynese nejvýše tři nebo čtyři zlatky do roka. Lze právem předpokládati, že více než o zisk se jim jednalo o čest. Celých osmadvacet let posluhoval takto staroměstský voskař František Schgraffer a jeho vdova Anna Terezie. Nyní, kdy i za její duši rozžata hromnice, ucházejí se o zámecký lifruňk/nevlastní syn vdivin Ignatius, staroměstský cechmistr František Filip Glotz a Antonín Josef Franz, příslušník téže obce, neméně malostranský Josef Hausser. Nejlépe by bylo obvěniti Schgraffera nebo Glotze a Haussmannovi propůjčiti krámek proti kapli sv. Vojtěcha, čímž by byl poněkud odškodněn za požární škodu, nedávno utrpěnou (14. VIII. — 25. VIII. 1739).

Nebyli zde vypsáni všichni řemeslníci, pracující na Hradě. Vždyť mimo ně nestála se zmínka

ani o truhláři Josefu Františku Nonnenmachru, ani o cínáři Jiřím Matěji Hossauerovi a mědikovci Janu Karlu Gstreinu nebo kováři Janu Kryštofu Ehrlerovi, bednáři Josefu Františku Gerlichovi, hrnčíři či spíše kamnáři Vavřinci Hagenovi a provazníci Alžbětě Šundové. Ne všichni se spokojili nepatrnou tržbou voskařů. Stavební správa vyplatila jim v roce, kdy sv. Jan Nep. zapsán do alba nebeštanů, celkem devět set sedmdesát osm zlatých bez tří krejcarů. Lví podíl tři set připadl bednáři Gerlichovi, kdežto kovář si odnesl sedm jednušek nad polovinu zisku mistra sudů a dělovice Löw pouze pětku, však také nenamazal než dvě stříkačky (seznam z 9. V. 1730). Je jisto, že na Hrad povolávání výhradně znamenití specialisté, kteří však nebyli pražádnou výjimkou. Obsah vitrin městského musea, za jejichž sklem leží tovary zdejší rukodílné práce, mluví nad světlo jasněji o kvalitách, které

řemeslo trojměstí

umělo vpraviti do svých artefaktů. Formovalo kdejakou hmotu, od nejpoddajnější do nejtvrdí, od laciné po nadměrně vzácnou a po každé jak technicky, tak tvarově naprosto dokonale. V následujících řádcích bude od živnosti oddělen umělecký průmysl, což se v zájmu jednoduššího řazení neudálo při elitě mistrů hradských, takže

pro příště bude nutno hledati dělníky hodnotnější, ku příkladu zlatníky, v konečné stati kapitoly o umění.

Někdy se však vyskytl mistr, nemající práva na hořejší pochvalná slova, alespoň mínění o barvíři Jiřím Arnoštu Frankovi znějí všelijak. V mládí byl prý navštívil nejrůznější země a tam se naučil tomu, čemu říká „krásnobarvířství“. V celé Praze není dílny jeho profesionální odrůdy, pouze jediná ženská se tím zabývá, avšak té on nijak neuškodí, neboť se hodlá omeziti na obarvování šátků červení a šarlatem, pročež prosí císaře o svobodu práce (25. IX. 1731). Panovník dotázal se komerčního kolegia na jeho názor a ten dopadl zprvu velmi příznivě, byť dal na sebe dlouho čekati. Podle kolegiální zprávy Frank vstoupil co různolící mladík do panských služeb a ty ho uvedly do ciziny, kde získal různé znalosti. Řemeslníků, jakým je on, bývá malý výskyt. Po návratu z dalekých krajin usadil se jako městský synek na Starém Městě a právě tady mu ta zpropadená ženská brání ve volném exercitiu řemesla s najatými tovaryši a učedníky (19. II. 1733). Trochu jinak mluvil onen majstr v sukních, novoměstská barvířka Anna Kateřina Engelhardtová. Vyšetřila si poměry rušiče a shledala, že staroměstský magistrát ví o konkurentu málo lichotivého. Zná prý jenom někdejšího studenta toho jména. Žák osvojil si hru na housle a fagot, nikdy ne manipulaci

s barvami. Jeho otec postřihač, chtěje míti ze syna cos kloudnějšího, přibral mládence ke své práci a není tomu tak dávno, teprve deset roků, kdy Jiří Arnošt dostal postřihačskou zavyučenu, leč on řemesla zase neprovozoval, hraje raději po bálech. Zároveň trochu fušoval, působě mnohou škodu barvíři Josefu Wernerovi a teď jeho nástupkyni. Frankovo tvrzení o výbornosti vlastního umění je naprosto vylhané, neměně bajky o vykonaných cestách, vždyt mimo kurrucké války, do které netáhl co voják, nýbrž jako písač na fagot, nikde nebyl. Je-li tomu takhle, pak i komeční kolegium odvolalo prvotní příznivé mínění a doporučilo odmítnouti žadatele (24. VII. 1733).

Tohle všechno Frankovi asi hodně vadilo. Dva jemu přínaležité kotle, postavené v Podskalí u paarského poddaného Matyáše Svačiny, zapčetěny předloňského dubna po engelhardtském zákroku krajským úřadem kouřimským a co si on, stále čekající na císařskou svobodu, počne? Nedostane-li ji co nejdříve, bude ve psí a půjde žebrotou (31. VIII. 1733). Dosáhl tudíž odepčetění, než to neznal tvrdost a umíněnost ženské soutěžnice. Nějak se dochmátla, že kotle zbaveny petšaftů, a hned byl oheň na střeše. Místodržící se dokonce dotázali samotných krajských hejtmanů, hraběte Josefa Karla z Holleweilu a rytíře Jana Ignáce Mladoty ze Solopisk, kdo to dovolil (7.—14. XII. 1733). Och, Engelhardtka,

později provdaná Führerová, byla ženská nežensky tuhé energie. Písníčku, plnou disharmonie, dovedl o ní zazpívati soukeník Martin Theer, kterému dala úředně pobratí postav jasně červeného sukna. Tentokráte jí ale zmešlo, vždyt soukeníci mají právo na barvu, s výjimkou modré a zelené, vyhrazené barvířům (11. X. 1737—10. II. 1738), i přinucena v důsledku toho vrátiti Theerovi jeho majetek.

Hned napoprvé čtenář seznal fušera, hlavního škůdce cechovních pořádků, proti kterému jako by nebylo pomoci, byt i devátý paragraf řemeslnického patentu o něm zevrubně pojednal. Karel VI., věda o škodnosti příživníků, upozornil na ně přípisem gubernia, zaslaným do všech krajů Čech. Napříště, pokud řemeslník není vlastním poddaným a služebníkem vrchnosti či nebyl inkorporován do gildy, nestrpí ho ani magistráty, ani panské úřady. Jakmile bude chycen, půjde do basy a zboží, též nástroje, se mu bez milosti seberou. Na fušery nutno velmi přísně dokročiti, neboť nepřispívají daněmi k všeobecnému prospěchu a ubírají dílo těm, kdo se řádně organisovali. Naproti tomu vyžaduje zájem veřejnosti, aby invalidům jejich profese propuštěna, a tak jim povoleny opravy, ne výroba věcí nových. Stejně nesmějí držeti tovaryše a učedníky, leda, dají-li se připsati k pořádku (13. a 31. VIII. 1734).

K zákroku proti mistru docházelo po každé,

proneslo-li se naň něco. Divné povídačky vyprávěny o holiči a novokřtěnci Antonínu Altschulovi. Jeho dcery a najaté ženy prý holi v oficině zákazníky, rozpalující jim hříšné chťiče vyhlídkou na ňadra, přespřiliš a neslušně obnažená, a kousek dále je neofyt Anton Schlaggenwerth, hostinský, trpící u sebe noční slézání obojího pohlaví. Staroměstský hejtman hrabě Černín postavil oba nařčené pod tajnou dohlídku a tehdy se ukázalo, kolik zla by utrhačná huba způsobila, kdyby hodnostář, bdící nad slůností obce, neměl tolik svědomitosti a se nepřesvědčil. Altschul nikdy nezplodil dívek, tím méně provozoval holičství. Zpráva o něm se v pravdě dotýkala Leopolda Königsala, nedávno pokřtěného. U něho, avšak pod dohledem paní matere, dcery skutečně mydlí strniska, vyrostlá na tvářích, a vypomáhají nestačícím tovaryšům. Práci konají s bezvadným mravem, poněvadž ale člověk nikdy neví, tedy pro všechny případnosti holírenská činnost dívek zakázána. Stejně bezpodstatným bylo nařčení Schlaggenwertha, který nejsa hostinským bydlel v domě mydláře Veselého, kde čepovala vdaná šenkýřka, povznesená sedmou svátostí nad jakékoliv podezření (23. I. 1733).

Horších následků pokoštoval v Praze erlangenský kloboučník Mikuláš Kast. Původně sem poslal svého zástupce a faktora Františka Fiela, aby rozprodal zásobu přivezených

pokřývek hlavy. Obchody šly dobře a tak Kast, získav časem přesvědčení o znamenitém odbytišti v „máti měst“, přijel osobně, hotově se k výrobě klobouků na francouzský způsob. Zatím měl dostatečnou forotu neobarvených, proto započal s jejich nutnou úpravou, než zrovna když byl v nejlepším, zdejší mistři ho přepadli a uplatnili vůči němu nařízení ohledně fušerů. Bez dlouhých řečí pobrali všechn majetek Kastův, vymohše na něm závazek, že do čtyř neděl bude Prahy prázden. Je velmi, velmi pochybno, zda jednali správně. Kasta přece nelze považovati za obyčejného škůdníka, o to méně, poněvadž se naň vztahuje odstavec jiného patentu, jenž dovoluje polepšiti řemeslo přijatými zkušenostmi mistrů, odjinud přivandrovalých. A tak staroměstský hejtman zakročil ve prospěch občana z Erlangen (9.—12. V. 1730).

Někde na konci Spálené ulice, v domě kdys Piccolominiovském, bydlíval urozený Maxmilián Bechyně z Lažan, živoucí důkaz toho, že ne vždy spolumistři ztrpčovali život rukodělných lidí. Pán pronajal v sousedství, jemu taktéž náležitě, malou dílničku koláčnic. Baba, pekouc a smažíc na mizerném sádle, zamořovala okolí smradem škvařeného omastku, jsouc tím pánu k znamenité nepřiležitosti. Bechyně číchal a číchal, dokud se nedohrál a nevykázal stařenu se své půdy. Teď však nastalo něco, co by nikdo nečekal. Po druhé straně domu, obýva-

ného Bechyněm, dělal domácího nepojmenovaný malíř s méně choulostivým nosem. Maje náhodou volný kvelbík, vzal koláčnici do něho a nyní se linuly pavůně, pochodící od fabrikace pochybné lahůdky, odtamtud. Pán z Lažan nadával jazykem pověstného špačka. Jak on, jenž při svém úřadě viceburggrafova potřebuje pevného zdraví, k tomu přijde! Pro bábin puch nelze u něho otevírati oken, leda časně zrána a pozdě večer a o hodně hůře je na tom urozená paní manželka, jejíž salony, určené pro návštěvy vysoké a nejvyšší noblessy, jsou smradům nejvíce vystaveny. Jí i jemu hrozí uzavřením oken naprostá záhuba, při otevřených pak nemohou snášeti nezdravotu málo vonného „zefyru“, padajícího na prsa. Koláčnice byla hodná osoba. Uznala svou obtížnost a slíbila nalézt si od Havla nové působiště. Bůh ji pozdrav za sousedsky vlídnou ochotu, zachránila přece dva modrokrevné od jisté smrti (5.—7. VII. 1739).

Kdož ví, zda bába nesla plně vinu na nepohodlí, jí přičítaném. Snad její nepěkné vůně způsobeny špatným tahem komína, stojícího stejně jako ostatní pražské pod dozorem mestkomínského rodu Demartiniů. O něm vyšly na jevo protivné zkazky, když kominík Jan František Vogl požádal o čištění kouřovodů páté čtvrti. Rodina italského původu, chráněná privilegiem, stále povolávala vlašské učedníky a tovaryše, nic neberouc ohled na případný dorost z domácího

obyvatelstva, ba nahrazovala týmž způsobem i mistry umrlé. Toho napříště nebude, jeť podobný postup v naprostém odporu k slovům starších reskriptů (28. II. 1709, 16. I. 1711) a Demartiniové nechť vysvětlí, jakým právem postoupili Nové Město Petru Antonínu Loassataovi, i které národnosti je kominář, povoláný jimi z Kutné Hory (19. IV. 1734). Informace dopadly v neprospěch těch, kdož stáli v čele chráněnců sv. Floriána, jinak by císař sotva místodržícím napsal věty, znamenající ve skutečnosti omezení demartiniovských výsad. Poměrně stručnou formou jim toho ubral dosti. Především, zemře-li ve městech pražských či na venkově učeň, tovaryš a mistr sazometný, tu jsou Demartiniové povinni přijmouti mezi sebe individuum české národnosti. A za druhé stvrdil vyšším stavům jejich starší právo užívati při komínech vlastních poddaných.

Dosíci mistrovství nenáleželo vždycky k levným záležitostem, pročez kotlář a malostranský měšťan Martin Amberger se dovolával zastání úřadu. Co syn zdejšího mistra a vyučen dílu v otcovské živnosti, byl by rád vstoupil mezi ty, kdož jedině směli robotiti v samostatné dělnici, bohužel cech žádá po něm jednu až tři stovky za inkorporaci. Kde by jich nabral, když požárem v Podskalí přišel o všechn majetek. Rád dá misterské matce pokladnici zlatek sedm, po třech řemeslu a tovaryšům, prose zároveň, zda

by hostina, kterou je dle regulí zavázán vystrojiti, nebyla odložena ke chvíli, kdy se finančně trochu ztopoří. Jistě není nikoho, kdo by s Ambergem nadržel a spolu s ním nespustil nadávavé dueto proti starším gildy. Avšak u soudu odjakživa platí zásada „audiatur et altera pars“, proto je doporučitelné vyslechnouti odpověď pořádku. Kampak na něho s tou flintou — cech zná žadatele dokonale. Už jeho prvé tvrzení je bohopustou lží, není vyučencem otce, nýbrž staroměstského Karla Gstreina. Nikdo nepře, že oheň strávil Ambergerovy šatky, ale nic více, jelikož žadatel si při svých věčných oslavách modrých pondělků pranic nezaspouřil. Pro nešťastné pondělky nikde nevydržel — kdo by si ponechal dělníka, zdržujícího ostatní planým povídáním, hubujícího dennodenně na stravu nebo předpisujícího chlebovárci. Takového každý propustí, ostatně žalobník, jsa naprosto chudý, beztak nemůže začít s prázdnýma rukama. Přijetí stálo vždycky tři stovky, chce-li nepořádný kandidát, ať složí stovku a basta! A stručný výklad energické odpovědi? Starší pořádku nechtěli mezi sebou příslušníka notorické nespolehlivosti, jenž co užirač výtědku by ceny strhal a ledabylostí kazil jakost práce (7. VIII. — 2. X. 1733).

Jindy vyvstala nevraživost mezi dvěma cechy, svářícími se mezi sebou o hranice díla a tím nepřímou o zisk. K o ž e š n í k y div šlak nepřetrhl, když viděli, jaký úkor se jim na všech stranách

děje. Ten čtvrtek po památce sv. Jana Křtitele, sprchlý před sto šedesáti lety, císař Maxmilián II. „sententioníroval“ na Hradě pražském (1571), aby krejčí nepodšívali pláště kožešinami, zakázav to zároveň Hebrejcům, Leopold I. shodně rozhodl v Linci (21. I. 1681) a doporučil řemeslo kožek ochraně místodržících, krejčíři je ale „turbírují“, jakoby zákazu nebylo. Bez ostychu futrují soukenné svršky, nejinak si počínají necechovní lidé, sedící pod výsadou svobodných domů a na vedlejších právech. Kolik újmy jim za vlády takových poměrů vzniká, tím větší, když škodníci nekupují spratků u nich, nýbrž zacházejí pro ně do tandlmarku. Co si mají počítí? Pšenice kvete jejich dílu toliko po tři krátké měsíce v roce, a o jejich peníze, investované do zboží, jest se jim neustále trásti. Kapitály jsou bez přestání ohroženy, jak činností zdejších příživníků, tak po dobu dlouhé dopravy od břehů vzdálených končin. Krejčí odpověděli na útok obranou přibuzného obsahu. Ať jen kožešníci mlčí, však i oni přistřihují látky a cajky, sešívajíce z nich pláště, rukávníky, lacle, kapuce a čepice, což jim nepřisluší. Ale, ale, — mistři chlupatého verku tak dělají déle jednoho staletí, majíce na to výsadu. Nakonec se obojí živnostníci dohodli, že si navzájem nechtějí vsahati do díla (10. X. 1732 — 5. I. 1733), než po půl lítě prvnější opětně láteři na mistry od cihličky, že dohody nezachovávají (16. VII. 1733). Snad tak činí dodnes.

Krejčí bojovali se vzácnou solidaritou také tenkrát, když do Prahy přivandroval Jan Konrád Lutz. Poctivě zrozený a pokřtěný ve württemberském městyši Ilfeldenu dne 3. listopadu 1692, tamže otcem vyučený, přišel na řemeslné pouti do Vídně. Zde si osvojil obsáhlé zkušenosti a mimo to nový životní názor, který ho přiměl odpřisáhnouti u sv. Štěpána luterské bludy a přikloniti se ke katolicismu. Od toho dne ustala podpora bohatých rodičů, hrozících hrozbou vyděním. Toť smutné, leč prostředku proti tomu není. Nelze-li jinak, konvertita hodlá se napříště žíviti výhradně krejčovinou, aniž by spoléhal na otecké toлары. Maje císařské residence dosti, odputoval k vltavskému ohybu, kde osiřelá dcera měšťana se vkradla zprvu do jeho oka a potom do srdce. Jsa jí trvale upoután, získal malostranské měšťanství a tak rád by se živil cechovně, nebýti okolností, připomínajících kotláře Ambergera. Byl i od Lutze požádán „majstrštuk“, mistrovská trachtace, inkorporační poplatky atd. — souhrn takových výloh sežene jedině šťastlivec, pojímající za ženu dceru bohatého mistra či ještě zazobanější vdovu po něm. Zdaž si cech kdy uvědomil, že svými překážkami škodí dobré práci? Kdyby však císař obdařil ilfeldenského rodáka dvorní svobodou, tu by prosebník neměl se staršími gildy co činiti. Vládce si sice vyžádal z Prahy dobré zdání, zda však Lutz dosáhl svého, zůstalo utajeno (5. XII. 1730—9. I. 1731).

Docela jiné starosti zatížily mozky starších pořádku kuchářů, obzvláště cechmistrovský, uložený v lebce Jana Kryštofa Weisera, někdy kuchmistra nebožtíka arcibiskupa Daniela Josefa Mayera z Mayernů a nyní zvoníka svatovitského. S povolením konsistoře a kapituly cech byl obnovil prastaré bratrstvo sv. Vavřince při chrámku na Petříně, v nepřízni časů bezmála zašlé. Dosáhnuv toho, zřídil na popud kooperátora petřínské hory P. Norberta Saatzera a z prostředků „matky“ padesátizlatovou mešní fundaci k větší cti a slávě patrona, skonavšího pro víru na roštu. Počin schválen ve třech loňských kvartálních schůzích a za přítomnosti čtyřiceti mistrů. Snesení sděleno Malostranským, kteří nejen že s ním souhlasili, naopak ještě zmnožili nadání o stejnou částku. Aniž kdo věděl proč, došlo v cechu pojednou k secesi, vedené staroměstským kuchářem Šimonem Strakou, podporovaným kuchtíky Nového Města. Oposice zuřivě odpírala a žádala, aby padesátka „matce“ zase vrácena, pokladnici dokonce skonfiskovala, vylomila a uzmutá z ní registra někde poschovala. Straka, soudně vyzyvaný k jich vrácení, popíral jakoukoliv násilnost, tvrdě s drzým čelem, že je všechno tak, jak má býti. Páni místodržitelé jistě uznají: nezodpovědné jednání porušilo jak pobožnosti, tak zmátlo mysl zbožných duší a skandalisovalo obecenstvo, nemluvě ani o výlohách cechu způsobených. Jeho zmrzení příslušníci upustili vzhle-

dem k vnitřním rozporům od čtvrtletních schůzí a nebude lépe, dokud trest nepostihne provinilé a nedojde k satisfakci (1. IX. 1733).

Mimo kuchtíky všechna řemesla žalovala na fušery, aniž pořádně řekla, odkud se rekrutují a kde zdržují. Teprve p a r u k á ř i byli informovanější. Věděli o zahradníku smíchovského parku hraběte Kaunice, který přechovával tovaryše, jimi odmítnuté a podobný „srotírovaný ksindl“, neméně prý jejich živnost trpí dělostřeleckými ohňostrůjci, hradními střelci, lidmi, usedlými ve svobodných domech a na Vyšehradě. Ze strážců Hradu označili jmenovitě Františka Conradiho, Františka Zeissla a jakéhos Martina, městští strážníci, alias konstáblové Matouš Herrmann a Konrád Zeigswetter nejsou o nic lepší. Jesuita P. Klein by svou sutanou taktéž neměl krýti staroměstského tovaryše Antonína Šabeliho, František Grämbnitzer se hradí štítem předstírané protekce hraběte Vratislava, několik stejných nalezlo přístřeší „U Štupartů“ (č. p. 647-I.), v onom velkém domě na nároží proti sv. Jakubu, různé ženské vydržují kluky a kadeřnice, zabývající se úpravou paruk, a co ten Francouz hraběte Holleweila, vydávající se za komorníka páně? Dokonce ve spleti uliček páté čtvrti a daleko na periferii, u sv. Apolináře či vyšehradského ševce, jsou pokoutníci usazení a pak ovšem úsloví o zlatém dnu řemesla má na výsost problematickou cenu (11. I. — 15. II. 1732).

Jinak parukáři neobyčejně, ba skoro tvrdě trvali na dokonalé erudici cechovního dorostu. V Menším Městě se poctivě živil prací rukou svých jejich spolumistr Jan Jakub Müller. Doopravdy, jsa poražen mrtvicí, už nepracoval a tyl z peněz, vydělaných syny. Mladší byl teprve učedníkem, starší Jan Josef naproti tomu doučen, ale stále ještě bez vandru. Nepodstoupil zkušební cesty jednak v zájmu otce, aby rodič ušetřen zlosti s tovaryši, většinou akatoliky, a neodkázán na jejich pochybné výdělky, jednak byl postižen „blbostí zraku“, nutící k nasazení brýlí a zanechání práce při umělém světle. S takovou chybou nenalezne v cizině slušnou kondici, je tudíž lépe, zůstane-li u zploditele, tím spíše, když po otcově smrti by najatý dělník oškubal ovdovělou matku dohola. Takto jsou poměry malostranského Figara co nejlépe uspořádány, jen kdyby cech neodpíral dáti Janu Josefu za vyučenou, dokud vandrem neokusí cizí práci. Müllerova stížnost došla u správců země příznivého sluchu. S ohledem na udané důvody nebudiž syn k vandru nucen, než cech, maje strach z prejudice, tomu odpíral. Tehdy malostranský hejtman Rudolf z Bínova nalezl v privilegiích parukářů kličku, již zbavil Müllery potíží. Třináctý paragraf mluvil výslovně o vandru tovaryšů zdravých, k nimž Jana Josefa přičísti nelze, i zůstane doma nejméně tak dlouho, až mladší bratr nabude schopnosti živiti otce (2. VI. — 2. IX. 1735).

Probůh, ale co se to dalo u pekařů? Z prachu fasciklů jich vytažena slušná řádka, o málo-
kterém však pochvalná zmínka. Šidbou a tresty
se to mezi nimi jen tak hemží. Hned napoprvé,
když rada Malé Strany dala visitirovati krámce,
nalezla u Daniela Zimmera, Heřmana Lercha,
Jana Fanty a Jana Hillebrandta chleby, oproti
předepsané váze ulehčené. Přistížení tvrdili a
zadušovali se, že pekli z pšeničné výrazky, při-
dávající do těsta řádně soli a kmínu. Sedm
„láblů“ prodávali vřdycky za tři krejčary, aniž
jim zboží kdy z trestu pobráno. No, bílým ten
chléb zrovna nebyl, spíše hrál do černa, neměli
by mistři snésti pokutu, přes přímluvu pánů rad-
ních za prominutí (10. II. 1730)? Zdánlivý nepo-
řádek odkryli členové šestipanského úřadu Sta-
rého Města František Kovalovský a Josef Kodet,
když zašli do dvou krámků Karla Horského, jenž
„yak pod hodinama (rozuměj pod radničním orlo-
jem), tak také na mostie, a w nich se wynacha-
zejczy od wssi sorti mundsemle“ prodával. Ku po-
divu, ten i onen druh pečiva vyhovoval řádům, to-
liko tadyhle jsou nějaké housce, jdoucí po třech
kusech za krejcar, s jejichž váhou se tržní dozorcí
nechtějí spokojiti. Horský prokázal, že je bez
viny. Ale ano, houštíčky nemají předepsaného
„kvichtu“, nejsou však určeny k všeobecnému
prodeji. Byly objednány kuchařem hraběte Losý-
ho pro panskou tabuli, naschvál v pomešším
stavu. Dostaly-li se na pult, tedy jediné omylem

hokyně, zastoupivší na okamžik krámské děvčisko,
které si někam odběhlo, a nevědoucí o objedná-
vce (12. VI. 1730). Hůře než mistr, poskytuji-
cí příspěvek k historii pražského stolničení, dopadl
novoměstský Václav Landauer, jenž pro chléb,
upravený ke škodě lidského zdraví, poseděl osm
dní v chládku (3. IX. 1730), ba v prosinci a dva
dny před Štědrým večerem by malostranský hejt-
man tři mistry rád postihl trestem koše, potápě-
ného do Vltavy.

Tímto tónem možno o provinilých pekařích po-
kračovati až k naprostému zmrzení čtenáře.
Aby tomu tak nebylo, přijdou na přetřes již to-
liko dva případy. Prvý se týkal mladého začáteč-
níka Matese Kosiny, příslušníka staroměstského
cechu. Odplatou za prohřešek přisouzen mu
koš o obou příštích dnech tržních. Dově-
děv se, co je proň uchystáno, milý Mates
raději utekl, než v zájmu spravedlnosti ne-
daleko a teď sedí v rathouzní špince, prose za
prominutí pokuty. Jeho choť, paní Katka, rov-
něž prosí, uvádějíc, že muž ztratí úvěr, vytrpí-li
hanbu koše. Jedině z ohledu na Kosinovo začá-
tečnictví mistr vzat po přísné dūtce na milost
(25. VIII. — 1. IX. 1735). Pokuta studené kou-
pele málo odstrašovala. Někdy způsobila „smrtel-
nou konsternaci“, na kterou svorně nařiká čtve-
řice postižených Malostranských, složená z Josefa
Sommera, Ondřeje Springera, Filipa Soukupa a
Františka Helma. Jejich poklesek byl asi zvláště

těžký, měliť stejně jako Kosina dvakráte do koše. Poseděvše v něm jednou, žalují, kolik jim utrpěli, vždyť Sommer upadl do těžké nemoci a jediné včasné otevřená žíla mu zachránila život, kdežto u Helma propukla podagra. Jak k tomu přijdou, trpí-li za poklesky čeledi, jak jejich „konturbírované“ manželky! Poněvadž zjištěno, že choroby skutečně nastaly, bylo jim jistě prominuto (9. — 13. VIII. 1736), stejně jako se jistě radoval pražský lid, když bohatý pekmisterský hladovec nořen do řeky, pak z ní s mnohým přšením vody vytažován a celý umáchaný vrácen do lůna rodiny.

Ani pekaři nezůstali ušetřeni příležitostí. Co jim bylo do neofyta Jana Makovského, židovského vyučence z Polska! Za žádnou cenu nehodlali uznati reskriptu Leopolda I., podle něhož novokřtění smějí naučenou profesi volně provozovati (30. 6. 1695). Ať si Makovský sebe více pekl ve Smolotelích u rytíře Chanovského nebo na Dobříši, ať se vyučil křesťanskému způsobu pečení v Praze, Novoměstí ho mezi sebou nestrpí, byť sebe více poukazoval na tovaryšství v pekárně cechovního staršího Václava Hubálka. Jejich „odporírování“ ale vyznělo na prázdno, neboť císař Makovskému živnost povolil (10. VI. — 19. XII. 1732).

Novoměstí pekaři by se neměli tolik naparovati, nevládnou mezi nimi poměry, jakých by dle názoru šesti spolumistrů mělo býti. Před dvaceti

lety přijali starší pořádku, najmě Václav Hubálek, od svého předchůdce Růžičky matku-pokladnici s hotovostí jednoho tisíce zlatých (1718), která se pětiprocentním úrokem do dneška zdvojnásobila. Za tolikéž roků složili na pravidelných příspěvcích tolik, že podleva počtu stěžovatelů musí býti v kase maličkost nad 4225 zlatých, v truhlici tovaryšské nejméně 1626 platebních jednotek, dohromady 5825 zlatek a kolik krejcarů — a Hubálek prý spravuje pořádkového jmění nejvýše padesátku! Podezřelý peněžní stav vyšel najevo, když žalobci poukázali královskému rychtáři Karlu Františku Palmovi na ošumělost cechovního příkrovu a korouhve, málo shodných se slávou předků, kteří za švédské války koupili pro zeměpánovo dobro tři tisíce strychů mouky za peníze gildy. Rychtář, pozvav k sobě Hubálka a ostatní starší, shledal, že představenstvo, neredujíc účtů, hospodařilo ve prospěch vlastní kapsy, pročež královský prokurátor Jan Kristián ze Strolzů navrhl, aby počty byly vždycky zkoumány v přítomnosti rychtáře (5. VI. — 19. VIII. 1739). Zda starší potahováni k náhradě, toho prohlédnuté spisy nezjevily.

Těžko, přetěžko se pokoutníkům bránili p u n ě o c h á ř i. Neměli dostatečného zastání, vždyť sám Karel VI., uděliv pruskému konvertitu Karlu Hanauovi dvorní svobodu k výrobě punčoch, bez práva držeti tovaryše a učedníky, projevil názor, jim nedosti příznivý. Punčochářství, jsouc

prý velenutnou a skorem všeobecně provozovanou živností, je náramně podobno plátenictví, konanému i jinými řemesly, jimž práce v zimě stojí. I vdovy jsou mu oddány, mnohé ženské slouží k obživě, aniž je proto nucena k cechovní příslušnosti — a pak se braňte, mluví-li zeměpán takto! Jeho slova si kdekdo milerád vezme k srdci, čímž řemeslo bude uvedeno do naprosté zkázy (1. VI. 1739).

O řeznících se vždycky soudí, že náležejí k nejbohatším rukodělným živnostem, ale zdaž zdání někdy neklame? Však ona Dorota Gregorová měla fušky nad hlavu, chtěla-li uniknouti „štekcetlu“ Isáka Bondiho. Žid vymohl zatykač na paní pro dluh „z gednoho tolyko wexlbrieftu pohazegieczy“. Dorota stále dokazovala, že věřitel chce od ní peněz podruhé, přece jednou poslala po manželu dvě stě čtyřicet zlatek, sama jich odnesla Shyloku devadesát, takže je povinna nejvýše desítkou. Zda od půjčovatele nepožádala potvrzenek či je ztratila nebo založila, kdož to ví! Jisto bylo jedině, že plateb nedovedla prokázati, než jejímu dušování bylo uvěřeno a komora pověřila staroměstského rychtáře Jana Augustina Klausala, aby „on bedliwé powáženj wezma zdaž anebo z gakého klíče by on proti Židu práwnie gednati sobě traufal“ (12. I. — 9. II. 1730). Lepší výděleček kynul řezníkům, když chystán pražský pobyt Karla VI. Tehdy svolání jejich starší z celého trojměstí a dotázání, zda

jsou s to opatřiti dvůr příhodnými masy. Aby ne! — i zakoupili porůznu velké množství dobytka. Majíce ho v zásobě, doslechli se divných zvěstí. Ne oni, nýbrž Václav Kazatel bude pečení lifrovati a tak, nejsa spolumistrem, ale pouze huntýřem, dosáhne přednosti před nimi. Teď, kdyby konečně dospěli k nějakému užítku! Co as říkal tomu známý již hradní řezník, když tuto učiněn pozadníkem, ne plně právným řemeslníkem, ale nedoučeným, prodávajícím výlučně to, nač koňšlctvem omezen (20. V. 1732).

Z papírového dolu, kam minulost složila poklad skutečností, jimž líčí svůj život, vykutáno pramálo zpráv o sedlářích, což je tím podivnější, když při výhradnosti koňské dopravy se jistě přehojně objevovali v obraze městského pracovního ruchu. Mimo zmínky o císařském povolení spojení se v pražském triurbiu do jediného cechu nebylo tam o nich nic více (1. IX. 1733). Trochu rozpaků je s voskaři. Nutno je snad zařaditi mezi zhotovile uměleckého průmyslu? Ne. V předpokladu, že nejsou ceroplastiky v pravém slova smyslu, nýbrž pouhými výrobci svícnického zboží, budou ponecháni tuto. Je tomu hezky dávno, co tři z nich — Karel Adam Kulich, František Filip Glotz a Vilím Ferdinand Kötner — našli vhodné prostředí poblíže sv. Klimenta. V bloku mezi ním a Soukenickou ulicí zakoupili domy se zahradami, správně uznamenavše, že na tomto území je malá frekvence po-

vozů, která jinde zviřuje prach a kazí vosk, bílený na slunci. Zde měli pokoj a těšili se na-prosto nerušené drzbě, dokud tabáční abalda nezakoupila dům někdy hraběte Petra Straky (č. p. 1196-II.) a nepočala v něm upravovati prostředek pro požitky těch, kdož propadli nikotinu. Majíce továrnu sousedem, mistři třesou se neustálým strachem z ohně, na němž tabákové listí, jinak složené na půdě, je sušeno. Ještě horší následky má pro ně tlučení, mletí a prosévání šňupavého prášku. Jeho částice poletují vzduchem a usazují se zaneřádují včeli výpotek, složený na zahradách, aby zbělel. Z takového budou sotva vyrobeny svíce neposkvrněné běli, kterými by dokonale uspokojili potřebu dvora a šlechty. Fabrika nesporně nepatří do města, alebrž někam ven a stranou, kde by neohrožovala a neškodila (13. II. 1730). Časem bylo ještě hůře, to tenkrát, když abalda započala se stavbou vysokého tabáčního mlýna, ustrojeného na koňský pohon. Jím úplně zastíněna zahrada Kulichova, i nebylo možno vystaviti v ní vosk účinkům slunečních paprsků. Situace se jistě nezlepší, až vzrostou stromy, fabrikou vysázené (27. VII. 1730). Následkem stížnosti stavba mlýna zatím zaražena a sporná záležitost svěřena císaři, než jeho klemencie se sotva zastane soukromého zájmu oproti veřejnému. Těžko, přetěžko žijí voskaři, jichž má Praha nadbytek. Jejich počet, případným zásahem shůry závazně omezený na jedenáct, by úplně

stačil a potom, má-li živnost kvěsti, je nutno i doporučitelně osvoboditi ji od bezprávné konkurence. Jesuité a františkáni od P. Marie Sněžné, též kláštery v Krupce a Oseku, zabývají se prodejem voskových tovarů, čímž mistrům ubírají zisk, ke kterému jedině oni jsou oprávněni (30. III. 1730).

Nyní konečně nastala chvíle, vhodná pro slib, daný při hradním z a h r a d n í k u Františku Zimmerovi. Muž, spravující utěšené okolí letohrádku královny Anny, zastával stanovisko, že jemu do cechu vůbec nic není. Odvolával se na dvě resoluce dolnorakouské dvorské kanceláře (19. XI. 1701 a 7. III. 1718), podle nichž císařští lustgartneři a jejich personál jsou vyňati z povinnosti přistoupiti k pořádku. Dostav předvolání na den 16. ledna do kanceláře pana hejtmána Hradu pražského, dokončil právě konanou práci a šel tam, aniž došel. Potkal totiž pána ze Svárova poblíže vchodu hejtmanského bytu. Postaviv se do posityry zasalutoval, hláse zdvořile, že obsilce vyhovuje. Komandant střelců nerudně odpověděl, že teď nemá času, ať hortularius přijde zítra, kdy tu budou i zástupci gildy. Ba ne, z toho mračna nebude děšť, Zimmerovi není třeba se s nimi dohodovati a odmítá proto jakékoliv společenství s nimi. Chtějí-li něco po něm, pak nechť se obrátí na jeho nadřízenou instancii, t. j. českou komoru, od níž on žádného rozkazu nedostal (1730).

Zimmer náležel k lidem neochvějně důslednosti.

Ještě po letech vystoupil proti němu Kryštof Renner, přední starší parkových zahradníků, aby žaloval. Opatrovatel hradního libosadu, poukazující na vynětí dvorních zaměstnanců z povinností proti pořádkům, prý velmi pohoršuje členy bratrstva hortulariusů. Do schůzí zásadně nechodí, kvartálních příspěvků neplatí, aniž gildě představuje přijaté učně nebo žádá při ní o jejich zavyučenou. Jelikož příklady, hlavně špatné, vždycky táhnou, počínají někteří spoluoudově následovati Zimmera.

Aby už byl jednou klid, hradní lustgartner vybidnut prokázati do čtrnácti dnů svou exempci, což, třebaš nevyhověl, by proň nebylo obtížným, zastávalť přece nezadatelné právo (29. VIII. až 11. IX. 1737).

Práce lidí, o níž mluveno v souborné kapitole řemesel, hotovila účelové předměty, nutné pro každodenní potřebu. Jak již podotčeno, vyznačovala se vždycky vzácnou umělostí. Než oprostěte ji od nesvobody účelnosti, přiznejte dílu volný růst, podložený fantasií, invenční vlohou, smyslem pro tvar, prostor a barvu, doplňte je vyžitím po svém a pak vznikne něco nového, co povznáší a oprošťuje od prachu všednosti, rozehrávajíce v srdci touhy po vyšších metách. Ano, pak vznikne povznesenější hodnota práce, ono naprosto svobodné a upřímné

kteří nikdy neslouží, nýbrž vede, vtiskující soubodnosti svůj ráz. Jeho svět, často nevázaný a nesnášející okovů, je naprosto odlišný od světa všeobecného a přezírá pozemskou starost, neboť se více řídí živelným pudem než střízlivou úvahou, jsa o to krásnější, že se nikdy nedal svázati poutem konvence. Vzlet jeho duší nezná hranic, leda těch, které táhne tu větší, jinde menší dávka obrazotvornosti a tak proniká za meze, kde počíná věčnost, souhlasná s nekončným.

Z říše jeho geniální vzrušenosti nutno se znovu vrátiti do naprosto pozemského obvodu pražského Hradu, jenž vedle řemeslníků měl přiděleny dvorní umělce. Před několika dny unikl strastem slzavého údolí jeho poslední malíř Petr Keck, načež jako prvý se k osiřelé funkci hlásí Karel Müller (14. II. 1730). Od mládí pilně „applicíroval“ svou osobu ke kumštu. Zda ony jeho práce, provedené u zahraničních dvorů, nesvědčí o tom, že on, označivší se za patriotu, něco dovede? Sotva jeho žádost přiřazena k aktům, už podána nová, podepsaná Janem Jeremiášem Knechtlem (23. II.). Ach, to je týž, co portrétoval největší část české šlechty, čině tak k jejímu největšímu zalíbení. Že by se chtěl o místo ucházeti nabízenou veřejnou zkouškou? Nu, uvidíme, vždyť při něm nutno též vzíti zřetel na

pošlost z Čech, císař si přece kdysi přál, aby byl brán ohled na syny země (1714). Pavla Bedřicha Fahrenscha rovněž není možno přehlédnouti, provedl mnohou zeměpanskou práci ve společnosti s umrlým Keckem. Kdož ví, zda nebude místem „konsolidován“, když býval dvorním malířem hraběte Romedyho z Thunů a také u komorního presidenta hraběte Šlika, mimo to doporučuje Jejich Excelence, které i o něm budou rozhodovati, tak dojemně protekci Pána Boha (27. II.). Zároveň s tímto posledním vstoupil do soutěže Jan Kajetán Mons, žák slavného, bohužel nepojmenovaného mistra, zdokonalený jak ve freskách, tak olejové malbě na benátské a boloňské akademii. Posledních dvanáct roků strávil v Praze, kde vytvořil několik velkých obrazů, aniž řekl, zda k nim počítá ty tři, zdobící farní kostel sv. Mikuláše v Horkách nad Jizerou (27. II.).

Dienebierovo dobrozdání, pojednávající o konkurujících kumštýřích, povšechně charakterisuje dílo jejich rukou. Müller, vynikající značně nad portretistu Knechtla, dělal vedle podobizen čisté krajiny a historie; Fahrenscha, známý písaří od všelikých iluminací a cister co naprostý poetice, vyniká vedle představovaných historií též dokonalými typy písma, kdežto o Monsovi, jenž bydlí u šacmistra kunstkomory, nedovede nic říci, ježto neviděl žádného z jeho výtvorů. Dienebier tudíž myslí, že bylo by záhodno obvěniti

prvého, vyrábějícího jemným „pemslem“ krásné pository, tím spíše, když se vyzná v konservaci a nežádal-li pan Reiner, nejznamenitější malíř Prahy (7. III. 1730).

Až po dobrozdání se přihlásil Jan Jindřich Schlégl (10. III.), týž, který kdysi posluhoval dvěma papežům a pro loňské slavobrány sv. Jana Nep. provedl čtyři velká plátna, a počátkem června i Antonín František Hampisch, neméně uplatňující své konservátorství (6. VI. 1730). Výběr kandidátů byl dostačitelny, než hodnost, o niž usilovali, zatím nikomu nesvěřena a to bylo dobře. Müller nucen tak hlásiti se o ni novou peticí, již na něho prozrazeno lecos neznámého, hlavně autorství děl, jimiž přispěl k výzdobě chrámů: v Bohdanči na panství pardubském, Čiňovsi na poděbradském a v Podčáplech u Králova Dvora. Cerhovice poblíže Točniku nebo městský kostel ve Zbiroze mají od něho taktéž nějaký obraz, blíže nespecifikovaný, a do společné světnice hradčanského špitálu dodal dvě světnice i oltářní plátno kaple, jejíž klenbu pokryl freskou, podobně jako v kostele cerhovicském. Tak pilný umělec nemohl býti opominut (1. — 20. V. 1735).

Pražský zámek snad dříve neznával hodnosti dvorského miniaturisty, aspoň dříve nedošlo k setkání s ním, nýbrž až potom, když svého hlasu povznesl Vilém Kleinhardt. Spolu s těhotnou ženuškou a třemi nezaopatřenými dě-

tičkami položil se Karlu VI. písemně k nohám, prose, zda by naň titulem nebylo pamatováno (před 27. XI. 1736). Vládce jistě vzpomene na pobyt v Karlových Varech, kde nalezl takové zalíbení v žadatelově portrétku vládnoucí velkovévodkyně brunšvické. Stejně se mu tehdy zamlouvaly drobné kontrfekty jiných osobností, sotva tedy oslyší prosebníka, dožadujícího se charakteru dvorního malíře miniatur, kterého v Praze není. Poněkud obšírněji Kleinhardt vyprávěl o sobě presidentu komory Františku Leopoldu Šternberkovi. Zprvu se opět dovolával karlovarských výtvorů, shodných s oněmi, jakými od dvaceti let obsluhuje pražskou noblesu. Se ženou, dcerou to „štukhauptmanna“ Löwense, zplodil v sedmnáctiletém manželství deset dětí, z nichž sedm si Pán Bůh zase vzal. Mimo to učinil nyní zmínku o svém velkém zálusu na byt po nástrojařské vdově Knittlové (7. XII. 1736), byt kvartýr, trpící nedostatkem záchodu a mající kuchyňský krb obklopený trámovým předsíně, byl málo komfortní. Císař, hodlaje učiniti o žádosti rozhod, se nespokojil vzpomínkou na miniaturu, ve Varech kdys viděné. Titul udělil teprve potom (24. I. 1737), když o lednovém svátku sv. Vilíma a sv. Agathona universita na základě předložených průb Kleinhardta doporučila.

Hrom aby do všech pomlouvačů uhodil, zaklel asi Karel Ferdinand Felix, d v o r n í ř e z á č

k a m e n ů, když postižen výtkou, jakoby mnohá léta užíval dobrodiní hradního bytu, aniž by do kunstkomy dodal i jen jediného kousku (28. XI. 1732). Trochu zdvořileji a bez hromů sesumíroval obhajovací spis. Podle svých poznámek přece doručil císařskému zahlmastru Janu Křt. z Issendicku: především dva svícny z českého jaspisu, montované pozlaceným stříbrem, nato pohár z téhož kamene s krvavě rudou skvrnou. Pro dva příští pokály užil chalcedonu, kdežto párek ozdobných muší a o nic větší tácek vykroužil zase z jaspisu. Věci, odevzdané v náhodné přítomnosti malířky Kratochvílové, nalezly krom obyčejnou pochvalu šlechtice z Issendicku, proč je bez omeškání zaslal císaři. To ale ještě dlouho není vše! Chtěje získati panovníkovu přízeň, Felix sestavil kabinetek, k němuž přináležela dvojice svícňů, zbrousil půlzejdlíkový kalich s víkem, císařským princeznám zhotovil po misce, tohle vesměs z achátu, a aby nezapomenul: co ony dvě chalcedonové číšky? Mimo jmenované přepýšnosti řezáč zdarma opravil drahocenné obložení na štěnách svatováclavské kaple, které — nastojte, historikové umění: sestavili jeho předei, mající stejnou zásluhu o karlštejnskou kapli sv. Kříže. Hlava arcidomu mívala k svému pražskému „štajnsnajdru“ oprávněnou důvěru, jinak by ho v březnu předminulého roku sotva byla zmocnila dopisem hraběte Jana Ferdinanda z Kufsteinu k cestám do hor za účelem

sběru kamenů. Zároveň se tehdy Jeho Veličestvo dotázalo, zda by pověřenec nenalezl objemnějších, vhodných ke stavbě krbů nebo pro řezbu velkých desek, malého kamení má císař dosti. Tak, teď jim to Felix vypověděl (9. I. 1733).

Otevřhuba Dienebier však také vypověděl své mínění o řezáčových výtvorech náramně upřímně. Ty achátové svícny nezasloužily, aby byly zařazeny do nejvyšších sbírek, a kabinetek měl tak mizerné fasování, že upomínalo na mizernost a odbytost židovské práce. K smíchu je kamenářovo tvrzení, dotýkající se kaplí, vzniklých za „Otce vlasti“; to by Felix dovedl svou familii daleko prubírovati! Řezáč nikdy nenadělal mnoho díla a sotva ho kdy zrobí více. Svůj brusířský mlýn postavil vícero na oko a kolik let ho v něm nikdo nespatriil (27. III. 1733). Byla přísná kritika či prve zmíněné utrhačství příčinou, že Felix zemřel, než uplynul rok? Utrápil-li se, čili nic, nestojí ve zprávě, napsané na tuhém papíru, za to je z ní zjevna jedna vlastnost paní Felixové a jí zplozených tří slečen: byly dokonalými svinkami. Odstěhovavše se ze služebního bytu, zanechaly opuštěné světnice v hrozném stavu. Mnohé okno rozbito, ne ven a do miskrubny, nýbrž na půdu byly vynášely popel a špínu, ba v obytných místnostech dokonce zapomenuly zdechlinu svého psa (11. III. 1734). Trochu více smyslu pro pořádek ukázaly v ohledu finančním. Otec

Dům Osecký, čp. 447-1., Jilská ul.

postavil v císařském mlýně svým nákladem novou brusírnu, vydav za ni čtyři sta třicet osm zlatek. Jelikož osiřelým ženským hrozí žebrácká hůl, prodaly by dílnu komoře, ne však za původní cenu. Spokojí se libovolnou, kterou budou považovati za almužnu. Felixova konstrukce stála na třinácti pilotech, jsouc jedenáct a půl lokte dlouhá a půlsedma široká, obitá prkny a krytá šindelem. Její stavba byla naprosto zbytečná, tím více, když řezáč v ní celkem nepracoval a raději objednával hotové zboží z Kreuzenachu či v pražské páté čtvrti. Brusírna není opravdu k ničemu dobrá a nehodí se ani k přeměně na mlýn. Stavební úřad by stovku za ni nedal, vždyť její dva brusy a železný hřídel, kolem kterého rotují, jsou majetkem císaře. Padesátky by tak zrovna bylo dost (23. III. 1734).

Když se se světem rozžehnal dvorní sochař Jan Bedřich Kohl, tehdy požádal o přiřazení k hradním zaměstnancům plastik Josef Klein, pocházející odněkud z německých krajů Čech. Do vlasti byl se vrátil po zkušenostech, nabytých při huti, tesajícím pro stavby prince Evžena Savojského, i troufal si provésti vše, co spadalo do oboru jeho umění (10. IX. 1736). Ostatní zdejší sošníci nestáli o volnou hodnost, vynikající Matyáš Braun se trvale zdržoval v Duchcově, tak není výběru a bude nutno Kleina jmenovati. Napříště toho sošnického díla nebude přespříliš a také by nebylo doporučitel-

no bráti podobné lidi do přísahy. Zesnulý Kohl si počínal prapodivně, div že generální stavební ředitel hrabě z Althanů nevyletěl vzteky z kůže. Kdo by se nezlobil, když sochař si za castra císařovny Eleonory a prince Lotrinského napočítal cenu, za kterou by kdokoliv postavil ne dva, ale čtyři katafalky (2. X. 1736). A komu svěřiti po smrti Tomáše Haffenekra dvorní stavitelství? Nad Kiliána Ignáce Dienzenhofera není lepšího architekta, nikdo si honoráře stopadesáti zlatek, s místem spojeného, více nezaslouží (23. XI. 1730 a srpen 1732).

Posledním z dvorních, tuto uvedených kumštýřů bude zlatník František Diespach, ucházející se o nástupnictví po tchánu Františku Schöllerovi. Rada Menšího Města mluvila o něm s naprostou chválou, jsouc se svým mohovitým usedlíkem na výsost spokojena. Poněvadž se jednalo o pracovníka, praktikovaného „in arte sua“ i u cizích dvorů, Diespach titulem poctěn (4. V.—18. VIII. 1733).

Vedle dvorských seděli v triurbiu umělci městští, z nichž mnohý se vyrovnal oněm, třeba takový architekt Jan Ferdinand Schor, proslavený freskou na hlavním průčelí sv. Víta nebo barokně gotickou slavobránou při blahoslavení sv. Jana Nep. Mnoho děl sice nevyvedl, avšak nebudiž zapomenuto, že po starém Willenbergu to byl on, kdo vzdělával na inženýrské škole všechen technický dorost. Vždy po dvou letech

byl nucen zažádati o investituru profesorstvím (na př. 18. III. 1730 a 3. III. 1733). Na to jeho arcibiskupská milost, milosti biskupské, nejdůstojnější pánové a přísní pánové svěřili co pp. stavové pokaždé znovu pověřili prosebníka učitelstvím, spojeným s požitkem šesti stovek. Schor nemíval výhradně platicích žáků, neboť když Antonín Wolff obstál při přijímací zkoušce a uznán ke studiu způsobilým, musel kandidáta přijati zdarma. Profesor, oženiv se s Polyxenou Ludmilou, vdovou po malíři Janu Valeriánu Callotovi, měl potíže s nevlastními syny Václavem Gervasem Rudolfem, autorem slunečních hodin na invalidovně, a Františkem Josefem Karlem, taktéž malířem. Při sporech, vzniklých po matčině smrti, sebrali otčímů různé věci z jeho kvartýru, docela i nepřináležitě mu instrumentum stavovské. Později došlo k narovnání, když pastorkové odprosili, slibivše nevlastního otce nikdy více nerušiti, načež on se uvolil vypláceti jim čtvrtletně padesátku až do úplného spokojení jejich dědických nároků, ale sebraných věcí nebyli povinni vrátiti (23. I. 1730). Pak žil v tichu a míru, aniž kdy dosáhl slávy K. I. Dienzenhofera, jemuž se mimo dvorního stavitelství dostalo nového uznání. Po smrti Bartoloměje Scottiho vyznamenán charakterem vrchního fortifikačního architekta, vynášejícím čtyřista padesát zlatých (7. V. 1737).

V oborů grafiků náležel k nejneprodnějším

Antonín Birkhardt, hodně podnikavý a mající porozumění pro národohospodářství. Těžce nese, vida, jak cizí, k jarmarkům přijíždějící rytcí přivážejí stohy listů s pohledy na antické, též moderní chrámy nebo jiné stavby a portréty regentů, činíce tak sobě ke slávě, milovníkům rytin k libosti, pokaždé pak vyvážejíce hečky peněz ze země. Při tom má Praha mnohem krásnější rarity a starožitnosti, facady paláců a kostelů, neméně kontrfekty mocných z duchovního i světského stavu, a to vše by mělo býti cizině představeno a prodáváno za importované peníze. On sám je ochoten podobný obchod provozovati, kdyby komora proň na Hradě vyhradila krámk s dílnou na místě, kudy chodí forestiéři, t. j. cizinci, a lidé domácí. Takový lze zříditi na předním placu vedle obytné šacmistrova, kde hradní zámečník pracuje pod širým nebem. Úpravu, spojenou s rozbořením výhni, komínů a stavbou střechy chce Birkhardt ovšem vzíti na se, ale potom zase nutno pomýšleti na novou zámečnickou dílnu. Proto snad bude prospěšnějším povolití novostavbu krámk, propůjčeného za měsíční činži jedné zlatky na dvacet let (10. I.—5. V. 1730). Ve skutečnosti grafik usazen na druhém náhradí poblíže mísové fontány, ve světlici zvláště přízpůsobené. Očekávaného zisku se v ní nedočkal. Málokdy vítal u sebe kupce, i nucen požádati o slevu činže na polovinu (19. VII.—11. VIII. 1733).

Prohlídkou kterékoliv sbírky rytin se snadno možno přesvědčiti, že rodiště Václava Hollara z Práchné netrpělo nedostatkem rytců, avšak nebude v ní nalezeno zvláštní dílo, které Benjamin Adolf Müller neotiskoval na papír. Na rozkaz místodržitele Františka Karla z Pöttingů vyryl do velmi tvrdého a křehkého kovu, z něhož zhotoveno aprobační závaží, český znak s příslušným nápisem a nyní přes pateru upomínku nemůže dosíci šestizlatové záplaty. Pötting nechce peněz bez souhlasu kolegů poukázati, příště nabízí na vyrovnání pětku a tou bylo se Müllerovi spokojiti (23. XI. 1736—24. I. 1737).

V počátečních větách odstavce o umění bylo řečeno, že svět kumštýřů bývá nevázaný a nespoutaný. Tehdy tanul na mysli bujný nárůdek malířů, kdykoliv ochotný ke smíchu, šprýmu a taškařici, často nahýbající pohár při zvucích veselé písně. Jiným nebýval ani bouřlivák a špatný manžel Petr Brandl, ač i on zkontl, když před osmnácti lety postižen těžkou nemocí (1718). Tehdy se upěnlivě dovolával pomoci záračné Madony, uctívané u hradčanských kapucínů. Dosáhnuv někdejšího zdraví, lehce namaloval výjev, jak socha této bohorodice, dočasně zařazená do sbírek podivínského Rudolfa II., znovu vrácena důstojným otcům sv. Vavřince z Brindisi. Malíř určil plátno za dar k oltáři královny andělů při řádovém chrámu poblíže Lorety. Časem, jelikož mu odtrnulo, na slib pozapomenul

a v nastalé potřebě peněz zastavil dílo u královéhradecké paní Zuzany Camellroniové. Později s nelíčenou upřímností ujišťoval kvardiána, že dluh zaplatí a slib dodrží (12. VI. 1731), než skutek utek'. Paní, vědouc ze zkušenosti, že umělec neplní daného slova, tím méně aby platil, zástavy nevydala. Poslala obraz až po Brandlově kutnohorské smrti, jenže malba byla nehotová. Proto svěřeno její dokončení malíři Schmidtovi (Janu Jiřímu?), načež bradatí fráteri ji zavěsili na frontispic mariánské kaple, vlevo od kostelních dveří, kde visí podnes (1736).

Jedenkrátě smích přešel Jana Karla Kováře, tvůrce fresek sv. Terezie v zahradní kapli malostranských karmelitek (7. VII. 1735). Poctivě se vyučil u Jana Adama Schöpfa, co synek měšťanského truhláře složil obci přísahu věrnosti, převzal do vlastnictví dům otce Kristiána, vyhověl tedy všem podmínkám a přece ho cech Menšího Města nechce mezi sebe přijmouti. Prý nedostál předpisům o pětiletém vandru, které za jeho učednictví nestávaly, takže se mohou dotýkati výhradně oněch učedníků, nastoupivších po publikaci rozšířené instrukce. Měl zbytečné strachy, však on se stane spoluoudem gildy a nebude námitek, až po létech usedne, aby navrhl velké castrum doloris Karla VI.

Tuto došlo ke sporu mezi cizími lidmi, což neplatí o kumštýřských manželech, malíři Karlu Müllerovi a jeho ženě miniaturistce Anně Regi-

ně. Choť měl od tří let najat hradní krámeček, ležící proti kapli sv. Vojtěcha, kde prodával obrazy, aniž řekl, zda výhradně vlastní nebo také cizí. Sotva požádal o jeho nájem na příští tři roky (10. II. 1730), domáhá se téhož kvelbíku manželka, mluvící nejen o tržbě obrazů, ale také o stříbrnickém zboží (28. II. 1730). Jak tomu dlužno rozuměti? Záhadu vysvětlí Jan Jindřich Dienebier, jehož oku neušlo pranic, co se na Hradě šustlo. Když párek krám poprvé najímal, tehdy muž a žena žili spolu v bázni Boží. Měli ze sebe navzájem radost, dokud Anna Regina ze soužití neutekla. To bylo předloni a od té doby zpronevěřilá odběhlice od lásky manželské vede rozvodový proces u arcibiskupské konsistoře, snažíc se muže umořiti penězi, získanými prodejem obrazů a růženců. O svatojanských oslavách měla mimo obvyklý krámeček ještě dva: jeden hned vedle dveří velechrámu a druhý u vchodu Zelené světnice. Písař myslí, že by bylo nejlepší ji i jeho z Hradu vykázati a naříditi jim neodvolatelné stržení obchodních místností (14. III. 1730). Ne-li, vzniknou z toho komoře výlohy jako v r. 1622, kdy císař nakázal mistru Campionu snésti osm kotců, přilepených na dóm, a jejich majitelům vyplatil náhradu čtyř set dvaadvaceti zlatek.

Proti energické malířce stavební písař se svým míněním neprorazil. Anna Regina se do konce líčeného období čtyřikrátě hlásí k obnově ná-

jmu, činíc tak pokaždé v druhé polovině měsíců června až srpna (1732, 4, 6, 9), prosíc v prvním případě, aby jí bylo vyhověno k větší cti a slávě Boží a okrvaveného nebeského svědka z Nepomuku. Z paniných žádostí je vidno, čím obchodovala. Vedle modlitebních a jiných knih náboženského obsahu vykládala svatojanské obrazy, rámované zlatem a stříbrem, vedle nichž se na slunci třpytily přívěsky s památkami na téhož světce a podobná „kalanterie“. Jedinkrát se stala zmínka o vlastních malbách Anny Reginy, které, pranic o nich nevědouce, si představujeme v podobě drobných obrázků na pergamenu.

Tři roky se cech, stojící pod ochranou sv. Lukáše, tahal s nizozemským malířem Petrem Rügenbergerem. Bratrstvo ho několikrát pozvalo před se, on ale se činil hluch a slep. Nevidouc při škodném příležitosti jiné pomoci, konfraternita obeslala ho ke staroměstskému hejtmanu. Tam se divil, proč mu pánové nedají pokoje. Nemíní v Praze setrvati a opustí „máti měst“ ihned, jakmile dosáhne konce svého procesu, aby však pořádek zbytečně nepohoršován, bude k němu čtvrtletně platiti jeden zlatý třicet (9. VII. 1737). Tím způsobem učiněno zadost sedmému paragrafu artikulí, podle něhož žádný malíř nebo vyšíváč, cestující Prahou, nemá v ní přijati k sobě objednávky, leda že by získal ochranný dekret místodržitelstva či srovná-li se s cechem. Rügenberger, psaný jinde bez koncovky „er“, splniv

formalitu, nestaral se o plnění její skutkové podstaty čili neplatil. Byv znovu citován k městskému hejtmanu (16. IX. 1738), slíbil dostáti závazku ke dni sv. Lukáše, nestaraje se oň stejně jako dříve. Tehdy promluvili za cech malíř Jan Hübl a vyšíváč Jiří Mikuláš Zimmermann, líčíce bolesti frajkumštu trochu obsírněji. V trojměstí vltavského ohybu působí mnoho rušitelů jejich privilegií, hlavně Rügenberger, jenž ze svých nadobýčejně hojných obchodů nic neplatí. Jemu podobný je malostranský obchodník Prararš, nemající nejmenšího ponětí o vyšíváčství zlatou nití, a přece zaměstnává ve مزدě i čtyřicet ženských, malujících proň na látkovém podkladě a jehlou palmety, granátová jablíčka, květy, rozviliny a jiná ornamenta (16. I. 1739). Místodržitelská komise, bdící nad záležitostmi pořádků, především vyšetřila insolventnost malířovu, takže výdělků buď skutečně neměl nebo je dovedl obratně zastíratí. Pokud pak se pokoutního vyšíváče týče, tu zjištěna jeho domněnka o právu ke štikerství, podloženém jeho obchodnictvím. Pracoval na základě rysů, asi předlozkových rytin, objednávaných z Paříže. Mohly to býti starší Vauquerovy a Monnoyerovy, i mladší Gabriela Huquiera. Na kolik se Prararšova práce dařila po výtvarné stránce, komise nepověděla, jedině že se při ní jedná o export, vždyť obžalovaný obchodník vyvázá dokonce do mátušky Moskvy bělokamenné. Proto dlužno

nebrániti jeho dílu na ženské a jiné zdobě, však nechť se nikdy nedotkne privativa vyšívaců, k němuž patří šaty, ornáty, infule, čabraky, jagrcajky a kasety (23. VIII. 1739).

V knize, rýsující průřez pražským životem na základě fakt, čerpaných z materiálového okruhu, zúmyslně omezeného, nebude mluveno o plastice, jež mimo zmínku, již učiněných, v onom okruhu nenalezena, nehledě ke dvěma medaílérům, vytvářejícím přece také sošnictví, byť jen miniaturní. Kdo z numismatů by neznal Francesca Altomonteho, působícího od čtyř let v pražské mincovně, kde loni vyřezal kolky pro medaile na kanonisační sv. Jana Nep.? Stejně dobře o něm věděla česká komora a proto dopsala mincovnímu administrátoru Janu Františku z Lauernů, že se rozhodla vyplatiti slavnému řezáči mimo honorář od kusu ještě superodměnu jednoho sta zlatých v uznání jeho zdařilé tvorby (19. 5. 1730). Vedle ražby vešlo v oblibu též lití medailí. Dokonce nějaký císař na Václavském náměstí, nedávno zesnulý, s ním započal a vdova po něm pozůstala, prodává „šauštyky“ a mince, nebožtíkem vyrobené. Nemělo by se to mistrové, aby nenalezla následovníků, buď zameziti nebo jí alespoň uložití závazek značky, čím by tu byla zavedena obvyklost, praktikovaná v Norimberce? Jelikož pro zákaz nebylo dostatečných důvodů, nařízeno vdově užívati dílenské signatury (21. III.—7. IV. 1740).

Novoměstským císařem dospělo líčení k oboru činnosti, zovoucí se uměleckým průmyslem, hotovícím předměty sice formou, mající nárok na přívlastek umělecké, ale po živnostensku opakovanou, takže vytvořil zřídka kdy se honosí originální jedinečností. Při orloji sv. Víta vystoupilo na scénu několik hodinářů, sem spadajících. Jelikož tam výhradně mluveno o jejich díle, bude nyní pomínuto, až na zmínku o privilegiu zeměměřiče Glokspergera, na základě kterého získal výsadní právo k výrobě slunečních časoměrů (17. VIII. 1739).

O hotovitelích „zcirád“ čili ozdobnicích, zároveň zrcadelnicích, staroměstském Kryštofu Wilkenhausenu a malostranském Kryštofu Grosserovi, nelze říci, než že si stěžovali na sklenáře, fušující jim do řemesla, prosíce spolu, aby toho napříště nebylo (9. V. 1735). Obšírnějším spisem pojednali o sobě dva pernáři, společníci Jan Parth a Josef Wäsch. Dle jejich mínění císař vždycky pečoval o vzrůst užitečných manufaktur a nadal jejich majitele četnými imunitami, kdežto oni dva kompagnoni se stejně dlouho snaží o výrobu pernaté zdobny

Medaile na kanonisační sv. Jana Nepomuckého.

z oškubaného hávu domácí drůbeže a tuzemského divokého ptactva. Paráda, pocházející z jejich dílny, snese konkurenci drahého francouzského a anglického zboží. V Praze s ní „kontinuují“ přibližně dvanáct roků, k naprosté spokojenosti vysoké noblessy, při čemž je nenapadlo zůstat s ní na domácím trhu, nýbrž našli vhodná odbytí za hranicemi říše, hlavně v Itálii. Vyvázejíce kolik tisíc kusů ročně, zabraňují nejen odchodu peněz, ale prospívají jejich importem financím státu, jednotlivcům pak nabídkou koupě dříve zahazovaného peří kapounů, pávů, sojek a divokých kachen. Celkem toho po vládci mnoho nechtějí, jedině dovolení otevřít si v hlavním městě království kvelb (10. XII. 1735). Karel VI. nakázal obvyklým přepisem, aby mu bylo zasláno dobré zdání komerčního kolegia o kompanii. Návrh společníků stál bezesporně za uváženou. V celé zemi nikde není cechu pernařů, jedině na Starém Městě je usazen šmukýř, obchodující pětosím peřím. Výroba ozdob — chocholů pro koně, pernatých kytic na baldachýny ložnic, vějířů, federpušů pro kloboukovou agrafu laufrů nebo myslivců — z domácího materiálu je k naprostému prospěchu všeobecnosti, při čemž nebudíž zapomenuto, že žadatelé jsou spolehlivými katoliky (30. XII. 1735). Když mínění o nich vyznělo tak příznivě, nebylo důvodu, proč firemnímu společenství nepovoliti, co si přálo (8. X. 1736).

Proti pernařům nevyvstal nikdo, tož neměli aféry, rozpoutané saskokurfirfirstskou, zároveň královskou polskou vládou, jež nucena zastati se dvou annaberských příslušníků a žádati v jejich prospěch o nápravu. Do Prahy byli vandrem dospěli p r ý m k a ř š t í tovaryši Jan Kristián Heckerlingen a Jan Bohumír Langhammer, které zdejší cech odtud vypudil, poněvadž mistři jejich rodiště Jan Mates Krimmer a David Chraubner se pokryli nečestností, vzavše za manželky ženské pohlaví, jinými muži obtěžkané. Řemeslníkům přece není zakázáno takové, ve svobodě pokleslé osoby usnoubiti, pročž postup gildy Libušiny obce je svrchovaně trestuhodný. Manželstvo, domněle nepořádné, udali gdanský Jakub Brisac a Ludvík Erhardt, meškající při Vltavě na zkušéné (22. I. 1732). Filipika zdejších posamentýrských starších Jana Erhardusa Kirchhoffa a Ignáce Hoffmanna nepřela (24. III. 1732), že výtka zmazané cti učiněna při tovaryšské schůzi, než představenstvo, nevěříc jí, dospalo do Annaberku, jehož odpověď dopadla na tolik zle, že tovaryši odmítli s cizími dělníky spolupracovati. V cechu přece nemůže býti mistra, který by usnoubil S. V. kurvu jiného muže, tím méně, když i její dcera vstoupila mezi prodějně. Tyto skutečnosti nastaly u saského Matouše Reimera, kterému Annaberští odepřeli čestný trůnk a odebrali klíče od pokladnice, což mimo „máti měst“ nestačilo k uspokojení čest-

ných požadavků ani Vratislavským, usilujícím o naprosté vyloučení Reimerovo. Než ani Praha, ani Vratislava nejsou v právu, nařčený spoluoud se odvolal na císařské reskripty a v důsledku toho annaberská gilda prosí uměnilovný pořádek hlavy království, doporučujíc ho ochraně Boží, aby jejím vyučencům nekladl překážek. Rekurs, opřený o názor vládce, mluvícího ve prospěch zašmodrchaných poměrů milosti — tu nezbude než ustoupiti.

V dobách, kdy šat, klobouk, kabela, jiné oděvní potřeby, ba i koňský postroj a nábytek přepřívány pasomany, prymkářství náleželo k nejvýnosnějším řemeslům, avšak Jan Jiří Galli nechtěl se při něm spokojiti normálním výdělkem. Jsa přadlákem zlata a stříbra, utkával metallum jako prvý, na Starém Městě usedlý mistr a šlechta, kdyby ráčila, mohla dosvědčiti, co krásného díla pro ni při poslední korunovací zrobil. Lačnost zisku způsobila Galliho útisk, namířený proti Urbanu Düringerovi, nutíc, aby postižený kupoval od prve jmenovaného všechnu přízi z kovů. Düringer nechápal, proč by tak měl činiti. Kromě něho a Galliho pracuje u Moldavy pět mistrů, mnohá ženská nalézá obživu frajkumštěm, aniž nepřejícník proti nim vystoupil — proč také, nemá-li císařského privilegia na svobodu řemesla. Nemá? Nu, tak si ji opatří! Byl-li jí před mnohými léty vybaven Karel Heiss, může Galli výsady neméně dosíci a pak poza-

staví řemeslo všem nevyučencům, najmě těm, kdož nejsou vyznání, zaručujícího posmrtné blaženství. Císař, maje rozhodnouti, si znovu přál podrobné informace, jelikož ale konec aktu chybí, nedovědí se potomci, zda Galli prosadil, oč usiloval (14. IX., 30. XI. a 9. XII. 1734).

S výdělkem, v potu tváře trpce zaslouženým, bývaly častěji nepříjemnosti, když objednatel zůstával smluvenou mzdu dlužen, což zakusil malostranský puškař Štěpán Posser. Poslušen příkazu Antonína z Ottenfeldu provedl proň ledacos, leč pán, byt císařský fořtmistr v Brandýse n. Lab., ne a ne platit. Mladý, velmi potřebný a v kyselé práci obživu hledající řemeslník marnými dopisy urgoval svou sedmnáctizlatovou pohledávku. Vida, že dlužníka písemně nezmůže, zajel do Brandýsa, než pán ho tam odbyl planými výmluvami. Posser snad dosáhne peněz, požádá-li žalobou o srážku dluhu s lesmistrovského platu (17. VI. 1733).

Sklářství sice v Praze neprovozováno, když však komora, ucházejíc se u Karla VI. o nějaké výhody při terstském veletrhu, zaslala korunovanému seznam tovarů, exportovaných z Čech do hlavního města Istrie, tehdy učinila zajímavou poznámku o skle. Podle její zprávy výrobky z průhledné hmoty — sklenice, korály, okenní a jiné tabule — nevyváženy toliko do Niederlandu, Englicka, Španihel a království Portuglesů, nýbrž docela až k pobřežím bájné

Indie, pokaždé za velmi značné sumy, za něž pak v dalekých končinách opatřovány potřebnosti, vyráběné nebo sklízené lidmi černé pleti (26. V. 1730). Na ten způsob dovezeno občas i prkno cizokrajného dřeva, zpracované zde truhláři, z nichž Jiří Löwenstein a jeho syn Václav dosáhli dvorní svobody řemesla, prvý o mnoho let před druhým (26. II. 1688, 4. V. 1730). Jí hodně poškozovali ostatní mistry, však jistě méně než dvormistři hrabat Dietrichštejna a Norberta Kolovrata. K největším škodníkům náležel hajduk nejmenovaného panského domu, zaměstnávající někdy i tři tovaryše. Je tak nestydký, že svou činnost neomezil na zařízení domácnosti, ke které přináležel; dodával komukoliv a kapitální díla, ku příkladu intarsované skříně a vykládané podlahy. Každý z jeho tovarů dosáhl ceny několika stovek, pročez cechovní starší František Fockinger a Josef Dobner prosili, aby panským služebníkům práce šmahem zakázána, pokud je určena komus jinému než urozenému zaměstnavateli (10. II. 1733).

Každé z řemesel vlastnilo plno výhod, zaručených pergameny, knihařem po každé skvěle svázanými a zeměpanským podpisem stvrzenými, výhod, málo platných vyšíváčům, povolala-li císařovna Alžběta Krystina slavkovského mistra indiánského a stínovaného štikerství Jana Adama Böhma do Prahy. Uměleckoprůmyslový výrobce, malující jehlou a barevnou

nití ornamenty, ovlivněné východoasijskými vzory, přijel se ženou a sedmi dětmi. Provedením úkolu ubral Praze výdělků a přece si jím mnoho nepomohl, poněvadž dvůr dlouho nepoukazoval mzdy. Jednalo se o výrobu zdobných střevíců, o jichž zhotoviteli indiánská, tedy zase vzdálenějším orientem ovlivněná malířka Kratochvílová řekla, že za mnoho nestojí, byť dříve několikrát zavřen (26. VIII. 1732). Jinému vyšíváči, malostranskému Janu Schreinerovi, se vedlo skvěle, dokud před sedmi lety nepůjčil hraběti Albrechtu Hodickému z Hodic na tři, do roka splatné směnky celé jmění. Bylo toho za čtyřiaadvacet stovek. Hrabě, maje plebejsky vydřené a ušetřené peníze v kapse, odejel do ciziny, nic se o platbu nestaraje. Dočkat se konečně jeho návratu, věřitel šel k němu, pokorně žádaje svého, jenže gróf, docela ve shodě se jménem a predikátem, hrozil, že ho nemilosrdně shodí se schodů. Nebýti přítomnosti Václava Záruby z Hustiřan a kupce Placida Gialdiho, ukrotivších bezprávný hněv, jistě by byl hrozbu splnil. Co teď? Vysokohraběcí pan dlužník není v království trvale usazen a může z města po libosti odejít, proto je v Schreinerově zájmu zavřítí Hodice ke chvíli, kdy dluh vyrovná. Rudolf z Bínova, hejtman Menšího Města, nechtěje se unáhliti, poslal k Hodicovi sekretariusa, aby vyslechl, čím hrabě odpírá nařčení, než zpupný Hodic ouřadu k sobě vů-

bec nepředpusťil, odkázav ho na tajemníka. Ten, sběhlý ve finančních operacích velitele, slíbil brzkou ústní či písemnou odpověď, stále nezasílanou, a tak věřitel, jsa sám dlužen těm, kdož jemu uvěřili, schnul neustálými obavami před vězením dlužníků (8. II.—21. III. 1735).

Předposledními v abecedě, ne mezi řemeslníky, jsou zlatníci. Bez vůle krále, nedávno kodifikované (18. XII. 1731), nikdy nemohli býti obdařeni samostatným mistrovstvím, čímž výskyt jejich žádostí bývá ve spisech velmi hojný, poučuje tu a tam o personáliích patentů. Prvou nalezenou napsal Jan Michal Gutleder, zrozený 1695 ve Vídni, pokřtěný ten den po svátku dušiček ve chrámu Schottů, žák Jana Bedřicha Höffnera, dosáhnoucí malostranského misterství (19. V.—16. VIII. 1733). Stejného úspěchu dočinili se na Starém Městě Ignác Langmayer a Josef Seitz (1. IX. 1733, 18. III. 1734), neméně Jan Jiří Brallus (25. VI. 1736) a vídeňský, u pražského Františka Diespacha školený František Jan Niessl, mládenec světlovlasé kšticce, chválený nejen pro slušnou poctivost a píli, nýbrž i pro znamenitou zručnost (27. VIII.—17. XII. 1736). Námitek nebylo ani proti Kašparu Gschwandtnerovi, jenž dojde samostatnosti lehčejí než ostatní. Pojme za ženu vdovu po stříbrníku Bohumíru Lamprechtovi, čímž jí prospěje a nikoho nepoškodí, poněvadž ona by dílnu beztak vedla dále (13.—25. V. 1737). Mnoho ohle-

duplnosti projevil Rochus Siegl, spatřivší světlo světa v havorském Deltzu a pokrývající temeno bělavou parukou. Po učednictví v císařské residenci u Joachyma Michala Sallechera a tamním tovaryštvím v dílně Jana Jiřího Knorra pomýšlel na usedlictví mezi malostranskými chráněnci sv. Eligia, uznamenav jich však ve stínu Hradčan devět a ve farnostech staroměstských celkem patnáct, zaměřil raději na Nové Město, kde robotili toliko dva (25. X. 1737—15. VII. 1738).

Po něm stůž tuto Josef Mater, dovolávající se pro chystané usazení novoměstské zásluh, získaných na vojně. Což nesloužil hodnou řádku let u pluku Lobkovic, pak u temu Carraffa a nedosadil mnoho zdraví, mlátě Turky pod hradbami Bělehradu? „Obšíd“ neobsahoval o něm nic než chválu, pražští mistři projevíli s jeho dílem stejné uspokojení, a proto tužby Materovy splněny (1. II.—1. IV. 1740). Výjimkou se ke slovu hlásí řemeslnice, nabyví práva ku práci ne dědictvím po choti, nýbrž opravdovým učednictvím. Slyšela na jméno Marketa Barbora Fulnerová, známá staroměstským karmelitánům u sv. Havla. Docházela do jejich hovorny hlavně za Fra Emanuele od sv. Maxmiliána, od něhož nabyla znalosti katolické věrouky. Po přísaze, očištví ji od kacířství, měla v úmyslu živiti sebe a děcko zlatnictvím, bohužel upadla v nemoc, aniž měla peněz na potřebnou kuru (13. X. 1738).

K nezadatelným právům zlatníků náležel výhradní nákup stříbrných zlomků, zaručený jim mincovními patenty (31. III. 1659, 11. III. 1725), než ani toto právo nezůstávalo nezkráceno. O posledním hromničním jarmarku Benjamin David Tritsch odprodal zlatníku z Augšburku zlomků za kolik tisícovek, nic se nestaraje o škodný přestupek. Nikdo nemá ze země cos podobného vyvážeti, sic mu bude kontraband, hotové zboží, koně, vůz, zkrátka celý souhrn vlastněných mobilii pobrán — kdo ale poví, jak to provésti, je-li vinník dávno za horami a doly (14. III. 1732). Skutečně nepoctivosti, pozůstávající v klamu kupců, prováděl mistr František Zwigott. Aby se zdarem předstíral sklad cizozemských tovarů, puncoval svoje výrobky ze špatného materiálu zahraničními značkami, užívaje tu obrazu piniové šišky augšburské, jindy půl orla norimberského, francouzské lilie nebo anglické koruny. Což pak zapomenul, že smí se u staroměstského puncmistra domáhati znamení tří věží nad otevřenou branou jedině pro předmět, pozůstávající z dvanáctilového zrna, jak kdysi (1727) stanoveno? I ne, dobře o tom věděl, proto mu monstrance, zhotovená ze stříbra vadné jakosti, před očima magistrátu rozbita (7. — 22. VI. 1735).

Řemesla byla odjakživa dbalá své cti a přednosti, i nestrpěla, aby bylo co měněno na předpisu, vydaném jim Karlem IV. při návratu z říše,

kdy cechy vyšly „Otcí vlasti“ na Bilou Horu vstříc. Tenkrát císař stanovil pořadí, kterým pořádky budou za sebou choditi, zaručiv prvé místo řezníkům a poslední, t. j. sedmnácté, lazebníkům s bradýři a ranhojiči (1357). A přece se obhájci řemeslné poctivosti se špatnou potázali, to když den po sv. Štěpánu si sesedli malostranští zvonáři Kryštof Ullmann a Valentin Lišák, zhotovitel kampanully, visící prý dosud na sanktusníku usedlosti Hoffmannky poblíže vyústění Trojského mostu. Jeden druhému stále něco na prstech vykládal, chvílemi se pochechtávali a brali k ruce brk, zkrátka: komponovali spolu dopis na olomouckého zvonáře Jakuba Beera. Epištolu započali docela zdvořile, křesťanským pozdravem „pochválen buď Pán Ježíš Kristus“, spojeným s omluvou, že pána „incomodírují“ a přáli adresátu dobré zažití svátků i povánočního času. Po zdvořilém úvodu nekřesťansky pomluvili mistrova tovaryše Jakuba Schönfelda. Je to šelma a špicbub, měvší už kolikerou attacku s pražským Jirím Hoffmannem, kterému zcizil klobouk, paruku a kord, načež z trestu zaplatil deset tolarů. Proč nešťastní utrhači nemlčeli! Schönfeld, zastoupený otcem Antonínem, pokukával na reskript, podle něhož zlajlost mezi řemeslníky je stihána pokutou padesáti tolarů, a tak pomlouvači jistě klopi-li, byť uloženo srovnati záležitost po dobrém (28. XII. 1729 — 24. III. 1730). Zbytečná úzkostlivost v ohledu

cti pořádkům netrpěna, pročez císař se zastal synů Jiřího Rangela, dozorce nad trestníky. Chlapci mohou býti kdykoliv připuštěni k řemeslu, cechovní patenty nemluví o strážnicích trestanců jako lidech bezectných, takže není příčiny Rangela a jeho potomků v tomto směru opatrovati (21. X. 1735).

Ke stati o umění, ukončené otázkami cti, dlužno připojiti ještě jednu, obírající se lidmi, kteří věnovali celý život nehmotné hře s tóny. Jimi, vázanými do melodie skočného rytmu, loudili úsměv na rty, přišťe zahudli k volnému kroku konduktu ponurou harmonií pohřebního chorálu, aby jindy smísili břeskňý hlas fanfáry s klapotem podkov, jimiž koňstvo tepe dlažbu, přivážejíc do města vzácného hosta. Ano, nutno uvéstí to málo, co vyčteno z listin

o hudebnicích,

jichž jedna část zapojena do cechu císařských dvorských a polních trubačů i bubeníků. Fouká-li člověk pod znojným sluncem bez ustání do pozounu a zahřeje-li se vírem paliček, roztančených na kůži bubnu, tu je trápen neustálou žízni. Což divu, když pak se nos promění v bambulovitý výrůstek měďnaté barvy a život nakyne horou sádelnatého břicha. Tak nějak jistě vypadali ti pozauněři a lidé, tlukoucí po živnostensku na buben, kteří Ferdinandem II.

nadání artikulemi (27. II. 1623), krátce nato polepšenými (24. X. 1630) a nově stvrzenými za Josefa I. (1. XII. 1706). Nejinak si vůči nim počínal Karel VI. Prokázav milost všem královským, kurfirstským, knížecím dvorním a polním trubačům i bubeníkům, stvrdil jejich privilegia, obsahující články o přijetí učedníků a o praktikování toho rytířského umění, pokud odstavce nebyly na úkor studentům, seminaristům, věžníkům a jiným nenajímaným osobám při jejich od nepaměti provozovaném „exercitio tubae“ (6. III. 1732).

Rukopisný exemplář tubicinských statut neležel při reskriptu o císařské milostivosti. Škoda, nedovíme-li se, čím imperátorská blahosklonnost nadala artistickou profesi — než bůžek, bdící nad štěstím hledačů cest v bludišti minulosti, toliko škádlil a pak akt přece ruce podstrčil (z ledna 1736). Tak vejde ve známost, že každý z příslušníků muzikářského cechu měl nárok na jediného učedníka, případně vedle vlastních synů, ne však podleť bratra nebo přítele. Jakmile by se tímto provinil, položí trestem padesát tolarů a učedník mu přišťe nepasírován. Nikdo nebránil vyučiti rytířskému umění trub a kotlů osoby knížecí, neméně hraběcí, tolikéž s nimi execírovati, jinak nic, sice požádá cech pokuty dvojnásobné. Po opětém poklesku byl hříšník z gildy vyloučen a instrumentum jemu pobráno.

Předpisů nutno dbáti i při přijetí učedníka. Mistr se především vpytá na hochův poctivý zrod, přesvědčí o jeho vloze a dokonaném šestnáctém roce věku, též, zda rodiče zachovávali vždycky náležitý mrav. Učiti kluka dříve, v tom pozauněří nikdo nestál v cestě, je však zavázán nevydávati frajbriefu, dokud výrostek věku nenaplnil. Za výučný list placen k pokladnici jeden zlatý třicet, vlastní učení stálo stovku, jež dána na dvakrát: z poloviny při nástupu, ve zbytku, když učeň propouštěn. List o dokonaném školení podepisoval na prvním místě učňův mistr, zvaný „lehrprincem“, a po něm ostatní členstvo cechu ve sledu urozenosti služby: císařští, královští, kurfiřtí, zemských knížat a konečně obyčejní, při čemž pozauněří vždycky paradovali před bubeníky. Šlo-li o jednoho z poslednějších, pak zase oni měli vyhraženu přednost.

Odstavce artikulí nezapomenuly ani na případnost učňova útěku. Tehdy zakázáno všem oudům gildy odběhlce přijati, on pak vrácen učiteli na tak dlouho, dokud nespřichly dva, školení vyhrazené roky. Při učednictví se někdy stává, že kluk s něho zběhne docela, což nemá míti vlivu na mistrův honorář, jenž bude zaplacen i tehdy, kdyby chlapec zemřel po projití poloviny doby. Zákaz jedné nepřistojnosti — vzájemného odluzování učňů — rozuměl se jaksí sám sebou, přes to stvrzen písemným snešením.

Starost o zákovstvo, přinášející výdělek, byla veliká, artikule se jím stále zabývají, vždyť brání trubáci, který je zároveň bubeníkem, míti párek učňů, každého z jiného oboru; nárok na ně ztratit okamžitě, seběhl-li sám od kumštu, ale ne tehdy, když odešel na odpočinek nebo pohledal, ať ve městě či na venkově, nové obživy.

Svou hrou mistr nebude nikdy doprovázeti produkce kejklířů a akrobatů, naproti tomu nikdo jiný než cechovní příslušník nezahude duchovnímu i světskému panstvu kterékoliv dignity, též důstojníkům v poli. Týž, to jest jedině oprávněný, nechá se upotřebiti při bohoslužbách, císařských slavnostech a takových, které jsou pořádaný vysoko kvalifikovanými personami. Bůh uchovej, aby s instrumentem nočně vagiroval po ulicích a hospodách! Po sňatku s nepořádnou osobou ztratí umění navždy. Někdy způsobily muzikářské temperamenty, že jejich majitelé si s větší, jindy menší dávkou pohotovosti vynadali. Proto v příčině zachování lásky a míru dá vinník po prvé deset, pak dvacet a třicet tolarů, a kdyby jazykem dále hřešil, vytrpí na prostou ztrátu kumštovného exercitia.

Vandru řemesla rovnal se při hudcích požadavek vybrati se po vyučení na válečnou výpravu, bez níž se nikdo nestal lehrprincem. Doučený mladík získal nárok na vlastního žáka až sedmého roku potom, co sám přijat za plněprávného člena cechu. Kdokoliv vycepoval učední-

ka, nucen pověsiti učitelství po dvě léta na hřebík a vacírovati. A na konec: cechovní údi chovejtež se vždycky slušně, ke cti pána najímatele, jenž zavázán zacházeti s nimi jakoby s důstojníky a neukládati jim služby pacholčí.

Z artikulů vyzírá péče písařova o to, aby cech nežádaným dorostem přespříliš nenarostl, nad to ten, kdo články koncipoval, dbal stejnou měrou o rovnoměrné rozdělení požitků, plynoucích lehrprincům z učňů. Při častých slavnostech trubači s bubeníky dobře vydělávali, vždyť pouze česká komora poukázala jim v prvním roce vypisovaného decennia dvě stě a dvacet osm zlatek, platíc po devíti za účast při svátku Kristova zrodu a Nového roku, sv. Jana Nep., o Letnicích, sv. Zikmunda a Víta, dvojnásob o sv. Václavu, ale dvacet sedm za doprovod z hradčanské katedrály ke karmelitánům P. Marie Vítězné (11. XI.), ba pětáctyřiceti odměnila účast při procesí jubilejním (5. XI.). Tak se nevedlo čtyřem císařským choralistům svatovítským, požádavším s výslovným poukazem na mizerný plat o přiděl trošky topiva, jenž každému zvýšen na tři forky (17. XI. 1730). Mnoho tím neztloustli. Kapelník katedrálního orchestru Jan František Novák byl přece někým dokonale obeznámeným s kontrapunktem, a přes to běduje a nařiká. Právě teď byl s celou bandou a na vyšší rozkaz spolupůsobil při devítidenním rekviem za soldaty, padlé v Uhrách. Je kdykoliv na výsost ocho-

Dům ep. 79. Nový Svět. Nádvoří façada.

ten ke službě panovníka, časy však jsou tolik zlé a jeho i bandy subsistence svrchovaně nedosta- tečná, pročez by jak on, tak kapela byli vděčni za libovolnou renumeraci, prosíce o ni poníženo poslušnou prosbou. Neuzilý Dienebier měl ten- tokráte vskutku pokrotiti navykloou schopnost reálného líčení a smlčeti, že minulost takových odměn do register nezanesla (3.—29. XI. 1737). Zbytečnou upřímností zmařil naděje pozdějšího skladatele „missa de requiem“ a těch hudební- ků, kdož řízení Novákovou taktovkou.

Zda se muzikářům Lorety vedlo lépe? Sotva, vždyť ve Šmicerovském domě, vyhrazeném pro ně v Novém Světě a nepřilíš velikém (č. p. 79.-IV), jich s ženami, dětmi a žáky bydlelo cel- kem dvacet osm osob. Hlavou jim byl převý- borný kompositér, také básník Antonín Mořic Taubner. Nic ho nerušilo, korancovala-li milená choť Rosina pět synů a dcerku, stejně diskan- tisty Jakuba Millera a Jana Fanische, altisty Ja- na Conráda a Jana Václava Schwartzze. Seděl ve své světničce a psal notové hlavičky, skládaje značky do libozvuků „ovodněného raphidia ze skály Horeb — svedeného do poetických valů a harmonických pádů“. Po druhé vyvstala před jeho absolutním sluchem bouře oratoria o „sedm- násobněkrát znečistěném domě Jakubově“ či tónový obraz o ženichu, opuštěném na vinici Engadi, porostlé hořce ohroženými cypřiši. A jindy? Tu zpíval rozkochanými polyhymniemi

o svatbě Beránka či projasnělém hrobu Vykupi- tele. Nic ho nerušilo, když se Honzík a Vojta, synové basisty Vojtěcha Veitha se ženou Ju- liánou, honili cesta necesta po zahrádce, pokři- kujíce na Jana Josefa a Annu Ludmilu, potom- ky houslisty Ignáce Friedricha, zplozené s chotí Marií Annou, tedy ne souhlasného se stejno- jmenným benediktinem od břevnovské sv. Mar- kyty. Prvý a druhý fiducén, t. j. hráč strun- ného nástroje, Josef Fluch, pojavší za ženu dívčí Eleonoru, a Josef Liška s paní Katkou neměli dětí, jako by se fiducénům nerodily. Taubneru mátl koncepty příštích opusů lada Jan Maider, vytáhl-li svůj tenor trochu vysoko, kdež- to hobojista Benedikt Flek bývá málokdy do- ma, jeť službou vázán u hradského hejtmana. Jako poslední zbývá babička Marketa, matka Fluchova. O ní nezapsáno pranic a tak s ní bylo buď nebe nebo peklo, podle toho, byla-li dobro- tiskem nebo jeduplnou ježibabou (po 9. VII. 1733). — Oč, že muzikáři byli v mnohém ohle- du podobni výtvarníkům? Jako oni se sotva sta- rali o svět vezdejší, majíce dosti na onom, který jim hrál v mozcích a dovedl každé hnutí duše vyjádřiti lépe nežli sebevmluvnější slovo. Lec- kdos vrtěl nad jejich nevšímavostí hlavou, ne- chápage osvědčované necitelnosti vůči obvyklým pozemským zájmům, a pak ovšem nejvíce ti, kdož shledávali obživu

v obchodním ruchu.

Kdo by dovedl pomýšleti na moteta, symfonie a oratoria či jak se ty skladby jmenují, má-li v krámě falešná závaží! Aby stále dával pozor, kdo zrovna vchází do kvelbu. Jednou si ale kupci Ondřej Khern a Kryštof Albrecht Wenger pozor nedali a tentokrát postižení pokutou a dvacet tolarů, z níž rada Starého Města užila poloviny pro jarní správkou dlažeb, jednu třetinu vynaložila na koupi nových požárních konví, zbytek pak poslala obecnímu chudobinci, vězňům a hospitálu obrácení sv. Pavla, zřízenému za Špitálskou branou (21. III. 1735).

Na stará kolena se nová existence špatně zakládá, než co si měl Jakub de Mont počítí: jsa usedlíkem Malé Strany, kam přiveden nadějí na dědictví po jakémsi Bievreovi, koupil pod zámeckými schody vypálený dům „u zlaté rolničky“ (č. p. 182-III.). Dal nemovitost do pořádku, čímž, nikdy nic nezdediv, se úplně vyčerpal. Nevěda kudy kam, pojal plán svobodného obchodu kořením, jak ale dosíci císařského oprávnění? Konečně — k čemu jsou známosti! Stará Härtlová, bývalá komornice u dvora, jistě něco zmůže a ti kavalíři, s nimiž de Mont podnikl několik cest, naň určitě nezapomenuli. Snad, jenže žadatel zapomnul, že obchod je soutěží, zahrazující cestu konkurenta všemožnými překážkami, proto kdož ví, jak kupectvo „stověžaté“, dotázané

z Vídně, odpoví (26. I. — 23. II. 1733). To pražský kat Daniel Zelnig, označující se titulem mistra ostrého meče, pochodil lépe, když pomýšlel na frajhandl s kožemi dobytka, padlého na poděbradském panství. Uvoliv se k platbě roční činže sedmdesáti zlatek za mrchy, pokapané na panském, a třiceti na gruntech poddanských, dosáhl svého, jenže ve smlouvě, s ním uzavřené, zapomenuto na odstavec o zvířatech, pošlých následkem nebezpečné nákazy, která mají býti zahrabána i s koží (1. XII. 1730 — 19. I. 1731).

Je docela jisto, že anglický lahůdkář Charles Latham stále prodával Praze mořské ryby a exotické plody, byť se s nimi nebyl dodělal očekávaného úspěchu. Zapletl-li se v Hamburku do procesu, nakonec vyhraného, jehož podstatu směl jedině on vyinkasovati, není to ještě známkou nepřízně Merkurovy, vždyť kde je firma, která se nikdy nesoudila (23. I. 1730). Mnohem horší je, když Antoinetta Lathamová vypučuje si u vlastního majitele podniku Jindřicha Karla des Bordes šedesát zlatek a nemůže jich splatit. Ztracené společenství! Bordes přišel při sekvestraci lahůdkářova majetku, o níž se letmo zmiňuje, o všechny hotové prostředky, takže mu ani nenapadne, aby škodoval i tuto kopu jedušek. Nechť jsou Angličanu sražený z poloviny čistého zisku, kterou má za řízení závodu, jinak půjde Antoinetta do dlužnické věže (4. IV. 1730). Ač si nemohl naříkat na přílišnou náklonnost For-

tuny, Latham byl svrchovaně tuhý. Je to vidno z jeho suppliky k císaři, jemuž si stěžuje. Zima, nejvýhodnější proň počas, je přede dveřmi, pročez opatřil potahy i povozy a nakoupil spousty domácího zboží, s nímž ho čeká jízda do Hamburku, Lubeku a Dánska. Času je na mále a on si při svém zruinovaném stavu neví rady. Kdyby tak Veličenstvo poukázalo místodržící, aby jeho privilegovanému obchodu a povozním příležitostem, neméně výsadním, dopřáli všemožné podpory. Císař sice dopsal, že velmi rád uvidí, půjde-li se žadateli na ruku, zda však taková pomoc zbankrotělé firmě byla co platná, je nad míru pochybno (2. X. 1733).

O skladu porculánu toho mnoho nařečnil Josef Kreutzmann, než radost z jeho řečí, jak se níže stane zjevno, je předčasná. Nadpřirozená milost Tvůrce přivedla ho v květu mládí od židovské haerese k pravé víře. Za toto osvícení zůstane Bohu nadosmrti vděčen, aniž kdy zapomene, že páni místodržitelé to byli, kdož tehdy přiměli jeho otce k výplatě dědického podílu pěti tisíc. Byť byl studiem a na cestách mnoho spotřeboval, nikdy nesáhl na jistinu, rozhojněnou o u hospodařenou pŕlpátou stovku. Nyní, kdy zaměnil a ne pouze „ex pruritu carnis“ mládenecký stav za manželstvo s vdovou Grünwaldovou, by rád otevřel závod s keramickým zbožím. Jeho dokonalou znalost získal u tety, obchodnice Marie Terezie Černé, ta mu však ze strachu o výdělek brání a

Císařský špitál (Kanovnická ul. IV.)

hrozí, že s pomocí P. Hasselbauera S. J. vzbouří mocnosti duchovní i světské, které neofytu pokazí zá-
měr. Do obchodu je třeba peněz, což jistě bude uznáno, i vyzvedl by si z kapitálu dvě tisícovky, zajištěné na zboží Františka Josefa Černína. Do-

Sklad slanečků na Karlově nám.

sáhl zastání, čím ale obchodoval, zda míšeňským porcelánem či holičskou, delftskou nebo některou německou fayencí, toho k lítosti těch, kdož se zabývají sběratelstvím podobných výrobků, na sebe nepověděl (19. VIII.—6. IX. 1737).

Kreutzmann poznal hned na počátku, že obchodní dráha není vždycky dlážděna úspěchem lehkou dosažitelným, nýbrž je častěji plna úskalí, jež bez přestání nutno odvalovati s cesty. Kdyby to byli jen nepřejíční konkurenti, kdož ji hradí překážkami. Někdy docela úředník, v horlivosti špatně vykládající předpis, ztrpčí obchodníku život. Nové Město mívalo od pradávna „underlák“ čili boudu pro sklad sušených a jiných ryb, kde jejich vyclení a trh odjakživa konány, když pojednou staroměstský Ungelt požadoval, aby bylo po jeho. Tím postihl společenstvo kupců Placida Gialdiho, Jana Kryštofa Winziga a Jiřího

Kühna. Když jim došla zásilka, tu ungeltní oficianti z ničeho nic oznámili, že ji nepropustí, nebudou-li svazky sušených tresek a slanečkové tůny provrtány, zda neobsahují skrytý kontraband. Bože, co jim to napadlo. Vezměte třeba tresky! Jeden balík, docházející denně počtem až šesti, váží mezi patnácti a dvaceti lipskými centy, maje v sobě kolem tisíce štokfišů. V Ungeltu ho pro nedostatek místa, též personálu, nelze pod střechou otevřít a co se stane, kdyby do otevřeného balíku se spustil liják nebo vánice? Ryby budou naráz neprodejnými a způsobená škoda půjde do tisíců (14. XII. 1730). Kompaniům se vskutku dala křivda, neboť ungeltníci, ponechavše stranou právo rybího trhu, jímž Karel IV. nadal Nové Město (24. IX. 1367), se do pustili zásadního přehmatu.

Svou vinou nebo spíše nepovážlivostí došli ke škodě bratří Antonín a Ulrich Gröbl, obchodníci z Bavor. Přijeli k hromničnímu jarmarku, majíce v truhlách dva centy knih, trochu malířských barev, zrcadla a pečetní vosk. Proti jejich zboží nemohl nikdo nic namítati, dokud celní administrace neodkryla v jedné z dovezených beden čtyři tucty dřevěných dosiček. Zvenku vypadaly docela krotce, kdo je ale otevřel, tomu lezly oči z důlků nad nemravnými scénami, které poussír vyvedl v jejich vnitřku z vosku. Mládež je podobnými sprostotami více kažena než oplzlou knihou, není tudíž vhodno krabičky s ne-

cudným vnitřkem dovážeti, tím méně veřejně a spíše potajmu prodávati. Páni místodržitelé, ohledavše s příkladnou pozorností šest kousků, poslaných jim jako corpora delicti na ukázkou, souhlasili jak se zabavením dosiček, tak s uvězněním kupců na staroměstském rathouzu. Věčně jich tam ovšem není možno držeti. Postačí, přidá-li se jim k dosavadnímu zavření trojice dnů narych, a pak budou propuštěni s důtklivou zmínkou o nerozmyslu, jímž div nezpůsobili velké pohoršení mravů. Při aktech bývají různé doklady, někdy i vlasy, vytržené při rvačce, brk, zapomenutý písařem mezi listy, i dlužno upřímně litovati, že pouzdra neslušně podkasaných výjevů odtamtud zmizela. Nebudeme daleko od pravdy, představíme-li si, jak jedno odcizuje pan amanuensis a druhé pan registrátor, večer v hospodě bude se s čím pochlubit; o zbývajících raději pomlčme, vždyť též kabáty místodržících mívaly módně rozměrné kapsy (30. I. — 1. II. 1740). — Lidé se neživilí výhradně prací rukou svých. Nemajíce řemeslných vloh nebo chuti k obchodu, byli rádi, když našli prostředek k obživě

v úřadech,

spokojující se tím nejnižším, však on také dá krajíc chleba, sice malý, ale jistý. Malostranský posel Mates Geissler, krumlovský rodák, nechal tělo užívatí službou skorem třicet let a teprve

potom, nemoha se svou dvaasedmdesátkou dále, byl by velmi povděčen za nějaké týdenní zaopatření, jakého se dostává domácím chudým (11. I. 1730). Po každé, jakmile se místo uprázdnilo, okamžitě vystoupil někdo, kdo s radostí nahradil odešlého. Jan Václav Praxl by velmi ochotně přijal dveřnictví komory po Janu Kašparu Eiglovi. Jako důkaz své naprosté spolehlivosti uvedl otcovo čtyřicetileté hospodářské oficiřství u tří knížat Schwarzenberků. Praxlovi bratři nebyli o nic horší. Jeden správcovoal na vršovickém statku badenského markraběte, druhý je místodržitelským kancelistou a třetí, nevlastní, slyšící na jméno Jan Adam Zvíkovský, se stal účetním Františka Kašpara z Clary-Aldringenu (30. VI. 1730).

Ve službě se setrvalo, dokud smrtelná schrána držela pohromadě, čehož nejlepším důkazem je Eigel, kterému Morana vyrvala svěřenou hodnost až po dosaženém věku šestasedmdesáti let. Zda pozdní odchody na odpočinek bývaly úřadu vždy ku prospěchu, je jiná otázka, stejně tak, uspokojila-li ouřadova výkonnost vždycky požadavky nadřízených. Však on Jan Adrián z Ruebnerů byl velmi překvapen, když mu otec prozradil, že jeho akcesistství nenalezlo zalíbení v očích presidenta komory Františka Leopolda ze Šternberku. Dlouho mutíroval, čím by pošpiněnou reputaci očistil. Útok bývá nejlepší obranou, pročež nařčený dospěl k úmyslu chytiti býka za rohy.

Usedl ve svém pokojíku s vyhlídkou na malostranský kostelík sv. Prokopa, stojící ve stejnojmenné uličce, kde se pokusil jeho presidentské excelenci vyložit, co si o jejím názoru na svou osobu myslí. Nechápal, jak pán dospěl k odsudku pozastavené píle a rukopisu, jehož ukázkou skládá nespokojenému k nohám. Zároveň se s dlužnou ponížeností ohrazoval proti činěným výtkám, prose o opětnou proměnu nemilosti v bývalou vysokou přízeň. Snad jí dosáhl, když dobrovolně nabídl přibrati k vlastnímu úkolu část práce expeditora Tomáše Lauschera, jenž nemohl vybědnouti ze záplavy aktů (9. II. 1730).

S ouřadem nebývá spojen toliko rozum, ale často je výrazem pocty na příklad spoluobčanů, označivších jednoho ze svého středu za nejvhodnějšího pro purkmistrovství, čímž vyvolenému projevíli naprostou důvěru v jeho rozhled. Hlava obce nebývala volena, nýbrž na základě žádosti jmenována. Nejinak se dělo po smrti novoměstského primátora Josefa Sedelera, residujícího ve velkém domě Karlova náměstí (12. III. 1734, č. p. 228-II.), pročež nastala nutnost rozhodnouti mezi suplikami pěti radních o prvou přednost v komunitě. Městská rada vybrala z nich hlasováním kandidáta a toho císaři navrhla k jmenování, při čemž svoje dobrozdání o něm vyslovili i městský hejtman a královský rychtář. Tentokráte výběr nepůsobil mnoho potíží, vždyt od „Schönfloků“ Václavského náměstí

spolusoutěžil dosavadní náměstek primátorův František Schönflug z Gamsenberka, pověstný tím, že dovede obratně jednati jak s osobami vyšších stavů, tak se sobě rovnými. Dosáhnuv právě nejlepších let, nejša tedy ani mladý, ani přespříliš věkovitý, získal na studiích četnou vědomost, povyšující ho nad soudruhy v radě, kde se častokráte a znamenitě osvědčil. Neméně mluví pro něho příkladný mrav, spojený s dokonalou znalostí obou zemských jazyků, též okolnost, že z jeho pěti bratrů tři se věnovali ecclesiastickému duchovenství, jeden vystoupil k radovství při úřadu nejvyššího purkraba a poslední je koncipistou místodržitelstva. Když konečně Schönflug soustředil na sebe více než dvě třetiny rathouznicích hlasů, ho doporučujících, tehdy císař ho jmenoval primátorem, a to v uznání jeho zkušeností „in publicis, politicis et oeconomicis“, též v odměnu služeb, prokázaných při magistrátu Nového Města (7. IX. 1734). Schönflug dosáhl tím nejvyšší obecní hodnosti, ale jejího skutečného výkonu teprve po slavnostní instalaci, při níž složil přísahu věrnosti do rukou novoměstského hejtmána Jana Václava hraběte Lassaga Paradise (23. IX. 1734).

Někdy nastala potřeba vyznamenati člověka, jednou již poctěného. Ani tehdy císař nestižen rozpaky. Maje oslaviti Karla Ferdinanda Arnoldta z Dobroslavína, vzpomenu jeho záslužných podpor, které tento malostranský primátor po

skoro celé čtvrtstoletí osvědčoval vládnoucímu arcidomu při magistrátu, úřadujícím pod hradčanským svahe. S ohledem na ně propůjčil Arnoldtu titul císařskokrálovského rady a vybědl místodržitele povolati poctěného, vyslechnouti jeho přísahu a stále dobrou péči o to míti, zda novopecený pan rada je při všech příležitostech oslovován predikátem a poctným slovem, též účasten předností, nyní mu příslušejících, k nimž náležel zápis titulu do desk zemských (29. XII. 1734).

Jednodušší způsob projevití hodnostíáři spokojenost vládece spočíval v pouhém povýšení. Takového se dožil místopurkrabí Maxmilián Josef Bechyně z Lažan při skonu malostranského hejtmána Rudolfa z Bínova (29. II. 1740). I tehdy si Karel VI. uvedl na mysl zásluhy, vzdělání a činorodost viceburggrafovou a obdařil ho uprázdňným důstojenstvím, povoluje spolu, že Bechyně smí zůstati v bytě Spálené ulice, kde bába koláčnice mu loni pouštěla nevonné zefyry v okna. Postačí, najme-li v místě nového úřadu několik kancelářských pokojů, v nichž bude strany dvakráte v téhodni přijímati (14. VII. 1740).

Pocta neznamená výhradně uznání, nýbrž je také znamením úspěchu a tím i pobídkou ke zvýšenému výkonu, bohužel tu a tam mívá škodlivé následky. Lidé jí zpychnou, považující se nyní za něco lepšího, hodně odlišného od ostatních

blížních, nad něž se vytahují. Od té doby, co Kárlu Františku Palmovi svěřeno novoměstské rychtářství krále, oblíbil sobě vcházeti do porad magistrátního senátu s kordem po boku. Ne-trvalo dlouho a radní František Celestín Cajo, nechťeje zůstati pozadu, následoval jeho příkladu, odvolávaje se na své rytmistrovství při jíздеcké kumpanii města. Novota, tuto zaváděná, je naprosto nepřipustna. Kord a svrchní pláštový šat je výhradním odznakem dvou vyšších stavů, takže tito by v počínání Palmově i Cajově snadno spatřovali aroganci a insolencii. A pak — kolik turbulencii vznikne při poradách, až horké hlavy se srazí v řečnickém souboji. Tenkrát by ruka, vedená pobouřenou myslí, lehko uchvátila zbraň a po boji jazyků by se v síni obecních rozumů rozlehl třesk železa, třebaš jenom proto, kde bude či nebude vykopána žumpa či vedena stružka nečistot (22. IX. 1739). Dnes, bohudík, nedošlo k žádné srážce protivných názorů, takže květ měšťanstva opouští senát u přátelském hovoru. Den se beztak nachýlil a kropí ulice, zastíněné četnými domovními štíty, nafialovělým soumrakem, jehož ticho ruší toliko občasný rachot kočáru nebo krok pozdního chodce. Zmlkly nástroje dílen, v kancelářích odložena péra, okénice krámů zakryly hloubku kvelbů a ti, kdož v nich od časného rána usilovně robotili, rádi uposlechli zvonového hlasu, vybízejícího večerním klekáním k návratu

do bytu,

kde čeká poklid po celodenní dřině a odpočinek, záruka to obnovy sil, nutných, když slunce se roz-břeskuje novým ránem. O kvartýrech a jejich uzpůsobení podrobně pojednala knížka, věnovaná desetiletí, ohraničenému svatojanskou slávou, proto budiž nyní toliko postaveno na jisto, že ne každý bydlel ve vlastním domě. Zhusta i větší pán se spokojil ložumentem v cizí nemovitosti, jak ho v Dlouhé třídě a před třemi roky pronajal Šebestian Matyáš Losy z Losenavy hejtmanu kouřimského kraje hraběti Josefu Karlu z Holleweilu. Hejtman bydlel, plně svou povinnost vůči domácímu z počátku docela pořádně, potom ale na čínži pozapomenul a zůstal jí celé dva roky poctivě dlužen. Nu, Losy nepotřebuje míti obav o to, co mu náleží, gáže Holleweilova je dostatečnou zárukou dluhu, než nikdo urozenému majiteli domu nezazlívej, hubuje-li. Přece se nebude mlčky dívati na nájemníka, kladoucího kvartální pořádnost za hřbet, na partaj, která chce zdarma užívati čtyři zařízené pokoje prvního patra, s pří-náležitou k nim velkou kuchyní a spižírnou. A to ještě není všechno! Odstavec nájemní smlouvy mluví o třech pokojíčkách a pomenší kuchyňce vzadu nad stájemi, za dluhované peníze se hra-běcí lokajové roztahují ve velkém čeledníku po pravé straně průjezdu, tam někde zeje i vchod do sklepa a na dvoře vykázán nedbalé partaji

jak dřevník, tak stáj se dvěma kolnami, z nichž jedna je úkrytem hraběčina kočáru. To zrovna anděl strážce vnukl Losymu, že si vyhradil spoluúčast při chlebové peci a kulečnickovou komnatu, jinak by neměl kde upéci Boží dar a kde si ve svém zahrátí na biliáru (20. III. 1730).

Měl Holleweil jednu prázdnou a druhou vyspanou či nedbal o převzaté závazky? Zela-li zásuvka jeho intarsovaného, do zrcadlova vyleštěného sekretáře vakuem, oč tu byl na statky bohatším komorní hospodář Jakub Heim, věrný služebník tří císařů (1663 — 5. IV. 1734), který uhospoďařený kapitálek choval v pytlících, porůznu rozstrkaných. Do hedvábného vsunul dukát kremnické a druhý solnohradské ražby, kdežto v kožených skryl váhu tolarového stříbra v ceně dvou set devadesáti zlatek. Nábytku měl, jsa patrně vdovcem, utěšeně. V jeho světnicích stály tři stoly, z nichž ty dva větší měly oválný a obdélníkový tvar, ke zdi přistrčena dvoudverová fládrovaná almara, týčící se v koutě za ohromnou dubovou postelí pro dva, ověšenou záclonkami z modrého kartounu. Druhá postelcudně zakryta španělskou stěnou. Toho ameblementu bylo skutečně dosti, uvážíme-li ještě, jak si Heim potrpěl na pohodlné sezení. Ohromná spací lenoška, vyklenující lenoch obrovitými uchy, nestačila jeho potřebě, proto mimo ni vlastnil dobře spočítaných čtrnáct křesel, vesměs zeleně potažených. Hostíval snad početné

společnosti či obchodoval starým nábytkem? Dnes by lehko nalezl kupce pro svůj černý kabinet, jehož skříňkovitý nástavec skrýval za dvojitými dvířky slušný počet drobných zásuvek. Neměně by se vyskytl zájemce pro párek dřevěných svícňů a z téhož materiálu vykrouženou palici, nutnou pro odkládané paruky, jakož dvě dřevěné vásy.

Přesvědčení, že Heim měl sběratelské či starožitnické sklony, značně zesílí při četbě toho, co rozvěsil po zdech. Připevnil na ně sv. rodinu v rámu, obloženém kovem, již protějškem byl obraz Kristův s P. Marií a sv. Annou, kdežto pěstoun Jezulátka zaujal jedno plátno sám pro sebe. Stejně učinil sv. Jan, tři Madony karlovské, z nichž dvě zpodobněny na dřevěné desce, a jedna klatovská, Kristus na kříži, vyskytující se tu znovu ve společnosti matky se sv. Janem. Bude-li k nim ještě připočteno narození Páně, tu soubor prozradí ledacos o správcově zbožnosti, přeměňující obytné světnice na kaple, kam mimo dvou květinových zátiší angermayerovského nebo hirschelyovského typu se nehodily dvojice obrazů bitevních, jezdci na dřevě, celkem dvanáct krajin a jedna ovidiovská scéna neudáného obsahu, oživená mythologickými nahotinami. Velká pestrost vládla v okenních špaletách, kde volná plocha zdí pokryta třiceti pěti obrázky, ba dokonce předsíň ozdobena pěti rytinami a tuctem maleb na papíře, aniž i jen v jediném

případě udáno, o čí díla se jednalo. Do artistického inventáře Heimova, obsahujícího devadesát čísel, pojat též krucifix, vyřezaný ze dřeva a alabastru, stojící určitě na vrcholu kabinetu, a objekt, o němž by bylo třeba vědět trochu více: vosková socha pod skleněným poklopem, představující světskou marnivost.

Komorní správce náležel nepochybně k málo významným lidem, jakých po Praze běhalo na tisíce, k takovým, po nichž, když uloženi do hrobu, nikdo nevzdechne, leda těch několik nejbližších, sužujících se smutkem nad ztrátou pokrevence. Přes to nutno se u Heimů pozdržeti, poněvadž náhoda přisoudila jejich otci úkol, aby letným pohledem do své domácnosti poučil o ostatních, tou dobou v Praze zařízených. On to též bude, který se pokusí ospravedlniti vrstevníky, málo prý dbalé tělesné čistoty, málo si potrpící na častější měnění prádla. K čemu potom ležel ve fládrovaném almariu celý tucet košil, šest muselínových a osm krátkých nákrčníků, dva páry taclí s osmi kapesníky a šesti nočními čepicemi. Ty zde byly k normálnímu užítku, stejně jako troje vyšíváné punčochy, jichž mělo býti více.

Však i postele, na které pamatováno dvaadvacet kusy ložního vinutí, se pod modrými záclonkami nebo za španělskou stěnou skvěly bělí vypraného tkaniva a pět ubrusů s tuctem servítků stačilo pro hospodářství osamělého vdovce. Kdysi

patřil mezi parádníky. Nosíval tu modrý, jindy bílý plášť, dnes postačil mu jediný hnědý oblek, zapínaný zlatými knoflíky. V zimě přibíral k němu opelichaný rukávník z kožešiny černého medvěda, ač-li se nezdržoval více doma, navlékaje přes černé šaty chodčící, hodně zvetšelé, starý zelenočervený župan a na nohy ošlapané trepky. Tuto výstroj dávno nepásal mosazným, stříbrem kovaným kordem, visícím na řemeni z červené kůže, aniž se zbrojil loveckým nožem, opatřeným rukojetí ze sloního klu. To raději, šouraje se od postele do náručí spací lenošky, sahal pro podporu své sešlosti po španihelce, ukončené ozdobným knoflíkem. U lenošky stával malý kulatý stolek a na něm potřeby, sloužící ku potěše duše: tři modlitební a zároveň jediné knihy správcovy, na nichž si říkal, jakmile naň padla múra smrtelného příští. Někdy mu odtrnulo. Tehdy povytáhl stolovou zásuvku, obsahující kromě křestního listu a jmenovacího dekretu též želvovou tabatěrku, meřaumku a struhadlo na tabák. Vzav šnupeček „brezilu“ kořenné vůně, stařec bloudil očima kolem, až zrak padl otevřenými dveřmi do vnitřku kuchyně. Kam se poděly ty časy, kdy v ní žena hospodařila, připravujíc v měděném a majolikovém nádobí — měla ho šedesát a jeden okřín — chutnou krmí, nošenou ke stolu na deseti mísách a předkládanou hladovým hubám na dvou tuctech talířů, vesměs z cínu. Její chloubu, ztělesněnou skleně-

ným přiborem, čas dokonale zdecimoval, ponechav z ní smutné přítomnosti toliko sedm vinných sklenic, dvanáct pivních a tři džbánky na vodu. Ach, kdo by pomýšlel na obnovu přiboru, kyne-li už jen jediná cesta, ta poslední, nohama napřed a v leže. Při ní dojde k novému setkání s Heimem, jenž prozatím sedí a zapaluje pěnovku. Tabáček chutnal, dokud bolest v útrobach nepřipomenula, že

nemoc porazila

tělo. Před ní nutno se neustále míti na pozoru, byť vypukla divnou epidemií někde daleko na území Turka, sužujíc zároveň Bosnu a benátskou Dalmacii. Vídeňská vláda měla z východní nakažliviny mnoho obav, i neváhala vydati a do Prahy zaslati „Contumaz und Respective Reini-gungs-Ordnung“, tištěnou u Jana Petra von Ghe-lena, souhrn to rad a předpisů, čím se hrozícího nebezpečí uchrániti. Řád, publikovaný ve „stověžatě“, obeznamoval se způsobem ochran-né praxe, prováděné na hranicích císařského pan-ství a v „portech“ čili přístavech, kde zdravé osoby a zboží posílány do karantén, kdežto lidé, z nemoce podezřelí, do říše nevpouštěni. Zjistil-li kontumační lékař nebo chirurg, že ve stanici někdo onemocněl chorobou sdělnou, poslal ho ihned do špitálu, ti pak, kdo se s ním stýkali, postiženi preventivní uzávěrou znovu. Kontu-mačním ošetřovatelům, stejně nakladačům, ma-

nipulujícím s tovary, dovezenými z postižených krajin, byl každý styk s okolním obyvatelstvem přísně zakázán. Pošt týkal se čtvrtý odstavec předpisů. Nestačí, protáhnou-li se dopisy octem, poněvadž miasmy zůstanou na oschlých listech lpěti, pročež je nutno listovní zásilky otevřítí a podržeti v páře vroucího oleje, vzorky pak, do nich případně vložené, spáliti. Při kávě nebo rýži stačí, bude-li z pytlů vysypána a po tři ne-děle větrána. Ventilační lhůta rostla podle po-vahy zboží. Tak bavlnu, velbloudí srst, vlnu a pří-padně surové hedvábí třeba vystaviti vlivu čerstvého povětří po šest neděl, o nic méně na něm poleží kůže a kožešiny, avšak předené hedvá-bí o týden déle. Mince, prošlé mnohýma rukama, se omyjí — inu „pecunia non olet“ — mýdelným nebo solným roztokem, naproti tomu nezpraco-vané kovy možno nerušeně transportovati dále. Nejinak olej a balsám, dála-li se doprava v su-dech, když ale v kožených vacích, tu tekutiny vy-lity a obaly spáleny. Tyto poslední, sňaté s jiných druhů vezených statků, došly milosti jedině tehdy, když snesly vyprání, jinak musely rovněž do ohně (12. — 20. XI. 1731).

Praha a Čechy nepotřebovaly importu mor-kusů. Jim postačil kašlavý katar, jehož podle slov kronikáře žádný dům, žádný klášter nezůstal ušetřen a kterému podlehl mnohý slavný muž (poslední čtvrt 1732). Z nich sice nepocházel hradčanský Jiří Musil, než tomu na vzdory způ-

sobil svou smrtí hodně poplachu. Rozneslo se o něm, že zemřel na morní bouli, leč na pověsti nebylo zbla pravdy, jak ošetřující lékař Mudr. František Erink ujistil samotného nejvyššího purkrabí Jana Arnošta Antonína ze Schaffgotschů. O moru nemohlo býti ani řeči, třebaš Musilova spála, při níž se objevily také „tumores glandularum“, postihující tělnaté, nenáležela k maličkostem (28. I. 1735). Lidé umírali na ledacos. V Novém Městě opustilo časnost za jediný týden osmnáct osob, podlehnuvších devíti různým nemocem. Nejčastěji se mezi nimi vyskytl psotník, zapůsobivší sedmkrát, vystřídaný třikrát následky revmatismu, dvakrát horečnatými alteracemi a po jednom případě souchotin, marasmu, bledničky, kamene, šestinedělí a vrhnutí. Malá Strana ztratila v touž dobu pět příslušníků, z toho dva horečkou a po jednom úbytěmi, šestinedělím a žloutenkou (1.—8. V. 1735). Zvláštní náhodou se v seznamu nevyskytují neštovice, tehdy pravá metla lidstva, zde taktéž známá, vždyť zakazuje se pěší nebo vozový pohřeb dětí, jimi umořených, což znamená, že pohřbívány ne veřejně, ale potají (24. XI. t. r.).

O poměrech, vládnoucích tehdy v pražské nemocnici, vypráví prosba převora Fra Leo Kurtze a superiora Fra Narcissa Schöna, prosících jménem milosrdných bratří, zda by jim česká komora neposkytla „ex amore publici et proximi“ něco železa, vápna a cihel ke stavbě nemoc-

ničního přístavku na měštišti domu „U Vovsů“. Ve špitále mají nyní na osmdesát jedinců mužského pohlaví z nižších i vyšších stavů. Pro nedostatek místa rozložili je na posteleva a po zemi, ale tak blízko sebe, že nezabrání-li tomu milost Boží a přímluva sv. Jana „z Boha“, se jim jeden od druhého určitě nakazí. Pacienti pocítují nevhodné uložení hlavně v zimě, kdy studená prkna podlahy jim zmrazují těla. Vidouce stávající nevhodnost špitálu, rozhodli se mniši zříditi ještě jednu nemocnici se třiceti lůžky, aniž by — tot se rozumí samo sebou — měli peněz. Pro jejich nedostatek se netrápili, důvěřující v pomoc Nejvyššího a almužny dobrodinců, které jich neminou (27. V. 1735). Z dobrozdání obce, určeného Karlu VI., je patrné několik nových detailů o špitálním stavu. Magistrát mluví taktéž o nemocných, ležících trojí řadou vedle sebe. Stejně přeplněn je klášterní krchov, jehož výpary nezbytně uškodí jak mnichům, tak nemocným. Ač obec je svrchovaně zatížena exempcemi duchovních domů, je pro stavbu, už z toho důvodu, poněvadž se jedná o jediný špitál, věnovaný v celém trojměstí výhradně mužským. Znělo-li mínění magistrátu takto, pak ovšem císaři nezbylo než svoliti k nástavbě nemocnice a k rozšíření hřbitova o kousek městského pozemku s výhradou, že řád nepoužije získaných nemovitostí leč k polepšenému pohodlí svých nemocných (27. VIII. 1737 a 16. I. 1738).

Ať jen milosrdní staví, člověk nikdy neví, kdy jejich novotného základu bude třeba. V Sedmihradsku se beztak vyskytla nová nemoc. Aby sem tak byla zavlečena! Byla proti ní zase učiněna všemožná opatření, postižené vesnice neprodyšně odděleny od světa, každý, kdo cestuje z Transsylvánie, musí býti opatřen pasem, podepsaným tamním velícím generálem či zdravotní komisí sibiňskou, s připojeným popisem osoby a důkladným soupisem věcí, které má při sobě, ale opatrnosti nikdy nezbývá. Bude tudíž dobře, zostří-li se ve branách dozor na pocestné, obzvláště na pohyblivý živel židovský (23. XII. 1737). Do roka a do dne nákaza neztratila na intenzitě, spíše vzrostla, řádíc nyní zároveň v temešvářském banátě, Kečkemetu, Karlovicích a Bělehradě (3. XI. 1738). Kvůli ní viděla se dokonce republika benátská nucena zakázatí volný obchod s českým královstvím (2. I. 1739).

Praha, jak podotčeno, opravdu nepotřebovala, aby jí někdo přivázel nemoci, neberoucí ani ohledu na osobu Mudra Samuela Globice z Budčina. Po pět měsíců prolézal soutěskami páté čtvrti, kde z rozkazu místodržících pátral po nakažlivinách. Šmejdil temnými chodbami a s nebezpečím života stoupal do visutých schodů, ne najde-li někde hnízdiště miasmů, dokud si neuhnal „febrim lymphaticam“, upoutavší ho po dva týdny na lože (9. III. 1739). A to si mohl blahopřáti, že nesebral nic horšího! Právě v těch-

to dnech ohlášena z plzeňského kraje přítomnost cizí ženské, která leckdes zanechala památku v podobě kožního zla, zvaného tu uherským a jinde Francouzem (5. III. 1739). Snad se jednalo o tutéž, co o ní mluvil správce v Malých Bubenec František Edmund Haiecký. V okrsku, jim spravovaném, byl přece vydán zákaz neposkytovatí herberku neznámým lidem, jenže ovčák Adam Pokorný si počínal, jakoby zákazu vůbec nebylo. Přijal k sobě pochybnou krasavici Annu Růžičkovou, poddanou hraběnky Desfoursové odněkud z Tábořska, již nyní mimo údů uhnul i nos. Bylo by dobře buď děvů převéztí do špitálu či poslati šupem domů. Chudák Růžičková, uteklá k ovčáku asi pro léčbu! Na její postrkovou dopravu do rodné vsi nebylo pomyslení, nenesla by ji, takže ženskou, rozežranou syfilitidou, převezli jenom do odděleného pokoje staroměstského chudobince, kde patrně shnila za živa (30. VI. 1739).

Mor řádl naposledy v Praze před šestadvaceti lety, aniž strach před ním vymýcen. Dokonce císař považoval za záhodno upozorniti místodržitelství na nově vydanou knížku „Kurtze Anleitung zur Erkantniss und Vertilgung des gegenwärtigen beweglichen Pest Uebels“ a doporučiti dílko, v případě výskytu epidemie pro každého svrchovaně důležité, obsahující mnohý platný pokyn, k pražskému přetisku i českému překladu. Locumtenentes dotázali se staroměstského

tiskaře Karla Františka Rosenmüllera, zda by náklad vzal na se, což on, nechťeje propásti příležitost ke službě veřejnosti, ochotně slíbil učiniti. Je rozhodnut prodávati knížku v papírové vazbě po čtyřech krejcařích, sepnutou koží za sedm, prosí toliko o zákaz, aby mu do toho nikdo nefušoval (25. VI.—9. VII. 1739). Tisk jistě nepořizován zbůhdarma, vždyť se po Praze stále roznáší, že lidé mrou na otoky krku, spojené s vyvalenými boulemi, ku příkladu hned dvě děti mydláře Pompejusa. Věc byla sice tragická, ale, jak zjistil chirurg Reinhard Leisten, ne morní. Pompejanská děcka zašla na spálu a anginu, případně nakažlivým katarem (28. VII.—3. VIII. 1739).

Nikdo z nás neví, kdy mu Parky přestřihnou nit života, a netušili toho ani dva hosté staroměstské Nové hospody (č. p. 588-I.), přihnuvši si jejího velehradského vína. Netušili, že v něm pijí smrt, aniž ostatním návštěvníkům hostěnice napadlo, odkud pramenilo jejich vlastní horečnaté onemocnění. „Ad advertendum majus malum“ čili k odvrácení většího zla obec víno zapčetila, dříve ale vytáhla z každého sudu průbu, aby ji fysikové destilovali. Pomoz Pán Bůh, co ti tam našli! Rozhodně ne, že „vinum bonum zvony hlaholí to zvonům“. Dobrozdání sestavili Mudr. Globic, novoměstský fysik Mudr. Antonín Rings a lékárník Karel z Riesenfeldu od „Bílého jednorozce“ (č. p. 603-I.). Ti našli v nápoji samé záporny: obsahuje čtyři loty vitriolu,

způsobuje zácpu, rozežírá vnitřnosti, ba může býti původcem nakažlivé nemoci, což obec shrnula dohromady ve výrok, že víno Nové hospody je vápenné a vitriolové povahy. Hostinský kdykoliv odpřisáhne, že je koupil ve velehradských sklepích, ale kdo zaručí, zda klášterní sklep mistr mu na místě znamenitého, označeného jménem klaustra, nenavěsil nejhorší moravské, plné vápenného charakteru, i nedosti vykvašené. Místodržící nevěděli, co s touto stížností počíti, proto ji postoupili akademickému senátu, aniž možno říci, jak ten se vyjádřil (6. II.—24. III. 1740). V „máti měst“ bylo různých nemocí více než milo, jak vidno, byly i v hospodě na skladě a přece pod lomenými střechami trojboce žili věkovití lidé. Dnešek by v nich marně hledal smrtelníka rázu Jiřího Kazimíra, kterého otcové augustiáni pohřbili v Kateřinkách po dokonaném věku sta let a deseti dnů (20. IV. 1730), nebo Štěpána Waltera, jenž přinesen na svatovítský hřbitov z Hluboké cesty, kde se dožil jednoho sta dvaceti tří roků (7. VI. 1732). Takoví byli znamenitou reklamou

pro lékaře,

jak usedlé graduované, tak potulné mastičkáře, z nichž poslednější rozhodně vynikají zajímavostí nad prvé. MUDři dobře věděli, proč proti nim při každé chvíli protestovali. Ph. et MUDr.

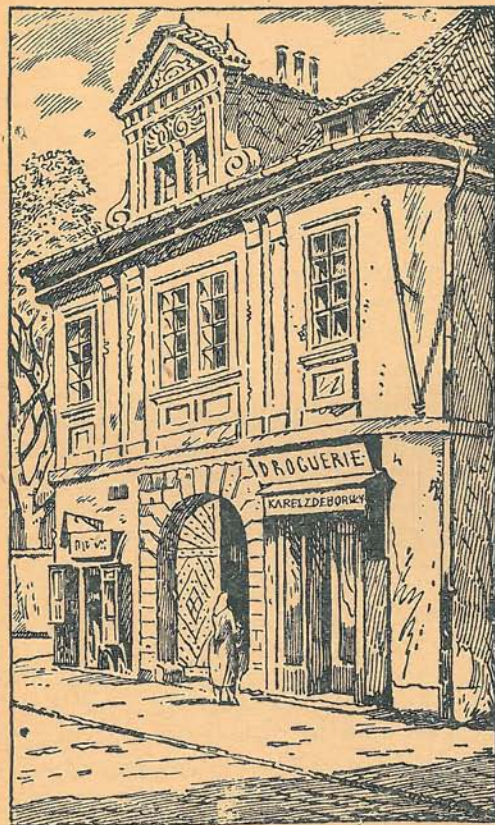
Ludvík Jindřich Voss, děkan fakulty mediků, si sotva zastíral, že nezapomíná na výdělky, jeho stavu ušlé, když stízně vystoupil proti nezaměstnanému horníku Janu Pfeifferovi, jenž léčil v malostranském domě „U Fünfkirchů“ (č. p. 170-III), jakoby měl za sebou kolikeré vysoké učení a v hlavě všechny nauky školy salernské. S nevšední ochotou navštěvoval nemocné, předpisuje proti horečkám prášek z arseniku, někdy účinný, však jindy po něm křeč pokrouť údy a hajduk hraběte Kolovrata stále churaví na následky pochybného léku. Pfeiffera nelze v Praze trpěti, buď tedy své činnosti zanechá, anebo půjde z města ven (13.—20. III. 1732). Občas i učenec nucen priznati, že působnost nepromovaného může blahodárně působiti, což se hlavně týká stadionského lesáka Jana Bedřicha Vogela, dokonale obeznámeného v bylinářství. Poprosiv, zda smí rozbítí stánek na jarmarku, lesák neoháněl se výhradně privilegiem bavorského kurfirsta, nýbrž ukázal mimo ně také osvědčení pražské „almæ matris“, jímž dr. Jan Jakub Geelhausen stvrdil, že některé z Voglových lektvarů možno beze všeho připustiti k prodeji. Jeho žlučový, žaludeční a větrový prášek určitě polehčí nadmutým vnitřnostem, stejně pomůže pulvis proti střevním červům, které snad zaháněl, aniž bylo nutno spolknouti přiložený k němu lístek s natištěným zaříkáním proti nechutným cizopasním

kům. Hlavě a očím prospěje tinktura, pro ně smíchaná, a zraku něco, co nazváno „flussstajnem“. Tohoto kamene možno rovněž užiti k zpevnění zubů. O náplasti na kuří oka aprobující medikus taktéž nepochyboval, než k čemu sloužila zelená lesní mast, svařená Voglovou, nepochybně velmi primitivní laboratoři, toho neřekl (23.—25. VI. 1736).

O svobodu léčebné praxe požádal i léčebník Josef Seifert, kterému uloženo dokázati universitě, že opravdu něco dovede (14. V. 1737). Ze spisu není vidno, čím authority, pokrývající temena doktorským kloboukem, zkoumaly ledví kandidáta, nevěděli bychom tedy o tentaminu pranic, kdyby tu před časem nebyl vystoupil novokolínský operatér a okulista Jan Jakub Svoboda, donucený kdys ke stejnému průkazu vědomostí (1. IV. 1737). Při jednom z dřívějších zájezdů ukázal komisařům vysokého učení Mudru Leonhardu Meissnerovi a chirurgu Šebestiánu Oechymu šesterý způsob svého léčení: sedmdesátiletého invalidu zbavil šedého zákalu, malému děcku sňal mateřské znaménko, dvěma sedlákům odoperoval zaječí pysk, staré lábě srovnal šilhavé oči, jiné vyřízl tukový nádor, půltřetí libry těžký, kůži patnáctiletého děvčiska očistil od ošklivé vyrážky — a to stačilo, aby byl pro příště oprávněn ke kurám. Lidé jeho druhu upozorňovali na sebe zvláštní reklamou, jaké vážná věda nikdy neužívala. Druh jejich

propagandy vyšel na světlo při četbě žádosti Kristiána Rumfeldta, usedlého měšťana v jedné z obou Boleslaví, jinak slavného chirurga, okulisty, spolu řezáče kamene a kýly, zda smí přenéstí svůj krámek se staroměstského jarmarku na malostranský. Nebýti jeho tance na provaze, úřady by asi sotva byly co namítaly, ale takhle! Za soudobých časů lékovníci nabízejí léky bez muziky a bez hry komedií, neotvírajíce stánků před koncem kázání a bohoslužeb. Tanec na vratké šňůře, prováděný obyčejně pod maskou, je nemožný, nehrají-li k němu muziky, a tak místodržící rozhodli, že Rumfeldt se smí stěhovati, zdrží-li se všech komediantských lákadel a nebude-li působiti před a v době bohoslužeb, aby lid neboli chátru nezdržoval od pobožnosti (16.—21. III. 1740).

Skuteční lékaři, vědouce ze zkušenosti, že obecnstvo rádo podléhá svodům mastičkářů, mívali pilný dozor na ně, co však byla platna sebe větší bdělost, když kromě nich bylo jim bdíti i nad potulnými doktory židovskými. Dlouho trvalo, nežli z páté čtvrti vypudili Mudra Lippmanna Wolffa Buchsbauma, starého, v Leydenu graduovaného praktika z Frankfurtu n. Moh., a jistě je velmi těšilo, když se do sebe dali mastičkář Daniel Zikmund Clauselius, jinde psaný Clenselius, s císařským polním kvaksalbrem Mudrem Janem Baltazarem Kohnem, který však, usadiv se v domě „U širokého dvora“ (č.

Pohořelecké průčelí domu čp. 110-IV.

p. 110.-IV.) a tím mezi křesťany, sotva byl Židem. Clauselius, rozený v Hamburku, dosáhl od císaře osmiletého privilegia jak na léčení v říši, tak k prodeji indiánských „Panacca-Stein-Tinktur-Arcana“, laxirujících prsa a břicho, flastrů na oči, hlavu, uši, žaludek a slezinu, protijedových a horečných prášků, s nimiž smí kdykoliv kudykoliv projeti, po souši i po vodě. Pěkně tržil od důvěřivých, dokud v Praze nenarazil na Kohna. Ten, všemi mastmi mazaný, prodával mimo jiné lektvary všemocný, proti všem nepříhodnostem vhodný amulet, ulitý ze sedmi kovů, v němž při ceně jedné zlatky nemůže býti ani zlato, ani stříbro, nejvýše cín a markasit, smíšený s trochou olova. O jeho ostatních elixírech je škoda mluvit. Zdaž po nich neonemocněl P. Cherubín z novoměstského kláštera sv. Václava, stejně děčko švagra onoho soustružníka, co bydlí v Nerudově ulici proti paláci Morzinů, dále prodavač růženců od „Bílého lva“ ulice Vlašské (č. p. 358-III) a žena svatovítského kostelníka? Kohn a Clauselius, setkavše se, si z chlebařské nevráživosti pustě vynadali, nešetříce násilnostmi. Vzájemnými žalobami obtěžovali úřady, beztak dosti zaneprázdněné, a tak, aby od nich byl pokoj, oba z Prahy vykázáni. Jednoduše proti nim použit předpis, že cizí lékaři se smějí v obci zdržovati jen tak dlouho, dokud jarmareční korouhev vlaje, jinak nic. Napříště také nebudou tisknouti letáků, dokud

medicinská faktura neschválí textu tiskovin (26. VIII.—20. XII. 1735).

V prvném fasciklu spisů prohlédnutých, aby byla napsána tato studie (leden 17—30), ležel hned na počátku dlouhý elaborát apelací, týkající se sporu, jímž chirurgové se celkem zbytečně svářili s apatykáři, kdo z nich má míti přednost (18. XI. 1729). Hádka vznikla před dvěma lety, při procesí, vedeném z Týna k ješuitům do Klementina a v den svátku sv. Josefa Kalasanckého, kdy je také slavena památka sv. Gebharda Kostnického, patrona šťastného porodu. Kdo půjde v průvodu před kým, lékárníci nebo ranhojiči? A když už se mluví o přednostech: koho má knihtiskař Labaun vysázeti v kalendáři sv. Václava na dřívější stránce? Chirurgové uplatňovali svou čestnou prioritu poukazem na skutečnost, že oni to jsou, kdož shodně s lékaři píší recepty, podle nichž apatykáři vaří. Ranlékař skutečně léčí živé tělo, kdežto lékárníci pracují s mrtvou materií. Lékaři pak se vždycky píší Med. Univ. et Chir., nikdy Pharm. Dr. Bože, to je nějakého troštování! Jakoby apotečníci, shodující se v tom s medikusy, necílili svým „mixtum compositum“ k záchraně vnitřního a vnějšího ústrojenství celého člověka. Bez jejich umění by aeskulapové daleko nepřišli, pročez se po Paracelsově příkladu často zabývali alchymii a lučbou, ba mnohý venkovský lékař je nucen podle vlastních

receptů vařiti léky. V literatuře by se snadno shledal mnohý výrok, řešící spornou otázku ve prospěch mistrů od křivule, snad postačí onen, pochodící z úst Dra Voigta „*Dextra manus Medici Doctoris Pharmacopolaxus, levaque chyrurgus jure vocandus erit*“, že lékař bez apatykáře, své pravé ruky, nemůže „prokurírovati“, zatím co chirurgus je právem zván jeho rukou levou. Při dlouhém, rozumnější věci hodném povídání apelace rozhodla ve prospěch chirurgů. Byliť prokázali skutečnou léčbu, takže jejich ars je částí lékařského umění. Při epidemiích jsou vystaveni přímému nebezpečí, rostoucím, docházeli k pitvám, stejně nutnými uznáni při vojenských kumpaních. Toho všeho není u lékárníků, vykonávajících pouze to, co je předepsáno, nutno se jim tudíž spokojiti, jsou-li ranhojiči považováni za lepší a hodnotnější. Nemocní houby dbali o to, zda přednost náleží latinské kuchyni či řezáčům údů. Chtěli býti vyléčeni, pro život zachráněni, aniž toužili po úzkém prostoru rakve. Bylo jim naprosto lhostejno, který cech, bratrstvo či učený sbor půjde

při pohřbu

v čele. O podobné otázky se nestaral ani baron Damián Jan Filip ze Sickingenů, c. k. maršál a komandující generál Čech (1. VII. 1730). Jeho mrtvola nevěděla o nářku pozůstalé vdovy

Amalie, chovající dvouletého sirotečka Josefa Filipa. Tím méně měla ponětí o sporu malostranského hejtmana, hodlajícího zajistiti pozůstalost kavalíra vyššího stavu ve prospěch nezletilého dědice, s komandem pluku Sickingen, odírajícím obšťavce, jelikož zesnulý podléhal vojenské jurisdikci a jeho testament válečné radě. Umrlec neslyšel ani děl, k nimž pražská města dodala příprěže dvacetišesti koní, když v hodině konduktu vypalovány salvy na hradbách, a toužil nejvýše po hrobu, připraveném pro něho v kostele maltánů.

Romanticky a za vládnoucího dojmu svaté hrůzy uložen do země arcibiskup Ferdinand hrabě Khünburg, stařec jedenasedmdesáti let, přioděný k cestě na věčnost onou kasulí, ve které byl slavil svou primici. Noc, následující po dni sv. jáhna a mučedníka Vavřince, obklopila katedrálu, spící jindy v lese fiál a spleti opěráků pod hvězdným firmamentem. Dnes se pojednou rozzářila barvami malovaných oken a její zvony probuzeny ze spánku, aby zpěvem svých srdcí oznámily, že tam dole, v prostoru svatyně, prohlubovaném černavou stínů, kam nedosáhl čadivý neklid pochodňového plápolu, je k loži, postačitélnému ke dni posledního soudu, neseno tělo arcipastýře (10. VIII. 1731). Za necelé dva roky stejným způsobem svěřen hlíně Khünburkův nástupce, Daniel Josef Mayer z Mayernů (12. IV. 1733).

Mnohem hrůznější příhoda se udála, když svět se loučil s Marií Annou hraběnkou Vrbovou, rozenou z Lamingenů a provdanou za nejvyššího sudího země. Rodina, přátelé a známí naplnili poměrně malou svatyni P. Marie angelorum u hradčanských kapucínů, kde tělesné pozůstatky dámy složeny na castru v otevřené rakvi. Varhany hrají tesknou melodií prosby o milosrdenství Boží, kněz zpěvavě přednáší modlitby a věřící mu odpovídají, vše jde řádně navyklým způsobem před se, když tu stupňovaný neklid pojednou zavlnil shromážděným davem. Tu a tam si někdo povšiml, že po bledé tváři mrtvolky jakoby se rozlil nach ruměnce, příslušného živým — pro pět ran Krista Pána, snad není smuteční bohoslužba držána nad ženou, jenom zdánlivě zesnulou?! Neklid, vzrostlý na poplašnou, městem běžící paniku, způsobil přerušení pohřbu a příštího večera sešla se u rakve komise, mající zjistiti, jedná-li se u dámy o skutečnou smrt či o mrtvolnou, bezživotí podobnou mdlobu. Ne, vzezření těla jasně ukazuje, že život byl z něho vyprchal, ale poněvadž zdání klame a naprosté jistoty je třeba, nutno se jinak přesvědčiti. Hle, z naříznutého malíčku neprýštila ani kapka krve, srdce tedy již opravdu nebije. Aby však jistota byla naprostá, položena k boku rozpálená cihla. Jí neodolá žádná mdloba, bohužel žár její vřelé hlíny nezabavil nejvyššího sudího vdovství a tělo, na je-

hož tváři byla klamavá červeň vykouzlena světlem voskovic, zavaleno provždy hrobovým kamenem (15.—18. I. 1740).

Pro důkaz, že pohřeb nenáležel k laciným náležitostem, možno zajíti k truhle komorního správce a milovníka obrazů Jakuba Heima. Nezanechal toliko četné bytové zařízení, spousty maleb a domácích potřeb, nýbrž, jak již z dřívějšíka známo, slušnou sumičku tří set a čtyř zlatek, z nichž jeho dceři Marii Evě Taussigové zbylo rovných sto sedmdesát. Zbytek praskl na funus, vypravený Františkem Pešem, druhým zvoníkem od sv. Víta. Kam se tolik peněz podělo? Inu, ono se nezdá, ale když tučet mší, sloužených ve chvíli pohřbu, si vyžádá nákladu dvanácti zlatých, tolikéž čtyřiaadvacet rekviem, obětovaných v klášterních chrámech, a požádá-li pan farář od malostranského sv. Václava či sv. Jana v Oboře štolového poplatku osmnáct zlatých, tu se ten zbytek rozejde, než se kdo naděje. Ze všeho nejlacinější byla rakev (1 zl. 45 kr.), kdežto zadarmo toliko nosič přednosného kříže. Kondukt v obou kostelích přišel na 21 zlatých, kantor s muzikanty jich spolkl sedmáct, pětizlatovou odměnu dostala kongregace sv. škapulíře, zatím co půldruházlatkovou se spokojilo růžencové bratrstvo, a krejcarových honorářů bylo k nesečtení. Pohřební zváči shráblí s povinným díkem třicet měďáků, když jim zrovna tolik dáno za černý flór, kterého plačky

spotřebovaly nepoměrně více (13 zl. 48 kr.). Účet tiskařův za kartes neboli parte dosáhl skrovnější částky (5 zl 13 kr) a kde je víno ke mšim, kde příspěvek kostelu za půjčený příkrov, místo a černé pláště, mzda nosičů mrtvoly a pochodní! Paní Marie Eva tolik peněz neměla a proto poprosila o jejich výplatu ze započtené pozůstalosti otce (5. IV. 1734).

Příslušníci sebevraha, jenž zahrabáván bez slávy a narychlo, takových výloh nemívali, leda bylo-li dokázáno, že samovolný odchod na onen svět způsoben pomatenou myslí. Jí bezpochyby postižen kočí novoměstského obecního dvora Jan Bišovský, oběsivši se vleže, když choť odešla za svým mlékařským obchůdkem, a proto se nebožtíka, známého pravověrností, zastal sám parochus svatoštěpánské fary P. Antonín Girth, požádav konsistoř o povolení pohřbu „more s. catholicae ecclesiae“, jenž také vykonán o desáté hodině večerní. (18.—24. V. 1734). Doprovodem nebožtíků, náležejících církvi, ocítá se líčení při složce lidské existence, která vždycky a v celém světě hrála úlohu z nejdůležitějších.

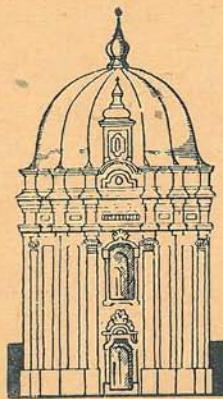
Náboženský život

je nejen odleskem mentality národů, nýbrž on je tím, kdož ji ovlivňuje, jsa zároveň výrazem přesvědčení o tom, co nastane, až oční víčka zapadnou k dlouhému spánku před neznámým

Palác Nosticů na Maltézském nám.

probuzením. Víra v Boha a bohy to byla, kdož zhusta vytvářela díla nesmrtelných hodnot, a proto i ta, která vzněcovala srdce barokní Prahy, vtělena do nádhery chrámů, jakou lze pořádku nalézt. „Máti měst“ básní právě kamenné hymny obou sv. Mikulášů, rozepnuvších báně kopulí na pravém i levém břehu řeky, v Novém Městě dobudovává mezi kostelem sv. Václava a zmiželou svatyní apoštolů Petra a Pavla chrám sv. Karla Boromejského a na Hrad-

*Kaple sv. Matouše před
Cernínským palácem.*

čanech se chystá vysvěcení dokončené Lorety (24. V. 1734), onoho koutu, nad který v celém městě nenaleznete zasněnějšího a poetičtějšího. Zmíněné stavby, spojené se jménem Dienzenhoferů, z nichž syn se zakrátko znovu proslaví návrhem kostela sv. Jana na Skalce a úpravy jeho okolí, byt ne rázem. Dokonce tak malá kaplička, jakou budoval František Josef Černín z Chudenic ke cti sv. Matouše před hradčanským palácem svého rodu, potřebovala dlouho k svému vzniku. František Maxmilián Kaňka ji stavěl bezmála šest let a Moric Adolf Karel vévoda ze Sachsen-Zeitzů nekonselkroval kaplice dříve (14. IX.

1732), dokud na jejím hlavním oltáři neosazeno sousoší Kalvarie ze zlaceného dřeva, připisované Matyáši Braunu.

Ze „stověžaté“ nevyprchalo její nedávné nadšení pro nového zemského patrona, šířené odtud do sousedních zemí. Proto by Ignác Jakub de Bar, pocházející ze španělského Nizozemí, velmi rád vydal francouzský překlad latinského životopisu sv. Jana Nep., sepsaného P. Větrovským S. J., jen kdyby císař obdařil jeho práci desetiletou výsadou. Jelikož konsistoř byla přetlumočenou biografií schválila, nebylo důvodu, proč by Karel VI. nevyhověl (31. VII.—14. VIII. 1730).

Trochu více se dalo v zájmu domácí propagandy kultu divotvorce z Nepomuku. Jeho bratrstvo na Skalce, zvolivší za nebeskou přimlůvkyni P. Marii, nevynechalo jediné příležitosti, aby neoslavilo svého protektora, a tak místodržitelé rozpečetují krátce před květnovým, thaumaturgu zasvěceným dnem dopis konfederace (5. V. 1730), zda „Vrozeny Excellentzy a Páni, Páni by račily tu gmenowanau Processy od Swateho Gindržicha doprowazetj“. Locumtenentes ráčili, i užřeli o neděli Rogate (14. V.) velký, z dvaadvaceti částí složený průvod, vedený kapitulním děkanem svatovítským Karlem Dominikem Řečickým od sv. Jindřicha na Skalce. V čele pochodovaly cechy se studentstvem,

sledovaným jezdcem s velkým praporem světce, jedoucím mezi dvěma trubači. Nelze vypsat vši té výpravy, konfraternitou tenkrát rozvinuté, pročež spokojte se novinkou, že průvod nesl sebou tři svatojanské sochy v životní velikosti. Poslední stála na zeměkouli, kolem níž ulehla čtyři zvířata, symbolisující světadily. Než bratrstvo nemínilo se tímto spokojiti. Pojalo pevný úmysl postavit z povědníku královny Žofie velký pomník nehynoucí slávy, nový kostel, navržený Kiliánem Ignácem Dienzenhoferem. Ano, učiní tak, avšak dříve položí základní kámen svatyně, v den čtyřicátého sedmého výročí, kdy Wunšwice vztýčili sochu mučedníka mlčenlivosti na mostě Karlově. Bratrstvo provedlo svůj úmysl doslova, když metropolitní probošt a biskup tiberiádský Daniel Mayer z Mayernů zvolené stanoviště na Skalce vysvětlil (31. VIII. 1730), což povždy připomíná stříbrná medalie Francesca Altomonteho.

Chrámem, stavěným na Slovanském vrchu, dostávalo se sv. Janu Nep. — po soše mostu, Hradčanském kostele voršilek a svatovítském hrobu — v Praze čtvrtého místa, kde úcta k němu pěstována. Jeho památky vzpomínáno také v cyriacském kostele sv. Kříže Většího, ležícím proti milosrdným bratřím, hlavně však v domácí kapli baronské rodiny Wunšwicu na Václavském náměstí (č. p. 793-II.). Na oltáři sacella stál dřevěný model, vyřezaný starším Brokoffem pro

sochu mosteckou, u něhož prý mnozí prosebníci došli četných milostí. Lid, skládaje bezmeznou důvěru v přímluvu nebešťana, se sem sbíhal, v kapli se dnem i nocí ozývaly modlitby se zpěvy a voskových exvot zde shromážděno na dvě stě dvacet kusů. Konsistoř, starostlivá, zda u Wunšwiců nevzniklo jeviště nepřístojnosti, odporující dekretům sv. kongregace rituum, pověřila kontrolou dva komisaře. Hodnostové zprvu sepsali dary, k soše věnované, prozkoumali mešní licenci, znějící na barona, jeho choť a jednoho či dva sluhy, jichž úkonů je při bohoslužbě třeba, načež sepsaná anathemata snesli do přílehlé světnice a zapečetili obě místnosti. Po čase jim doneseno, že se v kapli něco děje, i přišli znovu, tentokrát v doprovodu veřejného notáře. Zlomivše pečeť dveří, vešli a na prvý pohled upozorovali, že oproti stavu, ve kterém místnosti zanechali, došlo v nich k podstatným změnám: anathemata, k nimž náležel stříbrný peníz s úškem, věneček z omalovaných květů, obraz s ženskou ležící na zemi, též stříbrný jazyk svatojanský, zase visela po zdech, jichž dekorace rozmnožena o jedenáct girandol, a Brokoffova řezba zastíněna novým baldachýnem. Při šetření vyšly na jevo okolnosti, naprosto nepřijatelné: zde jsou nejen prodávány svíce, hořící kolem v počtu šesti set pěti, alebrž též ukazovány relikvie, nikým neposouzené a ověřené. To vše odporuje normám, tím spíše, když žádná duchovní autorita neohle-

dala milostí, mocnostmi nebeskými zde domněle prokázaných, přes to baron, ač vyzván, jich dosud neohlásil. Z takto provozované soukromé pobožnosti by církvi snadno vzešla nenapravitelná újma, bude proto dobře, nařídí-li místodržitelstvo, aby kaple zůstala pro veřejnost uzavřena a darů k ní nepřijímáno (3. XI. — 7. XII. 1730).

Než obliba okrvavělého svědka a nebeského doktora nepřekážela činnosti, směřující k ozdobě jiných chrámů Prahy. Pro Rubensův obraz sv. Tomáše, opatřený péčí P. Jana Křt. Christeliusa de Bochau před bezmála sto lety z Antverp (1639, za 945 zl), konečně vztyčen u malostranských augustiánů nový hlavní oltář, pořízený z peněz kláštera a dobrodinců (1731), a v nedalekém kostele P. Marie Vítězné, kde je pěstován rozkošný kult pražského Jezulátka, bosí karmelitáni rovněž nesložili ruce v klín. Ponuknutí darem Josefa Adolfa Willitzera, jenž jim věnoval dva obrazy, představující kající Magdalu a Krista se dvěma učedníky v Emauzích (3. VI. 1736), rozhodli se opatřiti sobě pro radost třicet pláten, z nichž každé by jedním výjevem vyprávělo o divech Boha dítěte. Až jim je malíř Václav Schmidt za cenu, smlouvanou i s rámy, dodá, pověsí je v ambitech kláštera; obklopujících dvůr s prostou zahrádní úpravou (24. IX. 1736, za 130 zl). Kdež by mniši byli tehdy tušili, že nešetrná budoucnost pohodí to, čeho podstatu se vši vroucností vzývali, do skladištní

místnosti v nedokončené severní věži, z níž poškozená díla budou jednou snesena a po opravě pietně uložena, byť ne v plném počtu. Devět jich chybělo.

Naštěstí a v naprosté neporušenosti dochováno dílo, získané mužským Karmelem pro podpěřínský chrám Bohorodice za peníz, věnovaný nejmenovanou terciářkou z kláštera ctíhodné Elekty u sv. Josefa, již byla nepochybně Eleonora Valdštejnová. Monachové doplnivše její dvoutisícové donum o necelé dvě stovky, pozvali truhláře Josefa Františka Nonnenmachera, aby jim po epistolní straně vyvedl sloupy, římsy a štít svatostánku sv. Josefa (450 zl). Jeho architektura, pro kterou sochař Quitainer stvoří nožem dvě sochy řádových světců a jinou řezbářskou práci (300 zl), stane se rámcem pro velký obraz Petra Brandla, představující příkladnou smrt pěstouna Páně, jemuž Madona a syn Boží pomáhají v útrapách poslední hodinky (700 zl). Vysoko nad ním zeje ještě kulatý otvor štítového nástavce. Tam by se znamenitě hodila nějaká malba, třeba s podobou sv. Antonína Pad., bude-li ovšem s nespolehlivým Brandlem rozumná řeč. Veselý bouřlivák, tak rád nahýbající korbel, si ku podivu dal říci. Snad ho lákal honorář, smluvený ve formě čtyř sudů vína, pročež zakrátko oltář dokončen (14. X. 1735), aniž se mniši dožili při mistru palety toho, čím byl potrápil ženskou odnož regule.

Brzo potom pan Willitzer opětně rozmnožil umělecký majetek kostela o tučet obrazů s postavami apoštolů. Ty se nejlépe hodí do vnitřního chóru, kde truhlář Kristián Kovář vyměnil starou podlahu nevyšlapanými prkny (červenec 1737), byv nadto pověřen objednávkou dvou zpovědnic, určených ke hlavnímu vchodu. Dodávka se trochu protáhla, neboť mistr arcularius nucen posečkat na řezané ozdoby nábytku, z nichž spodní provedl sochař Frant. Krafft, kdežto hořejší, hlavně oko Boží a beránka snímajícího hříchy světa, zhotovil statuarius Jan Geiger (120 zl. 31. I. 1739). Na talberskou kapli, situovanou vlevo od chrámového vchodu, nutno stejně pomýšleti. Hostila sošku Jezulátka a k té věřící nosili tolik darů, že svatyně působí ošklivým skladištním dojmem. Nejlépe bude tomu odpomoženo, získá-li se od Kováře nová skříň, která pojme všechna anathemata a exvota. Truhlář zhostil se úkolu velmi dobře, skříň, řezaná Janem Geigerem a omalovaná Janem Jiřím Schmidtem, dopadla nad očekávání skvěle (6. X. 1739).

Stejným způsobem víra zdobila ostatní pražské chrámy, ta víra, jež spojovala lidi do bratrstev a kongregací, vytknuvších si za úkol usilovněji pěstovati zbožnost. Členové konfraternit se nespokojovali povinnými bohoslužebnými úkony, nýbrž konali mimo ně duchovní exercitia, chtějíce tím spíše dojiti spásy. Jak po-

vznášející bylo, když papežští misionáři drželi rekolekty u sv. Jana v Oboře (1733), pod jehož dlažbou spal věčným snem Jiljí Sadeler, dvorní rytec Rudolfa II. Pěli při nich zpěvy v německé řeči, což se tak líbilo, že měšťané si smluvili docházeti do oborní svatyně (č. p. 322-III.), ležící poblíže vlašského špitálu, každou neděli a svátek o jedenácté hodině a zanotiti tytéž hymny germánským hlaholem. Do velikonoce příštího roku nikdo nebránil bohulibému úmyslu, pak ale zlí a nesnášenliví Češi zakročili u konsistoře, tvrdíce, že kostel patří jim. Němci prý v něm přespříliš narostli a toho bohda nebude, aby vypudili domácí obyvatelstvo z jeho skromného kostelíčka. Část měšťanstva, mluvící druhým zemským jazykem, nechtěla své pobožnosti zanechat. Není-li Čechům po chuti, ohlédne se pro ní po jiném prostředí, však on nejdůstojnější velkopřevor rytířů maltánských, osvícený hrabě Gundakar Poppo z Dietrichšteina ji ochotně přijme k Panence Marii pod řetězem. Majíce nový domov, pražští „cives Teutonici“ nemínili se jim spokojiti, i dosáhli mezi sebou unesení (12. IX. 1734) zříditi společnost pod slávyplným jménem P. Marie a prohlásiti její dnešní svátek za svůj slavný den, spolu titulární slavnost. Z počátku se zdálo, jakoby projekt společnosti měl zůstatí toliko neprovedeným úmyslem, než do konce listopadu došlo stošedesát přihlášek a v prvou neděli adventní, kdy

rozdávány již natištěné stanovy konfraternity, vyposlechlo nově vzniklé bratrstvo nejsvětějšího jména P. Marie svou prvou nedělní mši. Koncem března narostlo o příštích dvě stě devadesát údů. Nemíníc, když se blíží půl tisíci, nadále trvati bez papežské sankce, požádalo sv. Otce o aprobaci, spojenou s udílením odpustků (13. IV. 1735), a nyní ve straších čekalo na verdikt „sluhy sluhů Páně“. Dopadl lépe, než kdo čekal. Papeži Klimentu XII. se pražský zámysl jistě velmi zamlouval, neboť vyřízení žádosti si ode dne odeslání do příchoďu odpovědi vyžádalo pouhých dvačtyřiceti dnů (24. V.). Obě byly náměstka sv. Petra obsahovaly výbavu bratrstva tolika milostmi, v jaké nikdo nedoufal, a ještě větší radost způsobila zásilka dvou věnovaných relikvií: vlasu Madonina a kousku šlojífě, na něž betlemská matka po porodu složila syna, počatého bez hříchu. Na zprávu o tom nastal silný příliv členstva, mezi nímž se skvělo šedesát šlechtických predikátů, rovných to deset procent všech členů. Vedle maltánského velkopřevora aristokracie zastoupena pěti Schaffgotschy, čtyřmi Hrzány, dvěma Clary z Aldringenu, kdežto Bredové, Serenyové, Martinicové, Ogilviové, Kokořovci a Holleweilové vyslali po jednom zástupci rodu, při čemž poslední snad nebyl oním, co panu Losýmu zůstal dlužen činži. Tak konfraternita, v jejímž představenstvu zasedal po boku malířů Jana Jiřího, Jana

Matěje a Tomáše Schmidtů kameník Ondřej Kranner, rostla a kvetla.

Posty, jsoucí nejlepší uzdou, zdržující lidstvo od proklatého hříchu těla, taktéž zachovávány s důkladnou přísností. Arcibiskup je sice směl zmírniti, ale kdež by tak učinil (17. II. 1730)! Držel se přesně buly papeže Innocence XIII., vydané před šesti lety, kde napsáno, kdy je mu volno újmě poleviti: „non nisi gravissima, atque urgente necessitate et in casibus per Sacra Canonum Statuta praescriptis“, což znamená, že maso je v postě přípustno jedině, jde-li o nejn nutnější nutnosti, a v případech, označených svatými statuty kánonů. Medicinská fakulta naprosto souhlasila se stanoviskem velekněze. Mouky je na trzích dosti a masitých jídel jest se s ohledem na dobytčí epidemie vystříhati. Kolik tu sakrů svolali novoměstští řezníci na rozumu fakultních mudrců. Těm se to hezky mluví, nechovají-li ve svých stájích dvě stě osm kusů hovězích, telecích, skopových a vepřových dobytků a mimo ně dvě stě třicet šest rozčtvrcených v lednici. Bude-li proti řemeslu nadále takto postupováno, pak sotva shromáždí tolik pokladů, nahrnuvších se širokým tokem k mariánské soše kapucínů pod palácem Černínů. Za celé tři neděle věnováno jí pět prstenů, jeden s docela slušným diamantem, jindy položený k Madoně stříbrné náušnice, nebo Marie Eva Šliková poslala stříbrný relief a založila mešní

nadaci za nové své zdraví, či paní Alva Hedvika Králová darovala votivní tabulku, stříbrný obraz mužského, tři řetězy z téhož kovu, po jednom dukátu a imperiálu (2.—20. VII. 1730). Svatému Tomáši se rovnou měrou vyplatila obava Anny Seilerové, zdali se dožije šťastné agonie. Aby jí byla omilostněna, složila do augustiniánské pokladny dva zlaťáky v ceně sedmi set. Kněží za to odslouží dvě stě mší ve prospěch paniny intence, načež, až dáma s povznesenou myslí překoná práci k smrti, zbytek jistiny případně štolé a kryptě chrámu (1731).

Mezi věřícími se nezdáka vyskytl jedinec, toužící po užším přimknutí k církvi, jehož dosahoval přijetím duchovního stavu za životní povolání. Nebudíž tvrzeno, že mezi pány bratry světského a řádového kněžstva vládla láska, vše odpouštějící, což vyšlo na jevo, když trinitáři ze Spálené ulice požádali o právo k nedělským a svátečním kázáním, českým i německým. Konsistoř nerozhodla, dokud nevyšlechla mínění všech farářů. Parochové vesměs protestovali, odůvodňující odpor nepatrnou účastí publika při sermonech vlastních. Zdali se trinitářskému požadavku stejně bránili řeholníci, neumíme pověděti, víme pouze o nevráživosti františkánů, poukazujících na nedodržené slovo trinitářů, dané, když do Prahy uváděni. Slíbili, že nebudou ptáti almužen, a nyní přece žebří po domech. Na to konsistoř ústy Daniela Josefa Mayera z Mayernů

odmítla prosbu mnichů, zabývajících se výkupem zajatců „ex partibus infidelium“ (1730).

O takových nesrovnalostech sotva věděl Josef Dienzenhofer, syn velkého Kiliána Ignáce. Zastvív se v duchu P. Marii hory Karmel, neustal naléhati na otce, dokud rodič nesvolil, aby syn před svědky slavně prohlásil, že vstoupí k podpetřínským bosákům. Měsíc na to složil v den sv. Antonína Pad. sliby novice. S volbou řeholního jména posečkal ke svátku sv. Jana Křt. a tehdy je přijal s přídomek od sv. Kiliána (13. 5. — 24. VI. 1738).

Jak Temno, tak doba, po něm následující, věřily sice pevně a neochvějně, než občas si přece dovolovaly vysloviti soud o počinech kleru. V prvému je představitelem kritikastrů Florián Mariánek, ve druhé promluví za ně Jan Jindřich Dienebier, jenž si ne docela spravedlivě, jak budoucnost ukáže, ulevil nad žádostí kapucínského kvardiána P. Wenceslause. Bodejť, žebravý páter zase potřebuje vysokokmenné stromky z bubenečské stromovky. Kdyby klášterníci nebyli líní a měli v sobě jen květník čínorodosti, vypěstovali by při zahradách, vlastněných nezřídka po staletí, pořádné školky a v nich sazenice co náhradu stromů, umořených snětí (25. II. 1735). Ještě hůře dopadla řeč reskriptu Karla VI., rozslaného guberniem do všech krajů Čech, s posudkem řádové taktiky. Císař se doslechl, že řádové duchovenstvo proniká do království

podlouně, počínajíc si při tom s notnou dávkou diplomacie. Z počátku opatří svému příslušníku místo zámeckého kaplana, později jich za ním pošle vícero, aby se usadili ve společném, resi-denci zvaném bytě. Získavše příznivce, postaví kostel, vedle kterého zakrátko zřídí pravidelný konvent, a teprve nyní žádají o zeměpanský konsens. Loni (22. XII.) císař zakázal úvod řádů do země bez panovníkovy vůle, nezbytné i pro zápis fundace do desk zemských, dnes znovu ukládá krajským hejtmanům, aby pokoutní pronikání řeholí stůj co stůj netrpěli (28. VII. 1740).

Ono se lehko řekne a brání, ale kdo potom, nevertuje-li na všech stranách „ecclesia militans“, ochrání pravověrnost před kacířským bludem? Patentů proti němu bylo již dosti natištěno (na př. 15. III. 1721, 25. II. 1723) a přece z nich nenásledoval účinek „sstrany těch, od wsseligakých do země w saukromy přicházegjých wyslancůw rozsýwagjých Lutryánských, Kalwinských a giných Katolickému Náboženstwji protiwných kněh“. S podivením jsou stále zaznamenávány známky přítomnosti kramářů, pláteníků a podobných poběhlíků, přenášejících podezřelé tiskoviny po skrytých cestách hraničních hor. Aby tomu tak nebylo, proto od nynějška žádný kupec, forman, krajkář „a plátnem handlugjcy Wratislawský, Norberčanský, Lipský, Chomutowský a gjný Posel“ nesmí dopravovati výrobky impresorů, nehodné důvěry (10. III. 1730).

Byť patenty sebe více zakazovaly, bludným emisarům nezamezily vstupu do Čech. Kudy sem vnikaly nežádané tisky, stane se zjevno v odstavci, věnovaném knize, zde pak dojde ke známosti s mužem, jenž kacířem nebyl, ač z počátku o něm souzeno opačně. Baron Gersdorff, vydávající se za bývalého predikanta a nyní apostatu od luterství, dospěl v průvodu choti a sluby na Rakovnicko. Byv zadržen děkanem města, vyba-veného znakovým obrazem červeného raka mezi věžemi městské zdi na modrém štítě, dodán do vězení pražské konsistoře, v němž shledáno, že se ve skutečnosti jedná o podvodníka Jana Oesterreichera. Nepravý baron, vyloudivší od krajských úřadů pas na falešné jméno, dopustil se dokázaného podvodu, ostatně z výpovědi choti vyšla na jevo i lež ohledně jeho predikantství. S osobou neduchovního stavu, provinilou světským hříchem, konsistoriální radové nemají co činiti, jsou tudíž ochotni vydati pašlechtice úřadům světského ramene, bude-li zaručena jejich žádost, aby delinkvent neutrpěl úhony na životě a zdraví. Jak vidno, církve stále zachovávala zásadu o neprolití krve hříšníka, formulovanou úslovím „ecclesia non sitit sanguinem“ (28. VI. — 5. VII. 1736).

Rok má krok, jímž postupně dochází k pravidelným svátkům a památečním dnům, které věřícími slaveny procesím s hudbou a zpěvem. O těchto slávách, pořádaných za finanční pod-

pory české komory v den Hromnic, sv. Šebestiána, Rocha, Božího těla, zemských patronů a také P. Marie Vítězné, nelze sdělit zvláštních zajímavostí, nenalezených ani při blahoslavení kapucínů Josefa à Leonissa (24. — 26. XI. 1738) a Serafína à Granasio (22. — 24. VI. 1738) či Michaeliny Pisánské, pochodící z třetího řádu sv. Františka (11. — 13. V. 1738). Rozhodně poutavější budou historky

o lásce a manželství,

obvykle náležitě před soud arcibiskupa, byť hned prvá u něho neprojednávána. Je těžko říci, kdo jimi více trpěl, zda silné či slabé pohlaví, při té prvé však hůře pochodil zbitý a zavřený pekařský tovaryš Mikuláš Lumenda. Seděl docela pokojně doma, nic zlého netuše, když tu někdo zaklepal na jeho dveře. Otevřev je, shlédl před nimi pana akcesistu Henseliusa v doprovodu právního čeledína, vyřizujícího pekařskému rozkaz novoměstského purkmistra, aby hned šel do vazby. Ano, Lumenda půjde, ale především by chtěl vědět proč. Místo odpovědi dostalo se pekařskému holí do hlavy a čeledínu rozkazu vzítí vše-technika za vlasy. Cos podobného si poctivé řemeslo nedá líbiti. Pekař, zasypaný deštěm ran, chytil kopisto, jímž dokonale upral soudního pacholka, načež zpracovav stejně zručně Henseliusa, zbaveného kordu s celým „gehänkem“, utekl. Svěpomocí si mnoho neposloužil, neboť přece

vsazen do žaláře, kde zavřenému konečně řekli, že ho do chládku přivedla desetizlatová pohledávka Zuzany Záhorské. Přísámboh, to není pravda, není té poběhlíci ani krejcaru dlužen, nýbrž „gak gá mislým, ona to zgiesty příčiny na mně pohledawa, totiž že k nj choditi a s nj wiecej tielesnie obczowatj gsem nechtiel“. Tak tomu tedy je! Dvě feminina, zloba a pomstychtivost, se kryjí pohledávkou a jsou konečně pochopitelná, je-li Lumenda nemanželským otcem Zuzanina synka, kterého nemíní sňatkem legitimovati. Kdo by si vzal osobu, nevědoucí, je-li její u venkovské sestry vychovaný levoboček dosud na živu, ženskou, nemohoucí udati ani jednoho ze šesti kmotrů děcka. Taková by byla pěkně milující chotí (23. X. 1729 — 17.II. 1730).

Chlapů, děsících se manželského jha, byl vždycky nadbytek, rozhojněný docela o kostelníka, jenž také nechtěl pod pantofel, třebaš míval denně kolikery příklad manželského snění před očima. Či snad právě proto se slastem sedmé svátosti bránil Maxmilián Oliva, opatrující kostel sv. Martina ve zdi? Slíbil sňatek Alžbětě Holovové, teď však litoval nepředloženého slova, daného v okamžiku citové slabosti, a uhýbal, kde mohl, doufaje v úspěšnou záchranu svobody. To zase neznal Alžbětu! Došlápla si naň u konsistoře, uznavší, že děva je v právu, když buď se domáhá dodržení daného slibu anebo žádá náhradu škody. Je těžko vsahati panence do svědo-

mi ohledně jejího věnce. Došlo-li ke hříchu, bude lépe odčiniti poklesek dodatečným snětím, pročez Oliva posazen pod věž staroměstského rathouze, dokud děvy neuspokojí. Snad si věc při chlebě a vodě rozmyslil, holku k sobě přijal za ženu a uspořil náhradu (6. VII. — 16. XI. 1730). Zrovna tak neochotným ženichem byl Jan Zvěřící, odsouzený k pojetí Ludmily Růžičkové. Když jí ani po příslušném rozsudku nevyhověl, Lidunka, marně po třikráte vyzývající nevěrníka, aby s ní přistoupil k oltáři, domohla se s úspěchem jeho závěry na právu Malé Strany (26. X. 1731).

Kolik měsíců trvala milostná pletka, jejíž hrdinou byl Jan Jiří Prea, kuchař paní hraběnky ze Schönfeldu. Ne snad nějak obzvláště románovým, vždyť jeho zážitek náležel z těch obyčejných k nejvšednějším. V domě velitelky vpadla mu do oka Anna Rosina Neusbergerová, se kterou se zde stále stýkal. Overturu vztahů, podnicených Erotem, zahájily oči, potom padla škádlivá, obdivnými vystřídaná slova, mrštným jazýčkem vtipně oplácená, ve skrytu odlehlého koutu ukradena i vrácena hubička, přivádějící krev do varu — a následky? Patřily také ke všedním, projevivším se nejen neviditelnou ztrátou panenského vínku, nýbrž i zaobleným tělem Neusbergerové. Jan Jiří popíral jakoukoliv, před či po pádu účinnou zmínku o snubním prstenu. Ne učinil toho ani ve fraucimorském pokoji, tím méně v kuchyni nebo na mazhauze, před či beze

svědků, aniž kdy ujišťoval, že podleává své náture „delej svobodnej“ zůstati nemíní. Svedená, bojíc se útěku proradce, by ho ráda viděla za mřížemi, kamž ho i dostala. Zabásnutý Prea sotva vyhoví alimentačním požadavkům, naň kladeným, pročž propuštěn, když se uvolil platiti na zplozeného chlapce po devět let pětadvacet zlatých (11. X. 1734 — 28. III. 1735). Ženské také nemávaly pro věrnost uděláno, a kartáčnický tovaryš Jan Štumpf, zamilovaný do Ludmily Bürschingové, by na ně ledacos pověděl. Ďas ví, co nevěstě, jemu se zaslíbivší, provedl, zda jí nebyl dosti výbojným či kdos jiný nalezl milost v jejím srdci, holka zkrátka z ničeho nic prohlásila, že si Honzu za žádnou cenu nevezme. Štumpf dal křehotinku třikráte předvolati před konsistoř, než ona, bydlící v Michalské ulici hned vedle „Železných dveří“ obsílky neuposlechla, čímž si pramálo pomohla. Bude staroměstským rychtářem jednoduše předvedena (12. V. 1735).

Život přinášel výstražných příkladů k nepřibrání, bohužel si jich málokdo, jsa zaslepen vášní a považuje tu svou za jedinou a také naopak, povšiml. Nezkoumaje, setkal-li se s vhodným partnerem, s nímž možno nésti osudové společenství do skonání, spoutal ruce štolou a potom bylo pozdě bycha honit. Podobné myšlenky jistě táhly hlavou paní Marii Barboře Lieblové, kdykoliv jí přišel na mysl její nehodný choť Antonín. Je tomu hezky dávno, co, odstěhovav se do

Vídně, opustil rodinu. Častokráte přislíbil lepší péči o ni míti, než budiž Bohu žalováno, jeho úmysl nikdy neměl dlouhého trvání a žena by s dítětem, nebýti příležitostných pomocí komory, byla kolikráte zašla hladem (3. VII. — 12. VIII. 1730). Každá z dívek radostně odkládala vínek, těšíc se na soužití s milovaným mužem, ale kolik jich postiženo losem Anny Maxmiliány Geisslerové, rozené Zettlové. Nepovázlivý manžel zanechal choť s dcerami Terezíí a Kateřinou v dlužích, s nimiž si ony neví rady, vždyť budou moci část věřitelů uspokojiti jedině tehdy, odepíše-li komora své pohledávky za zpronevěřilým (15. II. 1732).

Lepší posici zaujala v alimentačním sporu Marie Veronika Schöfflerová, spoléhající na majetek protivné strany. Jejím manželu Janu Michalu, regenschorimu obou malostranských kostelů karmelských, řídícímu hudby při pobožnostech vlašské kongregace a u P. Marie pod řetězem, vynášely muziky půlsmě stovky ročně, mimo to vládl domem, pravděpodobně novoměstským, a zahradou v okolí Jinonic. Poněvadž se však ukázalo, že ředitel kůru platí z chórových příjmů kostelním hudebníkům a dům postoupil dceři, milená manželka dokonale pohořela. Bylo se jí spokojiti třetinou původně požadovaných vyživovacích příspěvků a přijati zlatku týdně (7. I. — 5. V. 1735).

Velmi podrobně popsali svoje vzájemné nebe

manželé Klausovi. Jelikož to byla Rosalie Terezie, narozená co dcera provazníka Khora v Menším Městě, kdož stíznými větami nařkla chotě Daniela u malostranského hejtmanství, nechť má přednost v řeči. Brutální Daniel vyhrožuje, že vyžene lepší polovici duši z těla a stluče ji na mrzáka. Nikdo není povinen počkati na proměnu hrozby v čin, tím méně, když panin nos již jednou, a to v Neapoli, zakusil tíhu Danieľovy pěsti. Nebýti matčina zákroku, byl by obžalovaný stěžovatelku zde v Praze ubil k smrti a peněz na byt, stravu a pro synova preceptora taktéž nedává. Rosalie Terezie nepopírá příjmu tří set padesáti zlatých, ty však byly jediným penízem, který od muže v posledním osmiletí uviděla. Kuchař Klaus, roudnický rodák, prozradil na ženu vícero maličkostí, jí zamlčených. Oženil se s ní v Neapoli, kde zaměstnán u dvora místokrále. Brzo po svatbě přistihl lehkomyšlnici v nepřípustném styku, i zavřel ji na tři měsíce do hospitálu, čímž zdánlivě napravena, alespoň se později chovala trošku slušněji. Její mravy nabyly podezřelejšího rázu, když manžel byl nucen odcestovati s pánem do Vídně. Tehdy vyplatil Rosarce dvě stovky, důtklivě jí nakázav, aby za ním do dvou měsíců přijela, ona však rozkaz splnila až po pěti, vezouc do domácnosti živého svědka svých nepravostí. Znovu měla do korekce za mříže, pročez s děckem raději utekla k pražským rodičům. Manžel o ni více nedbal a teprve

dopisy přátel o tom, co ona mu zde provádí a tropí, ho přiměly, že vypověděv kondici, se pustil za nepořádnou. Jeho zákaz dalších schůzek s milencem nevedl k ničemu. Choť znovu přistižena v mnohém tmavém kvelbiku, v lečkerés zahradě za bránou a pokaždé v situaci, delikátně přibarvené, pročez Rosalii zase poslal pod závoru. Daniel, svoliv po mnohých prosbách k jejímu propuštění, přesvědčil se o správnosti pořekadla, mluvícího o snazší hlídce při pytli blech než u jedné bujné ženské. Přes neslušné konversace manželčiny, udržované i ze žalární kobky a na svobodě nově navázané, klamaný, pro pohrůžky uvězněný manžel bude vděčen, přikázá-li úřady párku, aby šli spolu na venkov nebo do ciziny, jen kdyby Rozárka usnoubenému stále nenadávala šelem, kujonů, špicbuhů a Petrovských. Objektivní soud bez rozpaků přízná Danielu větší dávku slušnosti, vždyť pro něho mluvilo svědectví puškaře Jana de Plana, nemajícího stížností proti svému nájemníku. Stejně dobré vysvědčení vystavili kuchaři jeho zaměstnavatelé Jan August vévoda sasko-jülišsko-clevský, markýz Juan d'Ahumada de Cardenas a Fra Joaquimo Portocarrero, tutiošský patriarcha v Římě, u nichž Klaus byl vařil v obdobích, dlouhých od třinácti měsíců do devíti roků (10. XI. do 16. XII. 1737).

Paní Klausová není ojedinělým cizoložným zjevem. Krátce před ní mihla se zápisy Rosa

Kršňáková, pro jejíž útek s mladým baronem Antonínem Kajetánem z Vunšviců opuštěný manžel hrozil pistolími (8. VII. 1737), a Arnošt hrabě Valdštejn neméně hřešil proti devátému odstavci desatera. Nepožádal sice manželky bližního svého, nýbrž jenom frajle Josefy von Stum, která nic, která muzikant. Jsouc čistší nad bělostné lilium, nechápala, v čem hejtmané pravého břehu řeky našli příčinu k diktátu jejího nuceného odjezdu z Prahy. Pro poměr s hrabětem, domněle pohoršlivý, a jízdu za ním do Mnichova Hradiště? Aby tedy páni věděli: ona nebyla dosud nikdy vykázána z vltavských obcí. Toliko jednou jedinkráte uposlechla Lassaga Paradise, upozorňujícího na vhodnost návratu k matce do Vídně. Uposlechla, jakmile se však doslechla o pomluvách, rozšiřujících zvěst o jejím nastavším těhotenství, nastoupila ihned zpáteční cestu, chtěc dokázati lhavost utrhačných hub. Tenkrát ji vyhledal novoměstský rychtář, sotva však uznamenal, že jest mu činiti s osobou stavovskou, okamžitě zmizel. Svého výletu do Mnichova Hradiště frajle nemá v úmyslu zapírat, dovolává se však svědectví nadzemských bytostí, dobře vědoucích, došlo-li v pánově venkovském zámku k něčemu zlému. Vůči hraběti nikdy nic nepodnikla, nevyhledávala ho, aniž proň posílala. Přišel-li on za ní, tehdy nebyla schopna jeho návštěvu nezdvořile odmítnouti, než kde je důkaz, že se spolu dopustili urážky Boha, po-

čestnosti a spolubližních? Slečna doufá v naprosté zastání své cti, o to spíše, mešká-li, zatopena proudem horce kanoucích slz, v panen-ském klášteře blahoslavené kněžny Anežky. Zde se nechystá k okoušení světských marností, nýbrž k žití, jež v zájmu spásných myšlenek vyhledává samotu a hodlá svou nositelku věnovati tvůrci všehomíra. Krásně, překrásně jste to, slečno, pověděla, svět by vám rád věřil, kdyby! Jestli žena křehký oud, jehož síla vyvěrá z jeho slabosti — a mužská cnost? Na zeměkouli není bláhovce, který by za ni položil ruku do ohně (29. VI. 1740).

Kdo čte zprávy, jimiž minulost líčí, jak málo lásky bylo přimíseno k citovému základu, z něhož roste potomstvo a jím budoucnost lidstva, pochopí kostelníka Olivu, uhýbajícího před manželským jhem, a ženichy, jemu v tom podobné. Soudy ovšem nevěděly o spoustě matrimonií, nemajících důvodů stavět se před bohyni zavázaných očí, o těch rodinách, kde vzájemná něha a ohledy vystlaly hnízdo hřejivou náklonností a hladkou dlaní změkčovaly tvrdost, již pozemskost daří osudy člověka. Taková manželstva uchylovala se do ochrany Justice jedině tehdy, když okolí ublížilo, závidějíc jim poklid, kterého samo nepoznalo. Kde jsou ty časy, kdy pekař Jan Lukáš pojal za ženu holčinu, přivedenou za svobodna důstojnickými lichotkami k pádu. Přesvědčiv se, že Dorota Pernerová, nehledě ke

křiklavému svědku o přestupu panenskosti, odevždy náležela k nejvroucenějším vyznavačkám ctnosti, dal se jí vydráždit k nástupu cesty, končící u oltáře. Nikdy toho nelitoval, nikdy Dorotě nevyčetl oficírských aventur, nýbrž rádně a v pokoji s ní přivedl na svět několik dětí, získáváje poctivou prací na stále rostoucí vážnosti při cechu. Žil si v nerušeném blahu, porušeném znenadání právě tam, kde toho nejméně čekal. V pořádku se byl ozval hlas, že není hoden členství gildy, lpíť prý na něm skvrna ženina nezakonného porodu. Byv takto ohrožen, Lukáš posíl se zaslzeným zrakem císaře, aby nejmilostivěji zabránil jeho výluce z cechu, ač tolik nářku bylo zbytečno. Žalobce přece řemesla nedělal a raději sloužil za lokaje v pernětýnském „nebi“ (č. p. 355-I.) u apelačního rady Liebholda Maxmiliána Pahdla z Kreutzenštejnu, jenž jemu i Dorotě dal vysvědčení, pomyslně z nejlepších. Lukáš neprosil nadarmo, vždyť paragraf řemeslnického patentu, aby od cechu neodpuován ten, kdo manželsky spojen se slabým pohlavím, obtíženým pokleskem tělesného chtíce, byl proň zárukou spravedlivého rozhoďu (15. I.-24. I. 1737).

Lukáš nebyl samojediným, kdo trpěl pro nelegitimitnost zrodu. Císaři div neupadla ruka samým podepisováním listů, jimiž rušil následky ilegilitimnosti, stavě nemanželské děti na roveň manželským a pro jednoduchost hned jedním vrzem devět sirotek či nalezců vlášského špi-

tálu (30. XII. 1734). Nejednalo se pokaždé o potomstvo plebejců nebo plebejky s urozeným. Pan Kulhánek z Klaudenštejnu se jistě nadmíru zlobil, když se dcerka s uzarděním přiznala, že život, který nosí pod srdcem, probuzen pokrevně příbuzným Janem Václavem ze Schrollenberka, a honem poslal slečnu do Kutné Hory, aby tam slehla (12. IX. 1730). Úřady pátraly, co se s dítětem stalo, zda neodloženo jako ono, které hradní zahradník Zimmer nalezl u skleníku zámeckého parku a které za komorní příspěvek týdněních dvaceti čtyř krejcarů vychovával, nemoha se ho zbavit (9. IX. a 19. XII. 1738). Častěji panovník zbavoval příhany osoby už dospělé, k nimž nutno přičísti Václava Jana Zacha, kostelníka od P. Marie na louži (13. VI. 1730). S číms podobným bylo se zabývati též katu Václavu Zelingerovi, jenž věděl, co by jeho synové, rádně zplození, vytrpěli pro otcovu velnutnou, při tom stejně opovrženou živnost (9. XII. 1735).

S dětmi je do rodin vnášena jak radost, jsou-li čilé a zvedené, tak strach, stůňou-li, a starostná bolest, když se nepovedly. Nezletilý hrabě František Desfours Walderode jistě neměl zapotřebí neustále „maršandírovati“ s komorníkem hraběte Františka Hrzána, jakýmsi Reismannem a pokoutníkem Laterem. Urozená máť, paní hrabinka Josefa, si div plíce nevymluvila, kolik se syna navarovala, poukazuje zároveň na nevhod-

né přátelství s Bohuchvalem Michnou a Karlem Vančurou z Řehnic, mladý pán ale nikdy nedbal mateřinského hlasu, až se zapletl do nevýhodného trhu o koně. Ten způsobil stížnost roditelky u nejvyššího zemského maršálka Štěpána Viléma Kinského, jenž mládenci vytkl, proč se nechová rozmyslněji, a po vrácení vystaveného dluhopisu zrušil koupi ořů (2. XII. 1735). S mladým utrácečem byl kříž, neboť otec, oslabený nemocí, jím nevládl. V takovém případě je rada lehká. Zemský podkomoří Václav Markvart z Hrádku ujme se kurátorství nad nezbedníkem, aby mu nejen zabránil kontrahovati dluhy, nýbrž zbavil ho mravů, protivných Bohu i lidem, a vchoval v něm lepší moresy, shodné s povznesenými kvalitami šlechty (5. II. 1737). Pak a po ženitbě snad příští udržovatel rodu přijme k sobě usazenější rozum, jenže potom stále nabíhal na otce, vymáhaje od něho roční rentu tři tisíc zlatých, pročež ustanovení komisaři Filip Gallas a rytíř Václav Kazimír Netolický z Eisenberku pověřeni srovnati spor o desfourské finance (29. VIII. 1738).

O nic hodnějšího potomka měl zámecký hejtmán Václav Zikmund Karel ze Svárova, oslabený na mozku a neschopný starati se o vlastní i synovo sirotčí jmění. Jeho letorost vykrádal pomocí falešných klíčů, zaopatřených nepoctivým služebnictvem, rodičovu pokladnu (7. VII. — 1. IX. 1739) a patřil k těm užiračům poklidu,

kteří před třemi lety přiměli Karla VI. k proměně předpisů o plnoletosti. Dosáhnuvše předčasné plnoletosti, páni i rytíři nezřídka špatně nakládali s dědictvím po předcích, přivádějíce se prohibicím kapitálů na mizinu. V souhlase se zřízením zemským hoši nabývali svéprávnosti ve dvacet, dívky v patnácti letech. Vládce, usiluje o lepší správu šlechtických majetků, zavázal všechny nezletilce, aby u příslušných soudů ohlásili stav svého jmění, se závazkem nic z něho neodprodávati, statků nezadlužovati a pohledávek nevypovídati, dokud nedosáhnou dvacátého čtvrtého roku. Do té doby nenabudou jejich majetkové počiny právní platnosti (17. VIII. 1736), ani tehdy, kdyby jim je nadiktovala

dobročinnost,

chvályhodná to vlastnost, v Praze hojně rozšířená a osvědčovaná nejrůznějším způsobem. Vzorným příkladem tu předcházela česká komora, podporující pěti a desetizlatovou pomocí Annu Marii Lieblovou (24. I., 19. XII. 1730) a mnohého chudšasa. Zuzana Alžběta Vančurová z Řehnic nepomenula, když prosila o stejnou pomoc, upozorniti na svou žádost presidenta Leopolda Šternberka dlouhým dopisem, v jehož čele stály iniciály L: J: C:, znamenající chválu Ježíše Krista, a pod oslovením:

„Geho Excellentij
Wysocze Vrozený Sw: Ržimské Rzisse Hrabie,
Panne Panne Milostiwij“

obsažný text (5. II. 1732):

„K Wassij Wijsocze Hrabieczij Excellentij podruhiij a Pržinucznie w teg meg Negwietssij Chudobie, ode wssech opusstiena Nemoczij kolik let skliczena, Newidoma a 80Leta Slecžna k hrabieczim Noham padage, pro Boha a piet Ran Krijsta ukržižowaneho žiadám modlitebnie slissena bijtj, aby Totisstro Racžilj na praetensi me, prži Wijsocze Slawne Kralowské Komorže Czeskij na de falcatj budauczij (nemegnje sijeze Negrnenssiho gineho prostřžedku) pro gesstie snad Kratkij, dle wůle Božij zachowanij wieku meho sessleho gistau quantu negmijlotiwiegij naržiditi, zato czo Negponižienegicz pro Milosrdenstwij Božj prosim, a žiadam, za tu Mijlost Buch Sam Racžij wieczná odplata bijtj, ga ale za Wassij Wysocze Hrabieczj Eqcell: a Slawnij Hrabieczj Rod Sternbergsky gsem a zůstawam Wassij Hrabieczj Excell:

Na Modlithach trwagiczj
Chuda Slecžna
Zuzana Alžbieta
Wancžurka z Ržehniez“,

ķterou, když schudla a bohatší příbuzenstvo vymřelo či ji zapřelo, čekala skutečně smrt hladem. V mládí se jako příslušnice vyššího stavu ničemu nenaučila, nejvýše troše vyšívání, brnkotu na klavichord a loutnu, a toho bylo na nezajištěnou existenci trochu málo.

Jiná aristokratka, upadlá v bídu, nazvala Šternberka útočištěm chudých a útěchou zkormoucených. Ano, jedině president komory uchrání Vileminu z Nosticů, vdovu po živém, spolu matku několika dětí, před potupnou prostitucí, jíž dáma nemíní řemeslo Venušino, nýbrž potůpu v nejširším slova smyslu. Písmem třaslavé ruky dovolává se milosrdnství Šternberkova, poukazujíc na útrapy posledních osmnácti let, kdy muž přestal o ni dbáti. A přece s podporou komory vchovala děti tak, že nikdy nebudou rodu Nosticů k hanbě. Až nadejde den veliký velice velmi, kdy dobro bude odměněno a zlo potrestáno, tehdy Bůh jistě položí pomoc, danou jí z veřejných prostředků, na vážky, hlavně potom, dostane-li se Vilemině opětně, čím by jejímu nemocnému tělu bylo umožněno snadněji uctívati Nejvyššího (27. III. 1733).

Vedle lidí, troucích bídu proti své vůli, žila celá společnost takových, kdož dobrovolně zvolili chudobu za radostný úděl, celá společnost žebrových mnichů, u Dienebiera a dneškem málo oblíbených. Stavební písař krále nepokrytě o nich řekl, že jsou lenochy, a přece, ať chtěl nebo ne-

chtěl, byl z rozkazu nadřízených nucen vydati Hybernům dvacet prámů topného dříví (9. II. 1730), neméně hradčanským a polovinu novoměstským kapucínům (28. III. 1730), kdežto hejtmané panství brandýského, poděbradského a pardubického poukázání obdarovati mnichy z Hybernie almužnou, jež „*elemosynae loco*“ obsahla: sto strychů žita, čtrnáct skopů, čtveřici volů, stejný počet centů štik, kaprů o dva více a sud vína (únor 1730). Toť slušné dobrodiní a budíž přáno těm, kdož nepracujíce podle pracovních představ technicky laděného Dienebiera, nebyli o nic méně prakticky činní. V klaustrech uchovali jak cenné libráře, obvykle skvěle srované a u klementinských jesuitů již veřejně přístupné, tak mnohou památku dřevního umění. Žita se skopy a voly zasloužili vrchovatou měrou za to, že františkáni napsali „*Archivum conventus . . . B. V. M. ad nives*“, karmelitáni kolik svazků „*Historiae conventus Pragensis*“, augustiniani „*Summariium rerum memorabilium*“ a hlavně kapucíni za dlouhou řadu tlustých svazků „*Annales*“. Bez jejich kronikářské práce, přeplněné slovní drobnomalbou, by potomstvo sotva poznalo mnohý historický detail, méně významný tam, kde autory připojen k velké, fondy úředních archivů lépe a podrobněji zaznamenané události, ale nedocenitelný při popisu života všedního dne, neboť maličkosti toho druhu, přehlížené a přehlédnuté oficiálním historiografem, jinde

nezanechaly stop. Při tom těch detailů nikdy nemůže býti dosti, vždyť ony to jsou, kdo drobnými tahy, mnohdy neviditelnými, dokreslují a prokreslují velkou fresku, líčící stav minula.

Žebrotou čili dobročinností vznikla Loreta a její poklad, z almužen vyvedeny formy leckterého chrámu, i nemocnice milosrdných a v dominikánském klášteře sv. Jiljí dokonce střecha nad věžními hodinami. Převor P. Florentinus od sv. Anny postavil pro ně v zájmu lepší observance bohoslužeb věžní nástavek, vložil do něho stroj, jenž o času rozpráví, a nyní je mu jako člověku z devětadvacátého verše čtrnácté kapitoly evangelia sv. Lukáše „*hic homo coepit aedificare et non potuit consumare*“, jenž základ položil a potom dokonati nemohl. Proto, když klášterní hotovost nestačila na plechovou krytinu věže, pustil se do ptaní u dobrých lidí (9. VI. 1740). Jistě dopomohli k cenné novince, ale když vyhověli žebřícimu P. Ondřeji od sv. Gertrudy, trinitářskému provinciálu, vybavenému půlletním patentem na sběr milodarů, tu dopomáhali k zisku vzácnějšího statku. Umožňovali výkup křesťanských zajatců z machometánského otroctví, opatřující zajatcům statek ze všech nejdražší, osobní svobodu (20. VI. 1733).

Proti posvěceným žebřákům, chovajícím se slušně a prosících s evangelickou pokorou, nikdo nic nenamítal. Tím více stížností cílilo po skutečných holodrancích, často následkem hladu, ryjí-

cího v útrokách drzých a dotěrných. Počet této „chátry“ den ode dne rostl, ba blízké velikonoce ji přivedou do města o hodně více, čímž povolené žebractví špitálů a chudobinců dozná nadměrné újmy. Z toho nastala nutnost vypuditi povaleče na viniční rachotu, zostříti dozor ve branách, jakož i nestrpěti chorým, aby ukazovali svoje holáky na veřejné ulici. Neméně nutno zakročiti proti studentům, důsledně unikajícím škamnám poslucháren a courajícím se bez testimonia kolem. Takoví nepřikladní vagátoři, vzatí za hlavu, budou bez milosti vydáni městskému soudu (27. III. 1730).

Nápravy bohužel nedosaženo a poměry se natolik zhoršily, že distinguovaná osoba, ať jdoucí nebo jedoucí, nebyla před chudáky jista ani doma, ani na veřejných prostranstvích či v kostele. Vězení, trest metlou, vyhazov z obce sotva náležely k vhodným prostředkům sociální pomoci (20. XII. 1731). Staroměstské hejtmanství, vyvedší tuláky šupem ven za bránu, zakrátko zjistilo, že sedm z nich se znovu vloudilo do „stověžaté“. Co s nimi? Dva zařazeni mezi rekruty, zbytek však nemohl býti zavřen do šatlavy, byliť pobudové, vulgo „tasskarzy“, přespříliš nečisti a vši z nich houfem pršely. Nejlépe by bylo odezdati je do pracovního domu, kam komunita páté čtvrti na ně platí denní čtyřkrejcarovou pensi, jenže zuchtmajstr Antonín Josef Roth běduje, že ta obec v obci ráda zapomíná na svůj závazek

Zbrojnice malostranská, čp. III.

(10. I. a 28. I. 1732). Při štárách, pátrajících po vagabundech, zažil písař hradčanského rychtáře Mates Hlaváček i se svými škaryanty všelikou námahu, zhoršenou o zimu, jejíž předpovědi titulární kalendář darmo nehrozíval. Příčinu, proč se v horním městě vyskytuje přecetné množství pobudů, nutno přičísti navrub hostinským, kteří poskytují nežádaným žvlům zakázané přístřeší, a proto Mates prosí, aby mimo obvyklé pokuty šenkovníci dali za věznění sebraných jim hostů tři tvrdé tolary navrch. Hlaváček zatkl při této občůzce tři pražské příslušníky, jednoho z viničního okolí, sedm venkovanů z Čech a Moravy a bývalého vojáka, skoro osmdesátníka Valentina Schmidta, pochodícího z Erfurtu; Margita Růžičková vpadla do písařských tenat se dvěma, vdova Dorota Kuchařová s jedním děckem, na-proti tomu bezdětná Regina Lorentzová, bydlící na Pohořelci, se jistě nespokojovala dobrodiním milosrdných srdcí. Při svých třiadvaceti letech brala nepochybně za vděk též lehkým výdělkem, udělovaným štědrou rukou za úsluhu, lehčí nadechnutého pápěří. Z nich ti, kdož neschopni díla, řádně opatření, aniž se řeklo jak, ostatní vyká-záni do domovských obcí nebo posláni na čtrnácte dnů k zeughausní práci. Hostinští, slitovavší se nad ubožáky po prvé, dali z trestu po třech tola-rech, ale paní Schabnerová, provinivší se asylem častokráte, jich neodvolatelně vyklopila šest. Pe-níze připadly z poloviny chudinské pokladně hrad-

čanské, z poloviny guberniu (31. I. — 8. II. 1732), částka však, vybraná ve prospěch potřebných při plesích minulého masopustu, dána rovnoměrně chudinským kasám trojměstí (4. III. 1732).

Mudrosloví praví, že chudoba cti netratí, a lidový vtip doplňuje jeho úsloví výzvou k bohatcům, aby nemajetné políbili v nenáležitě místo. Bylo by záhodno věděti, který z obou dílů počkadla zvolila za svou devisu elita pražských žebráků, residující na konci Kanovnické ulice (č. p. 73-IV.). Pro ni určen tamní císařský, sv. Alžbětě a sv. Antonínu poustevníku zasvěcený hospitál, založený prý původně sv. Václavem (926), po prvé obnovený arcibiskupem Janem Očkem z Vlašimi (1370) a po druhé Ferdinandem I. při základu smuteční mše za zemřelou královnu Annu (1547). Zde, v sousedství Špitálské brány, chováno třicet chudšů, z nichž tucet rekrutoval se ze sestárých zaměstnanců chrámu sv. Víta, odtud také odváženi na křehov za funerální příspěvek komory per šest zlatých (26. VI. 1730, 30. VIII. 1731).

Pověstný zub času nehloidal toliko na osazenstvu ústavu, nýbrž i na jeho budovách, i bylo nutno postavit je od základu znovu. Loni dokončena ona polovina, obsahující kapli, a pokryta tvrdou krytinou, letos by Dienebier, mající při práci vrchní dozor, velmi rád ve stavbě pokračoval, ale nemůže. Druhá polovina budov, odsouzená k ničivé činnosti krumpáče, stojí

na sypce neúnosném podkladu, ne nepodobném hromadě rumu. Jakmile se s ním pohne, sletí Špitálská brána, zvaná kronikou Václava Hájka z Libočan, fol. 114, také Šáreckou nebo Zlatou, poněvadž prý ji vyzdil svatý kníže země. Od věže brány, přesněji řečeno: od jejích nájemníků hrozí stále nebezpečí ohně, poněvadž parťaje zřídily po chodbách několik otevřených, španělskými stěnami zakrytých ohnišť. Zrovna takovou pohružkou je řeznický dům, celý ode dřeva, stojící po druhém boku brány. Hradčanský magistrát ji ozdobil na znamení, koho považuje za majitele, svým malovaným znakem (1665), ať tedy zboří zdivo, mu náležité, beztak města nehradící a sloužící nejvýše za průchod na Nový Svět (22. I. 1731). Z pozdějšího protokolu, podepsaného radními Jiřím Schürerem a Antonínem Simonísem, kteří si za technického znalce přibrali stavitele Antonína Spannbruckera, je vidna malá šetrnost Dienebierova vůči bráně (15. XI. 1735), než stála-li až do konce devatenáctého pochodil při stavbě nádeník Bartelmo Willum. Vynášel s druhy kus kamenné obruby nahoru na lešení, když znenadání pod ním prasklo prkno a on, sletěv s výše patra, přerazil si kříž o dole ležící špalek. Po dvanáctero neděl ho kurýroval malostranský ras, nyní nádeník zase vládne nohama, jenže nemá dvacet zlatek, požadovaných za léčení, a neví, odkud vzíti peníze na výživu

rodiny. Po Dienebierově přimluvě dostal nejen částku, nutnou pro uspokojení rasa, nýbrž podáren také lehkou prací, spojenou s plným platem (9. XII. — 14. XII. 1734).

V srpnu před tím vrchní dozorce stavby vypočetl, čeho bude třeba, aby nová budova zařízena. Z jeho seznamu je vidno, že v mužském a ženském oddělení ústavu bydlelo po patnácti chovancích, kteří musí dostati nový nábytek. Kdyby se užilo starého, byly by sem vneseny též stěnice, v něm od dřívějšíka hnízdící. Proto Dienebier mluví o koupi osmi stolů, stejného počtu lavic, třiceti čtyř křesel, šestnácti velkých a devatenácti malých věšáků na šaty, ne však o postelích. Při té příležitosti popsal vnitřní rozdělení prostor, kde působila i Jednota pro dostavbu chrámu sv. Víta. Ženské měly pro sebe v přízemku společnou světnici, zvanou sv. Alžběty, z níž odbíhaly do přilehlé kuchyňky, nebo navštěvovaly ochořelé družky v nemocničném pokoji, stojícím pod ochranou sv. Anny, a teprve s večerem se rozcházely do čtyř ložnic. Stejně rozdělen ženský prostor prvního patra, s tím rozdílem, že v něm nebylo nemocnice a obývací místnost pokřtěna jménem sv. Antonína poustevníka, jenž je zároveň ochráncem vepřů. Dědkům připraveny v přízemí: komnata, určená všem, přichraňovaná na památku stavby hospitálu za Karla VI. (1733—1735) boromejským patronem císaře, kuchyň a tři ložnice. Patro ob-

sahovalo o jednu více, dále společenskou světnici sv. Václava a nemocnici sv. Ferdinanda. Do sklepa situován domovnícký byt, přízemní kvartýr sv. Jana přikázán ústavnímu správci, nad nímž etážové pokoje sv. Leopolda vyhrazeny pro duchovního. Do místností, nesoucích svatá jména, zavěšeny obrazy fundátorů a příslušných nebešťanů, aby chovanci věděli, za koho a ke komu jest se jim modliti (12. VIII. 1734).

Po stu letech po prvé ustanoven zase špitální správce, k jehož funkci povolán Kryštof Linay, starající se o výplatu celkového příjmu nadání per 2049 zl 36 kr na jednotlivé položky. Těmi byly (ročně):

1. Služba kaple:	
starší vikarista	28.26 zl
3 mladší vikaristé	78.—
4 světsští choralisté	60.40
zvoník, ministrant, kalkant	182.—
2. Chovanci:	
12 mužů po 1.10 zl týdně	728.—
15 žen dtto	910.—
společné pokladně na různé potřeby	62.20
	<hr/>
úhrnem	2048.86 zl

Jelikož zlatka počítána po šedesáti krejcarech, tu až na jeden desetník výdejné jmění zcela spotřebováno (3. I. 1737), i nebylo možno chovati o tři dědky více, jak fundace určovala.

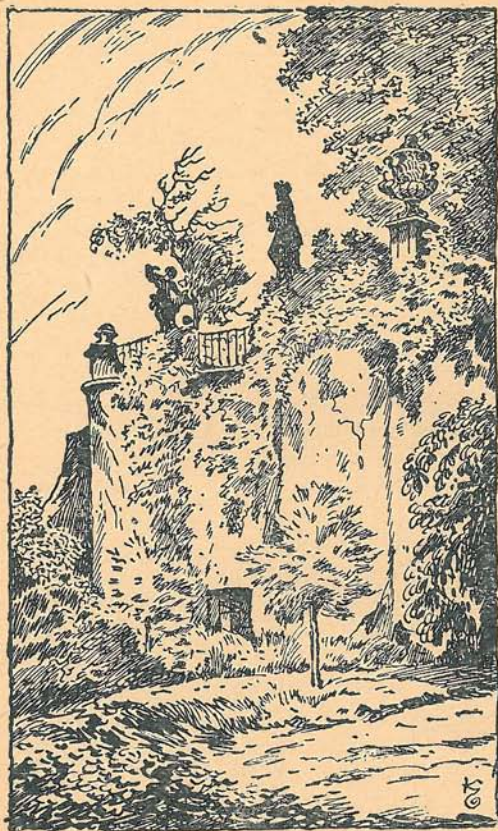
O špitálním životě poučí několik záběrů, z nichž prvý o potížích kanovníka Josefa Lan-kyše, dozírajícího na ústav jménem kapituly sv. Víta, když měl rozhodnouti, kdo bude obdařen požitky po zemřelém chovanci Janu Jiřím Friedrichovi. Duchovní hodnostář by rád pomohl všem, kdož si přejí opatření, jenže v imperátor-ském chudobinci je volné toliko jediné místo. Amplissimus, vezma k ruce svazek osmi žádostí, pročítá je zvolna, uvažuje nad nimi. Ochotně věří „thorschützovi“ čili hradnímu střelci Mauri-tiovi Antonínu Trunklovi, že po třiceti osmi letech varty touží po pohodě, ale jeho kolega Jiří Kryštof Fünckel při svých šestasedmdesáti letech Hradu sotva uchrání, i patří kams jinam než k bráně, a střelec Jiří Kryštof Forckel je sice o dva roky mladší, za to nezadržitelně slepne. Povinného ohledu by stejnou měrou zasloužil pěší posel komory Ondřej Olyva, zma-nitě se osvědčivší při poslední morní ráně. S nemocí kamene, doprovázenou hojnými závra-těmi, sotva dlouho užije císařského dobrodiní, než potom je tu dlouholetý služebník theatinů, spolu obšidovaný voják Daunovského regimentu Martin Langus, kterému se otevřela stará střelná rána v noze. Oslábnuv po ní, nemůže pracovati, kdežto Jan David Meinhardt, bojovavší na všech kolbištích, kde říše zápasila s nepřítelem, také tělesně sešel. Ve prospěch Františka Gundery mluvila jedině přímluva ovdovělé kněžny Lcb-

kovicové, bohužel nic za Karla Josefa Štěpánka, hradčanského měšťana a řezníka. Jeho petici ka-novník ihned odložil stranou, obec ať se sama stará o své příslušníky. Na to kněz, podepřev hlavu, meditoval dále. S pravděpodobným po-vzdechem „to je bídy, to je bídy!“ sáhl konečně po brku a napsal komoře návrh terna: Olyva, Forckel, Langus, opomenuv udati, proč rozhodl pro tyto, stejně jako komora neuvedla, z jakého důvodu obšťastnila zapatřením slepnoucí stáří Forckelovo (15. 2. — 23. VIII. 1731).

A zase budiž připomenuto mudrosloví s jeho rčením „kam čert nemůže, nastrčí babu“, tento-kráte šlechtickou špitálnici Josefu de Weissbohr, mluvící o ochotně přijaté milosti, až se chovan-kyním dostane stejnokrojového soukenného pláště. Ráda by jej nosila, ale nemůže. Se svou třikráté zlomenou nohou se těžce došourá do Božího kostelíčka, byť byla obtížena nejlehčím šatem, jak tedy by tam mohla choditi pod váhou těž-kého kabátu? Bude velmi povděčna, dostane-li se jí buď docela lehkého nebo dovolení vychá-zeti bez pláště. Aby čert sebral tu čarodějnici! Kdo se za vnější znak ústavní příslušnosti stydí, nemá v hospitálu co pohledávati a Lan-kyš nechť nedoporučuje takových, ostýchajících se sedati po boku chudšů v kostelní lavici. Ostatně chrá-něnkyně od svatyňky, zasvěcené sv. Alžbětě a sv. Antonínu poustevníku, si v poslední době zvykly na něco prapodivného: přestaly docházeti k zá-

dušním mším, slouženým denně u Víta za královské nebožtíky, a najímají k tomu mladé lidi, hlavně holky. Ty potom — Dienebier je před čtrnácti dny slyšel na vlastní uši — říkají na veřejné ulici: „Císařské špitálnice sedí doma na líné etc. a berou fundaci, my za ně musíme chodit. Někdy nám dají krejcar, jindy nic“. Mají-li předepsané modlitby mítí jakou cenu, nutno mezi ženskými institutu zavéstí lepší kázeň (2. a 22. IV. 1732).

Berou-li fundaci, proč potom Marie Alžběta Mayerová, vdova po vojenském laborantu, žádá opětně o komorní almužnu, když už jednou byla z téhož pramene dostala patnáct zlatek? Pro svou nemožnost výdělku a chudobu, společnou s kostelní myší, neméně stále se zhoršující nemoc, opatřena pod lankyšovským insperktorstvím, i zůstane záhadou, kde hledati příčinu její prosby o omilostnění krátké životní lhůty, jí zbývající (7. XI. 1732). Špitálníci nebývali vždy naprosto bez majetku, vždyť o dědictví šedesáti a půl zlatky po Janu Steinerovi se hlásí jeho bratranec malostranský pekař Jan Kryštof Hutter. Nárok odůvodňoval tím, že zesnulému po dvanácte let poskytoval stravu, což nehledě k občasně poslanému hrnčěku s masem a knedlíkem nebylo pravda (17. IV. a 17. VII. 1733) a Jan Hartel, „štolenštajgr“ rudolfinské štoly, o němž bude řeč při Královské oboře, taktéž užívající špitálního nadání, vlastnil v hradní Zlaté uličce do-

Z parku Vrbovského paláce.

mek, ceněný na stovku (5. VI. — 17. IX. 1739). Jinak se špitálníkům ze sousedství kostela sv. Jana Nep. vedlo docela obstojně. Střecha nad hlavou byla nadsmrti zajištěna, stejně otop a jídlo, každých šest let podělování novým pláštěm. Za to za všechno zavázání k jediné protislužbě, k účasti při dopoledních mších, obětovaných u sv. Víta k posmrtnému blahu duší Vladislava Jagellonského, královny Anny, Ferdinanda I., Maxmiliána a Rudolfa II., a k modlitbám při odpoledních nešporách. Jinak byli volni a dělali, k čemu měli chuť, nikdy nezískavše práva k odkazu Václava Fischmanna z Ehrenkronu. Pamatoval stovkou ne na špitál-niky, nýbrž na ty, kdož se za žebrotu stydí (26. XI. 1731), činíce tak z ostychu a jindy

x marnivosti,

mající na svědomí mnohý lidský počin zápor-ného obsahu. Jí přiměn novoměstský měšťan Werlein k bezprávnému užívání titulu svobod-ného pána, pročež rychtáři Matěji Václavu Lho-táku ze Lhoty uloženo vinníka potrestati (25. I. — 24. III. 1732). Lhotákův nástupce Karel Fran-tíšek Palma rovněž věděl, že mnozí, ač nebyli ze šlechty, si osobují predikáty a erby vymřelých rodů, aniž věděl, jak má vůči nim zakročiti (17. XI. 1738). Bastanství způsobilo hýřivou útratnost mladé aristokracie, omezené v ohledu

plnoletí, a kladlo nepřiměřený důraz na tituly. Jeho malichernost okusil zemský fysik Ph. et Mudr. Karel Kniebandl, usazený na Ovocném trhu „U dvou sloupů“ (č. p. 578-I.). Maje u sebe hosty, švagra Václava Richtra z Richtersburgu se ženou a dvě příbuzné, prokazoval jim mnohé přátelství a všelikou zdvořilost. Měli spolu dobrou, ničím nerušenou vůli, dokud jedna z pří-buznic neoslovila paní Richtrovou bez užití pre-dikátu. Byvši upozorněna na poklesek, omluvila se neznalostí, přes to švagr, takto registrátor ně-mecké kanceláře, se do všech přítomných po sprostou obul. Nespokojiv se slovními injuriemi, poslal doktorovi ostrý dopis, z něhož je srozumí-telno, že paničky si při scéně navzájem dobře vynadaly. Ne, to si domyšlivý z Richtersburgu nedá líbiti, tím méně, padá-li na rodinu gradu-ovaného švagra čestný odlesk jeho, registrátorova šlechtictví. Požene tu utrhačnou kalumniantku zrzavého vlasu před soud, kde od ní požádá po-kutu padesáti marek ve zlatě, a do smrti se vy-hne domům zlých lidí. Tak, teď to „doctor duplex“ dostal a jistě si myslel, zda přídomek „von“, zapomenutý při oslovení, stojí za tolik mrzutostí (14. VIII. 1736). Až bude pojednáno o výtrznostech, tu vyjde na světlo, že lidé se často shádali a do krve seprali o méně, při čemž paní matky často div neporazila šlaková rána pro zlobu, kterou jim způsobovalo

služebnictvo.

Jí nezůstala ušetřena ani ovdovělá hraběnka Marie z Nosticů. Celé tři stovky vynaložila na svého poddaného Jana Holce, aby se řádně vyučil kuchařem, a teď, kdy něco uměl a hraběcí domácnost by přišla k užítku z investice, bláznivý kuchtík utekl k „Zlaté huse“ na Václavském náměstí a nechal se tam naverbovati k regimentu prince Lotrinského. Z toho počínu nevzejde účinek, Holec půjde hezky zpátky, neboť císařské patenty nedovolují verbířům najímati panské, v liberaji stojící služebnictvo, hlavně trpí-li uprchlík kýlou. O věci zprvu zpraven válečný komisař Václav Lodgmann z Auen, když se však nic nehnulo, hraběnka poslala na verbplac dvormistra, jenž v nepřítomnosti hejtmana v. Seraye jednal s lokajem páně. „Prefatin“, zpív se večer na mol, zapomenul vyřídit, čeho se Nosticová domáhala, a proto ona, nemajíc chuti déle čekati na výsledek zákroku, pozvala hejtmana na návštěvu, při čemž nedorozumění vyřízeno. Jenže kuchař nechce zpátky do špatné kondice, to raději spáše sebevraždu. Svým odporem sotva co pořídil, bylť přece robotným člověkem (6. — 30. VI. 1730).

K pánům, jichž „dobroty“ nutno pohledati, patřil František Josef Trautmannsdorf. Z pouhé zlovůle, aby ho posekýroval, nařkl svého bývalého dvormistra Leopolda Axmanna, že u přítele

Tomáše Grüma uložil některé, jemu náležité mobilie, rozmnožené o šest obrazů, uzmutých veliteli. Pán pláten nutně potřebuje, zařizuje si totiž nově dům a tak by se mu znamenitě hodila. Především se jedná o velké zátiší s lesním rohem, jehož závitnicí chrt upřeně hledí na zastřelenou labuť a loveckou brašnu, naditou ukořistěnou drobotinou ptáčků. Zrovna tak chybí dvě zátiší s merunkami a jižními plody, neméně párek loveckých výjevů, kde zpodobněna vydávající láje, dávicí lišku, a kachny, unikající nad hladinou jezírka na rychlých perutích dravci — a konečně, kam se poděla kopie Trautmannsdorfovy podobizny, na níž malíř monsieur Bendouin — že by to byl Filip Kryštof Bentum? — znázornil rukopis portretovaného? Nu, u účetního Grüma! Axmann toho nikdy netajil, netaje zároveň lítosti nad neuznalostí pána, našťvaného urozenou chotí. Čtrnáct let ho obsluhoval, nikdy mu nic nevzal a ty nepatrnosti, pro které došlo ke dvojí mrzutosti, vyrovnal dvoustovkovým dlužním úpisem. Jím dávno nahradil mzdu hraběcí pradelny, peroucí proti úmluvě dvormistry košile a spodky, a jakou už cenu mohlo míti ono koření, uzmuté z panské špižirny k hostině, vystrojené komornickým kamarádům! Jeho Osvícenosti je dobře známo, odkud sluha obrazy získal, vždyť pocházejí z jeníkovského zámku a darovány dnešnímu majiteli účastníky trhu, jímž Trautmannsdorf prodával tamní panství hraběti

Pachtovi. Údaje Axmanna, nyní dvormistra u Františka Josefa Valdštejna, potvrdilo též staroměstské hejtmanství, vyšetřivší mimo to, že kopii velitelova portretu objednal Axmann, koupivší k ovocným zátiším pěkné rámy, což by sotva byl učinil, kdyby výtvary nebyly přešly v jeho majetek. Jedná se skutečně o zbytečnou sekaturu (12. II. — 3. IV. 1731).

Sotva Trautmannsdorf, školní příklad protivného zaměstnavatele, měl obrazovou aféru za sebou, vyvolal novou s kuchařem Kryštofem Maurerem. Najal ho na rok, než po tříměsíční působnosti kuchmistr předstíral podle zvyku zlomyslných slouhů nemoc, jenom proto, aby mohl vstoupiti do domu hraběnky Colloredové. Nevěrník, vypuzený z kondice nemilostivostí paní hraběnky, na kterou si byl stěžoval i Axmann, měl jíti po žalobcově vůli zpátky, avšak místodržící, odmítнувše srovnávati podobné hlouposti, tenkrát nerozhodli. Odkázali Trautmannsdorfa „ad viam iuris ordinariam“ a při tom zůstalo (5. IV. — 8. VI. 1731).

Že panská láska vrtkavě po zajících skáče, poznal nemenší měrou Antonio Fenoli, myslivec „tartoflí“, hüksenspaner a hetzmajstr zesnulého Jana Josefa Valdštejna. Před vyličením, proč nespokojen, je záhodno zvědět, čím Fenoli vlastně byl. Jeho dvě poslední, hantýrkou označené funkce, t. j. nabíječství a pořadatelství štvanic, jsou kdekomu zřejmé, ale brambor motykou přece

nestřílel, pro ty bylo na panstvích někdy vévody z Frýdlantu dosti nádeníků. Ne, s bandory neměl co činiti, neboť pod tartoflovským myslivcem rozumí se hledač lanýžů. I Fenoli lítostivě vzpomínal, kolik zábavy opatřil pánu v zelenavém přišeří lesa, kam slunce vpadá porůznu rozhozenými skvrnami zlatožlutého jasu, a přece hrabě naň v závěti nepamatoval. Všem zaměstnancům, jak dvorním, tak hospodářským, odkázal roční plat, všichni dostali smuteční šat, jenom chudák Talián nic. On, jenž míval u kolínského kurfiřta dvacet i třicet zlatek měsíčního platu, žaloval svou bolest císaři a ten, maje proň co vášnivý nimrod porozumění, rozhodl, aby hledač lanýžů uspokojen, načež dcera zesnulého, kněžna Fürstenberková, utišila mysliveckou bolest náplastí jedné stovky (15. II. — květen 1732).

Sporem o mzdu stejně potrápena Marie Magdaléna Gérard, „mademoiselle des enfants“ čili vychovatelka. Oddávala se guvernantské činnosti v rodině bývalého moskovitského obrstvomistra Leopolda Ferdinanda z Dennertů, jehož ženě Heleně vychovávala za byt, stravu, prádlo a pětku měsíčně tři děvušky se synáčkem, dokud její působnost nepřerušena zájezdem do Paříže. Volaly ji tam osobní záležitosti. Vázána slibem, daným paní Heleně, Marie Magdalena vrátila se do Prahy, zde však došlo v přítomnosti dětí a služebnictva k nějakému blíže neoznačenému nedo-

rozumění, doprovázenému fackami, ušředřenými urozenou paní na líce slečny, a nyní se made-moiselle domáhá pohledávky za familií Dennertů. Na kontě „má dáti“ stojí maselce k dobru: cesta z Francie k Vltavě stála šedesát zlatek, za devět přivezla svěřenkám a jejich matce pět pařížských čepčků s kloboučkem pro mladého pána, její mzda za dva plus třičtvrtě roku dosáhla částky sto šedesáti zlatých, hotově si jich vybrala osm-desát pět a tak má ještě mnoho k pohledávání. Ba ne, šlechtic z Donnertů počítá jinak. Dluhuje poněvadž si mnohem více vybrala a také zapomenula na náhradu zlatého přívěšku se sv. Janem Nep., který bývalý carský důstojník vlastnoručně pověsil synku na krk. Vychovatelka sice přivedla kluka z procházky, ale bez skvostu. Vůbec, co-pak ona je pořádná gubernant! Dennert v ní poznal bývalou kojnou, zaměstnávanou kdys jednou z vyslaneckých domácnosti moskevských, literní umění ovládá sverchovaně nedokonale a do Pa-říže odjela se svobodným galánem. Nebýti ženi-ných přímluv, Dennert by ji byl dávno vyhodil. Utrženou facku dostala plným právem, poně-vadž k své dámě neprojevila dosti respektu, a tehdy se Dennert už nedal zdržeti a vyprovodil mademoiselle, někdejší kojnou a poněkud nadlehčenou osobu, násilně ze dveří. I tento-kráte místodržící odmítli zabývati se spor-nými stranami, tu i tam jistě dobrodružnými.

Klásterní dvůr u sv. Jakuba.

a odkázali je k soudu (29. V. — 10. VII. 1732).

Zlořečený personál se nezřídka opičil po panstvu, takže kuchaři hraběnky Šternberkové Josefu Růžičkovi nestačil k svatbě kostel farnosti, proň příslušné, když se ženil s komornou téže hraběnky Annou Marií Šuletovou. Oni, pakáž chudá, museli nahoru do Lorety, kde je v přítomnosti ne dvou, ale šesti svědků sezdal sakristán P. Otto (24. II. 1734). To by konečně nebylo tak nejhorší, ale naprosto zlé je, má-li vrchnost v domě neupřímné sluhy, jakými byli Pavel Jelínek a Jan Drábek, obsluhující zámeckého hejtmána, šlechtice ze Svárova. Svádění mladého pána jim sice nedokázáno, než není šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu, a lokajským holomkům neuškodilo, poseděli-li na osm neděl v chládku hradčanské rádnice. Užili v ní hladu, že jim těly kroutil, neboť neměli, čím soudnímu písaři platiti stravné, teď pak, kdy pro nedostatek důkazů jim kynula svoboda, písař, chtěje dosíci svého, uvalil na ně superarest pro dluh. Nevinných nelze bezdůvodně vězniti, a proto hejtmán Hradu, udavši sluhy, zaplatí jejich náležitost ze sirotčího jmění pana syna (11. IX. 1739). Nemnohými příklady dokázáno, kolik vzájemných zlostí způsobeno služebním poměrem. Paní matky jím mnoho trpívaly, zlobíce se nad to neustále na přísouzeného chotě, který vzdával nezřízený

hold tabáku.

Zabánil jeho dýmem celý byt, kde to čpí jako v nevyvětrané hospodě, a svou neopatrností plodí i jinak ostudu hospodyňským vlastnostem manželky. Podívejte se na jeho krajkové jabot, od časného rána do pozdního večera potrousené hnědí šňupavého prášku. Tady nepomůže sebe usilovnější drhnutí na valše nebo kolikerá vyvářka, krajka je jednou pro vždy zkažena žlutí nikotinu.

Tabáční manufaktura Soukenické ulice schystala v někdejším domě hraběte Petra Straky kolikeré druhy pro milovníky vonného, podle jiných smradlavého požitku. V jejich skladištích opatroval administrátor signor Domenico di St. Niccolo hojné, závodním mistrem Giovanni Batt. Rigettim připravené zásoby: obyčejného tabáku španělského, Brasilii ordinario, fino nebo reggio, tabacco del forotto reggio, del Paiche, di Hungaria, di Hollic, farina Turca, Mandolla, noce, i armhausenského (2. I. 17—34).

Lidé měli na výběr nejnemožnější chutě a vůně za ceny stejně roztodílné a přece pašovali, jako by zahraniční výrobek byl zadarmo a mnohem lepší. Nemělo smyslu, nechala-li abalda za drobek paše, podniknutého z nouze, seděti hradního střelce Štěpána Schmiedta déle osmnácti neděl, beztak si na něm pranic nevzala (14. II. 1732). Nadějnějším objektem pokut byl tanců

mistr Filip Jakub Dulange, jemuž zachycen dopis od hyberského mnicha P. Griffina, dotazujícího se majstra ladných kroků a úklon, zda dostal španělský tabák, přivezený rovnou s Hispánie, před několika dny zaslaný, a jak chutnal. V kladném případě nechtě si adresát uvědomí, že páter má ještě čtyři baliky a že zítra, kdy je Dulangův svátek, přijde k němu s poklonou. No, tentokráte uvázla pěkná rybka v síti, jenže mistr odmítl dostaviti se k výsledku tabáčního úřadu, poněvadž patří pod jurisdikci Karolina (30. IV. 1732).

Podloudnictví s kuřlavou materií rozmohlo se netušenou měrou, pročež dokonce arcibiskup Daniel Josef z Mayernů vydal ohledně něho zvláštní edikt k duchovenstvu, vybízaje je, aby nepodporovali tajné dopravy tabáku, dějící se hlavně přes saské hranice (6. XII. 1732). Krátce nato uvězněn pro tento přečin Jiří Svoboda, jemuž se jednalo o ukrácení trestu, pročež prosil o jednodenní závěru v káznici, spojenou s výpraskem. Místodržitelé mu ochotně vyhověli, přidavše k nově nabývané svobodě přísnou hrozbu a výstrahu do budoucna (11. II. 1733). Co však, když se poklesku dopustí stavovská osoba, třebaš takový pan hrabě Ferdinand Michna? Užívá „presillu“, neoprávněně prodaného a koupeného, nikdy však neukládá zásoby ve svém bytě. Část poschoval u hraběnky Příchovské v Železné ulici „U černého med-

věda“ (č. p. 492-I.), s níž pěstuje neslušné konveršace, nebo u své matky ve Spálené ulici. Zde dopadla domovní prohlídka, provedená protokolistou tabáčního úřadu ve spolku s místodržitelským komisařem Janem Václavem Schubaunem, pro hraběte dobře. Urozená matka nebránila, jenom se náramně divila, co je to za způsob nechat visitírovat vrchnost leccjakým poběhlíkem, ale, prosím, za každý šňupec, u ní nalezený, dáma slibuje stovku pokuty. Trochu hůře nebo lépe, jak se to vezme, pochodil Jan Oesterreicher s trojicí tabáčních oficiantů u Příchovské. Přišli k ní skorem v pravé poledne, kdy každý pořádný člověk před kolika hodinami vylézal z postele, než hraběnka ještě neopustila hřejivé měkkoty lůžka. Dověděvši se, oč jde, řekla líně: „Kvůli tomu jste mne nemusili budit. Svůj sekretář snad nebudu nucena otevírat?“ Přála si ještě přítomnosti domácího, než však přišel, vynořil se ze sousedního pokoje Michna. Se zpupně pronesenou otázkou, co chtějí, přistoupil k Oesterreicherovi, jenž vysvětlil účel nevítané návštěvy. Dobře, dobře, jen ať to dlouho netrvá — potom však pána popadl vztek a vyházel úřední orgány, div že ne podle služebního pořadí. Oestereicher, poděkovav s ironickou zdvořilostí za laskavý „traktament“, odešel, aniž si nechal vyrvati hořist; kus tabáku, tak na tři prsty dlouhý, a struhadlo k němu. Za nepěknou přenáhlenost Michna postížen domácím vě-

zením, dokud nedá satisfakce, avšak čím ztrestán, neumíme pověděti (12. II.—4. V. 1733).

Někdy se přehmatů dopouštěla též tabáční administrace, tak pronásledovala-li studenty, kteří neměli povědomosti o císařských patentech stran nikotinového kontrabandu, universitě nedodaných (5. V. 1733), či počínala-li si vůči podezíraným zbytečně ostře. Eleonora hraběnka Valdštejnová, která se za půldruhého roku stane karmelskou terciářkou u malostranského sv. Josefa, vracela se s naprostým klidem čistého svědomí z Karlových Varů. Tři dny před svátkem sv. Antonína Pad. dorazila k mýtu Strahovské brány, kde její kufry budou prohlédnuty, ale, probůh, co se to děje? Nějací orgánové, zřejmě ožralí, hrdlí se s jejími hausoficíry, vyhazují ze zavazadel roby, tělesné i ložní prádlo na dlažbu, takhle se přece nejedná s odjíždějícím a přijíždějícím panstvem! Proto jde zakrátko místodržitelský nos na tabáční administraci (10. VI.—3. VII. 1733), bohužel orgánové jím nenapraveni. Vůči hraběnce Marii Gallasové si počínali stejně a tak jeden z oficiantů propuštěn, druhý na čtyři neděle suspendován. Dobře jim, nesluší se přece roztahovat špinavé nedbalky dámy, pochodící z rodu Colonna, zbytečně před očima čumilů (14. VII.—12. XI. 1733). Z okolnosti, že manžel potupený, Filip Josef, při návratu z Vídně podobně traktován, lze usuzovati na pomstu tabáčních úředníků a jejich stavovskou solidaritu

(29. XII. t. r.). Jak vidno, tabák byl dobrý jenom pro hněvná hnutí osrdí, než málo vzdělaná paní matka ještě více rozpalována tutlým hněvem, když ten její, nacpav fajfku, usedl

s knihou

do křesla. Pak s ním teprve nebyla kloudná řeč. Stačilo, vzal-li do ruky titulární kalendář nebo ten, co sirotci Jiřího Labauna, zastoupení poručníkem Janem Jiřím Kratzmannem, vydávají ke cti sv. Václava, kam pan otec zanáší různé pamětihodnosti, soukromé i veřejné. Toto jeho počínání má v sobě špetku rozumu, člověk aspoň nemusí nositi v hlavě dny dětských zrodů, jinak ale od knih raději dále. Přinášejí všeliké otravné myšlenky, nebezpečné státu, církvi nebo vládnoucímu společenskému řádu. Mnohá z nich je zakázána a tu obyčejný smrtelník, věci málo nebo vůbec neznalý, snadno přijde do neštěstí. Není tomu tak dlouho, kdy forman Jiří Zöckl, muž pochybné pověsti, pocházející ze schönwaldského panství Vratislavů v litoměřickém kraji, přivezl do slanečkové boudy Karlova náměstí tunu heryňkův, v níž nebylo jedné rybí šupinky, nýbrž vrchovatě hebrejských, vesměs zákazem postížených volumin (2. III. 1730).

Nedávno zase chodili dva komisaři staroměstského magistrátu po krámech říšských, v Praze hostujících knihkopců za účelem prohlídky sor-

timentů. Nevynechali ani norimberského Lochnera a Petra Wolffa, nic u nich nenalezše, toliko u Norberčana Rüdigerera, obchodujícího v perštýnském „nebi“, objevili v katalogu nějaké nepřistojnosti, vyňaté z regálu po upozornění kupujícího kněze, jinak nic, až na jediný svazek, pochodící z pozůstalosti P. Girarda S. J. (19.—22. II. 1734). Ani traktáty, objednané kupcem Pizzinim, nesměly býti propuštěny. „Des Rheinischen Herolds erste Bottschaft von denen aus der Rheinischen Gegend ins Reich der Todten wandernden“ byla podezřelá při pouhé četbě titulu a „Europhaeischen Staats Secretarii“, díl V. až VII., nutno zavrhnouti docela. Pátým svazkem secretarius prozrazoval věci, o nichž je před poddanými lépe nemluvit: na str. 404. líčil rozpory císařských ministrů vzhledem ke způsobu přítomné války, paginou 407 doporučoval jeden z rádců Karla VI. oblomiti papeže, nesmyslejšího dosti rakousky, slabou podporou českého husitství a jinde se publikace neslušně vyjadřovala o sv. Januarovi, patronu Neapolska (19. X. 1734).

Mimopražští knihkupci přivázeli na jarmarky nejružnější tiskoviny, nezřídka k vlastní škodě. O loňském svatovítském trhu objevil se na Novém Městě augšburský librarius Matyáš Genke, mající u sebe deset beden, nabitých knihami o právech, dějinách a politických materiích, samá díla, zde nedosti známá. Konsistoř, chtěc na-

býti přesvědčení o jejich pravověrnosti, mu je šmahem pobrala a pověřila censurou rektora královského semináře poblíže Prašné brány, páter s ní ale dodnes není hotov a postižený, zaměškav všechny pražské trhy, nyní pro dluhy uprchl. Obdobný osud potkal poustevníka Jindřicha Hördeho, prodávajícího svaté obrázky, jenž konsistoří i se zbožím na tři dny zavřen. Administrace hraničních cel a ungettů, informujíc o tom místodržitelství, vyslovila oprávněnou obavu, že přísný postup, jakmile vejde v širší známost, sotva koho přiměje, aby vyhledával tržní místa „máti měst“ (17. IV. 1735).

Poukaz administrace nebyl pranic platen, konsistoř, vědoucí od misionářů o krosnářích, handlujících po trzích mimo drúbeže též s „libri prohibiti“, pomýšlela na visitaci tandlmarku a krámů, kde je skryta mnohá kniha, jsoucí na štíru s dobrým mravem, avšak ne soukromých librářů, a místodržící jí bez námitek vyhověli (15. IV. — 21. VI. 1735). Čtrnácte dní nato došly z Lipska svršky studenta právnické fakulty Jana Dietricha s devatenácti knihami, z nichž censor hrabě Morzin uznal dvě za naprosto závadné. Beze všeho propustil sedm dílů „Historie du regne des Louis 14.“, trojdílné „Actes et memoires de la paix de Ryswicks“, neméně „Histoire de France“ a „Schitari institutiones iuris canonici“, ale nikdy nevydá „Hans Pussendorf hl. religions Werk“ a „Tractat von Abschaffung deren Je-

suiten“. P. Franciscus Hasselbauer S. J., censor hebrejských knih, měl stejné potíže s obyvatelstvem páté čtvrti, věřícím spoluobčanu Eybenschützovi, že jesuita nesmí pobratí závadných katolických modliteb a katechismů, sem podloudně dopravovaných a na prostranstvích města veřejně prodáváných (27. VIII. 1736).

A kdyby bylo jen to! Městem kolují divně paškvily, koncipované ve formě loretánských litanií, které s použitím jména Ježíše Krista a P. Marie zneuctují charakterní, v hodnostech stojící muže městského stavu a jejich cnostné ženy. Nikdo neví, kdo letáky sepsal, nejméně staroměstský rychtář Jan Bohumír Brosii, povědomo je pouze, že pocházejíce z dunajské residence, jsou ve společnostech předcítány bez zjevného odporu. Bylo by s velkou výhodou zjistiti utrhačného autora; snad odměna, slíbená případnému denunciantu, přivede na scribentovu stopu (24. a 29. III. 1737). Kdyby tiskaři lépe dbali předpisů a netiskli bez povolení, což se příště pod těžkými tresty nesmí dít (8. VIII. 1738), nedocházelo by k tiskovým excesům. Čest operistky Giovanniny Gaspariniové od tlupy Santo Lapise, hrajícího v divadle staroměstských Kotečů, by pak taktéž nebyla zlomyslně zmazána. Hanopis o umělkyni vylepen nočního času po zdech, i požádán polní zbrojmistr a komandant Prahy Karel Heřman hrabě O'Gilvy, aby jeho strážce si všímaly pozdních chodců, zda toho nečiní (5. IX.

1738). Kdo as měl galantní zájem na dobré pověsti zpěvačky?

Četbou zakázaných knih čtenáři zbytečně na sebe uvalovali neštěstí. Proč se nespokojují Kadlinského básnickou sbírkou „Zdoroslaviček v kratochvilném háječku postavený“, či spásnou hrůzou Manniho „Pekelného žaláře“, pracně přetlumočeného Václavem Šteyerem? Koniášova „Cythara Nového zákona“ je veršem, domněle libozvučným, seznamovala s duchovními písněmi na celý rok, Frozínův překlad Gumpenbergerova „Obroviště Mariánského atlantu“ povznese srdce získanou znalostí o daleko rozšířeném kultu Madonině, kdežto Balbínova „Miscellanea“, Hamerschmidův „Prodromus“, Hájkova Kronika a Beckovského „Poselkyně“ obeznámí s podobou a osudy obývaného města, po případě země. Více nepotřebují vědět. Učené medicínské dišputaci doktoranda Ignáce Františka Tappeniera, promovaného po studiu v Halle a na zdejších vysokém učení, by beztak nerozuměli, ani kdyby četli tuto jeho disertaci, věnovanou pánům stavům (4. V. — 12. VI. 1733).

Knihy působí stále nepříjemnosti, jak se převvědčil malostranský radní Karel Alexí z Lovče, proucí se o volumina s P. Eustachem Wenczelym, proboštem barnabitů od hradčanského sv. Benedikta. V klášteře skonala P. Jakub Richtersohn, pěstující tajnou známost s Alexím, podporujícím přítele bez vědomí převora i lékaře

jídlem a pitím. Den před smrtí Alexí odnesl z páterovy cely všechny knihy, oceněné na deset dukátů, když pak převor k němu poslal klášterního písaře, aby vrátil knihovnu, náležející jako pozůstalost po řeholníku řádu, tu radní odpověděl „renitentní poštou“, že toho neučiní. Odnesené je prý kompensací za dobrodiní, zemřelému prokázané, a považuje-li se převor za tak moudrého, ať žaluje. Před městským hejtmanstvím Alexí pronášel ještě jiné námitky. O tajné známosti nemůže býti ani řeči. Věděla o ní sestra nebožtíka, paní Herzogová, v jejímž domě nařčený bydlel, zrovna tak páteři Konstantin a Benedikt, dokonce sám převor, odcházející na procházku, dal svolení ku návštěvám spolubratra a knih neodnesl Alexí, nýbrž bohoslovec František Josef Rosmaisl, poslaný s nimi Richtersohnem, který osobně vnutil kamarádu opusculum P. Maximiána Větrovského o kacířstvích. Alexí nepravící, zda to bylo dílko „De magno schismate Graecorum in Oriente“, při asi vyhrál, třeba hejtmanství sporných stran nesrovnalo. Mnohé mluvilo v Alexího prospěch a proti názoru převora (9. IV. — 25. VI. 1733).

I tak bohulibé tisky, jakými byla misionáři sepsaná trojice knížek, dovedly nakladateli ztrpčiti podnikavost. Karel František Rosenmüller by nikdy neřekl, že „Veyborné duchovní cvičení w Prawem kržestianském obczowani“ či „Leichte fromme Lebensregel“ a „Die auserle-

sene geistliche Uebungen eines recht christlichen Lebenswandels“ ukápnou krúpěj hořkosti do přisouzených dnů. Pražští tiskaři nebránili jeho žádosti o desetileté privilegium na ně, jedině královéhradecký impresor Václav Jan Tibely, citě se výsadou poškozován, nevezal si k srdci pouček, misionáři formulovaných, a oponoval. S poukazem, že při krajských misiích jeho obchod rozdáváním knížek trpí, příliš nepochodil. Císař vyhověl Rosenmüllerovi a nepřejícník ostrouhal. (18. IV. 1733 — 14. V. 1735). Obdařený představoval ve „stověžatě“ spolu s malostranským Karlem Ferdinandem Arnoldem z Dobroslavína impresorský výkvět, zrovna jako

mezi divadelníky

vynikal podnikatel Antonio Denzio, hrající ve šporkovském divadle na Poříčí. Jeho vlašská opera měla za sebou špatnou sezónu a potřebovala něco, čím by jí bylo pomozeno na nohy. Takhle povolení hráti v postě až k neděli Judica a po Velikonocích do poloviny června — to by byl pro divadelní pokladnu ten pravý lék! Principál se nikdy neosmělil zneuctíti nejsvětější dobu v roce nepřihodným kusem, proto i pro letošek vybral tragedii „La pravità castigata“ čili „Potrestaný život nefestí“, složenou ze samých moralit, předváděných neapolským králem Manfredim, donem Garciou, ministrem Aluarem, po-

čestnou dvorní dámou Beatricí a donnou Isabelou, někomu přislíbenou za ženu. Místodržící by rádi Denziovi vyhověli, avšak nemohou tak učiniti bez souhlasu arcibiskupova, jenž našťestí nenašel v kuse nic pohoršlivého, jen když gardina nebude rozhrnována před koncem odpoledních bohoslužeb (19. — 23. II. 1730).

Příčiněním velekněze Thespidova kárka koušiček popojela, aby se znovu zakymácela a uvízla kolem ve výmolu. Či nekončí v červnu dvouletá lhůta, po kterou Denzio smí provozovati vlašské opery? Přijav společníky, chtěl by s nimi hráti v příštím dvouletí. Dostane-li dovolení, prosil by o stavení jednoho nepořádku. Po celou dobu své pražské působnosti propouštěl panstvu, majícímu předplacenou lóži, zdarma jednoho služebníka, dopřáváje sluhům podívané s vyhrazených míst. Nedávno ale došlo k nehezké příhodě. Lokajové, otrávení čekáním na neabonované panstvo, násilím vtrhli do theatra. Jak se drali do hlediště, způsobili hluk, zmnožený, když železnými nástroji vylamovali dveře zavřených lóží, kde způsobili dosti škody na zařízení, zranivše do krve dva měšťanské granátníky. Praha je bez divadla naprosto nemyslitelna, pročez se místodržitel již pozítří usnášejí na prolongaci poříčské koncese, zavazující principála jedinou podmínkou: „kontentírovati“ šlechtu hlasy a posuňky virtuosních osob. Sluhům nelze ovšem trpěti zmíněných insolencí, novoměstský hejtman tudíž vhodnou

formou požádá panstvo o zákaz takové pustoty mravů, jinak budou lokajové sebráni, což se jim stane i tehdy, vstoupí-li do divadelní budovy s hořící pochodní (16. — 18. IV. 1730).

V budoucích adventech a postech Denzio po každé žádal o povolení her, po každé je také dostal, pročež o příslušných žádostech a jejich výsledcích nebude více mluveno. Příštího roku vypravil operu Antonia Constantiniho „Ipermestra, drama per musica“, v níž hrál úlohu Danause, vládce v Argu a syna egyptského krále Belusa. Kdo by měl zájem o její obsah, necht' vyhledá obsah děje v Teuberových dějinách divadla nad Vltavou (I. 137) nebo prolistuje její libreto, tištěné u Labaunských dědiců v Karolinu, nás více poutají zákulisní poměry scény, nepřilíš skvělé. Hrabě František Antonín Špork, zapletený do nákladných procesů, o ni mnoho nedbal, přenecháváje panství na prknech, znamenajících svět, svému podnikateli, jenž následkem špatných návštěv upadal finančně i umělecky. Komisaři masné a hudební dávky marně vymáhali na operistovi zbytek daně od loňska per 25 zl 33 kr. Letos je Denzio veřejně pokladně povinován celou stovkou, které bezpochyby nezaplatí, leda že by úředník městského hejtmanství ji postupně vyinkasoval z příjmů jednotlivých představení (1. IV. 1732). Opatření valně neprospělo, neboť po sedmi nedělích komisaři hlásí výši celkového dluhu, narostlého v mezidobí na

částku půldruhé stovky bez šesti zlatých (20. V. 1732).

Bylo zle, o to hůře když principál nedovedl uspokojiti ani věřitele, hlásící se ze sboru vlastního personálu, k němuž patřil vrchní dozorce lóží a staroměstský měšťan Paolo Spagnuolo. Měl v rukou dlužní úpis na čtyřicet tři zlatky, pětku měsíční gáže taktéž nedostal, za útraty soudu vydal maličkost nad jedenáct zlatek, dohromady ale nikdy nevěděl, kolik má ve skutečnosti požadovati. V důsledku toho novoměstské hejtmanství těžko rovnalo spor mezi oběma stranami přes velmi nezpůsobné urgencye Spagniolovy a trvalo déle dvou měsíců, nežli nesrovnalosti padesátkou odklizeny (10. XI. — 18. XII. 1732). Příští červenec přinesl Denzioví nové prodloužení her, rok na to však znamenal katastrofu. Započal stížností direktora do mizerného provozu divadla, vynášejícího předplatným sotva na plat orchestru, náklad světla a daní (14. I. 1734). Vzhledem k ponižené službě zachoval s kompagnii vždycky vzácnou slušnost, aniž kdy dosáhl odměny, jíž se mu nejvýše dostalo horou dluhů. Nebude-li mu dovoleno hráti ve smutném čase postu, nutnost přinutí ho poslati členy společnosti žebroty. Jedna záchrana sice zbývá, bude-li totiž směti provozovat beze všeho „scandalo“ operu o sv. Marii Egyptské, málo shodnou s legendou. Hlavně se v ní neříká, že tato alexandrijská krašavice bývala před tím, než jí vzešlo světlo spásy,

nevěstkou. Asi právě proto opus povoleno (3. — 5. III. 1734), bohužel historie krásky netáhla na tolik, aby hora dluhů snesena.

Když nepomohl mravoličný případ o děvě, ochotné platiti převozníkům na útěku tělem, pak snad pomůže jiné „drama per musica“ o založení Prahy, nazvané „Praga nascente di Libussa e Primislaio“. V jeho vlasteneckých scénách činila se bájeslovná Libuše-Anna Cosimi a Přemysl, hraný signorou Margaritou Campioli Moretti, neméně Lorenzo Moretti co Chlodomír, mileneč Libušin, a Denzio v úloze Ctirada — vše marno, principál proti míněni Teuberovu (I. 143) ani nevyběřel z peněžních obtíží a nezachránil jmění, ani nedohrál své pražské role. Zákrok Karla Františka z Pöttingu, postihující Denziovy svršky exekucí pro dva roky starý dluh tří tisíc, principálu ještě nezlomil vazou (5. V. 1734), ale byl předzvěstí laviny, znamenající naprostý rozklad ředitelské existence. Zpěvačce Margaretě Perriniové Denzio dosud nezapltil cestovného z Benátek, gáže také nedostala, pročez upadla v bídu a nemá, v čem by šla do kostela. Nové pohledávky hlásí Jakub Martini, překladatel vlašských textů do němčiny, zpěvačka Anna Cosimi má dostati 1418 zl, Morettiové stovku a s dvaapadesáti zlatkami dávek, při jichž upomínce ředitelství prohlásilo, že mu peníze nerostou, pasiva přesahovala pět tisíc, kdežto aktiva kde nic, tu nic (5. V. — 27. VII. 1734).

Za takového stavu věci Denzio vsazen do dlužnické věže. Z „dall'arresto della Città Nuova“ se podnikatel bránil, jsa ku podivu podporován těmi, kterým je platbou zavázán, vždyť věřitelé protestovali proti uvěznění, způsobeném Perriniovou. Zavřený principál jich, rozmnožených o zástupce orchestru Václava Jakobického, divadelního mistra Josefa Jeschkeho, ševce Viléma Puchennbergera, impresory Kamenického a Vojtěcha Veselého, jakživ neuspokojí. Proto došlo ke vzájemné dohodě v tom smyslu, že každý z postižených bude bráti příjem z jedné lóže do úplného vyrovnání dluhu, než Perriniová k narovnání nepřistoupila a Denzio seděl dále (19. VIII. — 6. IX. 1734).

Vedle bankrotáře poškození úpadkem nejvíce členové společnosti, tvořící ensembl šporkovské scény pořičské. Banda operistů, za niž slušným rukopisem podepsali Matteo Lucchini, Lorenzo Moretti a méně slušným dámy Margherita Moretti-Campioli, Marketa Perrini a Maria Monza, skutečně nevěděla, co počíti. Po delších úvahách utekla se k místodržícím, kde její příslušníci prohlásili, že touží po milosti pobaviti v zimní sezóně šlechtu, pročez se dohodli najmouti divadlo malostranské míčovny, jakož i jednoho nebo dva italské zpěváky. Na své peníze marně čekali k počátku drsného počasí, znemožňujícího jim životu nebezpečný návrat přes zasněžená horstva do vlasti, úspory utratili do posledního krejcaru,

takže v novém theatru spatřují poslední možnost příští obživy. Pánové mohou býti ujštěni, že operisté, kamkoliv jednou přijdou, rozesou zvěst o milosti, kterou, jak nepochybuji, získají. Pro ne, vláda země není protivna pojatému zámyslu, vezmou-li žadatelé mezi sebe zkrachovaného ředitele, a podle toho, jak dopadne jeho názor na věc. Denzio odpověděl latinským dopisem, jímž po získaných zkušenostech odmítl každé společenství se svou někdejší tlupou, načež její členové replikovali. Ani oni nepočítají s bývalým ředitelem, tím méně, došlo-li k výroku několika kavalírů, že se u nich nepředplatí, přijmou-li operisté Denzia do spolku. Oni sami seřídí divadlo, vybavené nejlepšími hudebníky, a po srážkách denní režie budou hráti do dílů. Nevidouce jiné pomoci, úřady konečně svolily a nevezly ohled na protest zavřeného principála. Zpod novoměstské věže se zadušoval, že podnikatelé, známí notorickou chudobou, nové jeviště nikdy nepostaví, bylo též zapomenuto na divadelní zvyk, užívaný ku příkladu ve Vratislavi a Frankfurtu n. Moh., převzítí dluhy předchůdce. Volal marně. Má-li jakés oprávněné nároky, ať nastoupí cestu soudního sporu (13. IX. — 9. X. 1734).

Nikdo dosud nenalezl, na kolik Fortuna přála Thalii, činné v „ballhauzu“ Menšího Města od svátku sv. Cecilie (22. XI.), jak ale se Denziiovi vedlo v žaláři, vylíčil svou stížností sám. Perriniová, rozená ve Francii a usedlá, když necesto-

vala za uměním, v Savojsku, zapomínala na jeho stravné osmi krejcarů denně, ignorující je i po snížení na polovinu. Jednou zaplatila za dva měsíce tolikéž zlatek, jinak se vůči němu chovala jako ke zločinci a nebude lépe, dokud gubernium neustanoví výše alimentů. Napříště dá Perriniová krejcarů sedmáct (26. XI. — 3. XII. 1734), to jí však bylo trochu mnoho, i usilovala o narovnání. Denzio je divný dlužník, vysmívající se věřitelům a rozbíjející důvěru v úvěrnictví. Od novoměstských komediantů, hrajících u Šporků na vlastní účet, pobírá třetinu příjmů za užívané scénické ornamenty, před časem dvormistr hraběte Václava Vrtby proň přinesl sedmdesát zlatek, měsíční to předplatné lóže, ona, Perriniová, naproti tomu ho má živiti. Je ochotna vyrovnati se s ním, splní-li Denzio několik podmínek; dá jí především osmeru scénickou výpravu a na zbytek dluhu obligaci, při čemž se zaváže nečiniti malostranským společníkům potíží a konečně upustí pro minulost i budoucnost od výživného. Hle, zdá se, že svoboda kyne divadelníku. Ano, kyne, ale pouze fantasmagoricky, jelikož narovnání neuskutečněno. Bylať požadovaná výprava zabavena kým jiným (16. XII. 1734 — 25. II. 1735).

Věčně ovšem divadelník za mřížemi neseděl a s přicházejícím jarem i pro něho otevřeny železem zpevněné dveře žalární kobky. Sotva Denzio dýchal čerstvý vzduch, ihned osnoval plány,

jakým způsobem by se šporkovského jeviště pobavil Pražáky. Ví o schopných vlašských komediantech, zpěvácích a tanečnicích, signorech i signorách, s nimiž by předváděl hry, proložené balety a duetty, tak zvané operety. Co s ním, ať tedy chystá podívanou (22. — 31. III. 1735), než počátkem května s ní ještě nezačal, jsa stále zaměstnán jednáním s bandou s Malé Strany. Ta by ho i s dcerou mezi sebe přijala a koupila za tisícovku jeho fundus, nečiníc nároků na kostymy, čímž by rázem vymýtila soutěž zkušeného odborníka. Když principál odmítl nabídku (3. — 6. V. 1735), mizí i pro nás divadelníková stopa, postoupivší o několik kroků za termín, kdy ji ztratil Teuber. Snad Denzio, vida, že pšenice přestala proň u Vltavy kvésti, opustil „máti měst“ a učinil dobře, vždyť zakrátko, v popříštím roce, staroměstská obec započne v Kotcích s úpravou „národního divadla“, příštího to působiště Santa Lapise.

Tenkráté, kdy Denzio se ucházel o povolení postní hry o trestu neřestného života, meškal na Starém Městě principál František Albert de Fraine, působivší zde mezi vrcholnými lety svatojanského kultu, nemající v úmyslu tu zůstat. Byl přijal místo u knížecího dvora weissenfeldského a počká jenom, dokud jeho Sabina nevytrpí „U tří bubnů“ (č. p. 14-I.), ležících vedle „Zelené žáby“ a proti kostelu sv. Mikuláše, svou těžkou hodinku ženy. V bolestech přivedla na

svět dcerku Felicitu Alžbětu Rosalii, pokřtěnou v Týně čtvrtého dne po Třech králich (10. I. 1730). Teď nutno posečkat, až se rodička vzpamatuje, a po odbytém šestinedělí vzhůru k malému dvoru, skýtajícímu naději na konečné polepšení osudu. Fraine zlákal ke spolujždě dva ze svých mimů německých her, nic se nestaraje o zbytek personálu, jenž tu zůstal v počtu šesti osob opuštěn. Jejich capo, Isák Bedřich Petzold, stále sčítal zbylé hlavy, stále přehlížel scénáře nastudovaného repertoáru. Nic naplat, ať počítal, jak počítal, pokaždé seznal, že s nimi při samostatných spektakulech nevystačí. Na ženu Kateřinu, dceru zemřelého herce Antonína Geisslera, se může spolehnouti, manželé Kristián a Dorota Schulzové, Ignác Fachinger a Bedřich Geissler ho stejně nezklamou, avšak sebe lepší osobní i artistické kvality nenahradí četný úbytek tlupy. Na štěstí je právě volným harlekýn Josef Müller se ženou Katty, neteří umělce, slyšícího na přezdívku dlouhý Ferdinand, propuštění s Bedřichem Elensonem a Janem Grundmannem od blankenburského dvora. Rádi vyhoví výzvě k působnosti v Praze, kde Petzoldu dovoleno provozovati s novou sestavou osob komedie, tragedie a jiné veselé „piecy“, jeho italský Pantalone ať se ale polepší, neboť jeho výkon neuspokojil šlechty (27. III. — 4. IV. 1730).

Hráli pravděpodobně v Manhartovském domě Celetné ulice (č. p. 595-I.), na jehož jevišti vy-

střídání kompagnii Felixe Kurze, v mravích hodně zachovalou (30. VI. 1733), častěji naříkající na melancholické časy, kdy komedie, prostá pohoršení a tumultu, je jedinou zábavou. Zmínka o melancholii týkala se postu a adventu, aniž poukaz na ni byl ve dvojm případě co platen (26. XI. 1733, 8. — 22. XI. 1734), protože nespokojený principál prosil před vánocei nejméně o čtrnáctero dnů, kdy by předváděl sedm her, zbavených vši nemravnosti, nazvaných: Poslušnost Abrahama, Pokání sv. Máří Magdaleny, Život a konec sv. Jiljí, Slavné mučednictví bl. Sarkandra, Život sv. Jenoféfy, sv. Markety a Šebestiána. V těch jistě nebylo možností skandala! Více štěstí měl v témže ohledu a na témže jevišti Gervaldi de Bellerotti, debutující v „máti měst“ o sv. Václavu. Ve dvou prvých adventních týdnech směl agirovati v neděli, v úterý a čtvrtek a zase ve hrách duchovního obsahu. Ač — soudě dle jména — byl Talián, jeho zásoba církevních námětů měla vesměs německé tituly pozoruhodné délky. Život sv. Jenoféfy či sv. Jiljí a „Don Juan neboli: Hostina kamenné mrtvoly“ jsou stručné, ne tak „Die hart gedrückte, zuletzt aber doch überwindende Unschuld in der Person der Königin Merope“. Co do mnohomluvnosti nezadal královnině nevinnosti život nevinně pronásledované císařovny Engelberty nebo veliká trpělivost a pokora vévodkyně Hirlandy (18. — 29. XI. 1736).

K podivným dramatikům patřil Jan Bittner. Na živobytí vydělával nejen komedií o osudech sv. Jana Nep. a hrami, blíže neoznačenými, nýbrž mimo ně i prostředkem, na který nepřipadli ani Talma, Löwe nebo Vojan. Zaháněl s lidských těl bradavice. Narodil se jako syn krejčího v saském, k waldsasskému šiftu příslušejícím městečku Alberichtu. Ztratil záhy otce, nevyučil se řemeslu, pouze divadelní a bradaviční umělosti. Akademický senát uznal, zcela pominuv jeho vlastnosti tragéda, vhodnost náplastí, Bittnerem užívaných, nechť jen léčí, nebude-li po příkladu mastičkářů fušovati do jiných nemocí (25. VI. — 29. VII. 1740).

Těžko lze zařaditi Giovanniho Bat. Grimalda, jenž také přijel, aby svým, blíže neoznačeným uměním pobavil českou šlechtu. Vylepil návštěví ve francouzské a holandské řeči, lidé jim ale nerozuměli a následkem toho jeho produkce pomíjeli, protože usiloval o německá. Zda jimi oznamoval skutečné divadlo či akrobatický výkon, nesnadno říci (13. IV. 1730). Komediántů v dnešním slova smyslu bylo tentokráte velmi málo, byliť ve spoustách listinného materiálu nalezeni toliko dva. Především z dřívějška známý atlet Jan Karel von Eckenberg, vystoupivší před čtrnácti roky se samsonským, farářem Hammer Schmidem popsaným siláctvím na Staré rychtě. Nyní je obohatil o naprosto nové burlesky a ty by s celou kumpanií velmi rád ukazoval v malo-

stranské míčovně (31. III. 1733). Nepopíratelná smůla potkala v trojměstí při mostě „Otce vlasti“ dánského a norského královského komedianta Bedřicha Jakuba Germanna. Přes všechn spěch nedosáhl včas staroměstského jarmarku hromničního. Když konečně, zdržen nepřízní počasí, dostihl Staré rychty, tu všechny její prostory zabrány pláteníky a on neměl, kam pozvati obecenstvo, zvědavé na jeho umělce a skokany, neprodukcující se toliko chůzí po laně a žebřikovými evoluciony, nýbrž i jinými těžkými exerciciemi. Dvanáctým vystupem sotva uhradil náklad drahé cesty, rád by si tudíž trochu vydělal v postě, čtverou produkcí v týdnu, než pánové neměli pochopení pro jeho situaci a žádosti nevyhověli (11. — 15. III. 1734).

Divadelník Kurtz neoznačil advent nadarmo za řadu melancholických dnů. Újmou zábav a rozpustilostí svět se připravoval na příchod velké radosti vánoc, aby se po nich za dobrovolně nedobrovolnou zdrženlivost trojnásob odškodnil masopustní veselíci, kdy v tanci popustil uzdu dlouho zadržovanému temperamentu. Pak bálovníci spěchali

ke plesům,

nemohouce se dočkati jejich reje, ovšem jenom tehdy, pokud Karel VI. svým císařským slovem nenakázal muzikám zmlknouti. Zdá se, jako by bálů nebyl příliš miloval, neboť častěji je úplně

stavil, aniž je řečeno proč. Nechtěl jich ani v soukromí, ani v domech, pro ně určených (1. II. 1734), netuše, kolik takovým opatřením poškodil pořadatele veselostí Matěje Waltera a Konstantina La Rocquea. Nevědouce, co přijde, nakoupili potravin, drahých vín a sladkých rosolek, které nyní se škodou rozprodávají; kdyby směli alespoň o třech posledních dnech karnevalu zváti k maškarním merendám, ztráta by byla menší (26. II. 1734). Sotva došli příznivého sluchu, vždyť i šlechtě povoleno taneční veselí o třech zmíněných dnech jenom v obyčejném obleku a nikdy ne v převleku maskardy. Ta vzata na milost o dva roky později, zase pouze pro konečný termín rozpustilostí, s výslovným zákazem škrabošek, zakrývajících tváře (8. II. 1736), načež příštího roku šmahem zakázáno všechno, i průvody vánočních pastýřů a sv. tří králů (10. I. 1737), při čemž později nebylo o nic lépe (19. I. 1739, 26. I. 1740).

Imperátorským škarohlídstvím sotva potěšena paní Anežka Alžběta, vdova po Janu Františku Vusínovi, jenž po dobu Kristova věku byl zastával místo zbožiznaleckého inspektora v Ungeltě. Zesnulý choť zařídil na přání šlechty nákladem dvaceti tisíc dům, zvaný původně „U Bruncvika“ a nyní inspektorským jménem, jako ballhaus (č. p. 620-I.) a paní by pro nemovitost ráda získala privilegium plesové živnosti. Proti vdovině záměru se hurtem ohradil Ondřej Norbert

Dům čp. 436-I. Dominikánská ul.

Schumann, držící po Františku Benediktu Kurzovi „Železné dveře“ (č. p. 436-I.). I on vybavil svůj dům nákladem o čtyři tisíce vyšším nežli Vusín. Byť realita věnována jen z menší části účelům nájemným, Schumann přece platí na území Starého Města za největšího poplatníka, kdežto

Vusínová neudrží svého baráku, nevynášejícího užitku činže a určeného od dvaceti osmi let výhradně šlechtickým bálům, ostatně ať si ona nemyslí, že si urozené panstvo nechá předpisovati, kam za svou zábavu půjde. Obec Nového a Menšího Města naprosto souhlasily s odpůrcem od „Železných dveří“, navrhujece panino odmítnutí, jež nalezla nedostatečné zastání pouze v první části triurbia, doporučující svěřovati bálovníckou živnost výhradně měšťanům. Té přímluvy bylo málo a proto vusínské přání neplněno (9. VII. 1732 — 16. I. 1733).

Paní Alžběta zatím nezadržitelně stárla. Matěřství šesti dětí jí nepřidalo sil, vzpomínky vdovství se také nehodily k řízení podniku,

vzniklého v zájmu místodržitelské a aristokratické veselosti, je tudíž doporučitelnou svěřiti péči o něj mladší síle syna Jana Františka. Není důvodů, proč mu toho nepropustiti, dohlédne-li na hudebníky, aby v předpáteční noci odložili nástroje přesně o dvanácté. Rovněž nebude pod střechou roditelky trpěti karetních her, řádicích dle doslechu šustotem dvaatřiceti loupežníků za zavřenými dveřmi vyhrazených pokojíčků (17. — 29. XII. 1739).

Ale ono se netančilo výhradně v karnevalu, o čemž nabyt neklamného přesvědčení malostranský rychtář Jan Michal Hamb, když se strážníky patroloval kolem Pohořelce. Byla krásná májová noc po svátku sv. Žofie a přede dnem sv. Jana Nep., kdy vlhká vůně šeriků a hlohů vanula z petřinských a jiných zahrad do těžkého pachu ulic. Dnes se to krásně strahovalo a ani dřimota nepřivírala očních víček, byť před chvílí lorentánské zvonky zahrály do nerušeného ticha mariánské píseň a potom odtloukly jednu s půlnoci. Rychtář strávil obhlídkou podél dlouhého průčelí Černínského paláce a v loubích protějších domů malou půlhodinku, takže vyšel na Pohořelec teprve o půl druhé. I zde vládlo ticho, jenom tamhle od „Bílého koníka“ a sousedního domu, asi od „Zlaté lodi“ (č. p. 115, 114-IV.), občas zakvikne něco způsobem klarinetu, zabručí basou a vyjekne jasnějším tónem skřípek. „Chlapci, obskočte oba domy, a ty, Václave,

doběhni honem pro rychtáře pohořeleckého práva, podíváme se, kdo to tu tak bezbožně křepčí.“ Sotva zaklepáno na vrata lodí, muziky okamžitě zmlkly, byvše nahrazeny lidským hlasem, volajícím z průjezdu, aby noční návštěva počkala, jeť nutno dojít k domácímu pro klíč. Tanečníci, používše nastalé přestávky děje, se rozutekli zadem, takže po otevření dveří hnízdo zelo naprostou prázdnotou, až na tři hudebníky. Čtvrtý odkryt za komínem na půdě. U koníka se muzikáři postavili nevymáchanou hubou na odpor, žádajíce mušketyry o ukázání výnosu, jímž taneční veselí zakázáno. Celkem dopadl případ pro postižené dobře, neboť místodržitelé se vůči hostinským spokojili pouhým poukazem na policejní hodinu (16. V.—11. VII. 1738).

Požitek všeho druhu, ať již hmotný či nehmotný, vychutnáváný o samotě či ve společnosti, stojí vždycky peníze, než Staropražan je pokaždé ušetřil, kdykoliv mu potěchu oka skytl

pobyt králov.

Karel VI. poctil ho svou návštěvou naposledy u příležitosti císařovny jízdy do karlovarských lázní a tenkrát pro samou starost leckdos nevěděl, kde mu hlava stojí. Započala kolik neděl před zeměpanským příjezdem. Hradní dozorce Jan Nonnenmacher si div nohy neuběhal. Jeho úkolem bylo připravit zámecké pokoje, postavit

dřevěný most přes Štvanici, na šancích též jezdecké kasárny a mít péči o čtrnáctidenní výplatu dělnictva, ze všeho nejhorší, když komora nepoukazovala peněz, kterých nebylo ani v pokladně králova písaře staveb (9. V. 1732). Vlastní dohlídkou nad roubením mostu pověřeni účetní úředníci komory František Josef Procházka a Ignác Stubenrauch, kteří šestého května zarazili s najatými mlynáři prvé kůly do pravého ramene řeky. S kratší částí díla, přepínající Vltavu od novoměstského břehu, byli hotoví za devět dnů, používše k němu celé zásoby zámecké dřevní ohrady, pro druhou, k níž nakoupen nový materiál, potřebovali o čtyři dni více. Dohotovivše přechod, vydali zaň 812 zl., 30 kr.

O nové úpravě uličního osvětlení bylo již psáno, stejně o řeznické zlosti stran dodávky mas ke dvoru a tak nutno se ještě zmíniti o pokazené radosti lehnkočů. Právem očekávali, že zvýšená potřeba jejich služeb přinese bohatší výdělky, než pobírejte je, když místodržitelé stanovili maximální cenu osmi sedmnáctníkú za celodenní nájem kočáru. Císař nejinak pokazil obchody pražských kupeckých firem. Přiveze sebou svého hofjuda, spolu falekého, churmaynského a trevírského faktora Löwa Sintzheima, jenž jistě bude dbáti, aby sebral smetánku handlů, ponechávaje Pražákům nejvýše sebrané mléko. Všude tam, kde vládce pobude, smí dvorní Žid i jeho personál: ředitel Jonáš Lu-

zaens, účetní Abraham, písař Mojžíš a dva slu-
hové bydleli v křesťanských domech. Ve službě
byli tito Hebreové sprostěni závazku nositi ži-
dovský límec, nahrazený nákrčním šátkem, nad
to měli svobodu kudykoliv svobodně vycházeti
a vycházeti (23. V. a 7. VI. 1732). Nemenší
škodu znamenal pro zdejší kupectvo vídeňský
kolega Giorgio Veronese. Císař ho po dobu
pobytu v „máti měst“, při horkých vřidlech
Karla IV. a v Linci pověřil jak dodávkou ko-
ření pro svou kuchyň, tak rozprodejem zvěře,
zastřelené při dvorních honech. V jeho obcho-
dování mu nikdo neměl brániti, než majitelé
pražských kvelbů předhazovali konkurentu, že
prodávaje v neděli i ve svátek dopoledne, též
v detailu, jim neslušně ubírá zisk, pročez Vero-
nese požádal malostranské hejtmanství o ochranu
(14. VII. 1732).

Vlastní příjezd krále, doprovázeného chotí Alž-
bětou Kristinou Brunšvicovou, udál se bez zvláštní
okázalosti. Vysocí manželé, cestující přes Jindři-
chův Hradec a Tábor, odbočili na Pyšely, aby za
mlčení děl, nevypalujících salutu, a skorem po-
tají dostihli předposledního května o půl sedmé
večer mostu u Štvanice, přes nějž dospěli k Bru-
ské bráně a jí do hradu. Po krátkém odpočinku
císařovna odjela druhého června do Varů, kdežto
Karel, zaneprázdněný v sídle předků vladařskými
úkoly, chodil na mše ke sv. Vítu a ke Všem sva-
tým, krátě si chvíli lovem jelenů. Za těmi dojíž-

děl hlavně do Brandýsa n. Lab. Kdyby toho byl
raději nečinil, alespoň ne v den sv. královny
Markety Skotské (10. VI. 1732), kdy církev slaví
též památku málo známých světců Getulia, Kri-
spula a Restituta! Pronásledovaná zvěř dovedla
lovce na pokraj lesa nedaleko Čelákovic. Tělesný
myslivec podal tu císaři pušku, nabitou kulí,
určenou, aby složila paroháče a opatřila pánu
říše novou trofej, jenže náboj neuhodil náhle
vyšlou ranou do útrob jelena. Zároveň s výbu-
chem se ozval výkřik a do mechu klesl nejvyšší
štolba Adam František kníže Schwarzenberg, vé-
voda krumlovský, na místě, označeném později
vyzděnou kaplí, hlídanou sochami andělů. Zra-
něný narychlo odnesen do brandýského zámku,
jeho bezděčný vrah pak uprchl do Prahy, naří-
div dříve přivéztí z hradčanského kláštera spěš-
nou poštou šest kapucínů, kteří se budou u lože
těžce zraněného modlití. Jejich prosby, vysílané
k trůnu Stvořitele, neodvrátily od knížete smrti.
Po čtyřiaadvaceti hodinách duše opustila tělo,
přenesené a vystavené po osm dnů v prostore
nové sakristie Lorety, kde následovníci sv.
Vavřince z Brindisi, klečíce dnem i nocí kolem
mrtvého, zaň prosili Boha.

Nazítí po neblahé příhodě Karel, štvaný bez
viny výčitkami svědomí, neméně vroucně sklonil
kolena při mši u náhrobku sv. Jana Nep., cele-
brované arcibiskupem Danielem Josefem Mayer-
nem z Mayernů. To ještě nevěděl o konci Fran-

tiška Adama, jehož bezživotí tím více vzpomínal při zítřejším, pěšky doprovázeném procesí Božího těla, volaje o zproštění nechtěného hříchu. Probůh, jak se zbaví hrůzného obrazu, fantasií stále přivolávaného do mysli, nepojavší zločinného záměru? Dokud setrvá ve zdech, hostičích vychladlou obět, nezbaví se příšerné můry, proto pryč odtud, pryč na cestu přes Smečno a Petrohrad do Varů (12. VI. 1732).

Lázeňský pobyt potrval déle měsíce a nezahlal-li, tedy jistě oslabil prvotní dojem lovecké události. Po návratu do Prahy (19. VII) Karel hledal zapomenutí při střelbě jelenů v Chlumci a na Zvíkovci (28. VII.), maje rozptýlení v nejvyšší míře třeba. V době nejbližší přísti bude mu jednati s pruským králem, spolu braniborským kurfiřtem Bedřichem Vilémem o kandidátu polského trůnu po smrti žijícího Augusta II. Francie přála by si ve Varšavě vlády Stanislava Lesčinského, ale Karlu by byl milejší saský volenec August III. Pro něho již získal ruské hosudarstvo a teď se chystá nakloniti svému úmyslu i pruského krále, kterého pozval k návštěvě „stověžaté“. Hostu vyjel vstříc do Kladrub (31. VII.), načez přístiho dne trojí salva zeuglajtnanta zbrojnice Jana Kryštofa Kerlina zvěstovala Praze, že otec toho, jenž ji ve dvou přístiích desetiletích svými bombardami poboří, prošel městskými branami.

Bedřich Vilém byl ubytován v paláci Nosti-

Vchod do Ungeltu.

ců na Maltánském náměstí. Co po celý den dělal? Nevíme to, avšak dovedeme říci, kde strávil večer. Nejprve na assemblé šlechty u Černínů, před jejichž domem čekalo osmdesát karos, což poznamenáno jako velká zvláštnost a známka četné návštěvy slavnosti. Král setrval při ní asi do devíti, kdy celá společnost sjela dolů do ulice Karmelitské, k paláci nejvyššího purkrabí Jana Josefa z Vrtby. Příchozí nevyšli tu schodištěm do reprezentačních místností v patře. Pod obloukem Atlantovy brány — či snad přece salony? — zamířili do terasovitého parku, kde voskové pochodně vyplašily temnotu z grotty, vyložené mosaikou, a rozehrály neklidným plápolem hru světél s kontrastem černých stínů na oblých tělech váz či oživily rudým nádechem sochy parapetů, odnímajíce Dianě, Merkuriovi, Vulkánovi a ostatním olympanům jejich hmotnost kamene (1. VIII. 1732).

Hostu na počest stihala jedna zábava druhou. Oběd u hraběte Zinzendorfa, večerní sešlost, uspořádaná maltánským velkopřevorem Gundakarem z Dietrichšteina v rozkošných místnostech, vymyšlených invencí Bartolomea Scottiho (2. VIII.) — a zítra bude teprve parády. Den začal slavným Tedeem u sv. Víta. K němu vstoupili před Mabusovu Madonu hlavního oltáře všichni kanovníci, mnozí preláti a opatové, v lavicích zasedli výlučně mocní tohoto světa, obtíženi řády a tituly, ba do královské oratoře vešla nej-

vyšší panstva v plném počtu. Chtěla býtí svédkem úkonu královéhradeckého biskupa Mořice Adolfa Karla, vévody ze Sachsen-Zeitz-Jülich-Cleve, jenž odevzdá arcibiskupu Mayerovi pallium, ten pruh z bílé vlny se šesti černě vyšitými křížky, znamenající odznak svrchované moci kněžské. Když se tak stalo a „Tebe, Bože, chválíme“ odzpíváno, Karel odešel špalírem hatšírů a trabantů do residence, kdežto Bedřich Vilém prohlédl v průvodu amplissima Martiniho pamětíhodnosti katedrály a její relikvie, vystavené proň v kapli sv. Václava. Největší podiv vyslovil nad neporušeností jazyka sv. Jana Nep. Obdarovav chrám padesáti dukáty, prvý z Prusů zajel na černínský oběd, k němuž tafldekři rozložili přibory pro 26 osob. Po něm, ale teprve o páté hodině, děje se zmínka o dvouhodinové poradě panovníků, jednajících asi o polské posloupnosti. Při následných mariánských litaních v Loretě Karel poděkoval za zdárný výsledek úrad, nemysle po jejich konci na „kontubernium“ čili schůzku u knížete Fürstenberka, počtenou pouze přítomností císařského hosta (3. VIII. 1732).

Nový týden započal dlouhou zábavou vládce Prusů s maltánským velkopřevorem. Odpoledne však, přesně o půl páté, Karel VI. přijel incognito a v kočáře nejvyššího hofmistra k Nosticovům, chtěje Bedřichu Vilému oplatiti návštěvu. Tehdy korunovaní vykázali z přijímací komnaty všechno dvořanstvo a znovu rozmlouvali

mezi čtyřma očima tak kolem třiceti minut, na něž visita rozpočtena. Rozchod potentátů přinesl poznatek o neznámé zdořilůstce osmnáctého století. Dodnes je obvyklé doprovoditi návštěvníka ke dveřím bytu či za pěkného počasí ke vrátkům vily a posečkati zde tak dlouho, dokud neodjede. I Bedřich Vilém prokázal tuto hostitelskou kurtoasii, jenže císař odmítl vstoupiti do kočáru. Ne, neučiní toho, nýbrž uvelebí se na měkce vypoštěřovaném sedadle karossy až potom, uvidí-li, že král vystupuje po schodišti paláce k vyhrazeným komnatám. A nové poučení o zvyklostech saecula přinesl večer, kdy hrabě Gundakar z Althanu „constituit in horto Caesareo Suppe“. Kde asi ta polívka císařským manželům a muži, kralujícím v Berlíně, podána, zda pod arkádami belvedéru královny Anny či v některém habrovém loubí, přistřiženém v hradním parku zahradníkem Zimmerem? Bedřich Vilém, prázdnicí v Praze při každém jídle prvý a druhý pohár na zdraví hostitelů, třetí pak na zdar habsburského arcidomu, vždycky ve stoje, prorekl při této příležitosti něco velmi srdečného. Nikdy prý neprožil krásnějšího údobí, které by se i jen zdaleka mohlo rovnati jeho sezuru nad Vltavou, pročez je kdykoliv ochoten vycediti za císaře poslední kapku krve (4. VIII. 1732). Pak že při politických poradách nedocílono naprosté shody — ovšem, Veličenstvo, u Multavy také říkají, že řeč se mluví a pivo pije.

Z Prahy odejel Bedřich Vilém do lázni karlovarských, jsa doprovázen střelbou kerlinských děl (5. VIII. 1732). Císař, unavený slavnostmi a konferencemi, uchýlil se na týden do ticha hořovických, zříceninou Valdeka ovládaných lesů, kde zase střílel jeleny, patřící hraběti Norbertu Vrbnovi (7. — 14. VIII.). Jindy skolil vlastní, při honebních kratochvilích ve Hvězdě a Brandýse, jednou ale zajel na Špitálsko, na příští území Karlína. Od kláštera křížovníků tam loni koupil za čtyřicet tisíc rozsáhlý pozemek pro stavbu, jaké Praha neměla a neznala. Proto zde vyrostle podle plánů Kiliána Ignáce Dienzenhofera ohromná budova s byty pro čtyři tisíce vysloužilců, ovlivněná tvary pařížského hotelu invalidů, a císař klade k ní, podle původního projektu nikdy nedokončené, základní kámen (15. VIII.). Pozítří došlo k intimnější slavnosti na Hradě, v jehož zrcadlovém sále arcibiskup spojil nerozlučným svazkem komtesu Josefinu, dceru presidenta české komory Františka Leopolda Šternberka s hrabětem Rothalem. Svatební hostinu vystrojila novomanželům a čtrnácti příbuzným nejvyšší hofmistrová Marie Terezie z Auersperků (17. VIII.).

Tři dny na to a o šesté hodině ranní dvůr opustil hradčanský zámek nadobro a zaměřil do Lince (28. VIII. 1732). Nevezl sebou zbytky zásob svého hospodářství, nýbrž věnoval nespotřebované zboží oběma kapucinským klášterům.

Z toho, co dostaly, je nejlépe vidno, v jakých rozměrech císařská domácnost vedena. Zbude-li komu:

šestnáct měřic bílé mouky, dvě stě liber omastku, deset kop vajec, po čtyřech měřicích ječmene, hrachu a čočky, po libře pepře, zázvoru, muškátového ořechu a květu, čtyři loty šafránu, sto liber oleje, dvacet věder rakouského vína a jedno tyrolského, dvacet sáhů tvrdého a osmnáct měkkého dříví,

tu bral z nejpomyslnější, Abundantií mu uštědřené hojnosti. Zrovna tak nepředstavitelným je počet koní, jichž dvůr upotřebil. Všechny jeho cesty po Čechách, včetně honebních a pruského krále, vyžádaly si 58.769 tažných a 2846 jízdeckých zvířat. Z nich padlo 65, štrupírováno čili schvácano 129 kusů. Statistiku sestavil vrchní poštovní správce šlechtic z Nellů, vypočetší výši škody na 4792 zl, jeden kůň po třinácti až šedesáti. Abychom si rozuměli: koně, o nichž je tuto řeč, přistaveni ke dvorské službě ne stájemí, spravovanými c. k. nejvyšším štolbou, nýbrž přivedeni na poštovní stanice ze selských dvorců. Však oni se místodržitelé, byť hodně pozdě, také dotazují, zda by císař neráčil chudým poddaným, ztrátou ořů postiženým, poskytnouti nějakou nejmilostivější bonifikaci (9. VIII. 1735).

Někdy i potentát pocítil potřebu odložití formalnost prázdného obřadnictví, mluvícího ne-

ustálými nápovědmi o bohorovném majestátu, a býti obyčejnějším, ovšem ne zcela obyčejným člověkem. Tehdy vystupoval na zapřenou, aniž se vzdával výhod svého postavení. Byl zrovna den štědrého biskupa z maloasijské Myry, sv. Mikuláše (6. XII. 1733), když v dopoledních hodinách vstoupil do kanceláře vrchního poštovního správce Jana Petra z Nellů expresní posel saský, hlásící, že popozitří odjede z Drážďan se třiceti šesti vozníky a na šesti jezdeckých ořích vysoký pán, který přibude přes Tursko do Roztok a chtěl by tam přes vodu a dále do Ďáblic. Nell mnil, nejedná-li se snad o průjezd saského kurfiřta Bedřicha Augusta, jenž byl zároveň polským králem Augustem III., což tajemně se tvářící kurýr nepopřel. Snad má nejvyšší pošťák Čech pravdu, více on, polský hejtman, nesmí prozraditi. Toť divná věc, takto si cizí panovníci ještě nikdy nepočínali. Nikdo z nich Prahy neobcházal, ruta přes Roztoky a Ďáblice je skorem podezřelá, zodpovědnost veliká — eh' co, Nell jednoduše oznámí věc místodržícím a ti ať se starají. Učinil tak, naznačiv zároveň výmluvu, vkládanou do úst turského poštmistra, že přeprava přes řeku je pro velkou vodu nebezpečná, pročež nutné přípřeže neposlány, kam objednány, nýbrž čekají v Praze. Hodnostáři, vládnoucí na místě krále, píší tudíž narychlo do labských Athén ministru hraběti Sulkovskému, zda by jim nenalil čistého vína, nevěří prý poslu, který se nelegiti-

moval. Sulkovský potvrdil náznak zpravodaje i správnost Nellovy domněnky a tak Bedřich August, přenocovav v Tursku (10. XII.), nalezl v Ďáblicích nejen přípřeže, ale též knížete Fürstenberka a pana Markvarta z Hrádku, vítající ho neoficiální poklonou království. Přijav ji milostivě, zaměřil k příští nocležní stanici v Nymburce (11. XII.). Kam vlastně jel, toho příslušný fascikl nezjevil, chovaje v sobě toliko účet per 32 zl 6 kr za spěšnou jízdu kurýra Jiřího Grosse do Drážďan. V odměnu jeho chvatu povolena mu dvanáctizlatová supergratifikace co zpropitné (14. XII. 1733).

Příští lustrajs Bedřicha Augusta se nedál potají, vždyť česká dvorská kancelář nařídila k němu výjezd salutních děl na hradby, obepínající „caput regni“ (7. V. 1737). Celá rodina saského volence chystala se tehdy do Jindřichova Hradce k setkání s císařovnou, hodlajíc poctiti „máti měst“ delším pobytem při návratu. Nejvyšší sudí zemský František Josef hrabě z Vrba ji uvítá na hranicích a nabídne byt na Hradě. Bude-li kvartýr přijat, dojde k ceremonielnímu uvítání se salvami, ne-li, tu toto odpadne a hosté se uložírují buď u Colloredů nebo Gallasů.

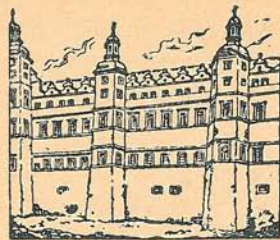
Panstvo přijelo na dvakráte. Zprvu a o páté hodině Praha uzřela kurfiřtské děti, vezené ulicemi za zvuků postilionských trubek a hlaholu vši zvonoviny do hradního domu Rožmberků, ne pod vlastním jménem, ale přijatým prediká-

tem hrabat Lužických (1. VI.). Příštího dne, užívající téhož jména, dorazili k cíli kurfiřtí manželé, vítání trojnásobnou salvou padesáti čtyř děl. Sestoupili v paláci Lobkoviců, tedy v sousedství dětí, při nichž byt vykázán jedné části dvorských kavalírů a dámám, jichž zbývající díl uveden do Eggenberského, nyní Schwarzenberského domu na Hradčanském náměstí. Po obědě rodiče s dětmi prošli t. zv. tajnou, rožmberské sídlo s Hradem spojující chodbou a Vladislavským sálem ke sv. Vítu, aby v doprovodu arcibiskupa Morice Gustava hraběte Manderscheid-Blankenheima prohlédli památnosti katedrály, na prvním místě tělo sv. Jana Nep. Jistě se tak stalo po mši, při níž na dvou chórech koncertovali privilegovaní dvorní a polní trubáci i bubeníci, požádavší za to osmnáct zlatých (2. VI.).

V minulosti lidé rádi časně vstávali, proto ráno o šesté saská rodina veřejně přijímala při bohoslužbě, uspořádané u hrobu sv. Jana Nep. Na poledne pozvala k tabuli, nádherně a vlastním nákladem vystrojené, třicet hostů, vůči nimž se chovala velmi milostivě. Odpoledne majestátně sjeli s velkým trémem do Klementina, chystající se podívat na nejvzácnější objekty jesuitských sbírek. Nejvíce je zaujalo ono rozměrné „horologium geographicum“, které kurfiřtu tak imponovalo, že je ihned objednal pro svůj matematický kabinet (3. VI.).

Tím pro jeho voleneckou vyvýšenost a nejjasněj-

ší choť pobyt skončen, i odcestoval ráno do vlastního sídelního města, ponechavše zde děti ještě den. Užily ho porůznu. Nejstarší princezna navštívila malostranské karmelitky, aby vzdala poctu jejich záštitě, neporuše-

Palác Rožmberků na Hradě.

nému tělu ctihodné matky Elekty, a hradčanské voršilký, sídlící při císařském špitálu po druhém boku kostela sv. Jana Nep. Tři princové se ve Hvězdě pobavili lovem, po něm zašli do kunstkomory, ochuzené Karlem VI. o nejlepší kusy, a hradní jízдарny. V prvé uviděli díla, na jaká byli z domova zvyklí, ve druhé však něco, s čím se člověk tak hned ne-sejde, neboť inženýrský profesor Jan Ferdinand Schor tam pro výcvik svých scholárů zbudoval malou pevnost se všemi detaily (4. VI. 1737). Zítřka pak se jelo v rodičovských stopách domů.

I tato sláva měla prosaický, k sobě příslušný rub, representovaný v Rožmberském paláci Dienerbierovským nákupem dvanácti cínových umyvadel s konvicemi, získanými — souprava po 2 z 15 kr — od cínaře Františka Václava Diebela, jemuž svěřena též oprava tří nočníků a jednoho svícnu. Gobelinů pro výzdobu pokojů se jako častokrát nedostávalo, písař královských staveb

je proto těžce sháněl u arcibiskupa, Černínů, Galasů, Schwarzenberků, Thunů a Šternberků, zmnožuje ochotu panských dvormistrů tučným zpropitným. U okenních záclon, stejně lustrů, zpuchřely závěsné šňůry, vyměněné provazníkem Janem Jiřím Weisskopfem, svítivo zakoupeno od voskaře Vavřince Jelínka a čtyři posluhovačky smýčily skorem po celý týden kunstkomoru s obrazárnou, Španělský sál a chodbu nad Prašným mostem. Při rozměrnosti uklízených místností nebylo bab ani příliš mnoho, aniž k tomu potřebovaly dlouhé doby (14. VI. 1737).

Než se rok s rokem sešel, ohlášen Praze nový pobyt saské princezny Marie Amalie, čtrnáctileté nevěsty Dona Carlose, krále obou Sicílií, jenž jako Karel III. dosedl později na trůn španělský. Nevěstinka nastoupila cestu z Drážďan do Neapole ve společnosti bratra Bedřicha, aby prvního dne pouti za manželem přenocovala v Lovosicích (13. V. 1738). Odtud dostihne „stověžatě“ a zaměří přes Tábor, Mariazell, Štyrský Hradec a Gorici do Itálie. Na přípřežních stanicích je pro její kočáry připraveno dvě stě padesát koní, v nočních budiž schystána kuchyň se špižirnou, sice méně zásobenou než pro císařovno cestování před sedmnácti roky, ale i tak obsahovala stravy pro celý regiment. Nejvyšší sudí dvorský hrabě Filip Josef Gallas uvítá budoucí královnu na hranicích u Petrovic a doveze ji do domu Lobkoviců, od loňska známého.

V tu chvíli zeuglajtnant Kerlín bude princezničku vítati trojí salvou děl, magistráty však nepředstoupí před ni ani korporativně, ani deputací. Nejlepší památku na přítomnost Marie Amalie měla Loreta, ne pro věnovanou čtvrtstovku dukátů, ale pro zápis hosta do mariánského alba, k němuž došlo po litaních v kostele narození Páně a po prohlídce „gazophilacea“ čili pokladu (16. V. 1738).

Nechťjme pátrati, zda skvěle poskytované pohostinství Karla VI., prokazované saskému vládnoucímu domu, se vyplatilo Marii Terezii, až po smrti otce bude nucena bojovati o dědictví po posledním Habsburku, ani zda zachovávalo předpisy o záповědi přepychu, publikované naposledy před šesti lety (26. 5. 1732). Nápravy přeháněné nádherymilovnosti jimi beztak nedocíleno. Bude lépe povšimnouti si dvou institucí, při návštěvách korunovaných jenom zběžně zmíněných. Tak hned několikrát mlüveno o správci pražské

štrojnice,

spravované jím na vltavském břehu Menšího Města (č. p. III-III.). Po zesnulém Janu Gomerovi řídil ji na počátku popisovaného desetiletí a za plat dvanácti stovek zeuglajtnant, spolu převýborný znalec zbroje Jan Ermann, povoláný z Komárna, kde byl sloužil jako hejtman u tormentů čili kusů, konaje znamenité dělostřelecké služby.

Ač ho císař jmenoval koncem února (28. II. 1730), Ermann vykonal obvyklou přísahu v kanceláři komory až třetího července. Revisi zbrojnice provedli účetní rada Kryštof Cardell a registrátor Jan Bedřich Dollenstein za součinnosti Jana Jindřicha Dienebiera, však ne pro Ermanna, jenž z Prahy přidělen do vídeňské zbrojnice, jejíž ředitel Jan Kryštof Stolppe nedávno skonal. K vltavskému ohybu přikázán nyní z panovníkovy residence setník kanonýrů Jan Kryštof Kerlín (11. XII. 1730). Měl-li mnoho práce? Nevíme to, neboť mimo salutní střelby nalezeny toliko dvě stopy jeho činnosti, zaznamenané určitě o něco podrobněji ve fondu „militare“. Nejprve by císař rád ušetřil škody, způsobované vlhkotou na drahých praších, je tudíž nutno přespáti je ze starých soudků do nových (29. VIII. 1732). Rok na to domáhal se správký rozbitých oken jak v dolním rysthauzu, tak v tajném, ležícím za chrámem sv. Víta. Kdyby vítr do nich zavál, roztálá voda by stejnou měrou poničila rystuňky i budovy. V obojím případě pomohl Dienebier, byť v prvním jenom částečně. V dolní zbrojnici vymáčeny tabulky šenkovny a ty nechť si Kerlín spraví sám z peněz, přijatých za tamní pronajaté místnosti (22. X.—XI. 1733). Častěji než o zeughauzu bylo v souvislosti s vysokými hosty mluveno o lovech, ale ani jednou

o Křilovské oborě,

hlavním to zeměpanském lovišti poblíže sídelního města. Od té doby, co Karel VI. si ji pro krotkost dančí zvěře, v ní chované, znelíbil a nařídil odstřel danielů na dvě stě kusů, oborní úval jakoby byl pozbyl na významu. Nejvyšší lovcí František Karel hrabě z Clary-Aldringenů vzal rozkaz sice na vědomí, než kterému lesáku by uložená šlachtata nešla proti mysli? Clary ponechával daňky, rozmoživší se nad šest set hlav, dále na živu, takže komora mu vůli vládce připomenula s tím, že napříště nebude dána milost ani počtu dvouset. Nic více než třicet zvířat obojího pohlaví smí se pásti na travnatých mýtinách obory, ve Hvězdě nebude nad pětadvacet kusů vysoké a peníze, stržené za odstřelenou zvěřinu, půjdou do pokladny bankální administrace (7. II. 1730). To bylo v únoru. V červnu na to se ozval Dienebier, odedávna znepřátelený se zelednou krví. Brzo prý nastane svátek sv. Jana Křt., kdy nejen jeleni, nýbrž i srnci se počnou straniti samice, pročez je nejvyšší čas započítati s odstřelem. Nedojde-li k němu, nebude původní nařízení císaře splněno, o to méně, když při letošním bujném žíru paroháči půjdou brzy do říje (30. VI. 1730). Ne, oborníci neměli chuti do vraždy zvířat, jimi doposud opatrovaných!

Dienebierova nevráživost nevynechala žádně příležitosti, aby myslivcům jednu nevyřála, nele-

kajíc se ani nejvyššího lovčího, ani lesmistra pražských revírů Františka Ferdinanda Závíše z Osenice. Lesmistr upozornil na nutnost vykáceti v Bubenči malý lesík a ve Hvězdě přerostlé stromy, obojí v zájmu lepšího růstu vegetace. Odpověď na příslušnou žádost stavební písař zahájil hodně poeticky, poukazem na mírné počasí jara, kdy deštiky nejen osvěžují milé plody lesní, ale přiměly také větve k nasazení pupat a pupenců. Kořeny ženou mízu do sebemenšího proutku, kdyby — teď přijde próza — stromy pokáceny, pařezy by vyrazily spoustou výhonků. Na dobře vedených statcích soukromníků drvo není nikdy káceno, je-li ve šťávě, a prodati drva po myslivecku by bylo nejvyš nehospodárné. Královský stavební úřad leckdys nenalezne v ohradách dřevařů těch klád, jakých potřebuje k opravám Rudolfinské štoly, bylo by tudíž s výhodou vyhraditi poražené kmeny pro něj (27. II. — 6. III. 1732). Rozpor ale neukončen Diebierovou odpovědí, vždyť repliky a dupliky o něm psány až do příštího ledna.

Rudolfova štola, technicky jedno z nejvýznamnějších děl Staré Prahy — a kdo je zná? Zdejší rodáci nevědí většinou ani o jeho počátku, rozvírajícím se v nábrežní zdi podletenské silnice při přízemní „Staré havírně“ (č. p. 338-VII.), tím méně o portálku jeho konce, vsazeném do strže obory poblíže hlavní restaurace, a lidech, kdož na ni dohlíželi. Nedávno dán její osleplý

starý dozorce, zvaný dvorním žargonem „štolenštajgrem“, Jan Heiser do císařského špitálu a na jeho místo definitivně ustanoven Václav Špacht, horník z Jílového, projevivší velkou zručnost při nebezpečné práci ve druhé a třetí větrací šachtě (27. II. 1733). Zdá se, že dozorci bývali dva, neboť po třech letech se heiserovského

Portál Rudolfinské štoly
v Král. oboře.

opatření dožaduje Jan Hartel, pravící o sobě, že je taktéž štolovým dozorcem. Z věku sedmdesáti tří let jich čtyřiatřicet strávil ve službách stavebního úřadu králova. Často postižen úrazem, nescetněkrát se ocitl tvář v tvář smrti, jež ve velké štole bez ustání hrozí, několikrát odnesen domů polomrtvý. Po tolika štrapacích není divu, že ve stáří naň přišla nemoc. Sotva kdy si dosavadním zaměstnáním ještě vydělá na chléb, chtěl by proto taktéž do ústavu, chráněného sv. Alžbětou a sv. Antonínem poustevníkem (8. VI. — 23. VII. 1736). Že Hartlovo přání splněno, prokázalo jednání o zanechanou jím pozůstalost, k níž patřil domek ve Zlaté uličce. Po něm Špacht jakoby samojediný byl vartoval štoly, která pak osířela,

když bývalý jílovský horník našel smrt ve vltavském proudu. Za jeho nástupce v letenském podzemí povolán od zlatonosných žil Jan Berníšek, požívající ročního platu 60 zl. 40 kr. (3. X. — 5. XI. 1737). Malá odměna za životu nebezpečnou práci, velmi malá, působil-li Berníšek při náhradě dřevěného obložení ve třetí větrací šachtě, vzděné do hloubky osmi loket, kde počínala rostlá skála (17. 3. 1740). Tím zpevněn druhý ze tří světliků prvé tunelové stavby pražské, jejíž prvý větrací kanál opatřen zdívkou před čtyřmi lety. Těžko říci, kdy bylo v oboře krásněji, zda v zimě či po jarním slunovratu. V prvním případě odpočívaly její porosty pod nakypřenou, slunečnými paprsky zruřovělou a ve stínu lehce namodralou přikryvkou sněhu, rychle tající, jakmile vesna dýchla teplejším větrem. Pak se stromy ověsily šperkem jehněd, bohatě oplývajících oplodňujícím pylem, a přioděly jasnou zelení výhonků. S postupem roku slunce prudčeji žhnulo a tenkrát jehličiny, vonící pryskyřným výparem, zaměnily červeně šiškovitých květů za mastnou zeleň nezralého plodu, jež časem nabude hnědavé barvy stromové kůry. Zestárlo léto, zestárl i podzim a tehdy buky posypaly půdu odhozeným listím, jehož tón zintenzivněl vlhkostí ranních mlh do leskle syté terakoty, promíšené všemožnými barvami ostružiníkových keřů, pro něž podzim namíchal na své paletě valéry, počínající fádni žlutí a končící nafialovělou čer-

vení holubí krve. A nad tím vším svítily modřiny zlatovou plavostí odumírajících štětiček či duby potřásaly řehtačkami odumřelého listoví.

Ticho tu vládlo právě jako v lese, rušené toliko lehce našlapujícím během zvěře, šustícím ve spadalé zdobě stromů, anebo plouhala-li vysokou travu těžká bota oborníka, zprvu Kryštofa Antonína Kunze a po jeho smrti Františka Antonína Auerhahna (5. III. 1732). Ticho tu bývalo, to hluboké, které ucho slyší, prohloubené zabuzčením hmyzu a vzdáleným výkřikem ptáka, a ty dva stíny, kradoucí se v noci po svátku sv. Prokopa a přede dnem soluňských bratří věrozvěstů k dolnímu luthauzu obory (hlavní restaurace), zřejmě usilovaly, aby je neporušily. Chvilí se ochomejtaly u dveří budovy, tlumenou násilou je lámající, na chvíli zmizely ve vnitřku letohrádku, odkud se vrátily, obtíženy těžkým břemenem. Složivše je do trávy, dlouho nad ním mudrovaly, potom, udělavše s ním něco, zmizely. Ráno oborník odkryl nadělení. Zloději byli s vnitřní fontány letohradu snesli mosaznou sochu Plutona, postavenou tam před čtyřiceti lety malostranským radním slevačem Janem Kryštofem Walterem, a urazivše jí vztyčenou paži, nechali zkomolenou plastiku na místě. Kazivětské zlodějstvo oznámeno stavební správě Hradu, jež nemeškajíc vyrozuměla o něm všechny zvoňáře a vetešníky páté čtvrti. Kdyby krádcí chtěli u nich odcizený kov zpeněžit, necht' jsou za-

držení. Podezření padá na povětrnou chásku, nalézající útočiště v bubenečském dvoře, též na dva nepořádné povaleče, kteří navštívili dělníky dvorního pokrývače, opravujícího luthauzní střechu. Nebudou-li chlapi chyceni, pokrývač i jeho tovaryši poletí ze služby. Divná spravedlivost!

Na štěstí pro mistra, přichraňovaného záštitou sv. Barbory, zadržen ve zvonařské dílně na Široké ulici nádeník Martin Bulwer, nabízející poslední kousek kovu, zbylý z rozbité paže boha, ovládajícího podsvětí. Řekl na sebe, že „gsem v císařské voboře v Bubenči mosaznou štatui v císařským luthauzu na wasserkumštu stojící polámal“. Učinil tak s cymbalistou Šimonem Martinem Procházkou, bydlícím poblíže sv. Jana na prádle (14. VIII. 1733). Tento sedí nyní ve spodní věžnici staroměstského radního domu, odkud po čtvrt léte nařiká a žaluje, užívaje slov žalmu krále Davida „O, pane, zhřešil jsem“, na bídu a nouzi, v níž se přivedl, slibuje zároveň, že nikdy více se ničeho nedopustí. Jak by nelkal, nemá-li nic více než devět krejcarů výživného, dávaného mu každého téhodne z žebrácké pokladničky (3. XI. 1733). Hlas jeho nedosáhl příznivého sluchu, neboť v únoru si znovu stěžuje do tisíce vytrpěných hladů, sužujících jak jeho nahotu, tak ženu s dětmi (5. II. 1734). Dosáhl odpuštění a svobody? Nevíme to, stejně jako nevíme, zda Bulwer, odsouzený k trestu smrti, císařem omilostněn (15. II. 1734). Jediný, komu krádež prospě-

la, byl mistr Matyáš Braun, pověřený, aby za 18 zl 36 kr uvedl fontánu do pořádku. I nasadil na ni malého kamenného Neptuna s delfínem, vyplivujícím ze sebe trysk vody.

Než pobyty dvora neuvedly na mysl toliko zbrojnici a Královskou oboru. Spolu s vládcem přijížděla do Prahy jeho četná suita a mezi ní vyskytlo se mnohé jméno, v Čechách neobvyklé. Zníc italsky, španělsky, též nizozemsky a maďarsky, připomenulo ty, kdož v „máti měst“ pobývali pouze dočasně, kmitnouce se v jejich zdech jako

cixinci,

tu více, jindy méně distinguovaní. K prvním jistě patřili zákazníci hoteliéra Jana Bedřicha Brauna, hospodařícího „U zlatého jednorozce“, nakvartýrování u něho v jednom jediném týdnu (č. p. 285—III., 15.—21. 5. 1730). K dobrým hostům rozhodně patřil princ z Hohenzollernů, přibylý s jedním kavalírem a šesti sluhy z Drážďan, ač hrabě Ferdinand Nimptsch, jedoucí ze Slezska s pěti sluhy, nebo s tolikéž lokaji a s jednou Francouzskou z Řezna sem dorazivší generálka Metschová také udělali pěknou útratu. Poněkud skromněji jechal od Lince hrabě Thüenheim, měltě při sobě jenom trojici sloužících. O hostinské jakosti barona Odkolka, usadivšího se při průjezdu z Karlových Varů „U černé růže“ (č. p. 853-II.) též barona Malovce, pobý-

vajíčho dočasně „U modrého kříže“ Václavského náměstí (č. p. 841-II.), novoměstský hejtman, hláse cizince z doby po polovině června, neřekl, zda jeli s četným průvodem, zmínil se ale o „Třech lipách“ (č. p. 854-II.) jako útočišti libereckých pláteníků, a jednom z novoměstských „Bílých lvů“, poskytujícím přístřeší karlovarským formanům (18.—24. VI. 1730).

Z vrstvy méně distinguovaných cestovatelů pocházel Jan Bohumil Eschenberg z Erstenbergu, tvrdící o sobě, že je saským kaválirem a spolu potomkem šlechtické rodiny rakouské, vystěhovavší se před sto lety pro víru z vlasti. Pán, bydlící někde na zámeckých schodech, znal tu Bohumíra Daniele z Wunšviců, v jehož znakové sbírce si vyhledal svůj erb, baronovým poddaným malířem proň okreslený, znal též Václava Markvarta z Hrádku, hraběte Claryho a šlechtice z Rübnerů. Eschenberg, někdejší služebník komory dánské, neměl v Praze ustláno na růžích. Ke všem nepřiležitostem, o nichž za okamžik sám promluví, učiněno naň anonymní udání, že není tím, za koho se vydává. Proto on, jenž vyučen vídeňským minoritou P. Rochem přestoupil před osmi lety s ženou a dětmi ke katolicismu, zatčen malostranským hejtmanem Rudolfem z Bínova, ale po průkazu své neviny znovu propuštěn. V děkovném dopise místodržícím vylíčil zhruba celý svůj osud. On, opuštěný od pokrevní rodiny a unavený horkostí

i obtížemi bezpočetných nepřiležitostí dlouhé křížové cesty, doufá, že ve stínu jejich milosti dojde jak krátkého odpočinku, tak ochrany před pomlouvačnými utrhači. Poslušen daného rozkazu neobtěžoval nikoho žebrotou, jedině tehdy, když jeho děti po tři dny neměly sousta v ústech, tu slovním obrazem své bídy ponoukal křesťanská srdce k milosrdenství, takže tu a tam dostal nějaký prostředek ke konservaci života. Přes nejlepší snahu si mimo čest nezachoval pranic. Kdyby páni věděli, o kolik set tisíců připraven zanevřením rodiny pro přestup od luterství, kolik ztratil při silničním přepadu na cestě Polskem, čímž jeho existence neplyne v blahobytu, ale odehrává se v prachu a popelu. Oč lépe by proň bylo, kdyby zde dostal ať civilní, ať vojenský úřad nebo příspěveček na cestu do Moskvy, kde doufá v nález obživy. Za to se bude modliti, aby Bůh udržel místodržícím jejich blahodárný regiment a ochránil je, jakož i všechny vysoké domy se vším potomstvem před údělem, kterého se dostalo jemu (5.—15. II. 1732).

Zda Eschenbergu poskytnuta možnost odvděčiti se za poskytnuté dobrodiní milionem slibovaných děků, historie zase nevylicila, stejně jako nezaznamenala, na kolik se locumtenentes starali o osmnáctiletého studenta, přibylého z jezuitské koleje chomutovské. Tamní patres tovaryšstva Ježišova pozorovali na mladíčku, volaném jed-

nou Kryštofem, po druhé Willibaldem a zapsaném v rejstřících koleje pode jménem rytíře von Glucka, neobvyklý sklon k hudbě. Bude dobře, půjde-li chlapec do Prahy, kde minorita a ředitel kůru sv. Jakuba P. Bohuslav Matěj Černo-horský ho v muzice dokonale vycepuje. Otec chlapcův, stojící v lesní službě hraběte Michala Kaunice, neposílal synku sustentace, která by studentíku postačila k výživě, a tak si mladíček přivydělával zpěvem na kůrech v Týně, u křižovníků, v kláštěrech sv. Anny a bl. Anežky. Kdo by tehdy byl i jen zdaleka tušil, že do lodí prastarých zdejších chrámů se snášejí melodie, pění hrdlem budoucího reformátora opery, uplatňujícího její dramatickou stránku na úkor lyrické, onoho komponisty, jenž ve zhudebněném románu Orfea a Euridiky zjednoduší arie, bude klásti váhu na pečlivě deklamované recitativy a ostřejší kresbou prohloubí charakteristiku svých postav. Jemu samému se ani nesnilo o příštích návštěvách v salonech pařížské malířky Mme Vigée le Brunové (1732—1736).

Ne, mimo odborníky si studentíka málokdo povšíml, za to více pozornosti mělo býti věnováno Janu Jiřímu Keysslerovi, sbírajícímu tu v počátečním roce Gluckova pobytu materiál pro druhý díl „Neueste Reisen durch Deutschland, Böhmen etc.“, vydaný po osmi letech v Hannoveru. Mluvil o „stověžatě“ celkem příznivě, chvále její ulice, širší vídeňských. Nej-

více mu imponoval kamenný most, před jehož štatuemí viděl zbožné se skláněti v kteroukoliv dobu denní. Keyssler by byl rád navštívil hradní kunstkomoru, jenže pro nepřítomnost jejího správce se do ní nedostal. Nu, velká škoda z toho pro soubor jeho poznatků nepojde, Karel VI. beztak odvezl to nejlepší, co v ní ještě zbylo. Velmi pochválil skvostně zařízený palác Černínů, menší Valdštejského, jinak však se zdá býti skeptikem, jenž nevěří pravdivosti ságy o sloupu, přeneseném ďáblem na Vyšehrad, ba při tanečním místu Libušině, ukazovaném uprostřed dvora citadely, nikdy prý nezarůstajícím travou, upozorňuje na skutečnost hustého porostu. Také se zmiňuje o tvrdé výslovnosti němčiny českými ústy, což by ještě nebylo tak zlé, kdyby fraucimor nematlal dohromady oba jazyky, v zemi mluvené (1732).

Tři dny před sv. Annou usadil se v hospodě poblíže celnice, tedy pravděpodobně v Ungeltu, slavný muž, pravící o sobě, že je Emanuelem Swedenborgem. I on chodil Prahou, prohlížeje na mostě švédské koule, tkvící ve zdivu staroměstské věže, ale když u sv. Víta shlédl hrob, ležící mezi dvěma stříbrnými oltáři a pod mnohými lampami i nespočetnými ofěrami, tu se mylně domníval, že v sepulcru odpočívá mučedník Soběslav. V Loretě obdivoval diamantovou monstranci, shlédl vnitřky různých paláců, avšak nebyl by mužem vědy, sepsavším

„Opera philosophica et mineralia“, kdyby s patřičnou úctou nepostál u učené konstrukce radničního orloje a ve vědeckém arsenále klementinských jezuitů. Před odjezdem do Varů zdržel se bezmála týden v trojměstí, ležícím stejně jako Řím v údolí řeky a na přilehlých pahorcích, aby je znovu vyhledal při návratu směrem na Drážďany. Dobře poznal Libušinu metropoli, než ona asi sotva věděla, koho hostí, sotva měla ponětí, že se v ní ocitl budoucí mistr záhadného dálnozření, popisovač nebe a pekla, jakož i znamenitý přírodopisec, jenž vymyslel planetární soustavu, mající mnohou podobu s Laplaceovou teorií (23.—29. VII., 19.—23. VIII. 1733).

Ne nevídaným cizincem byl polní vachtmistr Antonio Diego de Cordova, Portugal, Toledo, Velasco y Gyron, comte d'Alcaudette, seňor de Monte Major, y Castillo de las dos Hermanas, Torre de Alteda y Alvaladin, španělský grand a rytíř zlatého rouna, zdrževší se v Praze po celou zimu za účelem pití karlovarské vody z mlýnského pramene. Císař dovolil, aby mu sem byla v dostatečném množství zaslána (17. XI. 1733). Méně rády viděly úřady přítomnost francouzské mademoiselle Charlotty Bonnestrenicové, zaměstnané u hraběnky Marie Barbory Valdštejnové. Vykázaly ji spolu se všemi krajany do tří dnů z Prahy, jenže slečně se nechtělo opustiti dobré bydlo. Vyslouvala se

na horečku, bráníci jí v odjezdu (18. III. 1734). Stejně nerad odtud odjížděl saský diplomat Charles Louis baron de Pöllnitz. Co mu také scházelo? Kdekdo byl k němu převelice laskav, dámy byly rozkošné, znamenitě jedl a při karetní hře, náležející k nejoblíbenější zábavě marnotratných, fideikomisem před bankrotem chráněných kavalírů, bylo si čeho přihnouti, neboť mělničina se zcela vyrovnala moku z Burgundie. Což divu, jsou-li stránky pánových memoirů, věnované Praze, plny chvály, připadal-li mu měsíc, pod hradčanským svahem prožítý, jako týden (1734).

O nic hůře, byť ne tak skvěle, se u Vltavy vedlo Janu Jakubu Mayerovi, štrassburskému obchodníku vínem, pěstujícímu zde po čtvrt roku handle (12. XII. 1734—5. III. 1735), a stejně tak dobře mohl pochoditi norimberský kupec Wolf Kryštof Wohlrab, kdyby k hromničnímu trhu nebyl přivezl nesprávné závaží. Nepoctivost či neznalost předpisů vynesla mu pokutu dvanácti tolarů (18. II. 1735).

O tom, že „máti měst“ zvolena za útočiště dvou holandských slečen, poučil přípis Michala sv. p. Lazariho, komorního rady z Bouquyoského domu Celetné ulice. Jednalo se o dcery nizozemského vyslance při říšském sněmu řezenském Mojžíše de Montaigne, Janu Rosinu a Marii Kristínu. Když otec A. D. 1719 při řečeném sněmu zemřel, matka zanechala dívky u Laza-

riho. Děvčata použila pobytu a vyučila se zásadám církve, jediné pravé, k níž bez dlouhého rozmyšlení přestoupila. To stalo se před příjezdem matky, která lichotkami, slzami, domluvami ba dokonce hrozbami usilovala o opětnou konversi dcer k luterství. Ani zákrok vyslance generálních států u císařského dvora nepomohl, slečny zásadně odmítly následovati rodiitelku, při níž jejich duším hrozila zkáza. Celá věc udála se jistě z Božího dopuštění a vůle Ducha sv., poněvadž ani možnost, že přijdou o čtyřtisícový, spolu s třetí sestrou po tetě zděděný podíl, nezviklala úmyslem děvčat, meškajících teď v Praze na desátý rok. Ty peníze jsou pro ně asi ztraceny, bylať holandská vláda prohlásila, že stanou-li se řeholnicemi, případně podíl nejbližším pokrevníkům. Obě mladé dámy jsou přece plnoleté, oprávněné kdekoliv se usaditi, mimo to se při přestupu postavily pod protekci císaře a od té doby nepodléhají zákonům vlasti. Starší hodlá vstoupiti k hradčanským voršilkám a její přínos, chystaný klášteru, se dostane sourozencům, rada prosí tudíž o osvědčení slečnina neduchovního stavu a plnoletosti, čímž by peníze byly zachráněny. Místodržitelé by Lazarimu velmi rádi vyhověli, už „ex amore religionis“, bohužel není obvyklo podobné atestace vydávati (10.—13. XII. 1736).

Po stručné zmínce o dvou řezenských studentech Františku a Jakubu Wintrech, studujících

od loňska právnické, drem Proithausenem přednášené poučky a bydlicích v podnájmu u malostranského knihaře Tomáše Heinitzera, kteří prošli Říšskou branou bez pasu a za diškreci, vtisknutou do dlaně brannému písaři (24.—27. XI. 1738), dojde ke známosti s urozenou Helenou Henriettou, dcerou hraběte Erdmanna Jindřicha von Henckela. Poslušna lékařského předpisu, započala před několika nedělemi karlovarskou kuru a nyní jede zpět do zámku v Greitzu, jsouc očekávána otcem, takto poručníkem hraběte Jindřicha XI. Reusse starší linie. Komtesa šťastně dospěla na nocleh, objednaný ve voigtlandském Plauenu, ale v noci sv. Jana Křt., plně záhad, (24. VI. 1739), odtamtud zmizela, prchajíc zpátky do Čech. Hraběcí rodič vyslal za ní komorníka Wühtemanna, který dívku dostihl a dopravil do Plané, bohužel chytrá Helena Henrietta se mu z poštovního domu vytratila, aniž vypátral jejího nového útočiště. Otec, nechťeje vzbuditi neláskyplný dojem, poslal za ní znovu, tentokráte svého radu Jana Jindřicha Riesenbecka, jenž nejen zachytil slečninu stopu, ale také seznal, že se při útěku nejedná o milostnou aféru. Pověděl mu to planský děkan, který slečně, chtějící přestoupiti ke katolictví a připravit se k tomu v nerušeném míru některého z pražských klášterů, dopomohl do Plzně. Tak tedy za ní! Rada tam měl štěstí, neboť brzo nalezl landkočeho,

jehož příležitostí dívka zavezena do Ungeltu, odkud se pěšky odebrala k novoměstským voršilkám (29. VI.). Riesenbeck navštívil velebnou představenou kláštera, ale ta se diví, proč zrovna ona, neznající uprchlice, má o ní věděti. Rada ovšem výmluvě nevěřil. Nevida jiné pomoci, požádal hradské pány, zda by nenařídili městským hejtmanům vyhledati slečnin pobyt, nenakázali její přemístění a neumožnili mu rozmluvu s ní, pro niž ho pán zmocnil k prohlášení, že dá dceři slušnou, jejímu stavu přiměřenou apanáž, setrvá-li při úmyslu pobývati nadále v katolické zemi (11. VII. 1739). Záležitost postoupena arcibiskupu, potom ale přikryta naprostým mlčením. Teprve v prosinci se ozval hrabě Erdmann, mluvící o příchodu slečnina plnomocníka Adama Bedřicha Schmidta, jenž přijel pro dceřiny svršky. On, hrabě, jich nevydá, poněvadž komtesina plná moc nebyla spolupodepsána kurátorem dcery, což je v Sasku při jednáních hraběcích dam nezbytně nutné (12. XII. 1739). Dva dny na to Helena Henrietta protestuje, mluvíc zároveň za svou komornou Louisu Gerstlovou. Jsouc plnoletá, může činiti, co se jí zlíbí a bez kurátora, aby však byl konečně pokoj, navrhuje za svého opatrovníka Filipa Kolovrata a pro komornou pokladníka císařské bankality Jana Tomáše Fleissnera. Jelikož jí vyhověno, uprchlá cizinka zůstala pro budoucno v Čechách, aniž by z aktů

bylo patrné, zda přijala řeholní roucho či později raději ozdobila účes nevěstinským závojem.

Předposledním, kdo na těchto stránkách připutuje k Vltavě, bude curyšský Konrád Mosser s nevyjmenovanými společníky, vypravivšími se do Prahy na popud českokamenického formana Tobiáše Scheumera, dovážejícího do Švýcar náklady českého skla. Přiměl je, aby vezmouce s sebou stopadesát dřevěných, jimi vynalezených požárních stříkaček, jakým není rovno, šli s nimi do Prahy. Uposlechnuvše, zaplatili Scheumerovi za dopravu půldruhé stovky, vypůjčené od hostinského „U dvou červených jeřábků“ Jana Maxmiliána Meillera (č. p. 673—I.), v Týně vyklopili 12 zl 18 kr mýta a pak počali s hausírnictvím. Jsouce jím zaneprázdněni, nenadáli se, kdo za nimi přišel do bytu, a teprve po návratu se dověděli o návštěvě dvou starších cechu soustružníků a jejich inspektora Václava Dačického z Heslova. Návštěvníci zanechali obchodujícím Švýcarům málo vlídný vzkaz, že se jim, budouli někde přistiženi, zboží okamžitě poběře. Toť pěkné nadělení: uposlechli přece formanské výzvy v předpokladu, že i v Čechách vládne princip svobodného obchodu, shodný s obdobnými zásadami, platnými v Helvetii, říši a Francii, hlavně v ohledu zboží, nevyroběného tuzemskem. Prošli tudíž dodatečně o frajhandl, který jim vzhle-

dem k znamenitým vlastnostem strojku povolen. Jenže soustružníci se bránili. Vyrábějí prý stejné stříkačky, nesoucí dále, vybavené ne koženým, nýbrž měděným, vodu lépe nassávajícím ventilem, obsluhované podle velikosti jedním, nejvýše dvěma muži. Aby oběma stranám vyhověno, Švýcaři směli za slib nic více neimportovati, dovezenou zásobu rozprodati a pražským konkurentům zároveň uloženo v užitečné výrobě vodometů „kontinuúrovati“ (1.—21. IX. 1740).

Písmo kdesi praví, že první budou posledními a naopak, to však není důvodem, proč generál kapucínů P. Hartmann Brixensis zaujal konečnou partii stati, již měl po právu zahájiti. Při přehlídce materiálu bylo na tohoto čtyřiasedmdesátiletého kmeta, dohlížejícího na své řehole v Itálii, Gallii, Španihelích a celé svaté říši římské prostě zapomenuto, určen tedy pro dovětek příslušné kapitoly. Když mu císař bez překážky dovolil vísitaci duchovních bratří pražských (6. VIII. 1731), tehdy nemocný arcibiskup Ferdinand z Khünburgu, vlastníci pamět, lepší naši, neopomenul proň poslati šestispřež do Podbabý (28. VII. 1731), která generála zavezla do klášte- ra poblíže Lorety. Setrval v něm do čtvrtého srpna, načež sjel v kočáře arcipastýře k pobytu do monastýru vousatých mnichů, usedlých při malém kostele sv. Josefa na Novém Městě. Udíleje tu po čtyři dny papežské požeňání, P. Hartmann zaměřil přes Kolín a Jihlavu do Brna, ne

už v prelátské karosse, nýbrž na mezku, sledovaném soumarským, zavazadla nesoucím zvířetem téhož plemene (8. VIII. 1731). Jelikož zpráva o jiném čtvernožci nemluví, šel generálův průvod, složený ze sedmi kněží a tří fráterů různé národnosti, pěšky, dotýkaje se opánkem bosé nohy toho prachu cesty, jímž jsi a v nějž se obrátíš.

Praha, ležící na nejpohodlnější spojce mezi severem a jihem, západem a východem Evropy, mívala silný cizinecký ruch. Jeho proud snadno strhl leckoho ze zdejších rodáků a vzbudil v něm chuť ohledati vzdálený kraj, kde vládne odlišný mrav a nezvyklý kroj, přes to zprávy

o Pražáku cestujícím

se tentokráte vyskytly pořádku. Kromě nepřímých, mluvících o povinném vandru řemeslnických tovaryšů, též kumštýřů, nalezeny toliko dvě, z nichž jedna se týká terstského jarmarku, Karlem VI. loni konstituovaného (21. VIII. 1729). Počne každoročně prvního srpna, avšak zájezd království nutno k němu zprvu organisovati a zjistiti, jaké zboží je možno na trh Adrie vyvážeti. Za tím účelem posláni do Čech pp. Pertelli a de Penzoni, mimo to pražské komerční kollegium dotázáno, koho by považovalo za nejlepšího zástupce českých zájmů v istrijském hlavním městě. Jakmile přípravné práce vykonány, císař po učině-

ném návrhu jmenoval zastáncem panství koruny sv. Václava Bernarda Bullu z Bulenavy, jemuž uloženo za povinnost započítí se svou terstskou činností čtrnácte dnů před zahájením trhu a postarati se, aby prodej domácích výrobků stál za řeč. Každý, kdo do Terstu pojede, jsa mimo pas opatřen ověřeným seznamem vezeného zboží, může býti jist nejvyšší zeměpanskou milostí, osvobozující ho ode všech transitzních cel. Obzvláště by bylo vítáno, kdyby se na cestu vybrali čeští skláři. Království, slynoucí v důsledku Božího požehnání nejen vzácnou úrodností zemských plodin, nýbrž i výborností produktů „*seu artis, seu naturae*“, naváže svou účastí při novém trhu nová obchodní spojení přímo se zámořím a získá výdělky meziobchodu (30. V. 1730). Týden na to Bullovi poukázána desetizlatová denní dieta na dva měsíce předem a on jel. Kdo za ním spěchal vzápětí? Určitě tak víme zatím o kupci Placido Gialdim a ten vlastně mnoho nespěchal. Trh, jak již řečeno, počínal prvního srpna, než Gialdi, ač se chystal k dlouhé jízdě, předložil seznam zboží teprve pátého července. Textiliemi své fúry přespřihliš nezatížil, neboť naložil na ni 75 kusů pláštového „*cajku*“, devět „*traquenitu*“ a osm postavů jiných vlněných látek, nehledě k 183 pářům vlněných punčoch. Jak dlužno rozuměti druhovým označením tkanin, po tom nechť se nikdo netáže, nedostal by odpovědi.

Přibližně v touž dobu usmyslí si bývalý muž-

Radnice hradčanská.

ketýr Jan Jánský, že se také podívá za kolikeré horstvo a řeku. S pěším regimentem hraběte Seckendorffa sic promaširoval mnohou krajinu a zažil mnohou štrapácií, když ale ze služby obdankoval, zastesklo se jeho srdci po svatých místech věčného Říma, i poprosil místodržící o propouštěcí list, jenž znamenal valnou pomoc při pouti. Setrváváje v povinně děkovných bohoslužbách, čekal na dokument, až papír dostal a pak šel ke hrobům mučedníků a prestolu Kristova náměstka (1. VI. 1730). Kdo může pověděti, zda cesta šla invalidním hnátům k duhu. Snad se jim dobře šlapalo, snad ale poznaly pravdivost přísloví, že „všude dobře, doma nejlíp“, pokud ovšem

česněni živilu

neztrpčovalo peciválům život. Nejčastěji je z klidu vyrušil červený kohout, hrozící celé Praze tehdy, když se usadil na střeše jakéhos Jonáka v Podskalí. Dům vyhořel do základů, na štěstí seběhlí pomahači zabránili rozšíření ohně na sousední ohrady dřevařů. Kdyby ty byly chytly, Bůh pomoz i nešťastnému triurbu (7. I. 1731)! Velmi škodný byl požár u Vratislavů z Mitrovic poblíže kostela novoměstských voršilek (15. V. 1731), docela ošklivě to však vypadalo na Hradě, kde vzplanula střecha nad bytem dveřníka desk zemských. Hradní hejtman, pán ze Svárova, řekl, že zaplat Pán Bůh se tak nestalo v noci; obydlí je

sroubeno ze starého, dokonale vyschlého dříví, raději nebudiž pomýšleno na to, co se mohlo státi. Na všem byl vinen ten tence vyzděný komín (22. IV. 1732). Krátce potom požár úplně zničil tři domy Malé Strany, ležící proti Saskému domu (č. p. 55-III., 16. V. 1732). To bylo tenkrát, když karmelský vikář P. Ireneus od sv. Ducha tak nectně sepsul dcery sv. Terezie, sídlící u malostranského sv. Josefa, poněvaž do klauzury vpustily mužské, v čele s panem hrabětem Rothálem a malířem Janem Jiřím Schmidtem, pospíchající uliti uvolněný element.

Docela divnou obět si oheň vyhlédl při Vltavě. Od nepaměti vypínal se na rejdišti blízko vody kopec nečistot, sloužící k zisku sanytru, a ten se stal důvodem velkého zděšení. Od několika dnů bylo pozorováno, že žhne, až po týdnů stál v jednom plameni. Dvě stě mužů po třikrát dvacet čtyři hodiny usilovalo o uliti hořícího kopce, obehnaného narychlo vykopaným příkopem. Jejich zručnosti se konečně podařilo nebezpečí zažehnati, ale kouř, z místa se valící dlouho hlásal, že tuto došlo k téže udalosti jako už jednou před osmdesáti roky (22. — 30. XI. 1732).

Ač bychom mohli, více o ohních vyprávěti nebudeme, ani o knihovně, shořelé „U Myslíků“, ani o zamlčeném úderu blesku do novoměstské koleje tovarišstva Ježišova u sv. Ignáce Karlova náměstí, jenž pak měl za následek neutajený

požár kolejní věže, postavené do středu ústavního průčelí. Stejně nezajímavým by bylo líčení vichřic, z nichž jedna jediná stojí za zmínku. Srazila totiž celou střechu zámku ve Hvězdě a při tom „velká malba uvnitř, ale bez značnější škody, sražena dolů na dlažbu“. Podrobnosti o obraze neudány — bylo to snad dílo větších rozměrů, vynesené na půdu letohradu a tam uložené, či odkryt povětrným vanem i některý pokoj, kol dokola vyložený pomalovaným plátnem, jaké dodnes zdobí velkou světnici svatoštěpánské fary (28. II. 1734)? Vzedmutá voda taktéž dovedla potrápiti. Tak pod Karlovým mostem utrhla od císařského, tam zakotveného a ze čtyřiceti tabulí složeného voru více než polovinu a odnášela ji po proudu. Zaměstnanci staroměstských náplavek, přispěchavší na loďkách, dostihli odplavené dříví, určené pro potřebu Hradu, nedaleko kaple sv. Maří Magdaleny pod Letnou. Šťastně je dostali přes novoměstské jezy, ale pod nimi upadli do nového nebezpečí. Holešovičtí, též bubenští rybáři, nic se neohlížejíce na královské znamení, jímž drva označena, uplatňovali násilou své právo na vrak. Křičíce, že se starého čerta starají o potentátovo signum, rozebrali jednoduše sedmnáct tabulí, což po Dienebierově udání ovšem nezůstalo bez trestu (7.—10. VII. 1730). Rybářské násilnictvo tvoří přechod

k vyjádřením.

Nechť žijící potomci rodu Deymů prominou, dočtou-li se nyní znovu o nezkrotné přirozenosti svých předků, hájících se svémocně. Bodejť by se Karel Deym nedohřál, když mu hrabě Filip Hartmann z Klarštejnu chodil za ženou. A kdyby jen chodil! Klarštejn dostal dopis, podepsaný „nejmenovaným čekatelem krve“, z něhož je nad slunce jasněji vidno, že věc byla mnohem horší. Pisatel byl jel za adresátem, tou ztracenou kanalií, a jeho — S. V. — kurvou, bohužel jich nikde nedostihl, byť Hartmann se s cizoložnou po tři dny ve svém útulku „divertíroval“. Červená musí téci, jeden z obou soků musí zůstat na místě bradou vzhůru, i kdyby pronásledovatel měl za soupeřem jíti kraj světa a byl pro spáchaný čin za živa oběšen. Jak tu Marie Anna svobodná paní z Wunšviců, sestra svůdce, neměla schnouti strachem o bratra, kterého raději nepouštěla z domu, dokud uražený manžel neodjede z Prahy. Jen aby ten odjezd nebyl předstírán (21.—24. VII. 1732)! Také Václav Adaukt Deym měl polízanou skrzevá děvče. Urazil barona Bernardina Vraždu a jeho frajli švagrovou, načež poseděl v domácím vězení, z něhož nepropuštěn, dokud o vrácení svobody nepožádal. Vražda, taktéž nuceně sedící u rodinného krbu, ho svou prosbou předešel (26.—30. VI. 1733).

Proč jen jsou lidé na sebe jako sršáni! Musel Antonín Neterda, zaměstnaný v pivovare Michala Václava Bláhy, praštiti lehnkočím Adama Langa, vezoucího valdštejského kaplana P. Grosse, drankem čili pacholátkem neboli sochorem, užívaným při piva vaření, po ruce? Však on Lang v Tomášské ulici nenarazil na Neterdovu káru schválně (1. XII. 1729). Sladovník, odsouzený na tři měsíce k šancovní práci, zavřen přes zimu, kdy se nestaví, v malostranské šatlavě. Surovec, pravící o sobě, že je ze všech sladáků tím nejsmutnějším, usilovně prosil, aby byl propuštěn, vždyť v arestu poměl dosti hladu, neméně zimy, a šlechta, pečující dobrotivě o uvězněné, za něho zaplatila odškodné, Langovi dlužné. Ať tedy táhne po přísném napomenutí městským hejtnanem a slibu nikdy více se nedopustiti (3. IV. 1730).

Deymům pro útěchu budou nyní vybráni aristokraté, kteří se rádi rvali, nic se neohlížejíce na urozenost, jim vlastní, a společenské formy, k nimž od malička vychováváni. Zlovůli takového zakusil Jindřich Václav Běšín z Běšin. Nemysle na nic zlého, vešel k odpolední bohoslužbě do kostela sv. Jakuba a zůstal státi nedaleko kletka, do něhož se byly uchýlily ovdovělá paní z Hieserlů a paní Rabenhauptová ze Suché, rozená z Franchimontu. S vroucnou zbožností odříkával litanie, bije se v prsa, když od oltáře kněz žehnal monstranci, a nepřijemně nesl vy-

rušení, způsobené Janem Maxmiliánem Preyem z Geisselberku a Funkelštejnu. Pány nepojila bližší známost, tím méně důvěrná, proč se v duchu podivoval, proč se ho Prey táže: „Pane z Běšín, jak se vám vede? Žijete vesele?“ Odpověděl, že dobře, nad čímž tazatel vyjádřil svou spokojenost a poodstoupil. Po požechnání hrabě Ignác Millesimo nabídl rámě Hieserlové, Běšín Rabenhauptce, aby dovedli dámy ke kočárům. Dospěv se svou k oltáři, kde je vystaven zázračný obraz svatojakubský, promlouval dvorně k vyprovázené, když v tom Prey vedral se mezi něho a svobodnou paní, kterou prý povede sám, je to jeho dáma. Na výtku nenáležitého, v kostele nechvalitebného mravu Prey vydral křehotinku násilou z podpaždí napadeného, takže ona, celá polekaná, vykřikla: „Ježíš Maria, co je tohle za manýru! Ouvé, moje ruka!“ Běšín, nechtěje způsobiti v posvěcené prostoře ještě větší skandál, přiřekl násilníku, aby si to zapamatoval, on už bude věděti, kde ho naléztí. U dveří chrámu mohli dojít k osklivější scéně, Prey tam čekal s obnaženým kordem, než rozvážlivější Běšín mu domluvil a odjel (7. I. 1730). Z potříkrálové příhody je vidno, že svatyně nebývala výhradně prostředím modliteb, ale také společenským shromaždištěm a potom: nejednalo se tu zřejmě o dostaveníčko dvou párků, pokažené odmítnutím ctitelem?

Václav Josef Chanovský z Langendorfu tak-

těž poseděl v domácím arestu, poněvadž měl chod na kordy, zdánlivě nekrvavý, s Karlem Mladotou ze Šolopisk, fendrychem od regimentu Lichtenštejn (3.—6. II. 1730), kdežto filosof Filip Felder z Feldeku již v mladých letech získal zkušenost, že predikát není za všech okolností zárukou povinného respektu k pánu stavu. Podle stízných slov matky Ludoviky šel sedmnáctiletý student ke svému repetitoru. Nespěchal, nýbrž coural se za vlahého dubnového večera po Dobytcím trhu a bylo mu příjemnou zábyvkou, když u novoměstského rathouzu shlédl nějakou melu. Jsa zvědav, co se tam děje, zůstal státi. Chvilí okouněl na tahačku mezi vojáky strážnice a studenty, odehrávající se na prostoře mezi radnicí a „underlákem“ čili slanečkovou boudou. Jeho přítomnost asi nebyla z nejnevinnějších, jinak by mu pan primátor Josef Sedeler sotva byl nadával a třikráte srazil klobouk. Tím vším — copak je Felder nějakým podezřelým uředníkem! — a potrhaným červeným pláštěm uražena rytířská důstojnost mladíkova a matka žádá o satisfakci. Bodejť, pan primátor, rozhánějící vlastnoručně lid, srotírovaný tumultem, měl čas na zjišťování totožnosti výrostka, předšedšího pod trestající ruku hlavy obce. Nu, zlé následky z toho nepojdou, však on městský hejtmán, osvícený Jan Václav hrabě Lassaga Paradis, věc po dobrém srovná a napraví uraženou stavovskou čest (26. IV.—11. V. 1730).

Rozladěním skončila večerní sešlost kavalírů u kupce Placida Gilda, při níž došlo k rozmíске mezi Karlem Leopoldem Příchovským z Příchovic a baronem Rašínem z Riesenburka, fendrychem u temu Otokara Starhemberga. Páni mysleli, že dosáhnou narovnaní mezi sebou jedině rejtharským soubojem na koních, Lassaga Paradis však Příchovského zavřel a bylo po rytířském mejdanu. Pustil ho teprve po slibu protivníků, že pustí mimo sebe úmysl pustiti si navzájem žilou (19.—20. V. 1732). František Mladota ze Solopisk zase měl nějakou kontroverzi s Janem Suchánkem, řezníkem a měšťanem Nového Města, kdy poctivý řemeslník utrpěl škodu na vlastních kostech. Jsa chud, neměl prostředků započítí proces s personou vyššího stavu, poprosil tedy, chtěje dojítí práva, o přiděl právního přítele, nejraději p. Kocha (8. VII. 1734).

Modrokrevným nijak nesloužil ke cti Jan Jakub Štych ze Šteinburku, než na jeho omluvu budiž hned předem prohlášeno, že měl o kolečko více. Nebylo konečně nadměrnou ostudou, neplatil-li staroměstskému krejčímu Janu Davidovi třikráte vypomenutý dluh pětadvaceti zlatek (19. II. 1733), mnohem horší aféru měl s Leopoldem hrabětem Paarem. Ten vyměnil od hraběte Mitrovského figurantního koně, kterého poslal po svém pojezdčíku toskánskému hudebníku Cecchinimu darem. Sluha neznal muzikanta, bydlícího v Krocínském domě na Staroměstském

rynku, i vypytał se po něm. Štych, slyše to, prohlásil o sobě, že on je hledaným, a přijal dar, určený jinému. Koně ovšem nepodržel, nýbrž ho zašantročil někam na venkov. Se stejnou nepoctivostí koňského handlíře počínal si vůči Ferdinandu Michnovi z Vacinova, pročež pánova podnikavost skončila ve věznici staroměstské radnice, odkud Štych, nadmíru furiosus a „mente captus“, prý vyhrožuje Paarovi i Mitrovskému. Pronásledování potrhých je těžko se ubrániti, kavalírům jako vrchnostem nesluší jednat s bláznem, ať úřady opatří jejich ohroženou bezpečnost. Oba aristokraté měli zbytečné strachy, vždyť šetřením nezjištěno ani jedno výhružné slovo Štychovo (18. VI.—9. VII. 1733).

Když erbovníci taktó vyvádějí, co chcete od sprostého Jana Záhuňského, kuchaře v domku pod klášterem sv. Jiří. U něho se nejedná výhradně o nenáležitě muziky, na než nejdůstojnější kanovník Langhoff častěji vedl stížnost, že v hostinci Záhuňského, též Záhaňského, muzikáři vyhrávají na velké dudy a housle nezřídka do druhé hodiny po půlnoci a ráno ve čtyři kumpáni kuchaře už zase tropí rámus. Pro bezohledné „strepitum“ amplissimus nikdy nemůže pořádně nastudovati kázání. Záhuňský byl divně výtržný pták. Nábožné slečně Rothenbachové vylál „šmajsfrajlí“, deskového registrátora Jana Františka Bernarda Skrintze pronásledoval pustými nadávkami od sv. Víta přes Vladislavský

sál ke vchodu desek, nejinak registrátora Josefa Gallehea. Po Hromnicích, když užrali hosté kuchtíka nešli na mši, praskla hradnímu hejtmantu trpělivost. Od čeho by byla císařská instrukce netrpěti na Hradě muzik, tumultů a jiných extravagantií! Dneškem počínaje střelci dohlédnou na zahuňský podnik, ale jeho majitel se strážníků nebál a volal na ně „šmajskerlové, tady nemáte co pohledávati, pojdte dovnitř, máte-li kuráž“. Pětkrát hejtmanem předvolán, pětkrát nepřišel, nakonec bylo nutno ho sebrati a poslati k hospodáři Bílé věže. Vyspav u něho opici, kuchař přijal ke kocovině dosavadního, asi desetidenního vězení tři dny navrch. Kdyby se nepolepšil, bude přinucen prodati svůj hradní domek a opustiti obvod residence (6.—16. III. 1730).

Že by docela i svatojanský poutník dovedl ztropiti exces? Ano, i takový nalezen, jenže černínský poddaný Kryštof Vobořil, pocházející z Velkých Černic, zaň nemohl. Matka ho přivedla ke světcovu hrobu, v naději na zázračné zproštění syna od občasné propukajícího běsnění, kdy bylo nutno Kryštůfka poutati a pouštěti mu žilou. Prvou výtržnost způsobil o nepomuckém svátku, kdy v katedrální kapli Valdštejnův synek zmlátil neznámého pána, prý ze strachu, aby jím nezbodnut. Den na to, jsa trochu napilý, strhl parohy, zdobící zeď hostícího šenkovny, a chystal se k jejich oběti u hrobu

mučedníka zpovědního tajemství. Vyběhnuv s jelení zbraní na vrchol svatovítské věže, mlátil trofej nején do hodinových cymbálů, nýbrž také do těl hradního správce, střelců a proboštského sluhy, přispěchavších za bláznem. Zuřivec, po velké námaze svázaný, sveden s nebezpečím života do střelecké strážnice a vydán hejtmanu žateckého kraje s rozkazem napříště se ničeho podobného nedopouštěti (19. V. 1731).

Člověk není doopravdy nikdy jist před zlobou spolubližních a malostranský kominík Jan Václav Demartini se zbytečně neobával tuláka Baltazara Modiniho, vykázaného z Itálie. Bandit courá po Praze, vyzbrojen dýkou a dvěma tercerolly, s úmyslem ohroziti mestkomína na životě. Před časem se sice zavázal býti do tří dnů prázden „matky měst“, slova však nedodržel a Martini má strach opustiti dům nebo jeti za kominářskou prací na venek. Snad magistrát Menšího Města vyhověl přijatému rozkazu a opatřil mestkomína před hrozcími bambitkami signora Modiniho (20. V.—5. VI. 1732).

Nejhůře ze všech trpěli mravní zvlčilostí hostinští. Za všechny prozradí těžkost údělu paní Marie, choť myslivce Ferdinanda Dolanského, jež šenkovala v Nekázance „u Casanovů“ (č. p. 882-II.). Kol desáté hodiny večerní ulehla se třemi krajankami na podlahu hostěnice, jsouc ráda, že má rušný den za sebou. Z polospánku vyrušily ji rány, vedené do dřeva okenice, to jak

šprachmajstr a lokaj Jan Schlosser „mocně na dům tlaukl“, domáhaje se vstupu. Aby byl od něho pokoj, otevřela nočnímu ptáku. Schlosser vešel ve společnosti jiného lokaje a hned se hrnul k ženským, které, když se mu neubráníly, volaly na šenkýřčina manžela „pane stregcze, czo gest to za Swiniaka, nenechá nás s pokogem a ssahá nám pod suknie.“ Z toho povstala rvačka, z níž Schlosser, narozený v Piessenu nedaleko Luxemburku, vyšel jako dočasný vítěz. Posekal šenkýřku i „pana stregcze“, poněvadž pak jeho vpád do domu, slynoucího podle údaje novoměstského hejtmánství kurevniectvím, znamenal přečin těžšího kvaltu, odevzdán apelacím (19. XII. 1734—18. I. 1735).

Vítanou příležitostí k pouličnímu sběhu poskytl baron Vunšvic, když nechal sebrati svého lokaje Františka Poláka. Zatčeného se zastalo několik lékárnických pomocníků, volajících na velitele stráže: „Tobě, šelmo taškářská, dobrej vejprask, toho pána zastřelit a se chlapem do kláštera!“ Tím posledním mínili asyl fantiškánů u P. Marie Sněžné, projevující zmínkou o pánu sociální cit a solidaritu (23. IX. a 3. X. 1735).

Stejně rádi se rvali vojáci, okamžitě tasící zbraň, jako ten verbíř od Wurmbrandtského pluku. Usekl ševcovskému tovaryši při hádce dva prsty pravé ruky (10. IV. 1730). Militární osoby vždycky držely svorně proti těm, kdož nenosili dvojího sukna. Stačilo, dal-li opilec,

vpadnuvši do hospody „U Cisařských“ (č. p. 832-II.), najevo úmysl, státi se vojínem a už se ho budoucí druhové tak energicky zastali, že oblehli šenk a zmlátili ševce, ohroživšího budoucího rekruta (9. VII. 1730). Kdo obstál pod mírou a přijal „aufgeld“, závdavek na žold, přihnul si ihned na kuráž a potom obtěžoval lidi, Tak si asi po prohlídce počínal též nováček Antonín Černý, což mu vyneslo notný výprask, uštědřený holí hejtmána březanského velkostatku Antonína Röhrla (29. XII. 1732).

Smutným zjevem bylo, rvali-li se studenti. U nich by se dalo předpokládati, že sentence mudrečů nebo poznatky o souladu, vládnoucím ve hvězdných sférách všehomíra, zjemnily jejich náтуру, ale kdepak! Dvojí sukno nemohli ani cítit, jak ukázali žáci Jan Haydl a Jan Kennert. Jdouce kolem strážnice na Václavském náměstí a shlédnuvše před ní dva mušketýry od Sickingen, Václava Popelku a Tomáše Štěpána, počali je ihned traktírovati tvrdými úslovími. Mušketýři osvědčili nezvyklou zdrženlivost a mlčeli, ba kaprál žákům dokonce dobrotivě domlouval. Jelikož adepti věd nepřestali Martovy syny

Dům „U Cisařských“ na Václavském nám.

ustěpkovati, nýbrž tasili poboční zbraň a chystali násilnosti, sebrání. Srocený lid, popuzovaný „scabiosními“ řečmi logicusa Vojtěcha Weiserta, byl by strážníci málem demoloval, pročež primátor Josef Sedeler viděl se nucena zesílit osazenstvo vachcimry městskými gardami, staženými od bran, čímž tumult ututlán. Sebrané mládence vstrčila Jeho Magnificence, pan rektor vysokého učení JUDr. Václav Neumann z Pucholce, do universitního kurníku (26. IV. 1730).

Žákovská nevázanost se špatně vyplatila v jedné masopustní neděli „U zlatého soudku“, aniž by bylo zjevno, zda zpráva míní ten ve Spálené ulici či Ostrovní (č. p. 96 a 126-II.). Pod jeho znamením klidně popíjel krejčí Antonín Pohl. I jemu se studenti nepěkně posmívali, načež se podroušeného mistra jehly ujal jakýs Knechtl. Ochránci dáno za odpověď, že je oslem, dvakrát vyklouzlým z kutny. Knechtl si urážku nenechal líbiti a chytil se s Josefem Flechtnerem, slovo dalo slovo a už si rvali vzájemně paruky. Hostinský Jan Jiří Kretschmer, vida, k čemu se schyluje, povolal stráž. Její příchod způsobil pravidelný boj, v němž zastřelen student Karel Siessmuth ze slezského Frankenšteinu a jedenáct výtržníků zatčeno (23. II. 1731).

Učená mládež měla hlavně spadeno na obyvatelstvo páté čtvrti, posluhujíc mu na svatohavel-

ském tandlmarku ranami, házeným kamením a strháváním klobouků, več si velmi stěžovali starší obce, již budoucnost nazve Josefovem (2. I. 1731). Její zástupci brzo na to činí úřady pozorny na mladíky karolinských poslucháren, že v těchto bezvýdělečných časech a málo oživených ulicích přepadají příslušníky obce v obci, řezající jim pláště dlouhými noži a mlátíce do nich klacky. Obojí zbraň prý nosí poschovánu pod pláští (27. III. 1732).

Místodržící, dobře vědouce, že mnohý tumult pochází od spadonistů, zakázali v předchozím desetiletí jak nošení, tak výrobu poboční zbraně, zvané spadonem nebo espadonem, proto však nezabránili surovostem, jichž jevištěm bývaly šermírny. V jedné z nich, usazené nedaleko sv. Jindřicha v domě „U Trojice“ (č. p. 898-II.), bradýř Václav Bahr dokonale zřídil parukářského tovaryše Jana Blaska, jenž nikdy více nedosáhne původní zdravoty, pročež Bahrovi obstaveno kvůli náhradě těch pět stovek, pojištěných proň na majetku hraběte Pöttinga (30. V.—6. VI. 1730). Snad pro tuto událost místodržitelé dopsali městským hejtmanům o společnosti spadonistů, způsobujících noční turbace. Náleží k ní Ignác Svoboda, vulgo Vovčák, František Czych, mladý Geyer a Karas, kteří nedělního nebo svátečního času chodí po ulicích, napadají chodce a spadonují je (25. VIII. 1730). Podobní surovci lehkou spášou

alocin,

pochodící ze živné půdy lehkomyšlného života, kde se mu nejlépe daří. Že ne? Historka juris licenciáta Jana Petra Mikana, syndika a notáře university, staniž se důkazem, že skutečně je to lehká mysl, odkud vyvěrá všechno zlo. Notář bydlíval na rohu Platnéřské ulice a Linhartského náměstí pod domovním znamením „Zlatého čápa“ (č. p. 114-I.), nebyl to však tento pták, kdo před jeho dveře položil děcko, přibližně tříměsíční. To učinila nějaká krkavčí matka. Uvědomiv si učiněnou mu nečest, Mikan ohlásil ji primátoru Janu Kašparu Prandtovi, který odmítl se děcka ujati. To nepřísluší obci, nýbrž fundacím, k tomu určeným, pročež dítě odevzdáno inspektoru vlašského špitálu Bernardu Bullovi z Bullenavy. Než i špitál se zdráhal vyhověti a jeho filipika k císaři i místodržícím proti verdiktu dvorské komory, je nejlepším dokladem povětrné etnosti, v Praze vládnoucí. Jak má špitál přijmouti všechna odkládaná děcka, když mnohdy jich v jediném týdnu nalezne u svých dveří až osm? Ženské, oddané laryňskému lotrovství, spoléhají na dobročinnost ústavu, neměně ti, kdož lační po tělesném hříchu, se slezají v hospodách, připravujících necudám snadnou možnost úlovku. Dobré by bylo vzíti svobodné těhotenství pod dohled, aby si od útěžku nepomáhalo a děti se nezbavovalo, jinak, prosto sta-

Před sv. Vitem 1729.

rosti o plod lůna, upadne znovu do mizerného nemravu (24. VIII. 1731).

Pražané minulosti byli náramně náchylni ke zlu a tlustá kniha o mnoha stech stránkách by nestačila vypsati záporné hodnoty jejich povah. Čtenář „Prahy Temna“ snad dosud nezapomenu na hrůzný konec neprovdané stařeny Marie Kateřiny Wickhardtové, uškrcené několik neděl před slavnostmi nepomuckého svatořečení „U dvou sloupů“ ulice Kaprovy (č. p. 47 — 1. 18. VII. 1728). Tenkrátě vrahové nedopadeni, až pojednou rada Starého Města píše vládě země, že v saském Lauensteinu sedí Marie Anna Ulbrichtová, přiznavší se k vraždě staré panny. Nejen Praze co místě činu, ale celému království záleží na potrestání zločinu „in loco delicti“ a výslechu vinnice ohledně pomahačů při zlém skutku, rada prosí tudíž o přípis saským držitelům moci, aby nebránili městským vojákům, vyslaným do Lauenšteinu, v eskortaci vražedkyně k Vltavě (24. I. 1730). Převoz Ulbrichtové se vyplatil, neboť prozradila, kdo jí při přepadu pomáhal. Byla to valdštejská poddaná Ludmila Emerlingová ze vsi Střelné na Duchcovsku, plavá a červenolící dívka necelých sedmnácti jar, silná v prsou a se zdravými zuby. Proces proti oběma přerušen porodem a šestinedělím Ulbrichtové, jejíž děcko zase odevzdáno špitálu Vlašské ulice, a když dokonán, tu vražedkyně vyvedeny před dům činu, kde kat jim po-

pálil levou paži rozžhavenými kleštěmi. V bolestech doprovozeny na popraviště před Horskou branou a tam po useknutí pravé ruky zkráceny o hlavu. Těla zakopána pod šibenici, nad hrobem pak vystaveny tlící části, od trupů oddělené (11. X. 1730).

Jindy Praha zbavila života zlosyny, zhřešivší sice mimo ohradu městských zdí, ale zde po vynešení apelačního ortele ztrestané, jako tomu bylo s kočím Matyášem Drozdem, kovářem Pavlem Marešem a jeho synem Janem, kteří v Pavlově zavraždili Ignáce Josefa Zahrádku z Eulensfelsu. Smrt si neodbyli prostě. Všichni tři zlámáni kolem a vystaveni na popravním místě, když kat byl dříve uštkl Drozda a mladého Mareše žhavými kleštěmi na pravé straně prsou. Pavlu Marešovi, poněvadž nepřiložil ruky k smrtonosnému dílu, nýbrž stál při něm pouze na vartě, trochu polehčeno. Sežehnutí bylo mu sleveno, za to vyvlečen na popraviště na volské kůži (30. IV. 1730). Týnský farář Hammerschmid, zaznamenávající v říjnu, nejbliže příštím, konec těch, kdož při pavlovském mordu pomáhali (24. X.), nebyl o události tak dobře poučen jako hradčanští kapucíni. Ti se zajímali o Zahrádkovo bezživost kvůli svému budějovickému spolubratru páteru Antonínu, jenž byl bratrem ubitého, pročež do svých annálů zanesli, že s vrahy byla spojena i choť pána z Eulensfelsu, která zemřela až po čtyřiařiceti letech nejen

v okovech žaláře, ale i v poutech zatemnělého ducha.

Docela zbytečnou bujností zprovozen se světa student Jan Čuch. Kdyby na Malém rynečku nebyl před hospodou „U tři mečů“ zloajně pokřikoval na dva kolemjdoucí mužské, mohl v slzavém údolí setrvati déle. Takto při souboji zboden, aniž ho medické umění dovedlo zachovati pro budoucno (26. V. 1732, č. p. 6—I.).

Snadněji než vraždou si lidé obtěžovali svědomí krádežemi, jež oproti krvavému činu mají velkou přednost: stop bývá méně a práce, spojená s případným odklizením mrtvoly, odpadá. Proto majetek zcizován, kdykoliv poberta zjistil příhodný okamžik. Z velkého počtu zlodějů vybrání za představitele nekalého řemesla dva, z nichž Karel Reiff, upadlý v podezření z krádeže vědy, je zajímavějším. Učil se lékárnictví v apatyce Josefa Ignáce Seyferta „U černého orla“ (č. p. 203-III.), jenž učně žaloval u akademického senátu. Kluk prý sebral s jeho stolu různá arkana, třebaš mrtvicové pilulky nebožtíka Mudra Löwa z Erlsfeldu, jichž tajemství koupeno za množství peněz, dále recepta, jaká má každý apotečník pod závěrou, nedávaje do nich nahlédnouti pomocníkům, a také vzácné knihy. Vysoké učení jmenovalo vyšetřujícími komisaři věci profesory Jindřicha Petra Proithausena spolu s Ph. et. Mudrem Janem Jakubem Geelhausenem a ti chtěli věděti dvoje: jednak,

kobovou — všichni jsou pověstni svou lehkovázností (9. VII. 1737). Nepolepší-li manýry, přivedou se jednou do žaláře a tam nebývá veselo. Na jeho podlaze leží mnoho nemocných, kterých novoměstský fysik MUDr. Karel Kniepanďl dosti účinně neléčí. Nedostatek zájmu o nesvobodné a neplatící pacienty mu nebudiž vytýkán. Nikdy je nepřivede k dokonalému zdraví a při nejlepší vůli také nemůže, neboť vězeňská dotace na léky, novoměstskou obcí povolená, je naprosto nedostatečná (11. VII. 1730). Na Starém Městě není o žalařované o nic lépe postaráno. Jsou namačkáni ve smradlavé kobce, pravém to pařeníšti nemocí, a tak malé, že delikventi, spáchavší společný přečin, nemohou býti od sebe odděleni ani tehdy, dokud trvají jejich výslechy. Jak často pak v podzemí radnice smlouvají výpovědi (28. II. 1732). Nemyslete, že Hrad poskytoval arestantům více komfortu, vždyť pán ze Schmilína, sedící v Bílé věži, nepřestával toužit na kouřící kamna, jež nedopouštěla ani, aby četl, ani se modlil. Zima je přede dveřmi. Nedojde-li k včasné nápravě, vězeň utrpí, jakmile u něho začnou topiti, úplnou zkázu těla (18. IX. 1732). Ale to vše jsou maličkosti oproti tomu, co čekalo v kriminále na Marii Josefu Khorlovou. Když minulého pondělka o deváté večerní ji přistihli, že na krechtách pod klášterem křižovníků se oddává tělesnému skutku v ostudné posituře, dodali provinilou do blízkého pracov-

ního domu. Ženskou, na mol zpitou, ponechali přes noc v klidu, ráno ji poslali do práce a teprve o jedné po poledni dostala obvyklý „willkom“, t. j. lehkým ženským karabáčem osmnáct ran přes šňcrovačku a sedm citelnějších na zadek. Když si odbyla vítací výprask, poslána znovu na práci, jenže ona prohlásila, že dříví řezati nebude, a proto posazena za neposlušnost do klády, v níž zakrátko a přes rychlou pomoc padoucnícovou lektvardou zemřela. Tělesný trest nezpůsobil smrti, což prokázala pitva mrtvoly MUDrem Samuelem Globicem z Budčina a dvěma chirurgy, a Khorlová sem vřazena toliko proto, aby nevěřící přesvědčila, že v base nebývá blaze (13.—16. VIII. 1736).

Rozhodně zdravějším je zdržeti se všeho, co přivádí člověka do styku s bohyňi se zavázanýma očima. Sledující tento cíl, raději nečarujte, aby vás P. Řehoř Vodička, křižovnícký administrátor chudobince, neudal jako Jana Procházku, správce téhož ústavu, chovajícího u sebe modlitbu ke sv. Christoforu a sedmnáct prkýnek s napsanými na ně sv. jmény, vesměs to prostředky pro navázání styků s bytostmi nadpřirozených povah (6. II. 1730). Naleznete-li poklad — stalo se tak právě teď v domě Řeznické ulice, náležejícím Kateřině Zelenkové (prosinec 1738) — tu ho nezatajete a postupte polovinu majetníku pozemku, jinak se vám povede špatně. Když už se něčeho dopustíte, tu následujte pří-

kladu vojáka Františka Ludwiga a požádejte některý klášter o útulek, kam světská moc za vámi nesmí. Ovšem, kapucínský provinciál P. Colomannus ho nechtěl vpustiti do asylu Lorety, ale slitoval se nad ním, uslyšev, že voják uprchl od Herbersteinského regimentu, do jehož kábatu vstrčen verbířským násilím. S povolením konsistoře Ludwig strávil v klášteře asi tři neděle, potom se mu však posvátný mír klaustera, do něhož občas zalehly z chóru vzdáleností tlumené hlasy, odříkávající modlitby matutina nebo kompletoria, znechutil. Ukradnuv kapucínskému podomku části výbavy, nutné pro nastávající pouť na svobodě, utekl. Ne daleko, jenom k domu loretánských muzikantů, kde znovu chycen (27. VII.—17. VIII. 1731). Teď sezná, že provinilého čeká zlý los, o mnoho horší osudu

němě tváře,

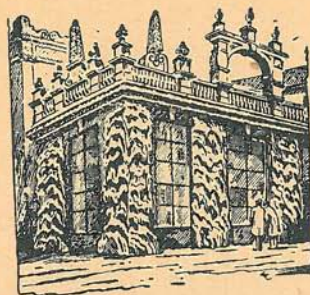
pečlivě pěstěné ve stájích nebo rovnou v příbytcích. Ta, dávajíc užitek nebo jsouc známkou přepychu boháče, je vzácnější člověka, který je vždycky lacinější a někdy i zadarmo. Rozhodně dražšími byli vlašští vraní čtyřspřežního „zugu“ hraběte Filipa Josefa Gallase, s nimiž kočí Matěj Muss jel pro pána. Pojednou — bylo to u hradčanského radnice — vběhl kočáru do cesty velký pes zemlové barvy, slyšící na jméno Gutta, patřící řezníku Václavu Ungherovi, po případě

jeho matce Benigně, a vrhl se po dvakráte na jednoho z vraníků. Nedosti na tom, že zvlčilec potrhál čabakovitou přikryku z tygří kůže, on urval karossiera též na prsou a nohách, takže ho nutno ze zkažené čtyřspřeže vyřaditi, jeť podle svědectví kovářů Karla Gräbra a Františka Benedikta Glücka naprosto k nepotřebě. Na základě neštěstí ve staroměstských koticích, kde dva engličtí hafani pokousali chlapce, bylo už jednou vydáno nařízení držeti psy pod závěrou (11. VII. 1727). Poněvadž Ungherové, matka se synem, paragrafům tohoto rozkazu nevyhověli, potrestáni padesátizlatovou pokutou (18. XI. až 30. XII. 1734), bohužel výstraha, jak tomu obvykle bývá, mnoho nepomohla. Místodržící jsou znovu nuceni jednati o psech, cvičených ke štvanicím koní. Takovým zakazují svobodu, aby nedošlo k nové nehodě, jaká potkala gallasovský „zug“ (3. II. 1739). Když ani tohle nepřineslo kýženého výsledku, fysikové trojměstí — MUDři Globic, Antonín Rings a František Groner — opětovně upozorňují na zlovyk volného pobíhání psů bez dozoru majitele. Nikdo neví, zda ten čtvernožec, ochomejtající se kolem patníků a nároží, netrpí vzteklinou čili hydrofobií, nemocí to na výsost nebezpečnou, pročež hejtmané čtvrtí narychlo upozorní vyšší stavy, aby svoje amidory, opatřené obojkem, drželi doma, jinak jim je pohodný Daniel Leischner nebo jeho syn Martin potlučou. Též magistráty oznámí občan-

stvu, že bude obnovena stará praktika sbírat psy, nemající obojku (29. III. 1740). Dobře tak, už v zájmu koní, jichž ušlechtilé plemeno stojí v leckterés panské stáji. Jaká škoda by nastala, kdyby zkaženy ty dvě čtyřspréže černohnědých valachů španělské krve, které hrabě Leopold Salm poslal odtud za svým bratrem Františkem, biskupem v Tournai, do Štrasburku. K Rýnu je hnali kovář Ondřej Karel Städter, rozený v Pasově, kočí Šimon Wildt a forajtr Mates Wurm (27. III. 1736).

Kůň a pes neuspokojovali zplna panskou potřebu přepychu. Do pohnutého rámce barokní skvostnosti zapadl o nic méně nádherný, jakož i zjevem a chováním stejně barokní „indiánský havran anebo kakatuš“, po česku zvaný papouškem, ať to byl sněhobílý, velmi vztekly kakadu se sírově žlutou chocholkou, jablkově zelený amazon, mající perutě proložené červenými peříčky, či ostrým zbarvením svítící ara. Ven, do parku paláce, vysazován páv, zářící kovově lesklou modří a zelení. Neprocházel se toliko po pěšinkách sadu nebo na podprsnících zahradních teras, nýbrž vylétal vysoko na hřebeny střech. Odtamtud křičel protivným hlasem, dokud stížnost malostranského Jana Jindřicha Krätschmera (2. VI. 1740) nevyvolala místodržitelský rozkaz přistříhnouti bažantovitým, z Přední Indie pochodicím ptákům křídla (12. IX. 1740). Od té doby pávové zůstávali při zemi a svým

skřekem méně rušili ranní spánek malých dětí, šestinedělek a osob, stížených břemenem věku. Čím panská nádherymilovnost vnašela štěbetavý ruch do velkých voliér, zachovaných u Vrtbů a Valdštýnů, toho nevíme. Snad

Voliéra v zahradě Vadvlštejnů.

jenom domácím ptactvem, pod jehož těkavým poletuštívím si vykračoval zlatý nebo stříbrný bažant, co do skvělého ústroje příbuzný kavalírům osmnáctého století, občas tam snad vpraven vzácný opeřenec, vylíhlý pod sluneční výhni exotického kraje. V museích, snesených mimo vlast, nalezlo zvědavé oko tu a tam portrét urozené dámy či modrokrevných dětí, hrajících si s opičkou nebo černouškem, nepovažovaným tak docela za lidského tvora a stavěným spíše na roveň kočkodanu, zda však též pražské aristokratky jich užívaly co přepyšné hračky, těžko říci, byť to nebylo nepravděpodobné.

Z užitkových zvířat tu pěstována prasata, jichž chov zavedla na Starém Městě poblíže Vltavy Jana Zpěváčková. Myslila, že v té odlehlé končině, kde bude chovatelskou činnost provozovati výhradně zimního času, nikoho nepohorší smra-

dem a nečistotou sádelnatých čtvernožců, než místodržitelé jí toho nestrpěli (23.—27. III. 1733). Bývalo pravidlem, že v mnohém dvorku kdákaly slepice či zabučela kráva. Úřední spisy, kterých použito, se nikde nezmínily ani o kurovitých, ani o živé hovězině, než byly-li kokošky držány u malostranských karmelitek, k nimž za obležení Prahy Marií Terezií paní z Textoru postavila též dvě uchráněné stračky (1742), pak není důvodu spatřovati v nich ojedinělý případ, vždyť mlékodárné držány kravařsky a ve vnitřním městě ještě několik let, následujících po prvé světové válce. Poslední dojeny v kravině Kateřinské ulice (č. p. 467-II.). Jak přepychových, tak užitečných tvorů bylo nad míru třeba, jakmile došlo

ke slavnostem,

kdy jedni sloužili ke zdůraznění lesku, zatím co druhí, chutně upraveni kuchtíky, kladení na stříbrných mísách před hosty, pozvané k tabuli. Když místodržící, preláti země a mnohý příslušník stavů uváděli s vynaložením vši možné nádhery nového arcibiskupa Daniela Josefa Mayera z Mayernů do Prahy, tehdy vyrukovali s potahy padesáti kočárů a po zítřejší sláve intronisace, držené v přítomnosti dvaceti šesti infulovaných, jistě zasedli k hostině, potvrzující

pravdivost sentence, již odstavec zahájen (6. a 7. IX. 1732).

Poněkud jinak ovšem vypadala instalace medicinského a právníckého profesora na universi. Podle 47. folia „ex libro Juramentorum, Promotionum etc.“ fakulta, nechavši minouti tři dny od pozvání, k instalaci učiněného, dala se o deváté hodině a za zvuku břeskných intrád uvésti dvěma pedely, nesoucími rektorské a děkanské žezlo, do stal velkého karolínského auditoria. Uvelebivše se v nich, poslechli universitního syndika, předčítajícího císařské jmenování, doprovázené místodržitelským dekretem, načež kandidát, ozdobený všemi odznaky nové důstojnosti a zase doprovázený pedelem, po prvé usedl za katedru, odkud, ne už „instalandus“, ale „instalatus“, poděkoval vládci a proslovil před kolegy prvou lekcí (14. I. 1732).

Každá slavnost je něčím na způsob divadelní hry, která, aniž by měla v úmyslu lháti, líčí skutečnost či její obdobu, přibarvujíc ji vzcnými tirádami zmnožených citů a zdůrazňujíc je. Poslušna těchto zásad, Praha uchystala vjezd nového nejvyššího purkrabí Jana Arnošta Antonína hraběte ze Schaffgotschů formou výpravného kusu, při čemž se trochu přetvařovala (15. X. 1736). Ne snad že by ho ve svých zdech byla nerada viděla, Bůh uchovej, vždyť pána vítala docela srdečně. Její neupřímnost, lze-li o ní vůbec mluvit, vyrůstala z okolnosti, že

město, kde hrabě měškal již po jedenáct dnů, se tvářilo, jako by o něm nevědělo a teprve dnes bralo jeho přítomnost na vědomí.

Ano, v dnešní svátek sv. Terezie, oslaví muž, po králi první v zemi, vstup do stovčezatého města, odkud mocně a zároveň dobrotivě povládně povodím Vltavy a Labe. Taková událost se neobejde bez lesku, rozvinovaného oficiální radosti, čímž je vysvětlitelný ten ruch v ulicích, kterými za zvuků trub a kotlů pochodují měšťanské gardy na určené stanoviště. Nejhuře je v Nerudovce, označované jménem Ostruhová, kudy bez přestání proudí řada kočárů. Panstvo sjíždí se na oběd k arcibiskupu Mořici Gustavu hraběti z Manderscheid-Blankenheimu, místodržitelé vrchnosti spěchají k pohostinnosti Josefa Františka z Vrbna a Freudenthalu a kdekdo, tváře se diskretně nevidomým, odmítá povědomost o průjezdu toho, kvůli němuž to vše pořádáno, když v přísném incognito jel k opatské hostině na Strahov. Kde asi kázala Jeho milost, abbas Marian Herrmann, prostříti stoly pro tabuli, k níž Schaffgotsch zasedl se syny Václavem Arnoštem, Arnoštem Vilímem a Josefem Willibaldem, synovcem a spolu nastávajícím zetěm Františkem Gotthardem Schaffgotschem, k nimž přizváni nejvyšší zemský podkomorší Václav Arnošt Markvart z Hrádku a vicepresident nad apelacemi Karel Josef Novohradský z Kolovrat? Nebylo-li hostů více, tedy sotva

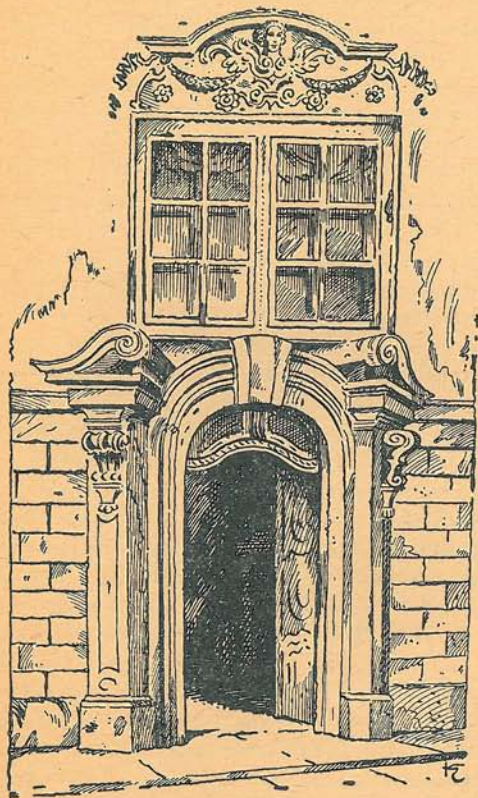
v ohromném letním refektáři, kam to v pokročilé roční době četnými vysokými okny beztak ošklivě táhlo, ani pod štuky ozdobenou klenbou zimního, nýbrž pravděpodobně ve veliké jídelně prelátova bytu s vyhlídkou na Prahu a svah sadu v popředí.

Zatím, co zde při salutních výstřelech osmnácti hmoždírů, postavených u prelatury, pokulováno a pronášeny přípitky, dorazila do klášterního nádvoří slavnostní ekvipáž páně. Po obědě Markvart s Kolovratem odjeli za místodržitelými kolegy. Dříve, než se s nimi vrátili, purkrabí přijal hold, vzdávaný jeho hodnosti šlechtou a primátory. Za tyto poslední proslovil české přání blaha Judr. Josef Václav Felix, kancléř Starého Města. Sotva domluvil, ohlásila pěkná muzika pozouněřů a bubeníků, umístěných nad vchodem do kláštera, že locumtenentes se blíží. I oni, pozdraveni opatem, uvítali hodnostáře a teď nebylo překážek, proč vjezdu nezhájiti.

Započal rázem čtvrté hodiny, maje v čele avantgardu malostranské jízdní kompanie, komandovanou Janem Bohumírem Arnoštem Kleinem. Ve svých bělošedých uniformách, zdobených modří a stříbrem, vypadala velmi vkusně, ač ani novoměstské, před níž poklusával František Celestin Cajo, oděné červení bíle vložek a stříbrem premovaných kabátů, nelze co do vzhledu pranic vytknouti. O nic méně dobře,

byť trochu ponuře jsou vystrojeni Staroměstští, jimž velí Václav Dirix z Brucku a Rothenberku, přiodění žlutě vyloženou černí a se zlatem na kloboucích. To byla prvá část průvodu, sledovaná čtyřsprežimi panstva, za nimiž vřazeno patnáct vozů purkrabských radů a třicet šestispřeží, vezoucích apelační rady, přísedící komory a jiné kapacity. Výčet zní nadmíru suše, aby tedy ožil, nutno si představit, že tito vysocí ouřadové zasedli do kočárů, ozdobených pozlaceným dílem řezbáře, nezřídka omalovaných, a že otěže koňstva, ověšeného třapci, pérovými chocholy a vyšíványi čabrakami, se sbíhaly do rukou o nic méně neparáděného kočího, jenž s velkou námahou krotil nervosní bujnost potahu, nutě jej do odměřeného, kopyto vysoko zdvihajícího kroku, zvaného španělským.

Třetí oddíl průvodu konečně věnován zemskému zástupci bohorovného majestátu, jenže takový se neobjeví, aniž by na důstojnost, mu vlastní, připravil. Vystupuje-li císař na veřejnost obklopen arcieřry, trabanty a jinými gardami, pak ten, kdo v „máti měst“ bude jeho představitelem, se taktěž ukáže se suitou, hodnou mocného a starožitného rodu. Po prostоровé pomlce, nastalé za příležitostmi hodností, ohlásil nastávající blízkost purkrabovu jeho podkoní, harcující na bělouši před šesti štal-knechty, kteří vedli po jednom jezdeckém oři velitele, pokrytém dekem s reliefně vyšítým

Palác Kouniců v Panské ulici, čp. 890-II.

znakem schaffgotschským. Dva trubači, dvě pážata, šest laufrů a deset lokajů kráčelo vedenému koňstvu vzápětí jako předvoj karosy, v níž nejvyšší purkrabí vezen šesti vrátníky. Po stranách vozu kráčelo tolikéž hajduků. Kavalkáda hausoficírů hraběcí domácnosti, pět pacholků, zase s prázdnými koňmi, dvě šestispřeže se syny a budoucím zetěm oslavovaného, kočár jeho inspektora a účetního, šest neobsazených šestispřeží — to vše vyrukovalo, aby přepychem dokumentovalo výbornost rodu, jehož viditelná hlava se dnes dožívá svého největšího triumfu. Nehledě k jízdě četě hausoficírů, vyvedeno z pánovy stáje šedesát šest koní a neptejme se raději, kolik vydáno za schaffgotschské liberaje, složené z tmavožlutého kabátu a temněmodré kamizoly, lemované bílomodře květovanými portami, které u pážat a trubačů byly z tkaného stříbra.

S touto výpravou vjel Jan Arnošt Antonín do Prahy a opravdu jako král. Minuv u Černínského paláce sloup, postavený na památku zlé smrti kněžny Drahomíry při nároží uličky, svažující se směrem ke kapucínům, zarazil u hradčanské radnice, aby poslechl vítací proslov syndika horního města Jiřího Schabnera, sestavený kumštovně svázanou řečí. Když vezen kolem arcibiskupova paláce, tu sejmul klobouk před veleknězem, jenž se na průvod díval „aus dero Residenz ausgehender Sommerlauben“, od níž

splýval drahocenný koberec. Odkud se to arcipastýř díval? Nu, z nadstřešního výstavku, jakých, označovaných pojmem belvederu, bylo na pražských domech mnoho. Jakmile procesí kočárů se octlo na hradní rampě, strahovské hmoždíře znovu zaduněly hromovými ranami. A dále špelo se svahem Nerudovy ulice, vroubené po obou stranách špalírem zvědavého občanstva, k Vlašskému náměstí, hořejší to části Malostranského, které zčernalo natlačeným lidem. Zrovna proti místu, na kterém purkrabí musel na plac zahnouti, tedy na konci loubí jižní strany, stál magistrát Menšího Města, u něhož vítaný opět zarazil. Takové zastávky budou ještě tři. Ne u křižovníků, kteří z oken vyvěsili červené koltry, nýbrž teprve u radnice velkého rynku, kde poklonu vzdalo zastupitelstvo staroměstské, potom kousek dále při ústí Celetné ulice. Tam osloví vjždějíciho rektor university Ph. et Mudr. Jan Jakub Geelhausen a poslední na Václavském náměstí, kam doráženo přes Příkop. Tam složí svůj holdovací kompliment Novoměstští. Odtud byl Jindřišskou jenom krok do Panské ulice, v jejímž Schaffgotschském paláci čekali místodržící, chtějící uvésti purkraba za dvěma komorníky, nesoucími pochodně z bílého vosku, do jeho komnat (č. p. 890-II.). Vjezd trval plně dvě hodiny, aniž iuris licenciát a advokát konsistoře Michal Fisinger, dobrý popisovač rušného dne, řekl, do

kolika trvala společenská sešlost, v paláci, nyní Kounickém, uspořádaná.

O hodně tišeji vzpomenuli pražští tiskaři třistaletého jubilea vynalezení knihtisku, přičítaného mohučskému Janu Guttenbergovi. Typografická gilda zvolila pro oslavu oktáv sv. Kateřiny, patronky filosofické fakulty, a v něm den sv. apoštola Ondřeje (30. XI. 1740), kdy po hlavní oraci profesora Judra. Jana Václava Dvořáka kázal v akademickém chrámu sv. Salvatora S. J. křížovníký doktor theologie P. Benedikt Josef Pretlík česky a odpoledne jesuita P. Bedřich Kouška německy. Tím bylo po vši slávě. Proč jí k výročí tak málo připraveno, vysvětlila publikace, sepsaná snad Rosenmüllerem. Copak nyní, kdy říše — nezapomínejme, že před pěti nedělemi zemřel Karel VI. (20. X. 1740) — ztratila vládcce, se může Evropa a hlavně Praha vůbec kdy z čeho radovati? V roce, kdy knihlačitelství vynalezeno, koruna svatého imperia římského připadla císařskému domu habsburskému — a nyní má jubileum trojího saecula tisku, jímž vědění tolik zobecnělo, býti zdůrazňováno zrovna tehdy, kdy arcidům vyhynul po meči? Po takovém úvodě autor pamětního spisu, připomenuv rajský objev písma, nazývaného „alphabetum Angelicum“ a „Celeste“, hájí prvenství Guttenbergovo oproti názoru, že Číňané nebo Skythové, též francouzský Ulrych Gall či Mikuláš Jenson předešli

tradičního vynálezce v umění pressovati libella a volumina. Ani haarlemský Laurentius Costerus, nápadu velmi blízký, ale neprovedší ho do důsledků, tu nepřichází v úvahu. Zastav se Guttenberga i proti jiným, spisovatel sleduje rozvoj černého kumštu v celém světadílu, zvláště pak v Čechách. Nato, promluviv o svých současnicích, odůvodňuje tichou oslavu pražskou a končí přáním, aby umění a vědy směly zkvétati pod žezlem Marie Terezie, kdy dědičným zemím nadejde zlatý věk.

Podobně zbásnil svůj památeční almanach knihtiskařů Judr. Bohuchval Antonín Jan Nep. Fiebiger, prokurátor a soudní zástupce arcibiskupa. I on naladil varyto strašně učeně a začal starověkem, mluvě o tom, co předěilo umění antiky a řízením nebeským určeno, aby zapudilo monstrum barbarství: o knih impresorství, berle to učenosti, s jejíž pomocí vědy stoupají stále výše. Potom ale upustil od tónu essaye a raději si vypůjčil jednoho tiskaře po druhém, připouje k jejich jménům krátké povahopisy. Nechce mluvíti o jezuitské oficině klementinské, ani o svatovojtěšské v arcibiskupském semináři nedaleko Prašné brány, raději se obrátí ke Karlu Ferdinandu Arnoldu z Dobroslavína. Ten se „lege artis“ od mládí pocvičoval v závodě, zřízeném pradědem, jenže rodiště upotřebovává ho, královského radu a primátora Menšího Města, k důležitějším zástojům. Velmi učeným je Karel

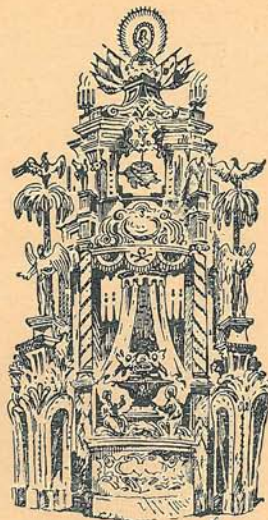
František Rosenmüller, bývalý student filosofie a práv, sám spisovatel, pročez od něho, velmi zvelebilšího oteckou dílnu, je čekáno pojednání o historii řemesla. Suchý, Jeřábek, Fitzký, Hraba, Labaun atd. — všichni majitelé officin tu takto paradují. Ostatní, témuž zaměstnání oddaní, žijí zde jako tovaryši, pečující s velkým úsilím a obratností, aby svou umělost zdokonalili, a tak, Praho, vidíš, že obor, pokrývši se tolikerou ctí, zde od počátků až dodnes trvá. Proto, soudruzi tiskaři, spěšte do jednoho k jubilejní slavnosti, tím spíše, když jste poznali, kolikerou přízní vás obdařil stvořitel, a mnohým jáсотem plesejte nad květem blahobytu, jímž vám požehnáno. Fiebiger pak končí výzvou: poslechněte si zlatá slova P. Koušky, promlouvaná k vaší oslavě, nezapomeňte na líbeznu řeč Dvořákovu a mějte povždy na paměti věty P. Pretlíka, potom vaše sláva bude věčně žiti nad rovem, kam složíte kosti. Škoda, přeškoda, že

smrt Karla VI.

zkazila impresorské výročí, které by se za jiných okolností docela jinak vypravilo. Proč jen císař jel k tomu nešťastnému honu na ptáky u Neusiedelského jezera! Beztak mu nebylo dvakráte dobře a trpěl bolestmi koliky, nadto se při mizerném počasí nachladil a večer ke všemu ještě snědl těžké jídlo, hříby smažené na oleji.

Po noci, rušené častým zvracením, už neozdravěl. Tělo, zeslabené duševní trýzní pro nešťastný výsledek turecké vojny a ztrátu Bělehradu, neodolalo nemoci, s níž zápasilo ve vídeňské Favoritě. V noci na 20. října L. P. 1740 zesnul poslední muž rodu Habsburků, rodu, jenž však v potomstvu Marie Terezie, spojené s Františkem Lotrinským, nalezl své pokračování.

„Stověžatá“ vzpomínala smrti krále exekucemi, slouženými v prostorách sv. Víta při castru Jana Karla Kováře, těm však, kdo zaujímali nějaký veřejný úřad, ji císařská dvorní komora připomenula ještě jinak a nepříjemněji (l. XII. 1740). Podle staré zvyklosti platnost udělených úřadů zanikla skonec panovníka, stejně platy, s nimi spojené či poskytované z milosti, nejinak i pense. Chod státního stroje ovšem nesmí býti zaražen, pročez všechno prve zmíněné, je prozatímně potvrzováno, až na adjuta, plynoucí

Castrum doloris Karla VI.

z obzvláštních a osobních důvodů. Pense bývaly dříve bez výjimky staveny, než vzhledem k případné nouzi vdov a sirotků budou ony pod pět ročních stovek dále vypláceny. Nárok na vyšší nutno přezkoušeti a proto česká komora sesumíruje do čtyř neděl jejich konsignaci a zašle ji s návrhem, které mají býti zrušeny či znovu placeny. Brzo na to císařovna poslala místodržícím otisky nového vládního petšaftu, vyzývající je, aby svoje podle nich upravili (5. XII. 1740). Tím sigillem změna vlády viditelně zpečetěna.

Praha v posledním desetiletí panství Karla VI. — to nebylo pouze město doznívajícího baroka. Se stylem stárl a odumíral též mír, kterému se „máti měst“ byla nerušeně těšila po bezmála celé saeculum. Ode dne švédského obležení nepoznala, jak chutná, chrlí-li nepřátelské bombardy oheň a železo na rodné střechy, neslyšela sténavých vzdechů raněných, aniž uviděla ztrnulé oko padlého obránce, jež nevidouc vyzírá z tváře, předsmrtnou bolestí zešklebené. Nebožtík císař věřil, že pragmatickou sankcí zajistil dědičným zemím nástupnictví, neobtěžované jinými nároky, ale na politickém horizontu vyvstává divná černava, nevěštící pranic dobrého. Snad příznivý vítr odežene blížící bouři, snad — Pán Bůh s námi a zlé pryč! — neuhodí. Modlitby tentokráte nepomohly. Z toho mračna bude déšť, hromy a blesky často, pře-

často udeří, vždyť se schyluje k válce o dědictví rakouské. Proto dlouhá „pax“ na dlouho vyprchá z úvalu Vltavy.

D O S L O V .

V ničem nebude odlišný od těch, které otiskovány v předchozích knížkách, neboť zase pojedná o lidech, stále týchž, kteří pomáhají při vzniku životního obrazu Prahy XVIII. století, kde zhusta nemluví autor, ale názor dávno minulých dob. Proto zajdeme zprvu do paláce Pálffyů, aby zde stisknuta ruka řediteli archivu ministerstva vnitra a universitnímu profesoru Phdru. J. Prokešovi, z něhož se nevyvinul jen přeochoťný podporovatel člověka, zvědavého na aktuality dávno zapomenuté, nýbrž i přítel, ochotný ke každé pomoci. Z jeho salónku vede cesta archivním zákulisím do kanceláře telefonní centrály úřadu, kde sedává profesor PhDr. V. Líva, zpracovávající s mravenčí pílí fond „militaire“, vždyť také pomohl leckterým poukazem.

Z Valdštejské ulice není tak daleko do zemského archivu, kde nutno kvitovati ideové pohledávky ředitele PhDra Bauera a archivního rady PhDra Peřicha. Od nich putuje jedinec, zatížený povinností mnohé vděčnosti, kolem míst, jichž sudbu byl také právě vypisoval, na starobylý Strahov, poněvadž tamní převor a knihovník P. Vít Hálka se nikdy neuzavíral před obtěžovatelem. Potom, mina zasněnou Loretu, zazvonil chodec u fortny kapucínů, kde se ptal po d. o. P. Eliášovi, jenž opatruje řádové „Annales“. Vykonav u něho návštěvu, měl by za-

skočiti k vld. matce Serafině, převořiši karmelitek, ale tam raději nepůjde. Velebná matka se naň zlobí, nebylať spokojena s napsanou historií svého klaustra, pročez budiž zde slavně ujištěna, že při koncepci domu „venerabilis matris Electae“ nebylo ani atomu zlé vůle, nýbrž jen velký zájem a o nic menší láska ke zvolenému tematů. Nyní nezbývá než zastávka u P. K. Minaříka, kvardiána františkánů, jemuž se také nutno pokloniti.

Proč podnikána tato dlouhá pouť po starých částech města? Za jediným účelem: při ní vzdáván vřelý dík všem jmenovaným pánům, tuto o nic méně vděčně opakovaný, za pomoc, kterou podpořili dílo toho, kdož je a zůstává jim závázán.

V Praze v den sv. Františka Xav.,
apoštola zemí vycházejícího slunce,
A. D. N. 1943.

P R A M E N Y .

Základem celé práce je materiál, shrnutý ve 246 fasciklech t. zv. nemanipulovaných spisů, uložených při fondech archivu ministerstva vnitra, pocházejících z let 1730 až 1740.

Mimo ně použito zpráv z rukopisných pamětních knih některých pražských klášterů, a to:

archiv augustiánů u sv. Tomáše, nyní v zemském archivu, ruk. č. 5.: Gruber: Summarium rerum memorabilium, 1756;

archiv františkánů u P. Marie Sněžné: Archivum conventus Neo Pragensis B. V. Mariae ad nives S. O. Minorum s. Francisci, tom. I. p. VIII.,

archiv kapucínů v klášteře hradčanském: Annales Capucinatorum provinciae Bohemo-Moraviae, tom. XVIII.,

archiv karmelitek v klášteře hradčanském: IV. historia conventus Pragensis (t. j. karmelitánů u P. M. V.), z l. 1714 až 1747.

L I T E R A T U R A .

Balšánek: Architektura střech doby barokové, d. II., Pr. 1915. — Borový: Děj. diecése praž., Pr. 1874. — Čelakovský: Privilegia měst praž., Pr. 1886. — Ekert: Posv. místa ... Pr., I. II., Pr. 1883 a 1884. — Emler: Rukověť chronologie, Pr. 1876. — Erben: Ukazatel ulic,

Pr. 1870. — Fiebiger: D. drit. Jubiläum einer löbl. Buchdruckerkunst, Pr. 1740. — Fisinger: Freud u. Ehren Gepräg, das bey ... Einzug ... d. ... Joh. Ern. Ant. Schaffgotsch ... Obr. Burggrafen zu Pr. ... 1736. 15. 10. zu ersehen gewesen, Pr. 1736. — Geymüller: Swedenborg, Stuttg., Berl. 1936. — Hammer-schmied, Podlaha: Historia Pragen., Pr. 1891. — Herain J.: Stará Praha, Pr. 1902. — Herain K.: Čes. malířství, Pr. 1915. — Kalendář titulární sv. Václava, Pr. 1730 až 1740. — Kouška: D. gutthätige u. dankb. Abela, Pr. 1740. — Líva: Studie o Pr. pobělohorské v IX. sbor. přisp. k děj. hl. m. Pr., Pr. 1935. — Matter: Swedenborg, Pař. 1863. — Město vidím veliké, Pr. 1940. — Morávek: Dilo M. Brauna na hradě Pr., Pr. 1937, zvl. ot. — Novotný Ant.: Jak život Prahou šel, Pr. 1946. — Palacký: Přehled současný, Pr. 1832. — Podlaha: Series praepositorum atd., Pr. 1912. — Podlaha, Hilbert: Metrop. chrám sv. Víta, Pr. 1906. — Přibil: Soupis svátostek, Pr. 1937 až 1938, zvl. ot. — Redeln: D. sehenswürdiges Pr., Norimb., Pr., bez data. — (Rosenmüller?): Denkmahle d. Gütte Gottes ... b. d. Jubelfeste, so wegen d. v. 300 Jahren erfundenen Buchdruckerkunst in ... Pr. 1740. 30. 11. celebriret, Pr. 1740. — Ruth: Kron. kr. Pr., Pr. 1904. — Schaller: Beschreib. d. kön. Haupt. u. Residenz Stadt Pr., I. až IV., Pr. 1794 až 1797. — Schottky: Prag wie es war, I., II., Pr. 1831. — Schimon, Král: D. Adel v. Böhm., Pr. po 1903. — Svátek: Děj. Čech a Mor. V., Pr. 1896. — Teuber: Gesch. d. prag. Theaters I. Pr. 1883. — Toman: Slov. uměl., Pr. 1936. — Wirth: „Jak rostla Praha“ II., Pr. 1939. — Týž: Kaple sv. Matouše v „Za St. Pr.“, roč. III., Pr. 1912.

O B S A H .

Introdukce	9
V domech	11
Do ulic	14
Kralovský Hrad a jeho obvod	24
O dvorských řemeslech	58
Řemeslo trojměstí	68
Umění	91
O hudebnících	118
V obchodním ruchu	126
V úřadech	131
Do bytu	137
Nemoc porazila	142
Pro lékaře	149
Při pohřbu	156
Náboženský život	160
O lásce a manželství	175
Dobročinnost	187
Z marnivosti	202
Služebnictvo	204
Hold tabáku	210
S knihou	214
Mezi divadelníky	220
K plesům	232
Pobyt králův	236
Zbrojnice	251
O Král. oboře	253
Cizinci	259
O Pražáku cestujícím	271
Běsnění žvlů	273
K výtržnostem	276
Zločin	288
Němé tváře	296
Ke slavnostem	300
Smrt Karla VI.	310
Doslov	314
Prameny, Literatura	316

A n t o n í n N o v o t n ý

PRAHA DOZNÍVAJÍCÍHO BAROKA

1730 — 1740

Ilustroval, obálku nakreslil a vazbu navrhl Jan Kohnůpek. Vydalo nakladatelství „Atlas“ s. s. r. o. Praha II. roku 1947. Vytiskla Mladá fronta v Praze písmem Bodoni. Cena brož. 93 Kčs, váz. 112 Kčs.